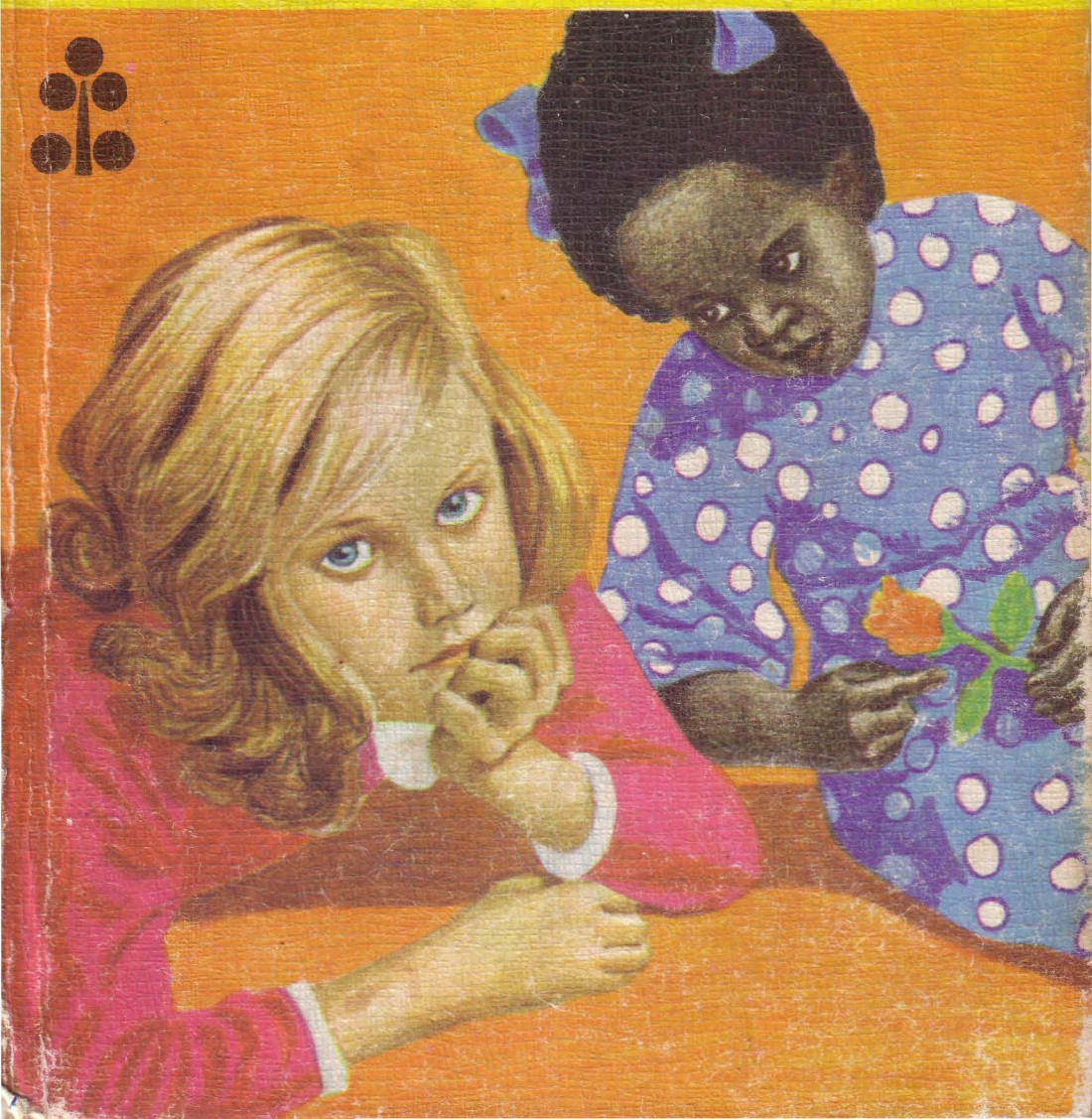

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI COPIII

COLIBA UNCHIULUI TOM

★★

Harriet Beecher-Stowe

Planşa şi coperta de
IACOB DEZIDERIU

COLIBA UNCHIULUI TOM

Harriet Beecher-Stowe

Volumul II

EDITURA ION CREANGĂ, BUCUREȘTI

1978

Harriet Beecher-Stowe
UNCLE TOM'S CABIN

CAPITOLUL XIX

Domnișoara Ophelia continuă să se instruiască

— TOM, NU SCOATE CAIL. Nu mai vreau să mă plimb, spuse Eva.

— De ce, domnișoară Eva ?

— Cele ce mi-ai spus mi-au pătruns adânc în suflet. N-am chef să mă plimb.

Și Eva intră în casă.

Cîteva zile mai tîrziu, o altă femeie veni în locul lui Prue să aducă pesmeți și cornuri. Domnișoara Ophelia se afla în bucătărie.

— Dumnezeule ! spuse Dinah. Ce e cu Prue ?

— Prue nu mai vine, răspunse femeia tainic.

— De ce, n-o fi murit ?

— Nu știu ce s-a întîmplat cu ea. E jos în pivniță, explică femeia, privind spre domnișoara Ophelia.

După ce domnișoara Ophelia luă cornurile, Dinah o-nsoți pe femeie pînă la ușă.

— Spune-mi, ce e cu Prue ?

Femeia părea dornică să vorbească, deși se cam temea ; îi șopti cu un ton misterios :

— Bine, dar să nu spui nimănui. Prue s-a îmbătat din nou și au închis-o în pivniță. Au lăsat-o acolo toată ziua. I-am auzit spunînd că muștele au tăbărit asupra ei și că a murit.

Dinah ridică brațele spre cer și, întorcîndu-se, văzu alături de ea silueta firavă a Evei ; ochii ei mari priveau cu groază și buzele și obrajii îi erau de o paloare anormală.

— Dumnezeule ! Domnișoara Eva leșină ! Cum de am lăsat-o să asculte ! Tatăl ei o să fie furios.

— N-am să leșin, Dinah, spuse copilul cu hotărîre. De ce n-ar fi trebuit să aud ? E mai puțin înspăimîntător pentru mine să ascult decît pentru biata Prue să îndure.

— Dumnezeu! Dar asemenea lucruri nu sînt pentru domnișoare gingașe și crescute în puf ca dumneavoastră, le pot îmbolnăvi !

Eva oftă din nou și, tristă, urcă încet scările.

Îngrijorată, domnișoara Ophelia întrebă ce se petrecuse. Dinah îi povesti totul pe larg și Tom adăugă cele aflate de la Prue.

— E îngrozitor, e o ticăloșie ! exclamă ea, intrînd în camera în care Saint Clare își citea ziarul.

— Ce nedreptate s-a mai întîmplat ? întrebă Saint Clare.

— Niște oameni au biciuit-o pe Prue pînă cînd a murit, spuse domnișoara Ophelia, povestindu-i pe larg cele întîmplate și stăruind asupra amănuntelor celor mai atroce.

— Știam c-o s-o sfîrșească așa într-o bună zi, spuse Saint Clare, continuînd să citească ziarul.

— Știi ! Și n-ai de gînd să faci nimic ? Nu cunoști pe nimeni care să intervină și să cerceteze ?

— Se presupune de obicei că proprietarul de sclavi este ferit de asemenea excесе în propriul său interes particular. Dacă stăpînii vor să-și distrugă proprietatea lor, nu văd ce s-ar putea face pentru a-i opri. Pare-se că biata femeie era hoată și bețivă, astfel încît nu am putea găsi prea mulți care să-i ia apărarea.

— E revoltător, e îngrozitor, Augustin ! Odată și odată vei fi pedepsit și tu.

— Dragă verișoară, n-am nici o vină și n-am nici o putere ca să iau măsuri de îndreptare ; dacă aș putea ajuta, aș face-o. Dacă oameni josnici și brutali se poartă astfel, ce pot face eu ? Ei dețin toată puterea. Sînt niște tirani iresponsabili. Orice intervenție ar fi inutilă. Nu există nici o lege care să-i strunească. Cel mai bun lucru e să închidem ochii și să ne astupăm urechile, lăsînd lucrurile să-și urmeze cursul lor. E tot ce putem face.

— Cum poți să nu vezi și să nu auzi ? Cum poți lăsa să se petreacă asemenea ticăloșii ?

— Draga mea, ce vrei ? E vorba de o întreagă clasă indolentă și lipsită de educație ! Ea se află la cheremul unor ticăloși care, ca majoritatea oamenilor, nu au nici un pic de considerație și nu-și cunosc măcar propriul lor interes. Într-o societate cu asemenea orînduire, cine-i cîstit și uman nu are altceva de făcut decît să închidă ochii și să-și împietrească inima. Nu pot cumpăra pe fiecare nenorocit pe care-l văd sau să mă transform într-un „cavaler al mîntuirii“, ca să îndrept tot ce e rău într-un oraș ca acesta. Cel mai bun lucru pe care-l pot face este să încerc eu insumi să evit răul.

Chipul lui Saint Clare se întuneacă. Un moment lăsa să i se trădeze neliniștea, dar îndată se stăpîni și spuse zîmbind :

— Haide, verișoară, nu mă privi așa ca o statuie a destinului. Nu cunoști mai nimic din toate relele care există în lumea asta ! Dacă am privi cu atenție toate calamitățile vieții, n-am mai putea trăi. E tot așa de inutil ca atunci cînd cercetezi în amănunt bucătăria lui Dinah.

Saint Clare se întinse pe canapea și-și luă din nou ziarul.

Domnișoara Ophelia se așeză, își scoase lucrul și, indignată, începu să tricoteze. Tricotă ce tricotă, apoi izbucni :

— Augustin, eu nu pot să trec peste asemenea lucruri. E de-a dreptul îngrozitor să iei apărarea acestui sistem. Asta e părerea mea, dacă vrei să știi.

— Și ce-ai vrea tu ? întrebă Saint Clare, ridicîndu-și ochii de pe ziar.

— Repet că este oribil din partea ta să aperi un asemenea sistem, spuse domnișoara Ophelia tot mai indignată.

— Draga mea, cine a spus că eu îl apăr ?

— Firește că-l aperi ! Voi toți cei din Sud îl apărați ! De vreme ce țineți sclavi, înseamnă că-l sprijiniți !

— Ești chiar atît de naivă încît să crezi că nimeni nu face vreodată vreun lucru pe care-l socotește nedrept ? Nu faci sau n-ai făcut niciodată ceva cu care nu erai de acord ?

— Chiar dacă am făcut, acum regret, spuse domnișoara Ophelia tricotînd cu mai multă energie.

— La fel fac și eu ! Regret tot timpul ! continuă Saint Clare, curățîndu-și o portocală.

— Atunci de ce continui să faci ceea ce regreți ?

— Nu ți s-a întîmplat niciodată să continui să faci ceva nejust, deși îți părea rău că-l faci ?

— Da, dar numai cînd ispita a fost prea mare.

— Ei bine, la mine ispita este foarte mare ! Aci-i buba.

— Dar chiar cînd mi s-a întîmplat așa ceva, încercam de fiecare dată să mă îndrept și să nu mai fac.

— Și eu am luat hotărîri asemănătoare în ultimii zece ani, dar, din păcate, nu m-am putut lecu. Tu, dragă verișoară, te-ai izbăvit de toate păcatele ?

— Vere Augustin, spuse domnișoara Ophelia cu un ton grav, lăsînd lucrul din mînă, ai tot dreptul să mă învinuiești că am greșit. Știi că tot ce spui e adevărat și nimeni nu e mai deplin convins ca mine. Mi se pare însă că există totuși o diferență între mine și tine. Mai bine mi-aș tăia mîna dreaptă decît să fac zi de zi ceea ce știu că nu e bine. Purtarea mea este atît de incompatibilă cu principiile mele, încît nu mă mir că mă dezaprobi.

— Ei, verișoară, spuse Saint Clare, așezîndu-se pe covor și punîndu-și capul pe genunchii Opheliei, nu lua lucrurile chiar atît de tragic. Știi prea bine că am fost întotdeauna un pierde-vară. Nu m-am schimbat ! Îmi place să te necăjesc puțin ! Numai așa, ca să te văd devenind gravă. Sînt convins că ești din cale-afară de bună. Mă plictisește de moarte să mă gîndesc la toate astea.

— Ei, dragul meu ! Pentru un bărbat care nu vrea să fie serios, cuvintele astea sînt foarte grave, spuse domnișoara Ophelia, punîndu-i mîna pe frunte.

— Da, foarte grave, chiar lugubre, dar știi că nu-mi place să discut probleme serioase cînd e prea cald afară. Cînd e cald și sînt țințari, nu se poate ridica nimeni la un înalt nivel moral. Ei, dar știi... spuse Saint Clare ridicîndu-se brusc,

cred că am descoperit o teorie nouă. Înțeleg acum de ce popoarele nordice sînt totdeauna mai virtuozose decît cele sudice.

— Augustin, n-ai un pic de minte.

— Crezi ? Se poate ! Totuși, uite, voi fi serios ! Dar dă-mi, te rog, coșulețul cu portocale. Dacă vrei să fac o efortare și să fiu un pic serios, „trebuie să-mi dai de băut și să mă întărești cu poame“, cum spune Cîntarea Cîntărilor. Și acum ascultă. Cînd viața îți dovedește că e practic să ții în captivitate cîteva zeci de semeni de ai tăi, o considerare decentă asupra opiniilor societății cere...

— Nu văd deloc că devii serios, îl întrerupse domnișoara Ophelia.

— Așteaptă puțin și ascultă mai departe. Fapt este, verișoară, deveni el deodată grav, că asupra acestei complicate probleme a sclavajului nu poate exista decît o singură părere. Plantatorii care cîștigă bani de pe urma sclavajului, clericii care fac pe plac plantatorilor, politicienii pentru care o anumită atitudine constituie un mijloc de guvernare — toți sînt în stare să născocească discursuri și teorii morale care pot uimi o lume întreagă cu ingeniozitatea lor. Cu toate că folosesc și natura, și Biblia, și tot ce poftesc în sprijinul lor, nici unii, nici alții nu cred un singur cuvînt din aceste teorii. La urma urmelor, sclavajul e opera diavolului și e o admirabilă pildă de ceea ce este în stare necuratul.

Domnișoara Ophelia se întrerupse din lucru și îl privi mirată. Bucurîndu-se de uimirea ei, Saint Clare continuă :

— Pari surprinsă ; dar te voi lămuri îndată. Ce-i această instituție blestemată și de oameni, și de Dumnezeu ? Despoaie-o de toate înfrumusețările și flecărelile, privește numai miezul, rădăcina chestiunii, și ce vei vedea ? Pentru că umilul meu frate negru este ignorant și slab, iar eu, dimpotrivă, sînt inteligent și puternic ; pentru că inteligența îmi îngăduie să știu ce vreau și puterea îmi dă voie să fac ce vreau, mie îmi e permis să-i fur lui tot ce are și să-i dau numai cît îmi place, de aceea fac în tihnă acest lucru. Tot ceea ce e prea greu, prea murdar și prea neplăcut pentru mine va trebui să fie

făcut de fratele meu negru. Pentru că nu pot suporta arșița soarelui, fratele meu trebuie să stea în soare. El va munci din greu pentru a câștiga bani, și eu îi voi cheltui. El se va bălăci în noroi pentru ca eu să calc pe drum uscat. El va face toată viața ceea ce vreau eu și nu vrea el; poate ajunge și în rai, dacă eu binevoiesc a socoti că o merită. Țasta e sclavajul. Desfid pe oricine ar citi codul sclavajului, așa cum este înscris în legile noastre, să pretindă că este altceva... Să nu mi se vorbească de „abuzurile“ sclavajului! E un nonsens! Instituția însăși este cel mai mare abuz. Singurul motiv pentru care țara nu piere sub povara acestui păcat, ca Sodoma și Gomora, este că se aplică cu mai multă blîndețe decît e scris în legi. De milă, de rușine — pentru că sîntem oameni născuți de o mamă și nu fiare sălbatice — mulți dintre noi nu îndrăznesc să fie atît de răi cum au dreptul. Da, ne-am disprețui dacă am folosi toată puterea pe care ne-o acordă legile noastre. Cel ce este cît se poate de crud și de rău nu face decît să procedeze în cadrul strict al legilor noastre!

Saint Clare se ridică brusc, ca totdeauna cînd era surescitat, și se plimbă grăbit dintr-un capăt al camerei la celălalt. Chipul său delicat, de statuie antică, se însuflețise. Ochii mari și albaștri scînteiau și gesturile-i precipitate îi trădau tulburarea adîncă. Domnișoara Ophelia nu-l văzuse niciodată într-o asemenea stare de exaltare; îl privea uimită.

— Îți spun, continuă el, oprindu-se pe neașteptate în fața verișoarei, ce rost are să vorbești sau să te gîndești la această problemă? Au fost momente cînd mi-am spus că dacă întreaga țară va intra în pămînt, pentru ca lumina zilei să nu mai vadă atîta nedreptate și atîta nenorocire, aș fi gata să intru și eu în pămînt odată cu ea. Adeseori, călătorind cu vaporul sau în inspecțiile făcute la moșiile mele, de cîte ori întilneam vreun bătăran negustor de sclavi, mă gîndeam că legile noastre permit acestor indivizi, oricît de brutali, de dezgustători, de josnici și de meschini ar fi, să devină tiranii tuturor bărbaților, femeilor și copiilor pe care îi pot cumpăra, cu bani furați sau câștigați în tripouri; cînd am văzut asemenea

indivizi stăpîni pe niște copii nenorociți, pe niște fete sau femei fără apărare, am fost gata să-mi blestem țara și întreg neamul omenesc.

— Augustin ! Augustin ! Ai vorbit destul. N-am auzit în viața mea asemenea cuvinte ! Nici măcar în Nord !

— În Nord ! spuse Saint Clare, schimbîndu-și deodată expresia și reluîndu-și obișnuitul său ton batjocoritor. Ah ! Voi cei din Nord sînteți oameni reci ! Sînteți reci în toate privințele. Nu puteți blestema ca noi.

— Bine, dar întrebarea...

— Întrebarea este — și încă ce întrebare ! — cum de am ajuns în această situație păcătoasă ? Uite, îți voi răspunde cu vechile și înțelepte formule pe care mi le spuneai odinioară chiar dumneata, duminica. Am moștenit această situație din tată în fiu. Servitorii mei au fost servitorii tatălui și mamei mele. Acum sînt ai mei, ca și copiii lor. După cum știi, tatăl meu a venit din Noua Anglie, era un om la fel ca și tatăl tău — ca un vechi roman — drept, energic, cu sufletul nobil, cu voință de fier. Tatăl tău și-a întemeiat o gospodărie în Noua Anglie pentru a domni peste stînci și pietre și pentru a sili natura să-l lase să-și cîștige existența. Tatăl meu s-a stabilit în Louisiana, pentru a stăpîni bărbați și femei și a-și cîștiga, datorită lor, traiul. Cît despre mama mea... continuă Saint Clare, apropiindu-se de un tablou din fundul camerei și privindu-l cu venerație, era o sfîntă. Nu mă privi astfel, Ophelia, știi ce vreau să spun. Era femeie — ca orice muritor — dar n-am văzut niciodată nici o slăbiciune omenească la ea ; și oricine a trăit în preajma ei — sclav sau om liber, servitor sau prieten, rudă sau simplă cunoștință — poate să-ți confirme. Ani de-a rîndul, dragă verișoară, mama a fost pentru mine singura stavilă împotriva necredinței ; era însăși întruchiparea Evangheliei ; ea o transforma într-o realitate vie, și pentru că o învățam de la dînsa, credeam pe atunci că Evanghelia trebuie să însemne adevărul adevărat. O, mamă, mamă ! izbucni Saint Clare, împreunîndu-și miinile, într-o pornire nedomolită ; se stăpîni însă îndată și așezîndu-se pe

canapea continuă : Fratele meu și cu mine sîntem gemeni ; se spune că gemenii seamănă ca două picături de apă ; cu toate astea, noi ne deosebim din toate punctele de vedere. El are ochii negri, pătrunzători, părul negru ca tăciunele, profil roman și fața smeadă. Eu am ochii albaștri, păr auriu, profil grec și tenul alb. El e activ, cu un spirit de observație ascuțit ; eu sînt visător și leneș. Fratele meu e generos cu prietenii și egalii săi ; în schimb se poartă trufaș, autoritar și poruncitor cu inferiorii și e neîndurător cu oricine se încumetă să-i stea împotrivă. Amîndoi eram cinstiți, el din orgoliu și curaj, eu dintr-un fel de idealism dezinteresat. Țineam unul la altul cu o afecțiune cam capricioasă, dar totuși trainică, așa cum există de obicei între băieți ; el era favoritul tatii, eu al mamei. Ușor impresionabil, aveam o sensibilitate aproape morbidă, pe care nici el, nici tatăl meu nu puteau s-o înțeleagă și s-o vadă cu ochi buni. Mama însă, dimpotrivă, nu scăpa prilejul să mă alinte. De aceea, ori de cîte ori mă certam cu Alfred și tata mă dojenea, mă refugiam în camera mamei și mă așezam lîngă ea. Parc-o văd ; în rochia ei albă, cu privirea-i adîncă, blindă și gravă ! Se îmbrăca întotdeauna în alb ; de cîte ori citeam în Apocalips despre sfintele înveșmîntate în pînzeturi fine, de o albeață strălucitoare, mă gîndeam la ea ! Era atît de talentată !... Vorbea frumos și îi plăcea nespus muzica. Cînta adesea acompăniindu-se la orgă vechi imnuri catolice pline de măreție. Ascultîndu-i vocea îngerească, îmi puneam capul pe genunchii ei și începeam să plîng și să visez, frămîntat de gînduri și sentimente ce nu pot fi redată în cuvinte.

Pe vremea aceea, problema sclaviei nu făcuse încă obiectul unei campanii ca acum ; nimeni n-o vedea cu ochi răi. Tatăl meu era un aristocrat înnăscut. Îmi închipui că într-o existență anterioară trebuie să se fi întruchipat într-o creatură dintr-o castă superioară, de aceea adusese cu el în viața aceasta tot orgoliul de care era pătruns pînă în măduva oaselor, deși nu era de obîrșie nobilă, ci cobora dintr-o familie săracă. Fratele meu era croit după chipul și asemănarea tatii. Or, după

cum ştii, omenia la un aristocrat — indiferent în ce ţară s-ar găsi — nu depăşeşte o anumită limită ! Linia de demarcaţie nu este pretutindeni aceeaşi în Anglia, în Birmania sau în America, dar o limită există în toate aceste ţări, şi aristocratul n-trece. Ceea ce ar socoti drept o adevărată nenorocire, o nedreptate sau o mare durere dacă în cauză ar fi unul din semenii lui, aparţinînd clasei lui sociale, i se pare un lucru cu totul firesc, care-l lasă nepăsător, cînd e vorba de cineva dintr-o clasă socială inferioară. Pentru tatăl meu, linia de demarcaţie era culoarea. Niciodată n-a fost un om mai drept şi mai generos cînd era vorba de egalii săi ; dar în concepţia sa, negrul — cu toată gama lui de culori — nu reprezenta decît o verigă de tranziţie între om şi animal ; deci în raporturile lui cu oamenii de culoare, toate ideile sale de dreptate şi bunătate erau dozate potrivit acestui criteriu. Presupun că dacă cineva l-ar fi întrebat pe neaşteptate : „Crezi că negrii au suflet ?“, ar fi şovăit şi şi-ar fi dres glasul de cîteva ori înainte de a răspunde afirmativ. Dealtfel, tata nu prea se frămînta cu chestiunile de metafizică ; nu era religios, mărginindu-se doar să-l cinstească pe Dumnezeu, căruia îi atribuia calitatea incontestabilă de şef al clasei superioare.

Tata avea pe plantaţie vreo cinci sute de negri. Era un om de afaceri perseverent, neînduplecat şi meticulos ; totul trebuia să se desfăşoare conform planului stabilit cu precizie, fără greş. Unde mai pui că cei însărcinaţi să aplice planul lui nu erau decît o şleahţă de leneşi, palavragii şi nepricepuţi, care toată viaţa nu făceau decît să se dea în lături de la treabă, să se „strecoare“, după cum spuneţi voi, cei din Vermont. Îţi poţi da lesne seama, aşadar, ce lucruri îngrozitoare, dureroase, pentru un copil cu sensibilitatea mea, se petreceau pe plantaţia lui. Mai avea pe deasupra o brută de supraveghetor, un individ înalt şi deşirat, cu o pereche de pumni ciolănoşi, întîmplător un renegat din Vermont (te rog să mă ierţi, verişoară), care-şi făcuse ucenicia la şcoala brutalităţii şi a bestialităţii ; îşi merita cu vîrf şi îndesat diploma care-i permitea să-şi pună

în practică talentele. Mama și cu mine nu l-am putut suferi niciodată ; cîștigase însă un puternic ascendent asupra tatii ; și omul acesta devenise astfel un adevărat despot pe întregul domeniu. Nu eram decît un puști pe vremea aceea, dar aveam ca și astăzi aceeași dragoste pentru tot ce-i uman, o adevărată patimă pentru orice aspect omenesc al vieții. Mă puteai găsi adesea în mijlocul sclavilor, pe ogoare sau în colibe ; eram, bineînțeles, favoritul lor ; toate plîngerile și nemulțumirile lor mie mi le împărtășeau, iar eu i le comunicam mamei. Formasem împreună, în secret, un fel de comitet pentru îndreptarea neajunsurilor. Am împiedicat la timp numeroase acte de cruzime și eram fericiți că am putut face mult bine, pînă cînd — cum se întîmplă adesea — am exagerat cu zelul. Stubbs s-a plîns tatălui meu că nu mai avea autoritate asupra sclavilor și, ca atare, voia să-și dea demisia.

Tata era un soț tandru și îngăduitor, dar nu se dădea niciodată înapoi de la un lucru pe care-l socotea necesar ; a pus așadar piciorul în prag și i-a spus foarte respectuos și politicos, dar cît se poate de răspicat, că peste servitorii din casă era stăpînă absolută, dar că nu putea îngădui nici un fel de amestec în treburile sclavilor de pe plantație. O respecta, o venera pe mama mai presus de orice pe lume ; dar dacă Fecioara Maria l-ar fi stîmjenit în treburile sale, i-ar fi vorbit la fel.

O auzeam cîteodată pe mama discutînd cu el, încercînd să-i trezească înțelegere pentru cauza pe care o susținea ea. El primea apelurile cele mai înduioșătoare cu o perfectă politețe și o seninătate de-a dreptul descurajantă.

„Toată problema se reduce la asta, răspundea el : să mă despart de Stubbs sau să-l păstrez ? Stubbs e punctualitatea personificată, își cunoaște bine meseria, e cinstit și capabil și tot atît de omenos ca majoritatea dintre noi. Nu putem cere cuiva să fie perfect ; dacă îl păstrez, trebuie să admit în întregime sistemul lui de administrare, chiar dacă mai sînt, pe ici, pe colo, unele lucruri cu care nu mă împac. Orice muncă de con-

ducere presupune o doză de asprime absolut necesară. Excepțiile trebuie să se supună regulii generale.“

Pentru tatăl meu, această ultimă maximă părea să motiveze îndeajuns actele de cruzime. După ce rostea sentențios aceste cuvinte, își întindea picioarele pe divan, ca un om liniștit, care a pus la punct o chestiune importantă, își lua ziarul sau trăgea un pui de somn, după împrejurări. Adevărul e că tata avea exact calitățile unui politician. Ar fi putut să împartă Polonia sau să atace Irlanda cu aceeași ușurință cu care ar fi rupt o portocală în patru sferturi. În cele din urmă, desperată, mama se dădea bătută. Nimeni n-o să știe vreodată, pînă în ziua judecării de apoi, tot ce au îndurat ființele nobile și sensibile ca dînsa, aruncate în această prăpastie a nedreptăților și fărădelegilor, care este pentru ele societatea în mijlocul căreia trăiesc neputincioase!... Un veac de nesfîrșită suferință a fost viața acestor ființe, în lumea noastră infernală!... Un singur lucru îi mai rămînea mamei de făcut: să-și crească măcar copiii sădindu-le propriile ei idei și sentimente. Deși se face atîta zarvă despre educație, copiii devin însă în ultimă instanță ceea ce sînt prin însuși caracterul lor. Alfred era din leagăn un aristocrat; pe măsură ce creștea, ideile și sentimentele lui urmau instinctiv acest făgaș; toate îndemnurile mamei erau vorbe aruncate în vînt. În ce mă privește, ele îmi pătrundeau adînc în suflet. În aparență, mama nu-l contrazicea niciodată pe tata și nici nu arăta că gîndește altfel decît el; dar mie mi-a întipărit cu litere de foc în minte, cu toată puterea de convingere a caracterului ei pasionat, ideea demnității și valorii ființei umane, oricît de umilă ar fi această ființă, Mi-aduc aminte cu cîtă evlavie mă uitam la mama cînd mă lua seara lîngă ea și, arătîndu-mi stelele de pe cer, îmi spunea: „Vezi, micuțele Augustin! Cînd toate stelele astea vor apune pe vecie, sufletul celui mai umil și nenorocit dintre sclavii noștri va continua totuși să trăiască, nemuritor ca însuși Dumnezeu!“

Avea niște icoane vechi, foarte frumoase, mai cu seamă una care-l înfățișa pe Isus redînd vederea unui orb. Erau minu-

nate aceste picturi și mă impresionau adînc ! „Vezi, Augustin, îmi explica ea, orbul ăsta era un biet cerșetor dezgustător, de aceea El nu l-a vindecat de la distanță ! L-a chemat la El și și-a pus mîinile asupra lui ! Adu-ți aminte de asta, băiatul meu !“

Cine știe ce elanuri ar fi trezit în mine, dacă aș fi crescut sub privegherea ei ! Aș fi devenit poate un sfînt, un reformator sau un martir !... Dar vai ! Am plecat de lingă ea cînd aveam doar treisprezece ani și de atunci n-am mai văzut-o niciodată...

Saint Clare își sprijini capul în mîini și tăcu. După o pauză de cîteva minute, își ridică privirea și reluă :

— Ce lucru de nimic e și virtutea de care se face atîta caz ! De cele mai multe ori este doar o chestiune de latitudine, de poziție geografică, la care se adaugă temperamentul, caracterul fiecăruia. O simplă întîmplare, asta e în esență virtutea ! Tatăl dumitale, de pildă : se stabilește într-un oraș ca Vermont, în care există libertate și egalitate pentru toți ; devine membru al unei comunități religioase, pentru ca la momentul oportun să fie și membru al unei societăți aboliționiste ; iar pe noi, ăștia de-aici, ne crede niște păgîni. Cu toate acestea, prin temperamentul și felul lui de a fi, el este o copie fidelă a tatălui meu : același caracter dîrz, trufaș, dominator. Știi foarte bine că în satul dumitale mulți sînt convinși că Squire Sinclare se socotește mai presus decît ei. Adevărul e că, deși s-a nimerit să trăiască în plină democrație și a îmbrățișat ideile democratice, a rămas tot atît de aristocrat ca și tatăl meu, care domnea peste cinci sau șase sute de sclavi.

Ophelia se simți obligată să constate autenticitatea acestui portret. Puse deoparte lucrul de mîină și voi să vorbească, dar Saint Clare o opri :

— Știu cuvînt cu cuvînt tot ce vrei să-mi spui. Nu am pretenția că ar fi amîndoi absolut la fel !... Împrejurările în care a trăit tatăl tău au acționat împotriva firii sale ; pe tatăl meu l-au favorizat însă predispozițiile naturale ; prin urmare, unul a devenit un bătrîn democrat încăpățînat și voluntar, pe

cînd celălalt un bătrîn tiran, tot atît de încăpăţînat şi trufaş. Să fi fost însă amîndoi proprietarii unor plantaţii din Louisiana, ar fi semănat unul cu altul ca două ghiulele turnate în acelaşi tipar.

— Ce fiu necuviincios eşti ! spuse Ophelia.

— Nu înseamnă că nu-i respect, dar smerenia nu mă prinde ! răspunse Saint Clare. Să revin însă la povestea mea. Cînd a murit, tata ne-a lăsat întreaga avere, fratelui meu şi mie, ca să ne-o împărţim după bunul nostru plac. După cum ţi-am spus, nu există fiinţă pe lume mai bună la suflet şi mai generoasă ca Alfred în raporturile sale cu cei de-o seamă cu el ; ne-am înţeles aşadar de minune în privinţa proprietăţii, toate chestiunile materiale fiind puse la punct cu adevărat frăţeşte. Ne-am hotărît să lucrăm plantaţia în comun. Alfred, pe lîngă că era foarte priceput în treburile gospodăreşti, avea multă experienţă şi făcea cît doi ca mine ; în curînd ajunse un plantator destoinic, plin de zel. În ce mă priveşte, după doi ani mi-am dat seama că nu eram apt pentru îndeletnicirea asta. Să fiu stăpînul unei turme de şapte sute de oameni, pe care să nu-i cunosc personal şi de care să nu mă pot interesa, să-i văd cumpăraţi şi mînaţi ca nişte vite de jug, să-i văd cum sînt hrăniţi ca nişte animale în staul, cum sînt înhămaţi la muncă şi struniţi să muncească întocmai ca la militarie, să-mi pun mereu întrebarea care este minimumul de plăceri mărunte care trebuie să li se acorde pentru a fi în stare să dea randamentul cerut, să mă izbesc mereu de brutalitatea supraveghetorilor care-i îmboldeau de la spate, să întîlnesc pretutindeni inevitabilul bici — primul şi ultimul argument, suprema metodă de convingere a acestor supraveghetori ! Ei bine, toate astea mi se păreau dezgustătoare, insuportabile ! Şi cînd îmi aminteam cît de mult preţuia mama pe cei sărmani şi umili, mă îngrozeam şi mai mult ! Te rog deci să nu încerci să mă convingi că sclavii se simt foarte bine în situaţia asta. Îmi vine să sar în sus cînd aud prostiile de neînchipuit pe care le-au născocit unii dintre protecţioniştii voştri din Nord, în zelul lor de a ne justifica păcatele !... Noi ştim mai bine cum stau

lucrurile ! Arată-mi un singur om pe lume care să vrea să trudească toată viața din zori și pînă-n noapte sub ochiul vigilent al stăpînului, neputînd face absolut nimic fără aprobarea acestuia !... Arată-mi un singur om care să nu cîrtească împotriva acestei corvezi zilnice, apăsătoare, cenușii, monotone ! Și toate astea pentru două perechi de pantaloni și o pereche de pantofi pe an, pentru un adăpost și o hrană care să-i ajungă doar pentru a nu deveni inapt de muncă !... Dacă cineva mi-ar spune că o făptură omenească se poate simți bine în această condiție socială, i-aș dori din tot sufletul să facă el însuși această experiență. L-aș cumpăra ca pe un ciine și l-aș înhăma la treabă fără nici un scrupul !

— Am crezut totdeauna, izbuti să spună Ophelia, că toți proprietarii de sclavi se întemeiau pe Biblie, pentru a motiva sclavia.

— Minciuni ! Nu sîntem chiar așa de mărginiți ! Nici Alfred, care este cel mai aspru dintre despoți, nu recurge la asemenea justificări. El stă cu încăpăținare și trufie pe vechea poziție respectată : dreptul celui mai tare, și susține — pe bună dreptate, după părerea mea — că plantatorul american procedează cu negrul la fel ca aristocratul și capitalistul englez cu clasele de jos, pe care le exploatează după bunul plac, subjugîndu-le trup și suflet. Alfred este însă puțin consecvent atunci cînd caută să justifice amîndouă aceste forme de exploatare. El pretinde că nu poate exista o civilizație înaintată fără aservirea maselor, indiferent dacă i se spune așa sau nu. E nevoie de o clasă inferioară care să fie redusă la munca fizică și la o viață de animal, pretinde el ; în felul acesta, clasa superioară va avea răgazul și resursele materiale necesare pentru a-și putea dezvolta inteligența și a progresa, pentru a deveni conducătorul celor de jos. Alfred judecă așa pentru că, după cum ți-am spus, e un aristocrat înnăscut, iar eu socot altminteri, fiindcă sînt un democrat înnăscut.

— Sînt două situații cu totul deosebite ! Cum poate Alfred să le compare ? se miră Ophelia. Lucrătorul englez nu este vîndut, comercializat, despărțit de familie, biciuit...

— Patronul dispune de el ca și cum i-ar fi fost vîndut. Proprietarul de sclavi poate să-și omoare în bătaie sclavul îndărătnic ; capitalistul îl poate face pe lucrător să moară de foame. În ce privește asigurarea că nu este despărțit de familie, nu știu, zău, ce-i de preferat : să vezi cum îți sînt vînduți copiii sau să-i vezi murind de foame acasă !

— Crezi că poți să justifici sclavia argumentînd că nu e mai rea decît altă instituție în adevăr rea ?

— Dar nici nu încerc ! Mai mult : recunosc, dimpotrivă, că sistemul nostru reprezintă cea mai fâțișă și nerușinată încălcare a drepturilor naturale. Să cumperi un om cum ai cumpăra un cal — cercetîndu-i dinții și încheieturile, punîndu-l să umble și apoi vîrsînd pentru el bani peșin ; să ai la dispoziție o vastă rețea de speculanți și crescători de negri, negustori și traficanți de trupuri și suflete, ei bine, toate acestea dovedesc mai evident, mai corect, ceea ce pentru lumea civilizată este în esență o aceeași stare de fapt : exploatarea unor ființe ome-nești în folosul altora.

— N-am privit niciodată lucrurile din punctul ăsta de vedere, interveni Ophelia.

— Eu am călătorit în Anglia și am studiat destule documente în legătură cu situația claselor de jos ; cred că Alfred are într-adevăr dreptate cînd spune că sclavii lui o duc mai bine decît o pătură foarte largă a populației engleze. N-ar trebui să deduci din tot ce ți-am povestit despre Alfred că ar fi ceea ce se cheamă un stăpîn rău. În realitate nu este așa. E aspru și necruțător cu cei care nu i se supun : ar putea să ucidă un negru îndărătnic cu tot atîta sînge rece cu care ar împușca un țap ; însă în general își face un titlu de glorie dînd sclavilor lui o hrană și un culcuș bun. Pe vremea cînd eram încă împreună, stăruisem pe lîngă el să facă ceva pentru educarea sclavilor ; ca să-mi facă pe plac, angajase un călugăr care le preda catehismul în fiecare duminică. Cred însă că în sinea lui socotea că ar fi fost tot atît de util dacă ar fi tocmit un călugăr pentru cîini și cai ! Adevărul e că mare lucru nu se poate realiza duminica în cîteva ore, atunci cînd

e vorba de niște fapte îndobitocite și abrutizate, asupra cărora se exercită de la naștere fel de fel de influențe nefaste și care toată săptămîna fac o muncă de rob, mecanică. Fie că e vorba de muncitorii din Anglia sau de negrii de pe plantațiile noastre, institutorii din școlile duminicale ne-ar putea spune probabil că rezultatele sînt aceleași acolo, ca și aici. Există totuși la noi unele excepții izbitoare, și asta pentru că negrul este mai receptiv din fire la sentimentul religios decît albul.

— Cum ai ajuns să renunți la viața de plantator ? întrebă Ophelia.

— Am dus-o noi cît am dus-o împreună, pînă cînd, într-o bună zi, Alfred mi-a spus deschis că nu am stofă de plantator. După toate schimbările și îmbunătățirile pe care le adusesese peste tot ca să-mi facă pe plac, i se părea absurd să continui a fi nemulțumit. Adevărul e că ceea ce uram mai presus de orice era situația în sine : exploatarea acestor bărbați și femei, perpetuarea ignoranței, brutalității și biciului, pentru profitul meu personal ! Mă amestecam mereu și în chestiunile mărunte. Fiind eu însumi cel mai trîndav dintre muritori, puteam ușor să mă transpun în situația leneșilor, de care mă lega un puternic sentiment de solidaritate : bunăoară, azeam cîteodată de bieteze creaturi care în simplitatea lor puneau pietre la fundul coșurilor cu bumbac ca să atîrne mai greu sau le umpleau pe trei sferturi cu pămînt și bumbacul îl puneau numai la suprafață ; mi se părea atunci că în locul lor aș fi făcut la fel și nu lăsăm să fie bătuți... Dar, odată cu asta se sfîrșea bineînțeles și cu disciplina pe plantație. Am ajuns deci cu Alfred la aceleași discuții pe care le avusesem cu respectabilul meu părinte cu ani de zile în urmă. Mi-a spus că sînt sentimental ca o femeie și n-am să fiu niciodată un om de afaceri ; m-a sfătuit să preiau acțiunile la bancă și casa părintească din New Orleans și să mă apuc să scriu versuri, iar plantația s-o las pe mîna lui. Astfel ne-am despărțit și eu am venit aici.

— Dar de ce nu ți-ai eliberat sclavii ?

— N-am fost în stare să-i folosesc ca pe niște instrumente pentru a mă îmbogăți; mi se părea îngrozitor; în schimb, nu socoteam că era urît din partea mea dacă-i țineam pe lângă mine ca să-mi ajute să-mi cheltuiesc banii. Unii dintre ei erau vechi servitori ai casei, de care mă simțeam legat, iar cei mai tineri — copiii celor bătrâni. Toți erau mulțumiți cu situația lor.

Făcu o pauză și începu să se plimbe gînditor prin cameră.

— Era o vreme, continuă Saint Clare, cînd nutream încă fel de fel de planuri și nădejdi, speram să fac mai mult pe lumea asta decît să mă las purtat de valurile vieții. Voiam — firește vag, nesigur — să devin un fel de eliberator, să șterg pata rușinoasă care pîngărește țara mea. Toți tinerii au probabil asemenea crize de exaltare, și apoi...

— De ce n-ai făcut-o? întrebă Ophelia. De ce să te apuci de ceva și apoi să lași totul baltă?

— Ei, lucrurile n-au mers așa cum îmi închipuisem, și am ajuns să nu mai cred în viață, ca regele Solomon odinioară. Poate că asta m-a făcut mai înțelept! Poate a fost o etapă necesară! Oricum, în loc să ajung un om de acțiune, un reformator al societății, am ajuns o bucată de lemn plutitor, purtat de valuri și vîrtejuri! Alfred mă dojenește de cîte ori ne întîlnim; și trebuie să recunosc că-mi este superior pentru că el face ceva, într-adevăr. Viața lui e o urmare logică a principiilor lui, în timp ce a mea e un *nonsequitor* demn de dispreț.

— Și te socotești satisfăcut, dragă vere, cu modul în care ți-ai făcut ucenicia în viață?

— Satisfăcut! Nu ți-am spus că îl disprețuiesc? Dar să nu ne depărtăm de subiect. Vorbeam de eliberarea sclavilor. Nu cred că sînt unicul care am asemenea păreri în legătură cu sclavia. Mulți gîndesc în sinea lor întocmai ca mine. Țara întreagă geme sub acest jug; și dacă pentru sclavi e rău, pentru proprietari e încă și mai rău. N-ai nevoie de ochelari ca să constăți că prezența în mijlocul nostru a unei păături foarte largi de oameni vicioși, decăzuți, degenerați reprezintă

un rău pentru noi, ca și pentru ei. Capitalistul și aristocratul din Anglia nu-și pot da seama de asta la fel ca noi, pentru că ei nu vin în contact cu clasa pe care o exploatează, în măsura în care o facem noi aici. Noi îi avem pe sclavi în casele noastre, sînt tovarășii de joacă ai copiilor noștri și îi influențează mai ușor decît noi, pentru că sînt o rasă pe care copiii o îndrăgesc și în mijlocul căroră se simt bine. Eva, de exemplu, ar fi fost acum pierdută, dacă n-ar fi fost mai pură decît majoritatea copiilor de vîrsta ei. Îi ținem pe sclavi în neștiință și decădere morală și nu ne gîndim că asta ar putea avea vreo înrîurire asupra copiilor noștri. E ca și cum am lăsa să bîntuie epidemia de vărsat printre ei, fără să ne treacă prin minte că și copiii noștri ar putea să se molipsească. Totuși, legile noastre interzic în mod categoric orice sistem de învățămînt susceptibil de a da roade, ceea ce e cît se poate de abil, de altfel; ar fi de ajuns să educi temeinic o singură generație, ca să sară în aer toată șandramaua. Dacă noi nu le-am da libertatea, și-ar lua-o singuri.

— Și cum crezi că o să se termine toate astea ? întrebă Ophelia.

— Nu știu. Un lucru este sigur : cei mulți își strîng rîndurile în lumea întregă ; mai devreme sau mai tîrziu ne așteaptă o zi a judecății. Același fenomen se petrece în Europa, în Anglia și în țara noastră. Mama îmi vorbea uneori de perioada milenară a domniei lui Isus pe pămînt, cînd toți oamenii vor fi liberi și fericiți. Cînd eram mic, mă învăța să mă rog : „Vie împărăția ta“ ; auzind suspinele și gemetele nenorociților de sclavi și văzînd toată frămîntarea lor, mă gîndeam că prevesteau ceea ce spune ea. Dar cine poate ști cînd o să vină ?

— Cred uneori, Augustin, că nu e departe ziua cînd se va întemeia împărăția lui, zise Ophelia lăsînd lucrul din mînă și uitîndu-se neliniștită la Saint Clare.

— Mulțumesc pentru încurajare ! În ce mă privește, partea proastă e că sînt atît de inegal ; în teorie ajung pînă la porțile cerului, în practică zac în colb. În sfîrșit... auzi, sună

clopoțelul pentru ceai ! Hai să mergem. Nu poți să zici că n-am discutat și eu o dată serios în viața mea.

La masă, Marie făcu aluzie la întîmplarea cu Prue.

— Mă tem, verișoară, că ai să crezi că sîntem cu toții niște sălbatici, spuse ea.

— Actul în sine este într-adevăr o barbarie, ripostă Ophelia. Nu cred însă că sînteți cu toții sălbatici.

— Știi, reluă Marie, e pur și simplu peste putință s-o scoți la capăt cu una din creaturile astea. Sînt așa de păcătoase, că n-ar trebui să le rabde pămîntul !... Nu mi-e milă cîtuși de puțin de ele !... Dacă și-ar vedea de treabă, nu s-ar întîmpla nimic din toate astea.

— Dar biata femeie era o mamă nenorocită ; din pricina asta începuse să bea, interveni Eva.

— Fleacuri ! Asta nu e o scuză ! Și eu mă simt adesea nenorocită ! Cred că am trecut prin încercări mult mai grele decît dînsa, continuă ea gînditoare. Sînt răi, asta-i tot ! Mulți din ei nu pot fi domesticiți în nici un chip ; chiar și metodele cele mai aspre se dovedesc de prisos. Mi-aduc aminte de un sclav al tatălui meu ; era atît de leneș, că o ștergea de la muncă și se ascundea prin mlaștini, fumînd și făcînd tot felul de lucruri îngrozitoare ; din cînd în cînd era prins și bătut cu biciul, dar nu folosea la nimic ; cînd a tulit-o ultima oară, de-abia se mai putea ține pe picioare și a murit în mlaștini.

— Eu am domesticit odată pe unul pe care nici un supra-veghetor și nici un proprietar nu izbutise să-l astîmpere, zise Saint Clare.

— Tu ? se miră Marie. Aș vrea să știu și eu cînd ai făcut una ca asta.

— Omul meu era voinic, un adevărat uriaș, african get-beget ; avea instinctul libertății dezvoltat la maximum ; un adevărat leu african. Îl chema Scipio. Nimeni nu putea s-o scoată la capăt cu el ; fusese vîndut din mînă în mînă, pînă cînd îl cumpărase Alfred, închipuindu-și că o să-l poată struni. Într-o bună zi, Scipio l-a trîntit la pămînt pe supraveghetor

și și-a luat tălpășița în mlaștini. Eram tocmai în vizită la Alfred, pe plantație, puțin după ce desfăcusem asociația noastră. Alfred era exasperat. I-am spus că era vina lui și i-am propus să facem prinsoare pe orice că eu aș putea să-l domesticesc pe Scipio ; pînă la sfîrșit ne-am învoit ; dacă-l prindeam, puteam face experiența cu el. Așadar, am adunat un grup de șase-șapte oameni, înarmași cu puști și însoțiți de cîini, pentru a începe urmărirea. Vînătoarea de oameni este tot atît de pasionantă ca și cea de cerbi ! E o simplă problemă de obișnuință ! Adevărul e că m-a pasionat atunci și pe mine, deși rolul meu se limita să intervin între vînători și prada lor, în momentul capturării. Cîinii lătrau și urlau, iar noi am galopat încolo și înapoi, pînă am dat de el. Cînd ne-a zărit, a sărit ca o căprioară și a dat să fugă ; o bună bucată de timp a alergat ca o sălbăticiune fără să putem pune mîna pe el ; la urmă însă a fost prins într-un desiș de trestii, unde părea cu neputință să pătrunzi. A început atunci să se lupte și mărturisesc că în încăierarea cu dulăii a arătat un curaj uimitor. Îi pocnea în dreapta și în stînga și a ucis cu pumnii trei dintre ei ; la un moment dat însă, un glonte l-a nimenit și negrul a căzut aproape la picioarele mele, rănit și plin de sînge. Bietul om mi-a aruncat o privire deznădăjduită, dar plină de bărbăție.

Am ținut cîinii și am potolit oamenii care voiau să se repeadă la el ; le-am spus că e prizonierul meu. Era singurul mijloc de a-i opri să-l împuște ; l-am rugat după aceea pe Alfred și mi l-a vîndut. Ei bine, l-am luat în primire și în două săptămîni am făcut din el omul cel mai ascultător și mai supus de pe pămînt.

— Cum de ai izbutit ? întrebă Marie.

— A fost foarte simplu. L-am luat în camera mea, i-am pregătit un pat bun, i-am pansat rănilor și l-am îngrijit eu însumi, pînă cînd l-am pus din nou pe picioare. Între timp, i-am făcut și formele pentru eliberare ; i le-am dat cînd s-a făcut bine și i-am spus că acum putea să se ducă unde îl trăgea inima.

— Și a plecat ? întrebă Ophelia.

— Nu ! Zănaticul a rupt actele în bucățele și a refuzat categoric să se despartă de mine. Niciodată n-am avut un servitor mai curajos, mai bun, mai credincios și mai cinstit. A trecut mai târziu la creștinism și a devenit mai blînd ca un miel. Era supraveghetor la proprietatea mea de pe malul lacului și își vedea de treabă, nu glumă. L-am pierdut la prima epidemie de holeră. Adevărul e că și-a dat viața pentru mine : eram bolnav pe moarte și toată lumea fugise, cuprinsă de panică. Scipio a rămas lingă mine ; a muncit peste puterile unui om și a izbutit să mă readucă la viață. Dar, bietul de el, îndată după aceea a căzut și el la pat și n-a mai putut fi salvat. Niciodată n-am regretat pierderea cuiva așa de mult.

În timp ce tatăl ei își depăna povestirea, Eva se apropiase din ce în ce mai mult de el, cu buzele întredeschise, cu ochii mari, cu privirea gravă, concentrată.

Cînd Saint Clare termină, fetița i se aruncă de gît și izbucni în hohote de plîns.

— Eva, draga mea ! Ce s-a întîmplat ? o întrebă el.

Fetița tremura toată ; trupul ei firav era zguduit de convulsiuni.

— Copila asta n-ar trebui să audă asemenea lucruri, e prea nervoasă, adăugă Saint Clare.

— Nu, tăticule, nu sînt nervoasă, răspunse Eva, stăpînindu-se îndată cu o voință neobișnuită la un copil de vîrsta ei. Nu sînt nervoasă, dar lucrurile astea îmi pătrund în suflet.

— Ce vrei să spui, Eva ?

— Nu pot să-ți explic, tăticule. Îmi trec multe prin minte ; poate că într-o bună zi am să ți le spun.

— Bine, bine, draga mea, vezi-ți de gîndurile tale ; dar nu plînge și nu-l necăji pe tăticu, zise Saint Clare. Uite ce piersică frumoasă ți-am adus !

Eva o luă și zîmbi, deși buzele ei mai aveau încă un ușor tremur nervos.

— Hai, vino să ne uităm la peștele roșu, spuse Saint Clare luînd-o de mînă și ducînd-o pe terasă.

Citeva clipe după aceea, prin perdelele de mătase se auziră risete și strigăte voioase ; Eva și Saint Clare se băteau cu trandafiri și se fugăreau pe aleile grădinii.

*

* *

Și umilul nostru prieten Tom ? Ocupîndu-ne de întîmplările celor de neam mai mare, am risca să-l dăm uitării. Dacă cititorii doresc însă să afle vești despre el, să ne însoțească într-o mică mansardă, deasupra grajdului ; acolo pot să afle ce i s-a mai întîmplat. E o cameră curată, cu un pat, un scaun și o măsuță, pe care Tom își ține Biblia și cartea de rugăciuni. Tom stătea acum la această masă, cu o tăbliță de scris în fața lui — foarte atent, de bună seamă preocupat de un lucru care-i dădea mult de furcă. Adevărul e că lui Tom i se făcuse atît de dor de acasă, încît îi ceruse Evei o foaie de hîrtie și — adunîndu-și toate cunoștințele dobîndite în cursul lecțiilor cu George Shelby — concepusese ideea îndrăzneată să scrie o scrisoare ; se muncea deci să întocmească o primă ciornă pe tăblița lui ; nu era deloc o treabă ușoară, căci Tom uitase cu desăvîrșire unele litere, iar pe cele pe care și le amintea, nu știa cînd trebuie să le folosească.

În timp ce se trudea astfel, gîfîind și asudînd din pricina strădaniilor, Eva se ivi ușoară ca o pasăre, se instalează pe scaun, la spatele lui, și i se uită peste umăr.

— Ce litere caraghioase faci, unchiule Tom !

— Încerc să scriu bătrîniciei mele și copiilor, domnișoară Eva, spuse Tom, acoperindu-și ochii cu mîna. Mă tem însă că n-am să izbutesc să încheg ceva pînă la urmă !

— Mi-ar face plăcere să te ajut, unchiule Tom. Am învățat și eu să scriu puțin. Anul trecut puteam să fac toate literele ; mă tem însă să nu fi uitat între timp.

Eva își lipi căpșorul auriu de al lui Tom și, aplecați deasupra tăbliței, începură amîndoi o colaborare serioasă, la fel de silitori și de ignoranți ; și după multe consultări și deliberări pentru fiecare cuvînt în parte, constatară plini de speranță și în-

credere că rîndurile înşiruite începuseră să semene a scrisoare.

— Da, unchiule Tom, arată tare frumos, spuse Eva, uitîndu-se încîntată la opera lor. Ce plăcere o să-i facă soţiei dumitale şi bieţilor copilaşi !... E o ruşine că a trebuit să pleci de lîngă ei ! Am de gînd să-l rog pe tăticu să te lase să te întorci înapoi.

— Stăpîna spunea că, îndată ce o să poată aduna toată suma, o să trimită bani pentru mine ca să mă răscumpere, zise Tom. Sînt sigur că o s-o facă ! Mai e şi domnişorul George ! Mi-a făgăduit că o să vină să mă ia şi mi-a dat dolarul ăsta ca să mă asigure că o să-şi respecte cuvîntul. Şi Tom scoase din haină preţiosul dolar.

— O, atunci o să vină cu siguranţă. Îmi pare aşa de bine ! se bucură Eva.

— Am vrut să le scriu ca să ştie unde sînt şi ca s-o anunţ pe biata Chloe că o duc bine aici ! Era atît de nenorocită, sărmana !

— Hei, Tom, se auzi în aceeaşi clipă vocea lui Saint Clare, care apăru în uşă.

Tom şi Eva tresăriră.

— Ce se petrece aici ? întrebă Saint Clare, apropiindu-se şi uitîndu-se la tăbliţă.

— E o scrisoare a lui Tom ; eu îl ajut, spuse Eva. Nu-i aşa că e drăguţă ?

— N-aş vrea să vă descurajez, dar cred, Tom, că ar fi mai bine să-ţi scriu eu scrisoarea. Ți-o fac cînd mă întorc.

— Trebuie să scrie neapărat, tăticule, e foarte important, interveni Eva. Stăpîna lui o să-i trimită bani ca să-l răscumpere. Tom mi-a spus că aşa i-au făgăduit.

Saint Clare se gîndi că era fără îndoială una din făgăduielile pe care le fac servitorilor stăpînii buni la suflet, ca să-i liniştească şi să le potolească puţin spaima cînd trebuie să fie vînduţi ; dar că în realitate nu au nici cea mai mică intenţie de a se ţine de cuvînt.

Saint Clare păstră însă aceste gânduri pentru el ; îi ordonă lui Tom, fără nici un alt comentariu, să pregătească trăsura pentru o plimbare.

Scrisoarea lui Tom fu scrisă în aceeași seară, așa cum se cuvine, și expediată îndată.

Cît despre domnișoara Ophelia, se încăpățîna să reformeze totul în casă. Întreg personalul de serviciu, începînd cu Dinah și terminînd cu drăcușorul cel mai mic, spunea că domnișoara Ophelia era incontestabil o femeie „curioasă“, expresie prin care servitorii din Sud vor să arate că superiorii lor nu le sînt tocmai pe plac. Mai mult, „elita“ personalului de serviciu, adică Adolph, Jane și Rosa, căzu de acord că miss Ophelia nu era o „doamnă“ ; căci „doamnele“ nu se amestecă niciodată în toate treburile ; nu era, dealtfel, deloc distinsă și se mirau cum putea o persoană ca ea să fie rudă cu Saint Clare. Dealtfel, chiar Marie se plîngea că era obositor s-o vezi pe verișoara Ophelia veșnic atît de ocupată.

Adevărul e că hărnicia neostenită a acesteia îndreptăța oarecum o asemenea plîngere. Cosea și țesea din zori pînă-n noapte, cu energia celui ce e împins de la spate de o necesitate urgentă ; cînd se întunea și era nevoită să pună lucrul deoparte, își lua imediat veșnica ei împletitură și începea să tricoteze, la fel de activă ca întotdeauna. Da, într-adevăr, numai s-o privești cum dădea zor la lucru era o adevărată corvoadă.

CAPITOLUL XX

Topsy

INTR-O DIMINEAȚĂ, în timp ce domnișoara Ophelia se îndeletnicea cu treburile ei casnice, se auzi vocea lui Saint Clare, care o striga din capătul scării :

— Vino jos, verișoară ! Am să-ți arăt ceva.

— Ce este ? răspunse domnișoara Ophelia, coborînd cu lucrul de mînă.

— Am cumpărat ceva pentru dumneata, iată, îi arată Saint Clare, împingînd înainte o mică negresă de opt-nouă ani.

Era unul din exemplarele cele mai negre ale rasei ; ochii ei rotunzi, strălucitori ca niște mărgele de sticlă, aruncau priviri repezi și neliniștite prin cameră. Uimită de minunile din salonul noului stăpîn, stătea cu gura deschisă, lăsînd să se întrevadă un șir de dinți albi și strălucitori.

Părul lînos și-l împletise în cîteva codițe scurte.

Expresia feței era un amestec ciudat de șiretenie și agerime, peste care se așternea un vâl de seriozitate tristă și de gravitate.

Purta o rochiță murdară, zdrențăroasă, din pînză de sac, și stătea sfioasă, cu mîinile încrucișate.

Avea în toată înfățișarea ceva bizar, drăcesc, ceva atît de păgîn, cum spunea mai tîrziu domnișoara Ophelia, încît nobila doamnă fu cuprinsă de desperare.

— Augustin, zise ea întorcîndu-se spre Saint Clare, la ce Dumnezeu mi-ai adus făptura asta ?

— Firește, ca s-o educi și s-o îndrumezi. Mi s-a părut un exemplar destul de hazliu din neamul lui Jim Crow¹. Hei, Topsy, adăugă el, fluierînd ca și cum ar fi chemat un cîine, cîntă-ne ceva și arată-ne cum știi să dansezi.

Ochii ei negri ca de sticlă scînteiară cu o expresie de ghiduşie puţin răutăcioasă și fetița începu să cînte, cu o voce limpede și ascuţită, o stranie melodie a negrilor ; bătea ritmul cu mîinile și picioarele, se învîrtea pe loc pocnind din degete și lovindu-și genunchii într-un ritm sălbatic și ciudat ; în același timp scotea acele bizare sunete guturale, caracteristice muzicii băștinașilor ; în sfîrșit, după ce făcu vreo două tumbe, drept încheiere, emise o ultimă notă prelungă, ciudată, neobișnuită, ca şuieratul unei mașini cu aburi ; se așeză apoi deodată pe covor, cu mîinile încrucișate, cu o expresie evlavioasă,

¹ Porecla dată negrilor în Statele Unite.

blindă și gravă, gîndurile adevărate trădîndu-i-le doar privirile șirete și piezișe aruncate cu coada ochiului.

Domnișoara Ophelia tăcea, uluită.

Ghiduș cum era, Saint Clare părea amuzat de uimirea ei.

— Topsy, iată noua ta stăpînă, căreia te predau. Vezi, să te porți frumos, se adresă el copilei.

— Da, stăpîne, răspunse Topsy, cu seriozitate prefăcută și o licărire răutăcioasă în priviri.

— Va trebui să fii cuminte, înțelegi, Topsy ? zise iar Saint Clare.

— Firește, stăpîne, răspunse Topsy, și ochii îi scînteiară din nou, iar mîinile și le ținea încrucișate cucernic.

— Ascultă, Augustin, ce dracu' caută asta aici ? spuse domnișoara Ophelia. Casa ți-e atît de plină cu aceste mici molime, încît nu mai poți face un pas fără să te împiedici de ele. Mă scol dimineța, și ce să vezi ? O creatură doarme după ușă, un cap negricios apare bijbiind de sub masă, un altul stă întins pe covor ; se îngrămădesc, rînjesc cu toții printre zăbrelele ferestrelor și se rostogolesc pe dușumeaua din bucătărie ! De ce naiba vrei s-o mai aduci și pe asta ?

— Pentru ca să-i faci educația, nu ți-am spus ? Ne ții mereu predici despre educație. M-am gîndit să-ți dăruiesc un exemplar prins de curînd, să te las să-ți încerci talentele și să-l crești cum e mai bine.

— N-am nevoie de ea, am mai mult de furcă cu ăștia decît aș dori.

— Asta vă caracterizează pe voi, creștinii ! O să fondați o societate și o să educați vreun biet misionar să-și petreacă tot restul zilelor printre păgînii ăștia. Dar aș vrea să văd măcar pe unul dintre voi luîndu-și în casă un asemenea exemplar și bătîndu-și capul să-l convertească. Nu, cînd e vorba de asta, toți sînt murdari și neplăcuți, vă fac prea multe griji, și așa mai departe.

— Augustin, știi bine că nu m-am gîndit la asta, spuse domnișoara Ophelia, îmbufnată. Cine știe, poate că asta este

cu adevărat o muncă de misionar, continuă ea, uitîndu-se la fată cu mai multă îngăduință.

Saint Clare nimerise bine : conștiinciozitatea Opheliei era neșnic trează.

— Dar, adăugă ea, n-am înțeles de ce s-o mai cumpărăm pe ea ; avem acum destui în casă, care-mi răpesc timpul liber și toată priceperea.

— Așadar, verișoară, spuse Saint Clare, trăgînd-o la o parte, trebuie să-ți cer iertare pentru vorbăria mea. Dumneata ești atît de bună, încît toate palavrele mele n-au nici un sens. Stăpînii de pînă acum ai fetei erau niște bețivi, proprietarii unui birt pe lîngă care trec în fiecare zi ; mă obosea s-o mai aud țipînd, din cauza bătăilor și înjurăturilor. Mi s-a părut înghețată și hazlie. Cred că s-ar putea scoate ceva bun din ea. Am cumpărat-o și ți-o dau dumitale. Încearcă să-i dai o creștere bună, sănătoasă, cu adevărat americană. Vezi ce-o să iasă din ea. Știi că eu n-am nici un fel de înclinație de educator, dar aș dori să încerci dumneata.

— În sfîrșit, o să fac ce-o să-mi stea în putință, spuse domnișoara Ophelia și se apropie de noua ei supusă cum s-ar apropia cineva de un păianjen negru — presupunînd că ar avea intenții binevoitoare față de el. E îngrozitor de murdară și pe jumătate goală ! zise ea.

— Ei, du-o jos și pune s-o spele și s-o îmbrace.

Domnișoara Ophelia o duse la bucătărie.

— Nu pricep ce vrea stăpînul să mai facă cu înc-un negru ! mormăi Dinah, uitîndu-se neprietenos la noua-sosită. N-am deloc chef să mă împiedic de ea la tot pasul !

— Fui ! făcură Rosa și Jane, cu dispreț.

— Să facă bine să nu ne stea în cale ! Ce naiba a mai avut nevoie stăpînul de încă unul din negrii ăștia, nu pot să pricep !

— Vedeți-vă de treabă ! Nu-i nici mai mult, nici mai puțin negresă decît dumneata, domnișoară Rosa ! se răsti Dinah, care se simțea atinsă personal de această ultimă observație. Voi credeți, pare-mi-se, că sînteți albe. Dar nu sînteți nici albe,

nici negrese. Mie îmi place să fiu fie de un soi, fie de ălălalt.

Domnișoara Ophelia înțelege că nimeni nu era dispus să spele și să îmbrace pe noua-sosită ; de aceea se văzu silită s-o facă personal, ajutată în silă de Jane.

Pentru urechile mai delicate nu sînt deloc nimerite amănuntele în legătură cu prima toaletă a unei copile neîngrijite și rău tratate. La drept vorbind, cîți nu sînt în lumea asta nevoiți să trăiască și să moară într-o mizerie atît de cumplită, încît nervii semenilor lor s-ar zdruncina numai auzind vorbindu-se despre ea. Domnișoara Ophelia era foarte hotărîtă și avea mult simț practic ; așadar, suportă această operație puțin plăcută cu un eroism desăvîrșit, deși — trebuie s-o spunem — nu prea era încîntată, dar principiile ei nu-i puteau impune decît răbdare.

Cînd văzu însă ce mari erau umflăturile și vînătăile de pe spatele și umerii fetei — dovezi de neșters ale educației de pînă atunci — i se făcu milă.

— Ia uitați, bombăni Jane, arătînd cu degetul semnele, nu dovedește asta că e un diavol împielit ? O să avem destul de furcă cu ea. Nu pot să sufăr negrii ăștia mici ! Sînt tare scîrboși ! Mă întreb de ce-o fi cumpărat-o stăpînul ?

„Aia mică“ ascultă toate comentariile, supusă și tristă, ceea ce părea să fie atitudinea ei obișnuită, mulțumindu-se doar să se uite cu o privire furișă și pătrunzătoare la podoabele pe care le purta Jane în urechi.

Cînd fu în sfîrșit îmbrăcată omenește și tunsă scurt, domnișoara Ophelia spuse, cu oarecare satisfacție, că fata arată mai creștină decît ea însăși, și în sinea ei începu să facă planuri cum s-o educe. Așezîndu-se în fața ei, începu s-o întrebe :

— Cîți ani ai, Topsy ?

— Nu știu, stăpînă, răspunse fetea, rîzînd și arătîndu-și toți dinții.

— Nu știi cîți ani ai ? Nu ți-a spus nimeni vreodată ? Maică-ta cine era ?

— Niciodată n-am avut așa ceva, îngîină copila, continuînd să rîdă.

— N-ai avut niciodată o mamă ? Ce vrei să spui ? Unde ești născută ?

— Nu m-am născut nicăieri, stăruî Topsy, rîzînd din nou atît de șiret, încît dacă domnișoara Ophelia ar fi fost cît de cît o fire mai nervoasă, și-ar fi putut lesne închipui că a pus mîna pe un adevărat spiriduș. Domnișoara Ophelia nu era însă cîtuși de puțin nervoasă, ci simplă și practică ; așadar, spuse cu oarecare asprime :

— Nu trebuie să-mi răspunzi așa, fetiço ; noi nu ne jucăm. Spune-mi unde ești născută și cine erau părinții tăi !

— Nu m-am născut nicăieri, repetă mai stăruitor spiridușul. Nu am avut nici tată, nici mamă, nimica. Eu am fost crescută împreună cu mai mulți negri de către un negustor. Mătușa Sue cea bătrînă ne purta de grijă.

Era limpede că fetița spunea adevărul. Jane hohoti de rîs și spuse :

— Stăpînă, d-ăștia sînt nenumărați. Negustorii îi cumpără ieftin cînd sînt mici, îi cresc și apoi îi pun pe piață.

— Cît timp ai locuit cu stăpînul și stăpîna ta ?

— Nu știu, stăpînă.

— Un an, poate mai mult, mai puțin ?

— Nu știu, stăpînă.

— Stăpînă, negriiăștia ordinari nu știu nimic. Nu știu ce e aia timp, spuse Jane, ce e un an ; nu știu nici cîți ani au ei înșiși.

— Ai auzit vreodată de Dumnezeu, Topsy ?

Copilul păru consternat, dar rîse ca de obicei.

— Știi cine te-a făcut pe tine ?

— Nimeni, după cîte știu, răspune fetița, chicotînd. Părea să se amuză grozav, căci ochii îi sticleau. Eu am crescut așa. Nu cred că cineva m-a făcut pe mine, adăugă ea.

— Știi să coși ? întrebă domnișoara Ophelia, care socoti mai nimerit să-și îndrepte cercetările pe un teren mai sigur.

— Nu, stăpînă.

— Ce știi să faci ? Ce făceai pentru stăpîna ta ?

— Aduceam apă, spălam farfuriile, frecam cuțitele și serveam lumea.

— Erau buni cu tine ?

— Or fi fost, spuse copilul, uitîndu-se șiret la domnișoara Ophelia.

Discuția fu întreruptă în mijlocul acestei conversații promițătoare. Saint Clare era în spatele ei, aplecat peste scaun.

— Găsești aci un teren virgin, verișoară ; seamănă în el ideile dumitale, nu vei întâmpina multe greutăți.

Domnișoara Ophelia avea în ce privește educația — ca și în toate celelalte domenii — idei rigide și precise, de calibrul celor ce predominau în Noua Anglie cu un veac în urmă și care mai stăruie în unele regiuni îndepărtate, unde civilizația încă n-a pătruns și nu există cale ferată.

Aceste idei ar putea fi exprimate în cîteva cuvinte cam astfel : să-i înveți pe copii să fie atenți cînd li se vorbește ; să-i înveți catehismul, să coasă și să citească și să-i bați cu biciul dacă spun minciuni.

Și deși aceste principii au fost depășite toate de valul de concepții noi despre educație, este totuși de netăgăduit că bunicile noastre au format cu această „metodă“ o serie de bărbați și de femei destul de buni — după cum ne amintim, și mulți dintre noi pot s-o dovedească.

În orice caz, domnișoara Ophelia nu cunoștea o altă metodă de educație și de aceea se puse pe lucru s-o aplice cu toată sîrguința de care era în stare.

Copila fu prezentată familiei și considerată ca fata domnișoarei Ophelia ; și cum în bucătărie era privită cu oarecare ostilitate, domnișoara Ophelia se hotărî să-și limiteze acțiunea educativă la dereticarea propriei ei camere.

Cu un spirit de sacrificiu pe care unii dintre cititorii noștri îl vor aprecia, în loc să-și facă patul, să-și măture și să-și ștergă praful din cameră, ca mai înainte, ea respinse definitiv și cu total dispreț ajutorul fetei din casă și se hotărî să-și asume cazna de a o iniția pe Topsy în îndeplinirea acestor operații. Dar vai de capul ei ce îndură în ziua aceea !

Dacă vreunul din cititorii noștri ar face vreodată același lucru, ar ști să prețuiască sacrificiul Opheliei la justa lui valoare.

În prima dimineață, Ophelia o luă pe Topsy în camera ei și începu cu gravitate un curs de inițiere în misterioasa artă de a face patul.

Iată-o deci pe Topsy spălată, cu toate codițele, la care ținuse atît de mult, tunse, îmbrăcată într-o rochie curată și cu un sort bine scrobît, stînd respectuoasă în fața domnișoarei (Ophelia, cu o figură solemnă ca la înmormîntare.

— Acum, Topsy, îți voi arăta cum trebuie să-mi faci patul. Țin și-ți pretind, mai ales, ca patul să fie bine făcut, așa că trebuie să înveți să-l faci întocmai cum îți arăt.

— Da, doamnă, spuse Topsy, oftînd adînc și privind-o erios și trist.

— Și acum, uită-te, Topsy. Acesta este tivul cearșafului. Asta-i fața și asta-i dosul cearșafului. Ai să ții minte ?

— Da, doamnă, repetă Topsy, oftînd din nou.

— Ei, cearșaful trebuie trecut peste pernă, așa, și îndoit frumos sub saltea, așa. Vezi ?

— Da, doamnă, spuse iar Topsy, privind-o cu mare atenție.

— Iar cuvertura, continuă Ophelia, trebuie trasă în jos în felul acesta, îndoită bine și netezită la capăt, așa, cu tivul îngust la cap.

— Da, doamnă, bolborosi Topsy ca mai înainte.

Vom adăuga însă un amănunt rămas neobservat de domnișoara Ophelia : în timp ce buna femeie stătea întoarsă cu spatele împăturindu-și cu zel cearșafurile, tînăra elevă izbutise să șterpelească o pereche de mănuși și o panglică pe care le strecurase cu îndemînare în mînele rochiei, iar acum stătea plină de nevinovăție, cu mîinile încrucișate, ca și cum n-ar fi făcut nimic rău.

— Acum, Topsy, ia să văd cum faci tu treaba asta, o îndemnă Ophelia, desfăcînd din nou patul și așezîndu-se pe un scaun.

Spre satisfacția domnișoarei Ophelia, Topsy duse treaba pînă la capăt cu multă dibăcie și seriozitate, netezind cearșafurile

și aranjînd fiecare cută ; tot timpul păstră o expresie gravă, care o lămurî pe profesoara ei pe deplin. Dar tocmai cînd era pe sfîrșite, datorită unei mișcări nefericite, panglica îi alunecă din mîneacă, atrăgînd atenția domnișoarei Ophelia, care se năpusti îndată asupra ei :

— Ce-i asta ? Copil rău și obraznic ! De ce-ai șterpelit-o ? Și smulse panglica din mîneacă, ceea ce pe Topsy n-o tulbură cituși de puțin ; dimpotrivă, se uita la panglică cu aerul cel mai nevinovat și surprins din lume.

— Da' asta e panglica domnișoarei Ophelia, nu-i așa ? Cum s-o fi prins de mîneca mea ?

— Topsy, copil rău ! De ce minți ? Tu ai furat panglica !

— Vă spun, stăpînă, nu am luat-o eu ; nici n-am văzut-o pînă în clipa asta.

— Topsy, zise domnișoara Ophelia, nu știi că nu-i frumos să minți ?

— Eu nu spun minciuni niciodată, domnișoară Ophelia, rosti grav Topsy. Eu nu am spus acum decît adevărul, nimic altceva.

— Topsy, am să te bat cu biciul, dacă mai minți !

— Vai, stăpînă, poți să mă bați cît e ziua de lungă, și altceva tot n-aș spune, zise Topsy, începînd să scîncească. Panglica asta n-am văzut-o niciodată ; mi s-a agățat pesemne de mîneacă. Domnișoara Ophelia a lăsat-o pe pat ; așa s-a prins de așternut și a intrat în mîneacă.

Ophelia fu atît de indignată de această minciună sfruntată, încît luă fetița de umeri și o zgîlții :

— Să nu mai spui minciuna asta !

Din pricina zgîlțitului, din cealaltă mîneacă mînușile căzură pe podea.

— Ei, domnișoară, zise Ophelia, tot mai spui că n-ai furat panglica ?

Topsy recunoscă că furase mînușile, dar continua să nege cu încăpăținare că a șterpelit panglica.

— Uite ce e, Topsy, spuse Ophelia, dacă mărturisești totul, de data asta nu te bat.

Solicitată atît de stăruitor, Topsy recunoscuse furtul panglicii și al mănușilor, făgăduind să se pocăiască.

— Ei, haide, spune-mi acum. Știu că trebuie să fi șterpelit și alte lucruri de cînd ești în casă, căci ieri te-am lăsat să alergi toată ziua încolo și înapoi. Haide; dacă ai mai luat ceva, n-am să te bat.

— Să vedeți, stăpînă! Am luat drăcia aia roșie pe care domnișoara Eva o poartă la gît.

— Ai luat colierul, copil rău! Și mai ce?

— Am luat cerceii Rosei, cerceii cei roșii.

— Du-te și adu-mi-i imediat, și cerceii, și colierul.

— Nu pot, stăpînă, au ars!

— Au ars! Ce poveste! Du-te și adu-i, altfel te bat.

Topsy declară printre lacrimi și gemete, protestînd energic că nu putea:

— I-am ars.

— Pentru ce i-ai ars? întrebă domnișoara Ophelia.

— Pentru că sînt rea, zău, rea! Foarte rea. N-am ce face.

Tocmai atunci, Eva intră în cameră, purtînd la gît un colier de coral.

— Unde ți-ai găsit colierul, Eva? întrebă Ophelia.

— Unde l-am găsit? L-am purtat toată ziua, răspunse Eva.

— L-ai purtat și ieri?

— Firește, și ceea ce e mai nostim, tanti, l-am purtat toată noaptea. Am uitat să-l scot cînd m-am dus la culcare.

Domnișoara Ophelia rămase consternată, cu atît mai mult cu cît în aceeași clipă Rosa intră în cameră ducînd pe cap un coș cu rufe proaspăt călcate și purtînd în urechi cerceii de coral.

— Nu știu ce să mă fac cu un asemenea copil! se jelui Ophelia, desperată. Pentru Dumnezeu, Topsy, de ce mi-ai spus că ai luat lucrurile astea?

— Păi, stăpîna mi-a spus că trebuie să mărturisesc și nu mi-a venit în minte să mărturisesc altceva, răspunse Topsy, frecîndu-și ochii.

— Bine, dar nu ți-am cerut să-mi mărturisești ceea ce n-ai făcut, spuse domnișoara Ophelia. Și asta e o minciună, la fel ca și cealaltă.

— Și asta ? repetă Topsy, cu un aer nevinovat.

— Diavolul ăsta împielit habar n-are ce e aia adevărul, spuse Rosa, uitîndu-se indignată la Topsy. În locul domnului Saint Clare, aș bate-o cu biciul pînă la sînge, zău așa. Aș învăța-o minte !

— Nu, nu, Rosa ! zise Eva cu un ton poruncitor, pe care fetița știa să-l folosească din cînd în cînd. Nu-i bine să vorbești așa, nu pot să sufăr asta.

— Domnișoară Eva, dumneavoastră sînteți bună, nu știți cum trebuie să vă purtați cu negrii. Cu ei nu există altă metodă decît să-i rupi în bătaie, asta-i !

— Taci, Rosa ! zise Eva. Să nu te mai aud vorbind în felul acesta ! Și fetița o fulgeră cu privirea și se îmbujoră la față.

Rosa se intimidă.

— Domnișoara Eva are în ea sîngele domnului Saint Clare, asta se vede de la o poștă. Vorbește întocmai ca și tatăl ei, spuse ea, ieșind din cameră.

Eva se uită la Topsy. Stăteau față în față doi copii aparținînd a două rase antitetice ale societății : copila bălaie, binecrescută, cu părul auriu, ochii adînci, fruntea inteligentă și nobilă și mișcări de prințesă ; și semenul ei, de culoare neagră, vioaie, șireată, slugarnică, dar ageră. Erau adevărate figuri reprezentative ale rasei lor. Cea saxonă, produs al multor veacuri de cultură, de stăpînire, de educație, de superioritate fizică și morală ; cea africană, născută din veacuri de împilare și supunere, de neștiință, trudă și viciu.

Poate că unele crîmpeie din aceste gînduri îi treceau Evei prin minte. Dar gîndurile unui copil sînt obscure, nedefinite și se apropie mai mult de instinct ; Eva avea o fire nobilă și multe gînduri de acest fel se zbăteau să iasă la lumină, dar nu găseau mijlocul de a se exprima. Pe cînd Ophelia

nu mai contenea cu dojana la adresa purtării urite a lui Topsy, Eva părea surprinsă și tristă ; ea spuse cu blindețe :

— Biată Topsy, de ce să furi ? O să-ți port eu de grijă. Mai bine ți-aș da orice de la mine, decît să furi.

Era primul cuvînt binevoitor pe care copila îl auzise vreodată în viața ei ; blindețea vocii și a gesturilor impresionaseră sufletul ei sălbatic și primitiv și o lacrimă se prelinse din ochii ageri, rotunzi și scînteietori ; dar lacrima fu urmată de un chicotit și de rînjetul obișnuit. Cel care n-a auzit vreodată decît ocări e ciudat de neîncrezător față de o manifestare atît de sublimă cum e blindețea ; micuței Topsy cuvintele Evei i se părură hazlii și inexplicabile. Nu le înțelesese.

Dar ce trebuia făcut cu Topsy ? Pentru Ophelia, cazul era o enigmă ; principiile ei educative păreau inaplicabile. Se gîndi să-și acorde un oarecare răgaz pentru a găsi o soluție ; și pentru a cîștiga timp și în speranța unei vagi virtuți morale ce se presupune că planează în încăperile întunecoase, Ophelia o închise pe Topsy într-o astfel de odăiță, pînă la noi ordine, adică pînă ce va găsi un mijloc de educație mai eficace.

— Nu văd, îi spuse ea apoi lui Saint Clare, cum o s-o scot la capăt fără bătaie cu copilul ăsta.

— N-ai decît, bate-o după pofta inimii ; îți dau puteri depline să faci tot ce dorești.

— Copiii trebuie întotdeauna bătuți, adăugă Ophelia. N-am auzit vreodată de un copil care să fi fost crescut fără bătaie.

— Firește, spuse Saint-Clare, fă cum crezi că e mai bine. Îți dau însă o sugestie : am văzut cum copilul ăsta era bătut cu vătraiul, cu lopata, cu cleștele de la sobă sau cu orice era mai la îndemînă ; și cum știu că e obișnuită cu acest sistem de educație, mă gîndesc că bătăile pe care i le vei administra vor trebui să fie deosebit de energice pentru a da rezultate bune.

— Atunci ce-i de făcut ? întrebă Ophelia.

— Ai ridicat o problemă serioasă, zise Saint Clare. Aș dori s-o soluționez. Ce e de făcut cu o ființă care poate fi

îndrumată numai cu biciul, cînd și sistemul ăsta dă greș, ceea ce ce se întîmplă destul de des pe meleagurile noastre ?!

— Te asigur că nu știu. Un astfel de copil n-am mai întîlnit niciodată.

— Un astfel de copil, ba chiar și adulți de acest soi se întîlnesc destul de des pe aici. Cum trebuie să fie conduși ? întrebă Saint Clare.

— Iată o întrebare la care nu pot răspunde, spuse Ophelia.

— Nici eu, continuă Saint Clare. Cum se explică toate cruzimile și abuzurile îngrozitoare de care ziarele mai amintesc din cînd în cînd, cazuri ca al lui Prue, de pildă ? De multe ori e un proces de insensibilizare treptată de ambele părți ; proprietarul devine din ce în ce mai crud, iar servitorul din ce în ce mai nesimțitor. Bătaia și ocările sînt ca unele medicamente : trebuie să mărești doza pe măsură ce scade sensibilitatea. Am înțeles acest lucru curînd după ce am devenit proprietar ; m-am hotărît să nu fac niciodată așa, pentru că nu știam cînd m-aș mai putea opri ; și eram hotărît să-mi apăr cel puțin propriul meu caracter. Rezultatul este că servitorii mei se poartă ca niște copii alintați, rezultat care mi se pare de preferat unei abrutizări reciproce. Ai spus multe, verișoară, despre răspunderea care ne revine în domeniul educației. Aș dori să-ți încerci principiile cu un copil care este unul din miile de exemplare de acest fel.

— Datorită metodei dumitale există astăzi astfel de copii, spuse Ophelia.

— Știu, dar acești copii există și ce e de făcut cu ei ?

— N-aș putea spune că îți sînt recunoscătoare pentru că fac această experiență. Dar de vreme ce se pare că e vorba de o datorie, voi stărui și voi face tot ce-mi stă în putință, spuse Ophelia.

Și Ophelia se puse pe treabă cu noua ei supusă. cu un zel și o energie demne de toată lauda. Ea îi stabili ore regulate de lucru și felurite îndeletniciri și începu s-o învețe să citească și să coasă.

În meșteșugul cititului, copila se dovedi destul de ageră. Învăță literele uimitor de repede și în foarte scurt timp fu în stare să citească bine ; cu lucrul de mînă mergea însă mai greu. Topsy era agilă ca o pisică și sprintenă ca o maimuță și nu putea suferi o muncă pentru care trebuia să stea locului ; de aceea — șireată — ba își rupea acele și le arunca pe fereastră sau prin crăpăturile pereților, ba încurca firele și le murdărea, sau azvîrlea cîte o jurubiță întreagă afară.

Avea mișcările îndemînatice ale unui scamator încercat și știa să-și controleze expresia feței ; și deși Ophelia nu putea să nu presupună că era ceva nefiresc în aceste „accidente“ care aveau loc neîncetat, ea n-ar fi izbutit s-o prindă pe Topsy decît dacă ar fi supravegheat-o cu atenție, ceea ce nu i-ar mai fi lăsat timp pentru nimic altceva.

Topsy ajunse curînd un personaj binecunoscut în toată casa. Talentul ei pentru mimică, pentru tot felul de ghidușii și strîmbături părea nesecat ; dansa, făcea tumburi, se cătăra, cînta, fluiera, imitînd fiecare sunet care-i trecea prin minte. În orele ei de joacă îi dădea gata pe toți copiii din casă, care o priveau cu gura căscată de admirație și surprindere ; printre ei era și domnișoara Eva, care părea fermecată de năzbîtiile drăcești ale lui Topsy, după cum porumbelul e cîteodată vrăjit de șarpele sclipitor.

Ophelia era nemulțumită văzînd că Eva se simțea atît de bine cu Topsy și îl rugă pe Saint Clare să nu-i mai dea voie să se joace împreună.

— Lasă copilul în pace, spuse Saint Clare. Topsy o să-i facă bine.

— Bine, dar nu ți-e teamă că un copil așa stricat o s-o învețe ceva rău ?

— N-o s-o învețe nimic rău. Pe alți copii poate da, dar eu nu se prinde de Eva, după cum roua nu se prinde de frunza de varză ; nici o picătură nu rămîne !

— Nu fi prea sigur, spuse Ophelia. Eu, una, nu mi-aș lăsa vreodată copilul să se joace cu Topsy.

— Copiii dumitale n-ar trebui s-o facă, zise Saint Clare, dar ai mei își pot permite. Dacă Eva ar fi putut să capete deprinderi rele, asta s-ar fi întâmplat de mult.

Topsy fu la început disprețuită și batjocorită de servitorii care aveau în casă un rang superior. În scurt timp însă fură nevoiți să-și schimbe părerea. Foarte curînd observară că oricine îi arunca lui Topsy vreo ocară putea fi sigur că puțin după aceea avea să i se întîmple ceva neplăcut ; fie că îi lipsea o pereche de cercei sau o mică bijuterie la care ținea, fie că un lucru de îmbrăcăminte era găsit deodată într-un hal fără de hal ; alteori, persoana respectivă se împiedica de o găleată cu apă clocotită pusă ca din întîmplare în calea ei, sau se pomenea ca din senin stropită de un șuvoi de leșie murdară tocmai cînd era gătită de sărbătoare ; și de fiecare dată cînd se făceau cercetări, autorul acestor incidente neplăcute nu era de găsit. Din cînd în cînd, Topsy era chemată în fața unui juriu format din întregul personal domestic al casei ; ea suporta însă întotdeauna aceste cercetări cu candoare și seriozitate. Nimeni nu avea vreo îndoială asupra autorului tuturor acestor pozne ; nici un fel de dovezi concrete nu puteau fi însă găsite, spre a confirma presupunerile ; iar Ophelia era mult prea dreaptă pentru a-și permite s-o pedepsească în lipsa unor asemenea dovezi.

Năzbîtiile erau mereu făcute la timpul potrivit, firește tot în scopul de a pune la adăpost pe agresor.

Astfel, vremea răfuielilor cu Rosa și Jane, cele două fete în casă, era totdeauna aleasă în perioadele în care se aflau în dizgrația stăpînei — și acest lucru se întîmpla destul de des — iar o plîngere din partea lor ar fi fost destul de prost primită.

Pe scurt, Topsy izbuti curînd să-i facă pe cei din casă să înțeleagă că era mai nimerit să o lase în pace ; și așa se și întîmplă.

Topsy era vioaie și energică la treabă și prindea cu o repeziciune uimitoare tot ce i se arăta. După cîteva lecții, învăță atît de bine rînduielile din camera Opheliei, încît nici

măcar aceasta — de obicei atît de greu de mulțumit — nu-i putea găsi vreun cusur.

Mîinile unei muritoare nu puteau întinde și netezi mai frumos un cearșaf, potrivi cu mai multă grijă o pernă, mătura sau șterge praful mai bine decît Topsy — atunci cînd avea chef ; se întîmpla însă destul de rar să aibă chef.

Dacă după două-trei zile de supraveghere atentă și plină de răbdare Ophelia avea naivitatea să-și închipuie că Topsy se liniștise în sfîrșit, că nu mai era nevoie s-o controleze și că putea deci să se ducă — timp de o oră-două — să-și vadă și de alte treburi, Topsy făcea un tărăboi și o dezordine de nedescris. În loc să facă patul, se distra să tragă lada cu perne, băgîndu-și capul cîrlionțat printre ele, pînă cînd ieșea cu părul plin de pene, înfipite caraghios una mai strîmb ca alta ; uneori se cățara pe canaturile ușilor și rămînea atîrnată acolo cu capul în jos ; alteori flutura cearșafurile și cuverturile prin toate încăperile ; învelea cîte o pernă în cămașa de noapte a Opheliei și dădea în același timp diverse mici reprezentatii, cîntînd, fluierînd și strîmbîndu-se în fața oglinzii, făcînd, pe scurt — după cum spunea domnișoara Ophelia — o gălăgie și un talmeș-balmeș îngrozitor.

Intr-o zi, domnișoara Ophelia — care dintr-o neglijență cu totul neobișnuită își lăsase sertarul descuiat — o găsi pe Topsy cu șalul ei cel mai bun, din crep stacojiu de India, înfășurat în jurul capului în chip de turban, în timp ce-și continua repetițiile în fața oglinzii.

— Topsy, îi spunea Ophelia cînd ajungea la capătul răbdării, de ce faci toate astea ?

— Nu știu, stăpînă. Cred că le fac fiindcă-s rea.

— Nu știu ce să mai fac cu tine, Topsy.

— Stăpînă, trebuie să mă bați. Stăpîna mea dinainte mă bătea totdeauna. Eu nu sînt obișnuită să muncesc decît bătută !

— Dar bine, Topsy, eu nu vreau să te bat. Tu poți să fii cuminte cînd vrei. De ce nu vrei ?

— Stăpînă, eu sînt obișnuită cu bătaia. Eu cred că-mi face bine.

Domnișoara Ophelia încercă rețeta ; Topsy făcu de fiecare dată o zarvă îngrozitoare, țipînd, gemînd și cerînd iertare ; pentru ca o jumătate de oră mai tîrziu, cocoțată pe balustrada balconului și înconjurată de o droaie de copilași — care o priveau cu admirație — să manifeste un profund dispreț pentru cele petrecute.

— Asta-i bătaie ? Domnișoara Ophelia n-ar omori nici un tîntar cu bătaia ei. Să fi văzut cum îmi tăbăcea pielea stăpînul ăla bătrîn ; el se pricepea cum să mă bată.

Topsy se lăuda întotdeauna cu propriile ei păcate și năzdrăvănii, considerînd probabil că-i făceau cinste.

— Hei, negrilor, se adresează ea unora dintre ascultătorii ei, știți voi că sînteți cu toții niște păcătoși ? Toți negrii sînt păcătoși. Și albi sînt păcătoși, așa spune domnișoara Ophelia. Eu cred că cei mai păcătoși sînt negrii. Dar nici unul nu mă întrece pe mine. Eu sînt așa de rea, că nimeni nu știe ce să-mi mai facă. O făceam pe stăpîna a bătrînă să mă înjure toată ziua. Eu sînt a mai rea ființă din lume.

Și Topsy făcea o tumbă, apoi se urca sprintenă și încîntată undeva mai sus, pe balustradă, fălindu-se grozav cu meritele ei.

Duminicile, domnișoara Ophelia se ocupa foarte serios de Topsy, învățînd-o catehismul. Topsy avea o memorie auditivă neobișnuită și învăța pe dinafară cu o ușurință care o încuraja mult pe profesoara ei.

— Crezi că îi va folosi la ceva ? o întrebă Saint Clare.

— Copiilor le-a fost întotdeauna folositor. E ceea ce trebuie să învețe un copil, spuse domnișoara Ophelia.

— Fie că pricepe ceva sau nu ?

— Oh, copiii nu înțeleg niciodată catehismul cînd îl învață ; dar mai tîrziu, cînd sînt mari, și-l reamintesc cu ușurință.

— Eu nu mi-l reamintesc, deși pot să afirm sus și tare că mi l-ai băgat temeinic în cap cînd eram copil.

— Ah, erai întotdeauna bun la învățătură, Augustin. Îmi puneam mari speranțe în tine, zise domnișoara Ophelia.

— Și acum nu-ți mai pui ? întrebă Saint Clare.

— Aș vrea, Augustin, să fii și acum tot așa de bun ca atunci cînd erai copil.

— Și eu aș dori, verișoară, zău așa, spuse Saint Clare. Ei, dă-i înainte și învaț-o catehismul pe Topsy ; poate pînă la urmă o să mai înțelegi și tu cîte ceva.

La un semn al Opheliei, Topsy — care în timpul discuției stătuse ca o statuie neagră, cu mîinile cuviincios încrucișate îi dădu drumul :

— Primii noștri părinți, fiind lăsați în voia lor, au decăzut din statul ¹ în care fuseseră născuți.

— Ce este, Topsy ? întrebă domnișoara Ophelia.

— Sinteți bună, stăpînă, să-mi spuneți, statul ăla era Kintuck ?

— Care stat, Topsy ?

— Statul ăla din care au „decăzut“ părinții noștri. O auzean pe stăpîna spunînd că noi am coborît din Kintuck.

Saint Clare rîse.

— O să trebuie să-i dai o explicație, altminteri o să caute ea singură una, spuse el. S-ar părea că aici e vorba de o teorie a emigrației.

— Oh, Augustin, taci odată ! zise domnișoara Ophelia. Cum pot să fac ceva, dacă tu iei totul în zeflema ?

— Nu te supăra, n-am să vă mai tulbur lecțiile ; pe cîntea mea !

Și Saint Clare își luă ziarul și se așeză în salon, pînă ce Topsy își termină recitările.

Recita foarte bine ; numai că din cînd în cînd răstălmăcea bizar unele cuvinte importante și stăruia în greșeală, în ciuda tuturor strădaniilor de a o face să înțeleagă contrariul.

Însă în pofida promisiunilor de a-și vedea de treabă, Saint Clare observa mereu, cu toate muștrările Opheliei, aceste gre-

¹ Cuvîntul *state* în englezește înseamnă *stat* și *stare*.

șeli care îi făceau o plăcere răutăcioasă ; de cîte ori voia să facă haz, o chema pe Topsy la el și o puneă să repete pasajele răstălmăcite.

— Cum crezi că o să pot face ceva cu copilul ăsta, dacă tu te amesteci mereu ? spunea ea.

— Știu, nu e bine și n-am să mai fac ; dar îmi place s-o văd pe micuța năbădăioasă poticnindu-se în cuvintele astea sforăitoare !

— Da, dar o încurajezi !

— Care-i deosebirea ? Un cuvînt sau altul, pentru ea e tot așa de bun.

— Mi-ai cerut să-i dau o bună creștere. Ar trebui să-ți amintești că e o fetiță care gîndește și că ai putea avea o proastă înrîurire asupra ei.

— Oh, ce nenorocire ! Ar trebui într-adevăr să-mi amintesc dar, după cum spune chiar Topsy, sînt rău !

Topsy a fost educată un an sau doi cam în felul acesta. Domnișoara Ophelia se chinui cu ea, zi de zi, socotind-o un fel de boală de lungă durată cu a cărei pacoste te obișnuiești, așa cum unele persoane se deprind cîteodată cu o nevralgie sau o durere de cap.

Pe Saint Clare, copilul îl distra așa cum l-ar fi distrat șotiile unui papagal sau ale unui cățeluș. Ori de cîte ori Topsy cădea în dizgrația celor din casă — din pricina năzbîtiilor ei — se refugia în spatele scaunului lui Saint Clare, și acesta o ajuta, împăcînd-o întotdeauna cu ceilalți. Îi dădea chiar de multe ori cîte o para pe care o cheltuia pe nuci și zaharicale, pe care le împărțea cu nepăsătoare generozitate tuturor copiilor din casă, căci Topsy avea, ce-i drept, inimă bună și largă, fiind răutăcioasă numai cînd trebuia să se apere.

Ea a fost primită în „corpul nostru de balet“ și va apărea uneori — cînd îi va veni rîndul — împreună cu ceilalți actori.

CAPITOLUL XXI

Kentucky

POATE CĂ CITITORILOR NOȘTRI le-ar face plăcere să arunce o scurtă privire înapoi, în coliba unchiului Tom, la ferma din Kentucky, spre a vedea ce s-a mai întâmplat cu ei pe care i-am lăsat acolo.

Era târziu, într-o după-amiază de vară; ușile și ferestrele vastului salon erau larg deschise, îmbiind parcă orice adiere din între.

Domnul Shelby ședea în coridorul larg, care dădea spre salon și străbătea toată casa, pînă la cele două terase, situate de ambele părți ale clădirii.

Răsturnat confortabil într-un fotoliu și cu picioarele sprijinite pe un altul, își fuma tacticos țigara de foi pe care obișnuia s-o fumeze după-amiaza.

Doamna Shelby ședea în pragul ușii, aplecată spre o minunată broderie la care lucra. Părea preocupată, așteptînd un prilej pentru a începe să vorbească.

— Știi, spuse ea, Chloe a primit o scrisoare de la Tom.

— Da? Se pare că Tom ar avea un prieten pe-acolo. Ce mai face bietul om?

— A fost cumpărat de o familie foarte cumsecade, după cît se pare, zise doamna Shelby, e bine tratat și nu are mult de lucru.

— Îmi pare bine, foarte bine, spuse domnul Shelby cu bunăvoință. Cred că Tom se va obișnui cu Sudul și nici n-o să mai vrea să se întoarcă înapoi la noi.

— Dimpotrivă, e dornic să știe cînd o să avem bani ca să-l răscumpărăm.

— Te asigur că asta nici eu n-o știu. Cînd treburile încep să meargă prost, ți se pare că n-ai s-o mai scoți niciodată la capăt. Ea ca și cum te-ai bălăci din smîrc în smîrc, prin toată mlaștina: împrumuți de la unul, ca să plătești celuilalt; și

apoi iei de la altul ca să-i plătești celui dintîi ; și polițele acestea blestamate, care ajung la scadență înainte de a avea timp măcar să fumezi un trabuc, și scrisorile de la creditori, și citațiile, toate te năpădesc într-o învălmășeală îngrozitoare.

— Eu cred, dragul meu, că s-ar putea totuși face ceva pentru a aranja lucrurile. Ce-ai zice dacă am vinde toți caii și una din ferme, și am plăti apoi corect toate polițele ?

— Ceea ce propui tu e caraghios, Emily ! Ești femeia cea mai cumsecade din Kentucky, dar nu-ți dai seama că nu te pricepi la afaceri ?! Femeile nu se descurcă niciodată în afaceri și nici nu pot să înțeleagă.

— Dar, spuse doamna Shelby, n-ai putea să mă ajuți să-mi fac cel puțin o idee despre afacerile tale, să-mi dai o listă de tot ce datorezi și de tot ce ai de primit, și să-mi dai voie să te ajut să faci unele economii ?

— Ce plicticoasă ești ! Nu mă necăji, Emily ! Nu pot să-ți spun nimic precis. Știu doar cu aproximație cum se prezintă lucrurile ; dar afacerile mele nu pot fi orînduite și garnisite cum își garnisește Chloe plăcintele. Habar n-ai de afaceri, ascultă-mă pe mine !

Și fiindcă nu cunoștea alt chip de a-și impune părerea, domnul Shelby ridică vocea — argument foarte comod și convingător, cînd un bărbat discută chestiuni de afaceri cu soția lui.

Doamna Shelby oftă și tăcu. Adevărul era că deși bărbatul său afirmase că nu e decît o femeie simplă, incapabilă să înțeleagă afacerile, ea avea o minte clară, multă energie și simț practic și o tărie de caracter mult superioară soțului ei ; așa încît nu era deloc absurd să se ocupe de afaceri, așa cum i se părea domnului Shelby.

Doamna Shelby dorea din tot sufletul să-și poată ține făgăduiala făcută lui Tom și Chloe, și oftă adînc văzînd cum i se impuținează șansele de izbîndă.

— Nu crezi că am putea izbuti într-un fel oarecare să ne procurăm acești bani ? Biata Chloe ! Dorește atît de mult să-l vadă lîngă ea.

— Îmi pare și mie rău. Dar cred că m-am pripit cînd am făcut această făgăduială. Cel mai bun lucru ar fi să-i spunem lui Chloe adevărul și s-o facem să se obișnuiască cu gîndul că n-o să-l mai vadă. Într-un an sau doi, Tom își va lua altă soție, iar ea ar face mai bine să-și găsească de asemeni pe altcineva.

— Domnule Shelby, eu mi-am învățat servitorii să considere căsătoria o legătură tot atît de sfîntă cum e și la noi. N-aș putea niciodată să-i dau lui Chloe o asemenea povață!

— E păcat că i-ai împovărat cu o morală care depășește condiția și perspectivele lor. Întotdeauna am judecat astfel.

— Morala mea este morala Bibliei, domnule Shelby.

— Bine, bine, Emily, n-am pretenția să mă amestec în convingerile dumitale religioase; cred însă că ele sînt cu totul nepotrivite pentru oameni de condiția lor socială.

— E adevărat, spuse doamna Shelby, și tocmai de aceea am oroare de toată povestea asta. Îți spun, dragul meu, nu mă pot socoti dezlegată de făgăduielile făcute acestor ființe neputincioase. Dacă nu voi reuși să obțin banii altminteri, voi da lecții de muzică. Sînt sigură că aș găsi destui elevi ca să cîștig suma de care avem nevoie.

— Te-ai înjosi în halul ăsta, Emily? Niciodată n-aș consimți!

— Să mă înjosesc?! Nu, nu. M-aș înjosi mai mult dacă mi-aș călca legămîntul față de acești oameni amăriți!

— Bine, tu ești totdeauna curajoasă și cu capul în nori, spuse domnul Shelby, dar cred că ar fi mai nimerit să te gîndești mai bine înainte de a întreprinde un asemenea donquijotism.

Apariția mătușii Chloe la capătul verandei întrerupse conversația.

— Sînteți bună, stăpînă? zise ea.

— Ce este, Chloe? răspunse doamna Shelby, ridicîndu-se și ieșindu-i în întîmpinare.

— Aș vrea ca stăpîna să se uite la „poeziile“ astea.

Chloe avea o înclinație specială să numească orătăniile „poezie”¹ — răstălmăcire, de care nu se dezbăra deloc, în ciuda deselor îndreptări și sfaturi primite din partea celor mai tineri din familie.

— Ia lăsați-mă! obișnuia ea să răspundă. Eu nu știu să aleg; și una, și alta e tot lucru bun; în orice caz, poezie se potrivește mai bine.

Și Chloe continua să spună „poezie”.

Doamna Shelby zîmbi văzînd pe o tavă mai mulți pui și răuște răsturnate, pe care Chloe le privea grav, aplecată deasupra lor.

— Mă gîndesc că poate stăpîna mea dorește un pateu din puii ăștia.

— Mi-e totuna, mătușă Chloe; gătește-i cum crezi dumneata.

Chloe luă distrată păsările în mînă; era limpede că nu se gîndea la pui. Într-un tîrziu chicoti, ceea ce la cei din tribul ei însemna de cele mai multe ori că vor să spună ceva de care nu sînt siguri:

— Îmi dați voie, stăpînă, să spun o vorbuliță... De ce se necăjesc stăpînul și stăpîna din pricina banilor și nu se folosesc de ce au în mînă?

Și Chloe rîse din nou.

— Nu te înțeleg, Chloe, zise doamna Shelby, care, cunoscînd-o prea bine, bănuia că nu-i scăpase un cuvînt din convorbirea care avusese loc între ea și soțul ei.

— Păi, stăpînă, chicoti din nou Chloe, altă lume închiriază pe negrii pe care-i are și face bani cu ei, nu ține degeaba un întreg trib cu casă și masă.

— Și pe cine zici dumneata să închiriem, Chloe?

— Dați-mi voie! Eu nu spun nimic; dar Sam știe pe un „forfetar” din ăia, așa li se zice în Louisville care spunea că are nevoie de cineva să se priceapă la prăjituri și la plăcinte; și spunea că ar da patru dolari pe săptămînă, zău așa.

¹ Confuzie prilejuită de asemănarea dintre poultry (păsări) și poetry (poezie)

— Și atunci ?

— Ei, mă gîndeam, stăpînă, că a venit vremea ca Sally să înceapă să facă și ea cîte ceva. Sally muncește acum aproape tot așa de bine ca și mine, și dacă stăpînul m-ar lăsa să plec, aș putea să-l ajut să stringem banii. Nu mi-e rușine cu prăjiturile și plăcintele mele ; pot sta alături de ale oricărui „forfetar“.

— Cofetar, Chloe !

— Dați-mi voie, stăpînă, e tot aia ; nu pot niciodată să nimeresc cuvintele astea ciudate.

— Dar bine, Chloe, vrei să-ți lași copiii singuri ?

— Dați-mi voie, stăpînă, băieții sînt destul de mari ca să facă treburile de fiecă zi ; o s-o scoată ei destul de bine la capăt ; Sally o să vadă de aia mică ; e așa cuminte, că nici n-are nevoie să aibă grijă de ea.

— Louisville e destul de departe.

— Nu mă tem de asta. E în josul fluviului ; poate undeva pe aproape de omul meu, stăruie Chloe, rostind pe un ton întrebător ultimele cuvinte și uitîndu-se la doamna Shelby.

— Nu, Chloe, e la multe sute de kilometri distanță, spuse aceasta.

Chloe se întristă.

— Nu face nimica, Chloe, acolo vei fi în tot cazul mai aproape. Da, poți să te duci ; și fiecare ban din leafa ta va fi pus la o parte pentru răscumpărarea soțului.

Figura oacheșă a lui Chloe se luminează îndată de bucurie, ca un nor întunecat, străbătut de o rază argintie de soare.

— Oh, stăpîna este atît de bună ! Tocmai la lucrul ăsta mă gîndeam și eu ; cum n-o să am nevoie nici de rochii, nici de pantofi, nici de nimic, am să pot pune la o parte fiecă bănuț. Cîte săptămîni sînt într-un an, stăpînă ?

— Cînzeci și două, zise doamna Shelby.

— Zău ? ! Și o să-mi dea patru dolari pe fiecare săptămînă. Cît face asta în total ?

— Două sute opt dolari, răspunse doamna Shelby.

— Cee ? spuse Chloe mirată și încântată în același timp. Cît timp mi-ar trebui ca să cîștig toată suma, stăpînă ?

— Vreo patru-cinci ani, Chloe. Dar n-o să fie nevoie să strîngi toți banii. Am să adaug și eu ceva.

— Nu vreau s-aud că stăpîna mea dă lecții sau face altceva. Stăpînul are dreptate. Nu-i șade bine. Sper că nimeni din familia noastră nu va ajunge vreodată să facă așa ceva, aîta timp cît eu mai am două mîini zdravene.

— Nu-ți fie teamă, Chloe ; o să am eu grijă de onoarea familiei, spuse doamna Shelby zîbind. Dar cînd vrei să pleci ?

— Păi, n-am hotărît nimic ; dar Sam se duce la tîrg cu niște mînji și mi-a spus că m-ar putea lua cu el ; așa că tocmai îmi strîngeam lucrurile ; dacă stăpîna s-ar învoi și mi-ar da stăpînul un permis și o recomandatie, aș pleca cu Sam mîine dimineată.

— Bine, Chloe, am să mă ocup de asta ; dacă domnul Shelby n-o să se împotrivească. Trebuie să stau de vorbă și cu el.

Doamna Shelby urcă la ea în odaie, iar mătușa Chloe se duse bucuroasă în coliba ei să-și facă pregătirile.

— Hei, domnule George, nu știți ! Eu plec mîine la Louisville ! îi spuse ea lui George, care o găsi robotind cu scutecele copilului. Mă gîndeam să mă uit puțin la lucrurile astea și să le las în ordine. Da, plec, domnule George, plec pentru patru dolari pe săptămînă, și cucoana o să strîngă toți banii ca să-l cumpărăm înapoi pe omul meu !

— Bravo ! spuse George. Ai dat lovitura ! Și cînd pleci ?

— Mîine, cu Sam. Și acum, domnule George, sînt sigură c-ai să stai jos puțin și ai să scrii cîteva rînduri omului meu, ca să-i povestești tot ce s-a întîmplat, nu-i așa ?

— Firește, spuse George. Unchiul Tom o să se bucure cînd o să afle vești de la noi. Mă duc să aduc hîrtie și cerneală. Să știi, mătușă Chloe, am să-i vorbesc și despre mînjiile cei noi, și despre toate celelalte.

- Du-te, du-te, domnule George ; între timp am să-ți gătesc puțină friptură bună de pasăre, că n-ai să mai iei de multe ori masa cu bătrîna dumitale mătușică.

CAPITOLUL XXII

„Iarba se vestejește, floarea se ofilește.“

Zi cu zi se scurge viața noastră, a tuturor ; așa trecură pe simțite doi ani și pentru prietenul nostru Tom. Deși era împărțit de cei dragi, deși se gîndea mereu cu dor la tot ce lasase în urmă, nu se simți totuși niciodată nenorocit, căci harpa sufletului omenesc e atît de meșteșugit alcătuită, încît numai o lovitură care i-ar rupe dintr-o dată toate coardele ar putea să-i nimicească orice putință de vibrație ; și cînd ne gîndim la epocile din viața noastră, care ne apar prin colbul anilor, pline de necazuri și de grele încercări, ne amintim totuși că fiecare ceas care s-a scurs a avut plăcerile și alinările lui, așa încît chiar dacă n-am cunoscut o mulțumire desăvîrșită, nu putem spune că am fost cu totul nefericiți.

Tom citea în camera lui o carte despre cineva „care învățase să fie mulțumit în orice împrejurare“. I se părea o doctrină bună și înțeleaptă, care se potrivea de minune cu propria lui viață.

După cum am arătat în capitolul precedent, Tom primise la timp răspuns la scrisoarea pe care o trimisese celor de acasă. Cu un scris școlăresc, cu litere rotunde, pe care Tom spunea că le putea desluși chiar „din capătul celălalt al odăii“, domnul George îi dădea diferite știri îmbucurătoare de acasă, binecunoscute, de altfel, cititorului nostru : cum mătușa Chloe fusese închiriată unui cofetar din Louisville, unde, datorită priceperii sale de a face plăcinte, cîștiga parale

frumoase ; cum toți banii urmau să fie puși deoparte, pentru a se putea strînge suma necesară răscumpărării lui. Mose și Pete o duceau minunat, iar fetița zburda prin toată casa, sub supravegherea lui Sally și a întregii familii. Coliba fusese deocamdată închisă, dar George vorbea pe larg de toate înfrumusețările și renovările ce i se vor aduce la întoarcerea lui Tom.

Epistola enumera apoi obiectele de studiu ale lui George, fiecare fiind scris cu literă mare și cu fel de fel de înfloritură ; scrisoarea mai pomenea de cei patru mînji care se născuseră după plecarea lui Tom și afirma — în aceeași ordine de idei — că tatăl și mama erau bine. Scrisoarea avea fără doar și poate un stil concis și searbăd, dar lui Tom i se păru cel mai admirabil model de compoziție din timpurile moderne. Nu se mai sătura să se uite la ea și ceru chiar sfatul Evei dacă nu ar trebui s-o dea la înrămat, pentru a o atîrna apoi pe perete la el în cameră.

Doar greutatea de a încadra scrisoarea în așa fel ca să se poată vedea deopotrivă ambele fețe îl împiedică să pună în practică această idee.

Prietenia dintre Tom și Eva devenea tot mai strînsă, pe măsură ce fetița creștea. Ar fi greu de spus ce loc ocupa ea în sufletul cald și sensibil al servitorului ei. O iubea ca pe o plîpîndă făptură pămîntească ce era, dar o venera în același timp ca pe o ființă aproape divină. Se uita la ea cum se uită marinarul italian la icoana pruncului Isus : cu un amestec de adorație și duioșie.

Era pentru el cea mai mare plăcere să-i poată satisface capriciile și puzderia de dorințe mărunte, care înveșmîntează copilăria ca un curcubeu multicolor.

Dimineața, la piață, se oprea întotdeauna în fața florărilor, căutînd buchetele cele mai frumoase pentru dînsa ; la fel, cea mai bună piersică sau portocală o pune la o parte în buzunar, pentru ca să i-o poată oferi la întoarcere.

Și ceea ce-i făcea mai multă plăcere ca orice, era s-o vadă de la distanță scoțînd căpșorul pe poartă și așteptîndu-l voioasă

să sosească ; apoi urma întrebarea ei copilăroasă : „Ei, unchiule Tom, azi ce mi-ai adus ?“

Eva arăta tot atîta zel și bunăvoință în serviciile pe care i le făcea la rîndul ei.

Deși nu era decît un copil, știa să citească neasemuit de frumos : o bună ureche muzicală, o vie imaginație poetică și o înclinație instinctivă pentru tot ce era măreț și nobil o făceau să citească Biblia ca nimeni altul ; cel puțin așa i se părea lui Tom.

La început citea doar ca să-i facă pe plac umilului ei prieten ; apoi, minată de firea ei emotivă, se lăsa prinsă ea însăși în mrejele minunatei cărți ; era pentru Eva o desfătare, căci îi deștepta dorințe ciudate, simțăminte intense și nețărnumite, în voia cărora îi plăcea să se lase legănată ca tuturor copiilor cu multă imaginație.

Părțile care o încîntau mai mult erau Apocalipsul și Profețiile ; pasajele acestea cu imaginile lor măiestre și tainice, cu stilul lor înflăcărat o impresionau cu atît mai mult, cu cît se străduia zadarnic să le deslușească înțelesul. Și atît ea, cît și naivul ei prieten — copilul cel tînăr și copilul cel bătrîn — încercau același sentiment. Aveau presimțirea unei revelații — ceva minunat, ce trebuia să se întîmple și care le producea o nețărnumită bucurie, fără să știe de ce ; și chiar dacă în științele pozitive lucrurile nu se petrec așa, în științele morale ceea ce nu poate fi înțeles nu este întotdeauna lipsit de folos. Căci sufletul, înfiorat de necunoscut, se trezește între două eternități obscure, eternitatea trecutului și eternitatea viitorului. În jurul lui e doar o mică zonă luminoasă ; de aceea el tinde firesc spre necunoscut, iar glasurile și percepțiile tulburi care răzbat pînă la el din șuvoiul încețoșat al inspirației își găsesc răspuns în însăși adăstarea sufletului. Misticele închipuiri ale inspirației sînt tot atîtea talismane și pietre prețioase încrustate cu tainice hieroglife ; sufletul le strînge cu dragoste și așteaptă să le poată desluși atunci cînd vîlul se va da la o parte.

La acest punct al povestirii noastre, familia lui Saint Clare se mutase cu toată gospodăria în vila ei de pe malul lacului Pontchartrain. Arșița verii alungase din atmosfera înăbușitoare și nesănătoasă a orașului pe toți acei care își puteau îngădui acest lux ; Saint Clare și ai lui își căutaseră refugiul pe malurile răcoroase ale lacului.

Vila lui Saint Clare era construită în stilul caselor indiene, cu terase din împletituri de bambus, înconjurată din toate părțile cu grădini și terenuri de joc. Din salonaș dădea într-o grădină mare, plină de miresmele celor mai pitorești plante și flori tropicale ; cărări șerpuitoare te duceau pînă la malul lacului, ale cărui ape argintii unduiau în lumina razelor de soare, minunat tablou mereu schimbător, dar mereu tot mai frumos.

Era către asfințit, unul din acele asfințituri purpurii, care transformă întreaga zare într-o singură văpaie de lumină, dînd apei culoarea cerului. Lacul era brăzdat de fișii trandafirii și aurii ; pe alocuri doar alunecau, ca niște duhuri, aripile albe ale bărcilor cu pînze, iar stelutele aurii străluceau, oglinzindu-și pîlpîirea în întinderea lucie a apei.

Tom și Eva ședeau pe o băncuță acoperită cu mușchi, într-un boschet, la marginea grădinii.

Era sîmbătă seara și Eva stătea cu Biblia deschisă pe genunchi. „Și am văzut o mare de sticlă, involburată de flăcări“, citi ea.

— Tom, exclamă Eva, oprindu-se deodată și arătă înspre lac, ia te uită !

— Ce este, domnișoară Eva ?

— Cum, nu vezi ? Colo, spuse fetița, arătînd cu degetul apa ale cărei valuri cînd coborau, cînd urcau, reflectînd aurul plin de văpăi al cerului, iată o „mare de sticlă, involburată de flăcări“.

— Ai dreptate, domnișoară Eva ! exclamă Tom și începu să cînte :

O, dacă aş avea aripile dimineţii,
Aş zbura departe, spre tărîmul Canaanului ;
Îngeri luminoşi aş vrea să mă poarte spre casă,
În Noul Ierusalim.

— Unde îţi închipui că este Noul Ierusalim, unchiule Tom ? întrebă Eva.

— Undeva sus, printre nori, domnişoară Eva.

— Atunci cred că-l zăresc, zise Eva. Uită-te la norii de acolo, parc-ar fi nişte porţi mari de mărgăritar, şi poţi să vezi şi dincolo de ei, departe, departe ; totul e numai şi numai de aur ; Tom, cîntă-mi despre „duhurile luminoase“.

Tom intonă cuvintele unui cunoscut imn metodist :

*Văd nişte duhuri luminoase, minunate,
Care sorb din fericirile de dincolo-mpreună,
În straie albe toate înveşmîntate,
Şi ramuri de palmieri, biruitoare, poartă-n mînă.*

— Unchiule Tom, le-am văzut, spuse Eva.

Tom nu avea nici cea mai mică îndoială ; nu era defel mirat. Dacă Eva i-ar fi spus că a fost în ceruri, i s-ar fi părut firesc.

— Duhurile astea mă vizitează cîteodată în somn. Şi Eva începu să murmure gînditoare :

*În straie toate înveşmîntate,
Şi ramuri de palmieri, biruitoare, poartă-n mînă.*

Unchiule Tom, spuse Eva, mă duc acolo.

— Unde, domnişoară Eva ?

Fetiţa se ridică şi arată cu mînuţa înspre cer. Amurgul roşiată îi aprindea lumini în părul auriu şi-i colora obrajii, dîndu-le o strălucire nepămîntească ; privirile ei înflăcărate îmbrăţişau tăria cerului.

— Mă duc acolo, Tom, zise ea, la duhurile luminoase ; mă duc curînd, curînd.

Tom simți deodată o strângere puternică de inimă ; în ultimele șase luni observase din ce în ce mai des cum mâinile mici ale Evei se subțiau fără încetare, cum pielea i se făcea tot mai străvezie, respirația mai grea ; și dacă acum alerga sau se juca prin grădină, obosea imediat și era palidă și fără vlagă, pe cînd mai înainte putea să zburde ore în șir și n-avea nimic.

De multe ori o auzise vorbind pe domnișoara Ophelia de o tuse pe care nici un medicament nu o putea lecu ; deși mînuțele și obrajii ardeau adesea, încinși de febră, niciodată nu-i trecuse pînă acum prin minte vreun gînd ca acela pe care i-l deșteptaseră acum cuvintele Evei.

Fost-a vreodată pe lume un copil ca Eva ? Firește. Dar numele acestor copii sînt totdeauna săpate pe pietrele funerare. Zîmbetul lor dulce, privirile lor nevinovate, vorba și purtarea lor neasemuită sînt comori îngropate în inimile pline de dor. În cîte familii nu se întîmplă să auzi adesea că toate virtuțile și gingășia celor rămași în viață nu sînt nimic pe lîngă farmecul deosebit al cuiva care nu mai este !

E ca și cum cerul ar avea un mănunchi de îngeri al căror rol este numai să sălășluiască o vreme pe pămînt și să se facă îndrăgiți de inimile nestatornice ale muritorilor, ca să le ducă apoi cu ei, în zbor, în lăcașul divin.

Cînd în privirile copilului strălucește o adevărată iluminare, cînd sufletul lui suav se dezvăluie în cuvinte mai gingașe și mai înțelepte decît ale celorlalți de o seamă cu el, nu spera să-l poți păstra ; căci el poartă pecetea divină și scînteia nemuririi îi răzbate în priviri !

Întocmai așa te duci și tu, Eva preaiubită, stea curată a căminului tău, iar cei cărora le ești atît de dragă nu bănuiesc nimic.

Dialogul dintre Tom și Eva fu întrerupt de domnișoara Ophelia, care o chema în grabă pe fetiță.

— Eva, Eva, s-a înnoptat, nu vezi, fetiço ? Nu mai sta pe-afară !

Eva și Tom intrară repede în casă.

Domnișoara Ophelia avea o experiență îndelungată și multă pricepere în îngrijirea bolnavilor.

Era de fel din Noua Anglie și cunoștea prea bine primele semne înșelătoare ale acestei boli perfide, care seceră atâtea vieți curate și frumoase, punându-le pecetea de neînălțurat a morții, înainte chiar ca un singur țesut al corpului omenesc să pară atins.

Ophelia observase acea ușoară tuse uscată și o îngrijoraseră obrajii din ce în ce mai aprinși ai fetei; nici privirea strălucitoare, nici ușoara însuflețire pe care o provoca febra n-o putuseră înșela.

Încercă să-i împărtășească lui Saint Clare temerile sale, dar acesta îi răspunse cu un ton supărat, care nu semăna deloc cu nepăsarea și buna lui dispoziție obișnuită.

— Nu mai croncăni, verișoară, nu pot să sufăr văicărelile astea! Nu vezi că fetița crește? Copiii slăbesc întotdeauna în perioada de creștere!

— Dar tusea asta neplăcută?

— Fleacuri! N-are nimic. Probabil că a răcit puțin.

— Bine, dar așa s-a întâmplat și cu Eliza June și Ellen și Marie Sanders.

— Încetează odată cu sperietorile. Voi, femeile în vîrstă, ajungeți cu timpul grozav de deștepte: e de ajuns ca un copil să strănute sau să tușească puțin, ca să vi se pară că cine știe ce-o să i se întâmple. Ai grijă de copilă, ferește-o de aerul rece, n-o lăsa să se joace din cale-afară de mult și n-o să i se întâmple absolut nimic.

Cu toate acestea, Saint Clare începu să dea semne de neliniște și nervozitate. O urmărea pe Eva cu înfrigurare zi de zi și repeta cu stăruință că „fetița era cît se poate de bine“, că tusea ei n-avea absolut nici o însemnătate, că era provocată doar de vreo indispoziție stomacală, cum se întâmplă adesea la copii. Stătea însă în preajma ei mai mult ca înainte, o lua mai des cu el la călărie și venea acasă în fiecare zi cu cite o rețetă sau un întăritor, „nu pentru că fetița ar fi avut nevoie

de așa ceva, spunea el, dar pentru că, oricum, nu putea să-i facă nici un rău“.

Adevărul e că, pe zi ce trecea, ceea ce-l înspăimînta mai mult decît orice era maturitatea de gîndire și de simțire a fetei. .

Deși Eva își păstra toată prospețimea și grația copilăriei, i se întîmpla adese să arunce fără să vrea cîte un cuvînt care dovedea o gîndire atît de profundă, o înțelepciune atît de nefirească pentru vîrsta ei, încît părea cu adevărat inspirată.

În asemenea momente, Saint Clare se îngrozea și o stringea în brațe, ca și cum îmbrățișarea lui duioasă ar fi putut s-o salveze ; și o hotărîre sălbatică i se zbătea în piept : s-o păstreze. să nu-i dea drumul niciodată.

Fetița părea preocupată numai de acțiuni caritabile, izvorîte din bunătate și iubire.

Fusese întotdeauna generoasă, dar acum avea o înțelepciune de femeie matură, o atenție emoționantă față de cei din jurul ei, care fu curînd observată de toată lumea.

Îi plăcea și acum să se joace cu Topsy și cu ceilalți copii de culoare ; părea însă că participă la jocurile lor mai mult ca spectator ; uneori rîdea timp îndelungat de năzdrăvăniile lui Topsy ; apoi, deodată, fața i se adumbrea, privirile i se încetșau și rămînea pe gînduri.

— Mamă, îi spuse ea într-o zi pe neașteptate maică-si, aici de ce nu-i învățăm pe servitorii noștri să citească ?

— Ce întrebare, fetițo ! Nimeni nu face asta.

— Și de ce nu ? stăruie Eva.

— Pentru că lor cititul nu le aduce nici un folos. Nu-i ajută să lucreze mai bine, și doar pentru asta sînt făcuți.

— Dar ar trebui să citească Biblia, mamă, ca să afle care este voia Domnului.

— Atîta cît au ei nevoie, pot ruga pe altcineva să le citească.

— Eu cred, mamă, că fiecare ar trebui să citească singur Biblia. De foarte multe ori au nevoie de ea, cînd nu e nimeni pe lîngă ei care să le-o poată citi.

— Ești un copil ciudat, Eva, îi spuse mama ei.

— Domnișoara Ophelia a învățat-o pe Topsy să citească, continuă Eva.

— Da, și vezi bine ce mult îi folosește ! Topsy e cea mai rea creatură pe care am întâlnit-o în viața mea !

— Uită-te și la biata Mammy ! zise Eva. Îi place mult de tot Biblia și ar dori grozav să știe să citească. Ce are să facă atunci când eu n-am să mai pot să-i citesc ?

Marie făcea ordine într-un sertar, în timp ce vorbea.

— Uite ce, Eva, în curind o să ai alte lucruri la care să te gîndești, în afară de a citi servitorilor Biblia. Firește că nu e rău să le citești Biblia, am făcut-o și eu când mă simteam mai în putere, dar când ai să începi și tu să te gătești și să ieși în lume, n-ai să mai ai timp deloc. Privește, adăugă ea, bijuteriile astea ți le dau ție când o să-ți faci intrarea în lume. Le-am purtat la primul meu bal. Află, Eva, că am făcut senzație.

Eva luă cutia cu bijuterii și scoase dinăuntru un șirag de diamante.

Ochii ei mari, gînditori, erau pironiți asupra bijuteriilor, dar se vedea limpede că medita la altceva.

— Ce nepăsătoare pari, fetiço ! zise Marie.

— Valorează mulți bani toate astea, mamă ?

— Firește. Tata le-a comandat în Franța. Valorează o mică avere.

— Mi-ar plăcea să fie ale mele și să pot face cu ele tot ce poftesc, spuse Eva.

— Și ce-ai face ?

— Le-aș vinde, aș cumpăra un loc în statele libere, aș duce toți negrii noștri acolo și aș angaja profesori care să-i învețe să scrie și să citească.

Eva se opri, întreruptă de hohotul de rîs al mamei ei :

— Să înființezi un internat ! Nu cumva i-ai învăța să cînte și la pian, și să picteze pe catifea ? !

— I-aș învăța să citească Biblia, să-și scrie și să-și citească singuri scrisorile, spuse Eva hotărîtă. Îmi dau seama cît de

greu le este să nu poată face nimic din toate aceste lucruri. Asta o simte și Tom, și Mammy, și foarte mulți dintre ei. Cred că nu e bine.

— Haide-haide, Eva, tu nu ești decît un copil ! Habar n-ai de ce spui, zise Marie. Afară de asta, m-a apucat durerea de cap din cauza vorbăriei tale.

Marie avea întotdeauna o migrenă la îndemînă pentru orice discuție care nu-i convenea.

Eva ieși tiptil din cameră ; din ziua aceea începu însă cu rîvnă lecțiile de citire cu Mammy.

CAPITOLUL XXIII

Henrique

Cam în aceeași perioadă, Alfred, fratele lui Saint Clare, însoțit de fiul său cel mai mare, un băiat de doisprezece ani, petrecu cîteva zile pe malul lacului.

Cei doi frați constituiau o plăcută, dar bizară excepție de la regulile naturii, care în loc să-i plămădească la fel, îi făcuse deosebiți în toate privințele. Păreau însă uniți printr-o legătură trainică, printr-o prietenie neobișnuit de strînsă.

Acum, hoinăreau braț la braț, pe aleile și potecile grădinii ; Augustin, mlădios și delicat, cu figura vioaie și nobilă, cu ochii albaștri și părul auriu ; Alfred, bine legat, cu înfățișarea hotărîtă, cu ochii negri și mîndri, cu un profil roman.

Fiecare își bătea joc de plăcerile și obiceiurile celuilalt, ceea ce nu le știrbea cîtuși de puțin plăcerea de a fi împreună ; părea că ceea ce îi apropia mai mult, în realitate, era tocmai contrastul dintre ei, aidoma atracției dintre polii opuși ai unui magnet.

Henrique, fiul cel mai mare al lui Alfred, cu ochi negri, trăsături nobile, vioi și inteligent, păru fermecat de la început de grația verișoarei lui, Evangeline.

Eva avea un căluț favorit, alb ca zăpada, blajin ca și micuța lui stăpînă, cu pasul lin ca legănarea păsării în zbor ; Tom îl aduse în dreptul terasei din spatele casei, în timp ce un tînăr mulatru, cam de treisprezece ani, ducea un căluț negru, arab, cumpărat din străinătate cu mare cheltuială pentru Henrique, care se fălea grozav cu el. Băiatul făcu cîteva pași și luă hăturile din mîinile micului argat, examinînd calul cu atenție.

— Ce-i asta, Dodo, cîine puturos ? strigă el, întunecîndu-se deodată la față. Nu mi-ai țesălat calul azi-dimineață.

— Ba da, stăpîne, spuse Dodo, umil. Praful ăsta nu mai iese ; i-a intrat în piele.

— Ține-ți gura, nemernicule ! strigă Henrique, ridicînd mînios cravașa. Îndrăznești să mai și vorbești ?

Băiatul era un mulatru frumos, înalt cît Henrique, cu ochii strălucitori și fruntea înaltă, îndrăzneață, peste care atîrnau șuvițe de păr creț. Avea sînge de alb în vine, judecînd după roșeața puternică ce-i colora obrajii și după scînteierea privirilor, în timp ce încerca nerăbdător să se dezvinovățească.

— Domnule Henrique... începu el.

Henrique îl lovi însă cu cravașa peste față și, apucîndu-l de mîină, îl trînti în genunchi și îl bătu pînă ce osteni.

— Așa, cîine nerușinat ! Acum o să ai atîta minte ca să nu mai răspunzi cînd îți vorbesc ? Du înapoi calul și curăță-l cum trebuie. Te învăț eu să-ți cunoști lungul nasului !

— Tinere stăpîn, zise Tom, Dodo voia să-ți spună că acest cal s-a tăvălit cînd îl aducea din grajd, atît e de nărăvaș, și din cauza asta s-a prins așa de tare praful de el. Chiar eu am supravegheat țesălarea lui.

— Ține-ți gura, cînd nu ești întrebat ! spuse Henrique, făcînd stînga-mprejur și urcînd cîteva trepte ca să vorbească cu Eva, care stătea în picioare, îmbrăcată în costum de călărie. Îmi pare foarte rău, scumpă verișoară, că ai așteptat din pricina acestui timpit, zise el. Hai să stăm aici pe bancă, pînă vin caii. Dar ce-i cu tine, verișoară ? De ce ești atît de palidă ?

— Cum ai putut să fii atît de rău și de crud cu bietul Dodo ? întrebă Eva.

— Crud, rău ! exclamă băiatul, sincer uluit. Ce vrei să spui cu asta, dragă Eva ?

— Te rog să nu-mi zici „dragă“ cînd ai asemenea purtări, îi răspunse Eva.

— Nu-l cunoști pe Dodo, verișoară dragă. Cu el n-o scoți altfel la capăt ; umblă numai cu minciuni și cu tot felul de scuze. Singurul mijloc ca să-l pui cu botul pe labe e să nu-l lași să deschidă gura : tăticu' așa face.

— Dar unchiul Tom zicea că acum a fost o întîmplare nenorocită, și el nu minte niciodată.

— În cazul ăsta, unchiul Tom e un negru cu totul neobișnuit, spuse Henrique. Dodo trîntește cîte o minciună la fiecare cuvînt.

— Îl silești să te înșele de frică, dacă te porți atît de crud cu el.

— Ce-i cu tine, Eva, ai o adevărată slăbiciune pentru Dodo; ai să mă faci gelos.

— L-ai bătut și n-o merita !

— O, se întîmplă cîteodată s-o merite și să nu pățească nimic. Dodo nu ia niciodată în nume de rău cîteva zgîrieturi; are destulă minte, crede-mă; dar n-am să-l mai bat în fața ta, dacă asta-ți face rău.

Eva nu fu mulțumită cu răspunsul, dar i se păru de prisos să mai încerce a-l face pe vărul ei să-i înțeleagă sentimentele.

Curînd, Dodo se întoarse cu caii.

— Bravo, Dodo, de data asta e destul de bine, spuse mai binevoitor tînărul lui stăpîn. Vino-ncoace acum și ține calul domnișoarei Eva, pînă cînd o urc eu în șa.

Dodo se apropie de căluțul Evei. Părea tulburat și se vedea că plînsese. Henrique, care se fălea cu galanteria lui, o urcă pe verișoara lui cu ușurință în șa și-i dădu hăturile. Dar Eva se plecă spre Dodo, care stătea de partea cealaltă a calului, și-i spuse :

— Mulțumesc, Dodo, ești un băiat bun.

Dodo privi uluit chipul gingaș al fetei și sîngele i se urcă în obraji, iar ochii i se umplură de lacrimi.

— Vino aici, Dodo ! strigă atunci, poruncitor, stăpînul lui. Dodo alergă și-i ținu calul, în timp ce Henrique încăleca.

— Ține un ban, Dodo, să-ți iei acadele, adăugă Henrique. Du-te și cumpără-ți !

Și Henrique o porni în trap, în urma Evei.

Dodo rămase cu privirile ațintite asupra celor doi copii : unul îi dăduse bani, celălalt — ceva la care rîvnea cu mai mult nesaț : o vorbă bună, spusă cu blîndețe. Dodo fusese luat de lîngă mama lui de numai cîteva luni. Stăpînul său îl cumpărase la un tîrg de sclavi, pentru înfățișarea lui mîndră, gîndindu-se că se potrivește de minune să îngrijească de un cal frumos. Și acum își făcea ucenicia sub bici.

Frații Saint Clare urmăriseră scena bătaii din capătul celălalt al grădinii.

Augustin se înroși la față, dar se mulțumi doar să remarce cu sarcasmul lui obișnuit :

— Asta este ceea ce numim noi educație republicană, nu-i așa, Alfred ?

— Henrique e îngrozitor cînd își pierde cumpătul.

— Presupun că tu socotești asta instructiv pentru el ! zise sec Augustin.

— Chiar dacă aș socoti altminteri, n-aș avea ce face, Henrique e ca o furtună : mama lui și cu mine am renunțat de mult să încercăm să-l mai schimbăm. Cît despre Dodo, e un adevărat drăcușor, nici cu bătaia nu-l strunești.

— Și bătaia i-o dai ca să-l înveți pe Henrique primul principiu al catehismului republican : „Toți oamenii sînt liberi și egali prin naștere“.

— Prostii ! spuse Alfred. Încă unul din sentimentalismele și gogorițele franțuzești ale lui Tom Jefferson¹. E pur și simplu caraghios că nu ne-am descotorosit pînă astăzi de o asemenea moștenire.

¹ Tom Jefferson — al treilea președinte al Statelor Unite. A fost unul din fondatorii partidului democrat.

— Nu-i așa ? făcu Saint Clare ironic.

— E tot mai limpede, continuă Alfred, că nu toți oamenii s-au născut liberi și egali, ci dimpotrivă. În ce mă privește, jumătate din această vorbărie republicană mi se pare curată înșelătorie. Oamenii instruiți, inteligenți, bogați, rafinați sînt cei care ar trebui să aibă drepturi egale, nu „la canaille“.

— Bineînțeles, totul este să poți face ca și „la canaille“ să fie de aceeași părere, spuse Augustin. În Franța și-a luat o dată revanșa.

— Sclavii nu trebuie lăsați să ridice capul, ci ținuți din scurt în mod consecvent și permanent ; eu așa aș face, declară Alfred, bătînd cu putere din picior, ca și cum ar fi strivit pe cineva.

— O să fie o mare catastrofă cînd o să ridice capul, zise Augustin, ca în San Domingo, de pildă.

— Prostii, exclamă Alfred, vom avea grijă să nu se întîmple la noi una ca asta. Trebuie să combatem toată vorbăria goală care se vîntură în ultimul timp despre educație și înălțare morală ; clasele de jos nu trebuie educate.

— Asta nu este în funcție de dorința noastră, replică Augustin. Ele se vor educa în orice caz, dar depinde de noi cum o să le îndrumăm. Sistemul nostru e de a le educa în spiritul barbariei și brutalității. Noi distrugem toate legăturile omenei și-i transformăm în bestii sălbatice ; și dacă vor dobîndi o superioritate asupra noastră, se vor purta ca atare.

— Nu vor avea niciodată superioritate asupra noastră.

— Ai dreptate, spuse Saint Clare, dă drumul la abur. închide supapa de ieșire, așază-te pe ea și așteaptă să vezi unde ai să ajungi.

— Bine, bine, o să vedem. Nu mă tem să mă așez pe supapă, atîta timp cît capacele sînt puternice și mașinăria merge bine.

— Tot așa gîndeau și nobilii din vremea lui Ludovic al XVI-lea și la fel socotește astăzi Austria și Pius al IX-lea ; și într-o bună dimineată s-ar putea să vă întilniți cu toții în aer ! Cînd o să explodeze cazanul !

— *Dies declarabit*, rîse Alfred.

— Ascultă ce-ți spun, stăruie Augustin. Dacă există în vremea noastră ceva care să se manifeste cu puterea unei legi divine, e faptul că masele or să se ridice și clasele subjugate or să devină clase stăpînitoare.

— Asta-i una din gogorițele voastre republicane, Augustin. De ce nu te-ai urcat niciodată la tribună? Ai putea deveni un meritat orator de mase. În tot cazul, nădăjduiesc să fii mort înainte de a apuca veacul maselor tale scîrboase.

— Scîrboase sau nu, te vor conduce cînd le va sosi vremea și vor fi exact așa cum au fost crescute. Nobilimea franceză a preferat și ea să aibă un popor de „sans culottes“ și a dat în schimb o guvernare a „sans culottes“-ilor, după pofta amii. Poporul din Haiti...

— Încetează, Augustin! Crezi că n-am auzit vorbindu-se destul despre insula asta dezgustătoare? Haitienii nu erau anglo-saxoni; dacă ar fi fost așa, se schimba povestea. Anglo-saxonii sînt rasă stăpînitoare în lume, și așa trebuie să fie.

— Sclavii noștri au acum o proporție destul de mare de anglo-saxon. La mulți dintre ei, sîngele african adaugă iar un fel de ardoare și exaltare tropicală fermității și prudenței noastre calculate. Dacă va veni vreodată ceasul celor din San Domingo, sîngele anglo-saxon ar fi preponderent. Peciorii bărbaților albi, în sufletul cărora freamătă toate simțămintele noastre trufașe, nu vor mai fi vînduți, cumpărați, comercializați. Se vor ridica și vor atrage în iureșul luptei și pe cei din rasa mamelor lor.

— Haida-de! Prostii!

— Știi, spuse Augustin, e o vorbă veche în legătură cu asta: „Cum a fost pe vremea lui Noe, așa va fi: au mîncat, au băut, au sădit, au clădit și nimic n-au știut pînă ce a dat potopul peste ei“.

— Cu talentul tău, Augustin, ai putea face un turneu de propagandă, spuse Alfred rîzînd. Dar nu te teme pentru noi; dreptul de proprietate este unul din punctele noastre tari. Puterea e a noastră. Rasa asta de sclavi, spuse el bătînd din

picioar, e sub călcîiul nostru și acolo va rămîne ! Avem destulă energie să păzim praful de pușcă.

— Copiii educați ca Henrique al tău vor ști să păzească minunat depozitele voastre cu praf de pușcă, observă Augustin. Au atîta calm și sînge rece ! „Cei ce nu știu să se conducă pe ei înșiși, nu știu să conducă nici pe alții“, glăsuiește proverbul.

— Este într-adevăr oarecum îngrijorător, zise Alfred dus pe gînduri. Fără îndoială că sistemul nostru de educație prezintă destule deficiențe. El dă prea mult cîmp liber pasiunilor, care, într-un climat ca al nostru, sînt oricum destul de violente. Henrique mă neliniștește. Are un suflet generos, dar cînd se enervează devine ca un foc de artificii. Cred că am să-l trimit la școală în Nord, unde oamenii sînt mai deprinși să se supună și unde va veni în contact mai mult cu cei de o seamă cu el decît cu cei inferiori.

— Avînd în vedere că educarea copiilor constituie una din principalele activități ale speciei umane, găsesc că sistemul nostru nu prea dă roade acolo, spuse Augustin.

— Din unele puncte de vedere dă, din altele nu, replică Alfred. Sistemul acesta dezvoltă la băieți vitejia și curajul. Spectacolul viciilor unei rase decăzute stimulează virtuțile opuse acestor vicii. Cred că Henrique a căpătat acum în mare măsură simțul frumosului și al adevărului, tocmai cunoscînd minciuna și înșelăciunea, trăsăturile specifice sclavilor.

— Ai asupra acestei probleme o concepție pur creștinească, surise Augustin batjocoritor.

— Creștinească sau nu, e totuși justă ; și în fond nu mai puțin creștinească decît atîtea alte lucruri pe lume.

— În privința asta poate că ai dreptate, spuse Saint Clare.

— Ascultă, Augustin, ce rost are să mai batem cîmpii ? Am vorbit de sute și sute de ori despre același lucru. Ce-ai zice de o partidă de table ?

Cei doi frați urcară sprinteni treptele verandei. Iată-i așezați acum în fața unei măsuțe de bambus, cu o cutie de table între ei. În timp ce-și aranjau piesele, Alfred reîncepu :

— Ascultă, Augustin, dacă aş gândi ca tine, cred că aş face ceva.

— Nu mă miră, faci parte din categoria oamenilor de acţiune. Dar ce-aş putea să întreprind ?

— Să ridici nivelul servitorilor tăi, ca să fie un model pentru ceilalţi, replică Alfred cu un zîmbet uşor dispreţuitor.

— E ca şi cum ai prăvăli peste ei muntele Etna şi le-ai spune să facă drepti : cam asta înseamnă să-mi ceri să ridic nivelul de trai şi nivelul cultural al servitorilor mei, în timp ce întreaga societate îi sugrumă sub călcîiul ei, căci un singur om nu se poate împotrivi acţiunii unei comunităţi întregi. Pentru a fi eficace, educaţia trebuie să fie etatizată, or, ca să devină un curent de opinie publică, trebuie să se bucure de o aprobare aproape unanimă.

— Tu dai primul, spuse Alfred, şi cei doi fraţi se adînciră curînd în joc şi nu mai scoaseră nici un cuvînt, pînă cînd pe sub balcon se auzi tropotul cailor.

— Uite, se întorc copiii, spuse Augustin, ridicîndu-se. Priveşte, Alf ! Ai mai văzut vreodată ceva atît de frumos ?

În adevăr, era o privelişte minunată. Henrique, cu fruntea sa îndrăzneată, cu părul negru şi buclat şi obrajii aprinşi, rîdea vesel, aplecîndu-se în trapul calului său către verişoara lui cu părul auriu. Aceasta era îmbrăcată într-un costum de călărie albastru, cu o bonetă de aceeaşi culoare pe cap.

Erau îmbujoraţi la faţă din pricina mişcării în aer liber. Pielea Evei devenise neobişnuit de străvezie, iar părul auriu căpătase mai multă strălucire.

— Doamne Dumnezeule ! Ce frumuseţe încîntătoare ! exclamă Alfred. Ascultă, Augustin, copila asta va zdrobi în curînd multe inimi !

— Mă tem şi eu, Dumnezeu ştie de ce ! spuse Saint Clare cu bruscă amărăciune, alergînd ca să-i ajute să coboare de pe cal.

— Eva, scumpa mea, eşti tare obosită ? o întrebă el, strîngînd-o în braţe.

— Nu, tăticule, răspunse fetiţa ; respiraţia ei scurtă şi greoaie îl îngrijoră însă pe părinte.

— De ce ai galopat, draga mea ? Știi că-ți face rău.

— M-am simțit atît de bine, tătîcule, și mi-a plăcut așa de mult, că am uitat.

Saint Clare o luă în brațe, o duse în salon și o întinse pe un divan, apoi se duse la Henrique :

— Te rog să fii atent cu Eva, Henrique; să nu galopezi cînd ești cu ea.

— Am să-i port de grijă, spuse Henrique, așezîndu-se și el pe divan și luînd-o pe Eva de mînă.

În curînd, Eva se simți mai bine. Tatăl și unchiul ei își reluară partida, iar copiii rămaseră singuri.

— Știi, Eva, îmi pare grozav de rău că tata stă numai două zile aici ! N-am să te mai văd iarăși o veșnicie ! Dacă aș sta cu tine, aș încerca să fiu cumsecade și să nu-i caut gîlceavă lui Dodo. Nu vreau să mă port urît cu el, dar sînt prea repezit. Cu toate astea, nu sînt rău cu el ; îi dau din cînd în cînd și cîte o para ; și după cum vezi, e binișor îmbrăcat. Una peste alta, cred că lui Dodo îi merge destul de bine.

— Crezi că ți-ar merge bine dacă n-ai avea în preajma ta pe nimeni pe lume care să te iubească ?

— Eu ? Nu, firește că nu.

— L-ai despărțit pe Dodo de toți ai lui. Acum nu mai are cine să-l iubească. Cine s-ar putea simți bine așa ?

— Ce pot să-i fac ? Pe maică-sa nu știu de unde s-o iau ; iar eu, unul, nu pot să-l iubesc ; și nici alții, după cît știu.

— De ce nu poți ? întrebă Eva.

— Să-l iubesc pe Dodo ! Cum poți să-mi ceri una ca asta, Eva ? ! Ar putea cel mult să-mi placă. Dar nimeni nu-și iubește servitorii.

— Ba eu, da.

— Ciudat !

— Nu stă scris în Biblie că trebuie să iubim pe aproapele nostru ?

— Biblia ! În Biblie sînt scrise multe, dar nimeni nu le ia în serios ! Știi prea bine, Eva.

Eva nu răspunse ; rămase gînditoare.

— În orice caz, dragă vere, zise ea, iubește-l pe bietul Dodo și fii bun cu el ; fă-o pentru mine.

— Aș putea iubi orice pe lume, de dragul tău, scumpă verișoară ; ești cea mai drăguță fată pe care am întâlnit-o vreodată !

Și Henrique vorbi cu atîta pasiune, încît se îmbujoră. Eva îl ascultă foarte calmă, cu naturalețea ei obișnuită. Se mulțumi doar să constate :

— Îmi pare bine, dragă Henrique. Sper că o să-ți amintești de rugămintea mea.

Clopoțelul care anunță ora mesei puse capăt discuției.

CAPITOLUL XXIV

Presimțiri

DOUA ZILE MAI TÎRZIU, Alfred și Augustin se despărțiră ; Eva se ostenise peste puterile ei și începuse să slăbească văzînd cu ochii.

Saint Clare încuviință în sfîrșit să se ceară sfatul unui medic ; pînă acum se împotrivise cu încăpăținare, fiindcă însemna să recunoască un adevăr neplăcut.

Dar Eva se simțea atît de prost de cîteva zile, încît trebui să fie reținută în casă și doctorul fu chemat.

Marie Saint Clare nu dăduse nici o importanță sănătății din ce în ce mai șubrede a copilei, nu observase că puterile îi slăbeau neconținut ; era preocupată de studierea unor noi „afecțiuni“, de care pretindea că suferă ea însăși.

Marie avea convingerea că nimeni nu era și nu putea fi atît de suferind ca dînsa și așa de răbdător la boală cum era ea ; de aceea nu-i venea să creadă că altcineva în jurul ei ar putea să fie bolnav. Dacă cineva se jeluia, era sigur întotdeauna că nu era vorba decît de lene sau lipsă de voință, și că numai

dacă ar fi avut o boală ca a ei și-ar fi dat seama că în adevăr suferă.

În zadar încercase domnișoara Ophelia în câteva rînduri să trezească în sufletul ei de mamă unele temeri în legătură cu starea Evei.

— Nu văd ce ar pute-o supăra pe fetiță : zburdă și se joacă tot timpul, spunea ea.

— Dar tușește !

— Tușește ? ! Tocmai mie ți-ai găsit să-mi vorbești despre tuse ! Eu am tușit de cînd mă știu ! Cînd eram de vîrsta Evei, bănuiam că-s ofticoasă. Mammy mă veghea noapte de noapte. Tusea Evei e un fleac.

— Da, dar slăbește pe zi ce trece și respiră greu !

— Ia te uită ! Eu am avut asta ani și ani de-a rîndul : e numai de natură nervoasă.

— Noaptea transpiră tare !

— Eu transpir noaptea încă de acum zece ani. Uneori mă scol și cămașa e udă learcă ; nici un colțișor nu e uscat, iar cearșafurile sînt așa de ude, că Mammy trebuie să le pună dimineața la soare. Eva nu transpiră ca mine.

Un timp, Ophelia nu-i mai aminti de boala Evei. Acum însă, cînd Eva se simțea tot mai prost și fu chemat doctorul, Marie își schimbă deodată atitudinea.

— Știam, se tînguia dînsa, am simțit întotdeauna că sînt sortită să fiu cea mai nenorocită dintre mame.

Așa suferindă, pretindea ea, trebuia să vadă cum se stinge sub ochii ei unicul și dragul său copil. Și obsedată de această nenorocire, Marie o punea noaptea pe fugă pe Mammy, țipa la toată lumea și muștruluia întruna pe fiecare servitor, cu mai multă energie ca oricînd.

— Nu vorbi așa, Marie dragă ! o dojenea Saint Clare. N-ar trebui să te resemnezi atît de repede.

— Nu cunoști simțămintele unei mame, Saint Clare. Nu m-ai înțeles niciodată și nu mă înțelegei nici acum.

— De ce vorbești ca și cum totul ar fi pierdut ?

— Nu pot să iau lucrurile la fel de ușor ca tine. Saint Clare. Dacă unicul tău copil e într-o stare atât de îngrijorătoare și te porți așa, eu nu pot să fiu la fel. E o lovitură prea puternică pentru mine, după tot ce am avut de suferit pînă acum.

— E drept ! Eva e foarte plăpîndă ! Asta am știut-o întotdeauna ! replică Saint Clare. A crescut prea repede și asta a vlăguit-o ; starea ei e gravă. Dar acum este istovită și de arșița de afară, de emoție și de eforturile pe care le-a făcut cît a fost vărul ei aici. Doctorul crede că mai sînt speranțe.

— Bine de tine ! Vezi numai părțile bune ! E o adevărată fericire să fii lipsit de sensibilitate ! Mi-aș dori și eu să nu mă mai frămînt atîta ! Îmi face tare rău ! Aș fi mulțumită să pot lua lucrurile la fel de ușor ca voi, ceilalți.

Și „ceilalți“ erau pe deplin îndreptățiți să dorească același lucru, căci Marie făcea din noua ei nenorocire o pricină pentru a-i exaspera în fel și chip pe toți cei din jurul ei.

Fiecare cuvînt rostit, fiecare inițiativă luată constituia pentru Marie o nouă dovadă că era înconjurată de ființe fără suflet, nesimțitoare, care nu dădeau nici o atenție necazurilor ei.

Biata Eva o auzea cîteodată pe Marie jeluindu-se ; fetița plîngea atunci cu lacrimi amare de mila maică-si și de necaz că o făcea să sufere atât de mult.

Peste o săptămînă sau două se putu constata o simțitoare ameliorare în evoluția stării ei ; era una dintre acele înșelătoare perioade de calm ale acestei boli neiertătoare, care amăgește adesea inimile sensibile chiar atunci cînd suferindul se află aproape de mormînt.

Eva începu din nou să se plimbe prin grădină și pe terasă, era veselă și zburdalnică ; ceea ce îl făcu pe taică-său să creadă — nespus de fericit — că în curînd fetița se va înzdrăveni cu totul. Domnișoara Ophelia și doctorul nu se lăsau însă înșelați de acest armistițiu amăgitor. Un singur suflet afară de ei mai păstra aceleași îndoieli : sufletul Evei. Ce glas șoptește oare sufletului cîteodată — atât de liniștit și de limpede — că popasul lui pe pămînt se apropie de sfîrșit ? Să fie oare tainicul instinct al vitalității care se stinge, sau

înfiorarea neașteptată a sufletului care simte că se apropie nemurirea ?

Oricum ar fi, Eva nutrea o senină și molcomă siguranță că Cerul era aproape ; era senină ca lumina unui asfințit, ca strălucirea blindă a toamnei. Și fetița era cu inima împăcată ; nu o neliniștea decît gîndul la cei cărora le era nespus de dragă și despre care știa că vor fi atît de nenorociți.

Deși înconjurată cu nespusă duioșie, deși viața îi dăruia tot ce dragostea și bogăția pot oferi mai bun și mai frumos, fetița se gîndea la apropierea morții fără nici o părere de rău.

În paginile Bibliei în lectura căreia se cufundase atît de des împreună cu bătrînul ei prieten, întîlnise imaginea celui care iubea copiii ; adînc emoționată, în timp ce visa cu ochii deschiși, el încetase de a mai fi pentru dînsa o făptură din trecutul îndepărtat, devenind o realitate vie, atotcuprinzătoare. Dragostea lui avea o duioșie supranaturală, care-i încălzea sufletul de copil. La el spunea ea că se duce, în împărăția lui.

Și cu toate acestea, se gîndea cu tristețe și dor la tot ce avea să lase în urmă. În primul rînd, la tatăl ei, căci, fără să-și dea seama limpede, Eva simțea instinctiv că pentru el ea este totul.

Ținea, firește, și la mama ei, căci era o fire iubitoare ; egoismul Mariei nu făcea însă decît să o întristeze și să o uimească. Avea acea încredere caracteristică copiilor, care nu vor să-și închipuie că mama lor ar putea să greșească vreodată ! Erau unele lucruri pe care Eva nu le înțelegea ; dar trecea repede peste ele, gîndindu-se că era totuși mama ei, pe care o iubea din toată inima.

Îi era apoi milă și îi compătimea pe devotații și dragii ei servitori, care o iubeau ca pe lumina zilei ! Copiii nu sînt îndeobște înclinați spre generalizare ; dar Eva era neobișnuit de precoce, și toate relele și nedreptățile orînduirii în care trăia, atît cît putuse ea să constate, i se întipăriseră adînc în minte.

Simțea dorința nelămurită de a face ceva pentru oamenii aceștia, de a-i salva, de a contribui la fericirea lor ; de a-i ajuta nu numai pe ei, ci și pe toți cei de condiția lor socială ;

dar această năzuință contrasta jalnic cu propria ei făptură nevolnică, firavă.

— Unchiule Tom, eu știu de ce Isus voia să moară pentru noi, spuse ea într-o zi, în timp ce citea prietenului său.

— De unde știi ?

— Pentru că și eu am simțit același lucru.

— Cum asta, domnișoară Eva ? Nu pricep.

— N-aș putea să-ți explic. Ții minte ființele acelea sărmane de pe vapor, de care ne-am apropiat împreună într-o zi ? Erau copii rămași fără de mamă, soții care-și pierduseră bărbații, femeii care plîngeau după fiii lor. Și biata Prue ! Ce îngrozită am fost cînd am auzit ce i s-a întîmplat ! Ei bine, și atunci, și de multe alte ori am simțit că aș fi bucuroasă să mor, dacă murind aș pune capăt tuturor acestor nenorociri. Mi-aș da viața bucuroasă pentru ei ! Da, Tom, dacă aș putea să-i ajut ! spuse fetița cu însuflețire, luîndu-l de mînă.

Tom se uită la Eva cu evlavie, și cînd plecă de lîngă el, chemată de tatăl ei, Tom rămase în genunchi, cu privirile pierdute în urma ei, ștergîndu-și lacrimile.

— În zadar am încerca să oprim pe domnișoara Eva aci, printre noi, spuse el lui Mammy, care îi ieși în cale puțin după aceea. Cel de Sus și-a pus pecetea pe fruntea ei.

— Da, da, răspunse Mammy, ridicînd mîinile cu desperare. Eu am spus întotdeauna asta. Nu a arătat niciodată ca un copil care o să trăiască. Avea întotdeauna ceva ciudat în străfundul ochilor. De cîte ori n-am atras atenția stăpînei ! Am avut dreptate ! Puișorul nostru scump și drag !

Eva urca sprintenă treptele terasei, unde o aștepta tatăl ei. Era într-o după-amiază tîrzie ; razele soarelui formau un nimb în jurul ei ; gingașă, în rochie albă, cu părul auriu și obrajii aprinși, cu ochii neobișnuit de strălucitori din cauza febrei care o măcina, părea o apariție din altă lume.

Saint Clare o chemase să-i arate o statueta pe care o cum-părase pentru ea, dar cînd o văzu de aproape, înfățișarea ei îl impresionează dureros.

Există o anumită frumusețe — de o delicatețe suavă — care face rău celui ce o contemplă. Tatăl Evei o strînse deodată în brațe și uită aproape cu desăvîrșire ceea ce avea să-i spună.

— Eva, draga mea, te-ai simțit mai bine zilele astea ? Nu-i așa ?

— Tăticule, zise copila pe neașteptate, cu o voce fermă, voiam de mult să-ți spun unele lucruri. Aș prefera să ți le spun acum, cît mai am putere.

Saint Clare începu să tremure. Eva i se așează pe genunchi, își puse capul pe pieptul lui și continuă :

— E în zadar, tăticule, să-ți mai ascund adevărul ; în curînd o să vă părăsesc. Plec și n-am să mă mai întorc niciodată.

Eva oftă.

— Haide, micuța mea Eva, vino-ți în fire, o îndemnă Saint Clare tremurînd, dar căutînd să pară vesel. Ești prea neliniștită și tristă. Alungă gîndurile astea negre. Uite ! Ți-am cumpărat o statueta.

— Nu, tăticule, stăruie Eva, dînd-o ușor la o parte, nu te amăgi singur. Nu mă simt deloc mai bine. Îmi dau seama și știu că în curînd am să vă las. Nu sînt nici neliniștită, nici tristă. Dacă n-ai fi tu, tăticule, și prietenii mei, m-aș simți cu adevărat fericită. Vreau să mă duc, mi-o doresc și aștept !

— Dar ce-i cu tine ? Ce te-a mîhnit atît, micuța mea dragă ? Ai avut tot ce-ar fi putut să te facă fericită.

— Aș vrea mai bine să fiu în cer, deși, numai pentru binele prietenilor mei, aș dori să mai trăiesc. Sînt unele lucruri aici care mă mîhnesc, pe care le găsesc îngrozitoare. Aș prefera să fiu acolo ; dar pe tine n-aș vrea să te părăsesc. Simt că mi se rupe inima la gîndul ăsta !

— Dar ce te întristează și te îngrozește, Eva ?

— Lucrurile rele pe care lumea le face tot timpul. Mi-e milă de bieții noștri negri ; ei mă iubesc atît de mult și toți sînt buni și drăguți cu mine. Aș dori, tăticule, să fie liberi cu toții.

— Dar bine, fetiço, nu găseşti că sînt destul de mulţumiţi acum ?

— Gîndeşte-te, tăticule, dacă ție ți s-ar întîmpla vreodată ceva, ce s-ar alege de ei ? Există foarte puţini oameni ca dumneata, tăticule. Unchiul Alfred nu e ca dumneata, şi nici mama. Aminteşte-ţi şi de proprietarii sărmanei Prue. Ce lucruri groaznice pot oamenii să facă !

Şi Eva tremura toată.

— Eşti prea sensibilă, draga mea copilă. Îmi pare rău că te-am lăsat să ascuţi toate poveştile astea.

— Tocmai asta mă necăjeşte, tăticule. Tu vrei să-mi faci o viaţă fericită ; mă păzeşti de orice necaz, de orice suferinţă, mă fereşti ca să n-aud nici măcar întîmplările triste ; şi toate astea în timp ce atîtea fiinţe nenorocite n-au în viaţă decît necazuri şi suferinţe. Lucrul acesta este prea egoist. Ar trebui să cunosc şi eu necazurile lor, să particip la durerile lor. Toate astea mi-au pătruns întotdeauna adînc, adînc în suflet ; m-am gîndit mereu la ele. Spune-mi, tăticule, nu există vreo cale pentru a pune pe toţi sclavii în libertate ?

— E o chestiune destul de grea, draga mea. Nu încapе în-doiulă că sistemul nostru de guvernare este cît se poate de prost, foarte multă lume socoate aşa, şi eu însumi aş dori din tot sufletul să nu existe un singur sclav în toată ţara. Dar nu ştiu ce e de făcut !

— Tăticule, tu eşti un om atît de bun, atît de nobil şi de milostiv şi ştii să vorbeşti aşa de frumos ; n-ai putea să mergi din casă în casă şi să încerci să-i convingi pe oameni să fie drepti ? Cînd am să mor, tăticule, ai să te gîndeşti la mine şi ai să faci asta de dragul meu, nu-i aşa ? Aş face-o chiar eu dacă aş putea !

— Tu să mori, Eva ? ! strigă Saint Clare înspăimîntat. Te rog, copila mea, nu-mi vorbi aşa. Eşti tot ce am pe lumea asta.

— Şi pentru biata Prue, copilul era tot ce avea mai bun pe lume ; şi totuşi a trebuit să-l audă cum plînge şi să nu-i poată face nimic. Tăticule, fiinţele astea nenorocite îşi iubesc

copiii tot atît de mult cum mă iubeşti dumneata pe mine. Te rog, fă ceva pentru ele ! Biata Mammy, ce mult îşi iubeşte şi ea copiii ! Am văzut-o cum plîngea cînd vorbea despre ei. Şi Tom ţine la copiii lui ! Şi e îngrozitor, tăticule, că asemenea lucruri se întîmplă tot timpul.

— Haide, draga mea, îi spuse Saint Clare mîngîind-o, am să fac tot ce doreşti, numai să nu te necăjeşti şi să nu mai pomeneşti de moarte.

— Îmi promiţi, dragă tată, că Tom o să-şi capete libertatea... se opri o clipă, apoi continuă cu glas şovăitor, imediat după moartea mea ?

— Da, scumpa mea ; voi face orice, orice îmi ceri.

— Tăticule drag, spuse fetiţa, lipindu-şi obrazii aprinşi de ai lui, ce mult aş vrea să plecăm împreună !

— Unde, draga mea ? întrebă Saint Clare.

— La Mîntuitorul nostru, în casa lui. E atîta linişte şi pace acolo ! Şi atîta iubire !

Fără să-şi dea seama, copilul vorbea ca despre o casă în care fusese şi pe care o cunoştea bine.

. — Nu vrei să mergi, tăticule ?

Saint Clare o strînse mai tare la piept, fără să-i răspundă nimic.

— Ai să vii la mine, zise fetiţa cu o voce calmă şi sigură, pe care o avea de multe ori fără să-şi dea seama. Am să viu să te iau. N-am să te uit.

Saint Clare continuă să tacă, ţinînd nemişcat plăpînda făptură, în timp ce umbrele grave ale serii îi învăluiau din ce în ce mai mult. Nu-i mai putea vedea privirea adîncă, dar vocea ei, ca vocea unui duh, ajungea pînă la el, parcă ar fi venit de departe ; prin mintea lui se perindă, ca într-o viziune a zilei de apoi, întreaga sa viaţă de pînă atunci ! Rugăciunile şi cîntecele mamei lui, propriile lui năzuinţe de adolescent către bine şi frumos, apoi anii de scepticism şi plăceri lumeşti, şi ceea ce se cheamă o existenţă respectabilă. Putem cugeta mult, foarte mult, într-o singură clipă. Lui Saint Clare parcă i se luase un vâl de pe ochi, dar nu spuse nimic ; şi cînd

se întunecă de tot, luă fetița și o duse la culcare. După ce o așează în pat, dădu drumul servitoarei, luă copila în brațe și începu să o legene și să-i cînte pînă cînd adormi.

CAPITOLUL XXV

Micul misionar

ERA ÎNTR-O DUMINICĂ după-amiază. Saint Clare stătea pe terasă, fumînd, întins într-un fotoliu de bambus. Marie, lungită pe un divan lîngă o fereastră care dădea spre terasă, la adăpostul unei perdele de pînză străvezie ce o ferea de țințari, abia ținea în mînă o carte de rugăciuni frumos legată, pe care se simțea obligată să o citească pentru că era duminică. La drept vorbind, nu făcea decît să moțăie cu cartea deschisă în mînă.

Domnișoara Ophelia, după ce întreprinsese unele cercetări și descoperise la cîțiva kilometri o mică adunare metodistă, plecă într-acolo cu trăsura, luînd-o cu ea și pe Eva. Tom mîna caii.

— Ascultă, Augustin, spuse Marie, trezindu-se din toropeală, trebuie să trimit în oraș după bătrînul meu doctor ; sînt sigură că m-am îmbolnăvit de inimă.

— De ce să mai trimiți după el ? Doctorul care o îngrijește pe Eva pare destul de priceput.

— N-am încredere în el cînd e vorba de ceva mai serios, și pot să spun că în cazul meu e vorba într-adevăr de ceva grav, zise Marie. De două-trei nopți mă gîndesc întruna la asta ; am dureri grozav de deprimante și unele senzații ciudate !

— Marie, ești nervoasă. Nu cred să fie vreo boală de inimă !

— Bineînțeles, tu nu crezi niciodată, replică Marie. M-aștep-tam ! Pe tine te îngrijorează cea mai mică tuse sau indispoziție a Evei ! Dar la mine nu te gîndești niciodată !

— Dacă-ți face plăcere să fii bolnavă de inimă, am să încerc să te cred. Nu știam însă că ții atît de mult la așa ceva.

— Mă tem să nu regreti cînd o să fie prea tîrziu, bombăni Marie. Dar fie că mă crezi sau nu, ăsta-i adevărul, necazurile cu Eva și sfortările pe care le-am depus din pricina ei au făcut să progreseze boala pe care o bănuiam de mult.

Care erau „sfortările“ la care se referea Marie ar fi fost greu de precizat. Saint Clare, ca un ticălos fără suflet ce era, făcu această remarcă în sinea lui, și își fumă mai departe țigara, pînă cînd în fața terasei se opri trăsura din care coborîră Eva și Ophelia.

După obiceiul ei, înainte de a scoate vreun cuvînt, Ophelia se duse mai întîi la ea în cameră, să-și lase boneta și șalul. Eva se apropie de Saint Clare, care o chemase, i se așeză pe genunchi și începu să-i povestească cum se desfășurase adunarea metodistă.

În curînd, din camera Opheliei, care dădea de asemenea pe terasă, se auziră niște strigăte urmate de muștrări aspre, ce păreau adresate cuiva dinăuntru.

— Ce drăcovenie o mai fi născocit Topsy ? întrebă Saint Clare. Pot să jur că tot tărăboiul ăsta e din pricina ei.

Îndată apăru și domnișoara Ophelia, indignată la culme, trăgînd după ea pe vinovată.

— Vino încoace, zise ea, să te spun stăpînului tău.

— Ce s-a mai întîmplat iarăși ? întrebă Augustin.

— S-a întîmplat că nu mai pot să mă mai chinui atîta cu copilul ăsta ! Întrece orice limită a răbdării ! E de-a dreptul de nesuferit. O încuiasem în cameră, dîndu-i să învețe un cîntec ; domnișoara n-a găsit altceva mai bun de făcut decît să pîndească unde am ascuns cheia, pentru ca apoi să-mi ia dintr-un sertar o garnitură de pălărie, pe care a binevoit să o rupă în bucăți, ca să-și facă o jachetă pentru păpușă. N-am văzut așa ceva în viața mea !

— Ți-am spus, verișoară, interveni Marie, că ai să te convingi pînă la urmă că aceste creaturi trebuiesc crescute cu cea mai mare asprime. Dacă ar fi după mine, spuse ea, uitîndu-se muștrător la Saint Clare, aș pune servitorii să-i dea o bătaie strașnică ! I-aș pune s-o bată pînă n-ar mai putea.

— Sînt convinși ! spuse Saint Clare. Iată minunata ocîrmuire a femeii ! N-am întîlnit în viața mea mai mult de zece femei care să nu fie în stare să omoare cu zile un cal sau o servitoare — nu mai vorbesc de un bărbat — dacă ar fi lăsate de capul lor.

— Șovăiala ta nu slujește la nimic. Verișoara e o femeie cu bun-simț și-și dă seama tot atît de bine ca mine că am dreptate.

Domnișoara Ophelia avea resursele de indignare ale unei desăvîrșite gospodine ; șiretlicurile lui Topsy și stricăciunile pe care le făcea îi stîrniseră mînia ; adevărul este că multe dintre cititoarele mele ar putea recunoaște că ar fi reacționat la fel în împrejurări asemănătoare.

Dar Marie depășise măsura și domnișoara Ophelia simți cum i se potolește furia.

— Pentru nimic în lume n-aș admite să fie tratată în felul ăsta, spuse ea, dar crede-mă, Augustin, nu știu ce să mă mai fac cu ea. Am învățat-o, am dăscălit-o, pînă am obosit ; am bătut-o, am pedepsit-o în fel și chip ! Totuși nu s-a schimbat cîtuși de puțin.

— Vino încoace, Topsy, maimuțico ! o chemă Saint Clare.

Topsy se apropie ; ochii ei rotunzi, scînteietori, clipeau des, cu o expresie de teamă, păstrîndu-și însă licărirea lor șăgalnică obișnuită.

— De ce nu ești cuminte ? o întrebă Saint Clare, pe care mutra copilului îl înveselea fără să vrea.

— Cred că am suflet rău, așa spune domnișoara Feely, răspunse Topsy „modestă“.

— Nu-ți dai seama cît a făcut domnișoara Ophelia pentru tine ? A încercat tot ce i-a stat în putință.

— Da, stăpîne ! Uite, fosta mea stăpînă spunea tot așa. Dînsa mă bătea mult mai tare, mă trăgea de păr și mă lovea cu capul de ușă, dar nu ajuta la nimic ; cred că dacă mi-ar

smulge cineva tot părul din cap, tot degeaba ar fi. Sînt așa de rea !... Ehe ! Nu sînt decît un negru ! N-ai ce-i face !

— Va trebui să mă dau bătută, zise domnișoara Ophelia. Nu mai pot să-mi sparg atîta capul cu ea.

— Aș vrea să-ți pun doar o întrebare, îi spuse Saint Clare.

— Ce anume ?

— Dacă Evanghelia ta e atît de convingătoare încît nu poate salva nici măcar un singur copil păgîn pe care îl ai aici, în permanență, sub privegherea ta, la ce bun să trimiți niște bieți misionari să predice pentru mii de specimene de același fel ? Copilul ăsta cred că reprezintă o pildă desăvîrșită a ceea ce sînt mii și mii dintre păgînii tăi.

Domnișoara Ophelia nu răspunse numaidecît și Eva, care urmărise pînă atunci scena în tăcere, făcu un semn discret lui Topsy s-o urmeze. Într-un ungher al terasei era o mică seră pe care Saint Clare o folosea ca un fel de cameră de lectură ; Eva și Topsy se făcură nevăzute pe ușa ei.

— Ce-o fi avînd Eva de gînd ? întrebă Saint Clare. Mă duc să mă uit.

Apropiindu-se tiptil, tiptil, ridică perdeaua care acoperea ușa de sticlă și se uită înăuntru. Apoi, ducînd un deget la buze, îi făcu semn domnișoarei Ophelia să vină să se uite și ea. Cei doi copii puteau fi văzuți din profil, cum stăteau pe podea. Topsy cu obișnuita ei expresie ghidușă și nepăsătoare, iar în fața ei Eva, cu ochii mari, scăldați în lacrimi, îi vorbea cu nestăvilită însuflețire.

— De ce ești atît de rea, Topsy ? De ce nu încerci să fii cuminte ? Tu nu iubești pe nimeni, Topsy ?

— Habar n-am ce-i aia ! Eu iubesc doar acadelele ! Asta-i tot ! spuse Topsy.

— Dar pe tatăl și pe mama ta nu-i iubești ?

— N-am avut niciodată așa ceva ! Doar v-am mai spus asta, domnișoară Eva.

— Știu, spuse Eva întristată, dar n-ai avut vreun frate, o soră, mătușă sau...

— Nu, nimic n-am avut niciodată, pe nimeni și nimic.

— Dar, Topsy, dacă ai încerca să fii cuminte, ai putea.

— N-aș putea să fiu vreodată altceva decît un negru, oricît de cuminte aș fi, ripostă Topsy. Dacă aș putea să-mi lepăd pielea și să mă fac albă, atunci da, aș încerca.

— Dar ai putea să fii iubită și așa neagră cum ești, Topsy. Domnișoara Ophelia te-ar iubi dacă ai fi cuminte.

Topsy chicoti, exprimîndu-și astfel — după obiceiul ei — neîncrederea.

— Tu nu crezi că am dreptate ? întrebă Eva.

— Nu, nu poate să mă sufere, fiindcă-s neagră ! Mai curînd s-ar apropia de o broască rîioasă ! Nimeni nu-i poate iubi pe negri, și negrii n-au ce să facă ! Dar mie puțin îmi pasă, spuse Topsy, începînd să fluiera.

— Topsy, sărăcuța de tine, eu te iubesc, spuse Eva cu o neașteptată însuflețire, punîndu-i mîna albă și subțire pe umăr. Eu te iubesc, pentru că n-ai avut nici tată, nici mamă, nici prieteni, pentru că ai fost un biet copil batjocorit. Te iubesc și vreau să fii bună ; sînt bolnavă, Topsy, cred că n-am s-o mai duc multă vreme ; și mă doare sufletul să te știu atît de neascultătoare. Aș dori să încerci să fii cuminte, fă asta pentru mine ; mult timp n-o să mai fim împreună.

Ochii rotunzi și negri ai micii negrese se împăienjeniră de lacrimi ; picături mari, grele și strălucitoare se rostogoliră una după alta și se prelinseră pe mînuța albă. În clipa aceea, o rază de credință adevărată, o rază de dragoste divină pătrunse în bezna sufletului ei păgîn. Își lăsă capul pe genunchi și începu să plîngă cu suspine ; iar frumoasa copilă care se apleca asupra ei părea imaginea unui înger strălucitor aplecat asupra unui păcătos pentru a-l duce pe calea cea bună.

— Sărmană Topsy ! spuse Eva. Nu știi că Isus ne iubește

pe toți deopotrivă ? El e tot atît de dornic să te iubească pe tine, ca și pe mine. Te iubește la fel cum te iubesc eu, dar mai mult, pentru că e mai bun. El o să te ajute să fii cuminte ; și la urmă ai să poți merge în rai și ai să fii de-a pururi inger, ca și cum ai fi fost albă. Gîndește-te, Topsy, poți fi și tu unul din duhurile acelea bune de care vorbește cîntecul unchiului Tom !

— Dragă, dragă domnișoară Eva ! exclamă copilul. Am să-ncerc, am să mă străduiesc ; niciodată nu m-am sinchisit de asta pînă acum.

Saint Clare lăsă perdeaua în jos.

— Scena aceasta îmi amintește de mama, se adresă el Opheliei. E adevărat ce-mi spunea ; dacă vrem să redăm orbilor vederea, trebuie să facem întocmai ca Isus Cristos : să-i chemăm la noi și să le atingem ochii cu mîna.

— Am avut întotdeauna prejudecăți în privința negrilor, spuse domnișoara Ophelia, și e drept că niciodată n-am putut suferi ca fetița să pună mîna pe mine ; dar n-aș fi crezut că o să-și dea seama.

— Orice copil are spiritul de observație foarte dezvoltat, fii sigură ; nu-i chip să le ascunzi ceva. Cred însă că oricît te-ai strădui să faci bine unui copil și oricîte plăceri i-ai satisface, n-ai să izbutești niciodată să trezești în el un simțămînt de recunoștință atîta timp cît în sufletul lui stăruie această impresie de scîrbă. E curios, dar asta-i realitatea.

— Nu văd ce-aș putea să fac, spuse Ophelia. Îmi sînt nesuferiți, și îndeosebi copilul ăsta. Ce pot să fac, dacă așa simt ?

— Dar Eva cum poate ?

— Ea îi iubește atît de mult pe toți ! Deși, la urma urmelor, așa trebuie să fie orice bună creștină. Aș vrea să fiu ca ea. Ar putea să-mi dea lecții ! recunosc Ophelia.

— N-ar fi prima oară cînd un copil e chemat să învețe pe un vechi apostol, încheie Saint Clare.

CAPITOLUL XXVI

Moartea

„Nu-i plîngeți pe acei pe care
vălul morții.

I-a răpit dintre noi în zorii
vieții lor.“

DORMITORUL EVEI era o cameră spațioasă, care, ca și celelalte încăperi ale casei, dădea pe terasă. Camera comunica printr-o ușă cu apartamentul părinților, iar prin alta cu odaia pe care o ocupa domnișoara Ophelia. Saint Clare o mobilase într-un stil ce se potrivea de minune cu felul de a fi al celei care o locuia. La fereastră atîrnau perdele de muselin alb și roz ; pe jos era un covor adus de la Paris, cu un desen născocit chiar de Saint Clare ; marginile erau împodobite cu frunze și boboci de trandafir, iar mijlocul cu trandafiri înfloriți. Patul, scaunele și canapelele din bambus erau lucrate cu multă fantezie și măiestrie. Deasupra patului se afla un polog de alabastru, străjuit de un înger frumos, sculptat cu aripile pogorîte, care ținea o coroană de frunze de mirt.

De pe polog coborau peste pat niște văluri ușoare dintr-o țesătură străvezie, roz cu dungi argintii ; ele erau menite să apere de țințari și constituiau în acest climat un supliment indispensabil oricărui dormitor. Nenumărate perne din damasc roz împodobeau gingașele fotolii din bambus. Deasupra lor, de pe mîinile sculptate ale unor figurine atîrnau niște văluri aidoma celor de pe pat. În mijlocul camerei, pe o originală măsuță de bambus, trona un vas de Paros, în forma unui crin alb îmbobocit, care era întotdeauna plin cu flori. Pe masa aceasta își ținea Eva cărțile și micile ei podoabe, precum și o garnitură elegantă de birou, din alabastru, pe care tatăl ei i-o dăruise, văzînd-o cum se străduia să-și perfecționeze scri-sul. Un cămin încălzea camera ; pe polița lui de marmură se

afla o frumoasă statueta a lui Isus înconjurat de copii ; iar de o parte și de alta câte un vas de marmură, pe care Tom avea grijă să le umple în fiecare dimineață cu flori proaspete, îndeletnicire pe care o făcea cu multă plăcere.

Două-trei tablouri de copii, în diferite atitudini, împodobeau pereții. Pe scurt, oriunde te uitai, te întâmpinau imaginile copilăriei, ale frumuseții și păcii. Și micuța nu deschidea niciodată ochii în lumina dimineții, fără ca să-i cadă privirile pe vreun lucru gingaș, care inspira gânduri frumoase și mângâietoare.

Vigoarea amăgitoare care o însuflețise o vreme pe Eva scădea văzînd cu ochii. Din ce în ce mai rar se auzeau pașii ei ușori pe terasă, din ce în ce mai des putea fi văzută odihnindu-se pe o canapea lîngă fereastra larg deschisă, cu ochii mari și adînci ațintiți asupra apelor unduitoare ale lacului.

Într-o după amiază, la ceasul la care umbrele serii nu alun-gaseră încă lumina zilei, Eva stătea în fotoliul ei, cu Biblia pe genunchi, răsfoind distrată, cu degetele-i micuțe și străvezii, paginile cărții. Deodată auzi pe maică-sa țipînd pe terasă :

— Ce stricăciuni ai mai făcut, neobrăzato ? Ai rupt florile, nu-i așa ?

O palmă puternică răsună.

— Aoleu, stăpînă ! Le-am cules pentru domnișoara Eva, se auzi vocea lui Topsy.

— Domnișoara Eva ! Frumoasă scuză ! Ca și cum ea ar avea nevoie de florile tale, neisprăvito ce ești ! Haide, cară-te !

Eva se ridică de pe canapea și într-o clipă fu pe terasă.

— O, nu, mamă ! Mi-ar plăcea florile astea. Dă-mi-le, te rog, le vreau !

— Dar bine, Eva, ți-e camera plină de flori.

— Nu sînt niciodată prea multe, răspunse Eva. Adu-le încoace, Topsy.

Topsy, care stătea cu capul plecat, se apropie, oferindu-i florile ; șovăitoare și sfioasă, n-avea nimic din îndrăzneala și vioiciunea ei obișnuită.

— Ce buchet frumos ! exclamă Eva, uitîndu-se la el.

O îmbinare destul de originală ! Florile de mușcată roșie, cu un singur fir alb de *japonica* cu frunze mătăsoase, alcătuiau un buchet neobișnuit. În înmănunchere se vedea o grijă deosebită în alegerea contrastului de culori, și fiecare frunză fusese potrivită cu mare atenție.

Eva o încurajă și Topsy păru mulțumită.

— Ai ales foarte frumos florile, Topsy ; uite aici o gلاstră goală. Mi-ar plăcea s-o umpli cu flori în fiecare zi.

— Ciudată mai ești ! N-ai destule ? se miră Marie.

— Nu-i nimic, mamă ; ai ceva împotriva ca să facă Topsy treaba asta ?

— Nu, bineînțeles. Fă cum dorești, draga mea ! Auzi ce-ți spune stăpîna ta, Topsy ? Ia seama.

Topsy făcu o plecăciune, lăsă privirile în jos și cînd dădu să plece, Eva văzu cum i se prelingea o lacrimă pe obrazul ei tuciuriu.

— Vezi, mamă, am știut că biata Topsy vrea să facă ceva pentru mine, se adresă Eva mamei ei.

— Fleacuri ; îi place să strice, și atîta tot. Știe că n-are voie să rupă florile, și de aceea o face. Asta-i toată explicația. Dar dacă ție îți face plăcere să-ți culeagă flori, n-are decît.

— Știi, mamă, cred că Topsy s-a schimbat ; se străduiește să fie o fată bună.

— O să mai curgă multă apă pe gîrlă pînă o să fie ceva de capul ei, rîse Marie nepăsătoare.

— Dar știi, mamă, biata Topsy, toate i-au fost întotdeauna împotriva !

— În orice caz nu de cînd stă la noi, fii sigură. Cît a fost dăscălită și luată și cu binele, și cu răul !... Degeaba ! E tot atît de urîcioasă și așa o să rămînă o viață întreagă. Nu se poate scoate nimica bun din creatura asta !

— Dar ce deosebire, mamă, între felul în care am fost crescută eu, cu atîția prieteni care m-au ajutat să fiu bună și m-au făcut fericită, și educația pe care a primit-o ea pînă la venirea aici !

— Se poate, răspunse Marie căscînd. Dumnezeu, ce cald e!
— Ce crezi, mamă, dacă ar fi creștină, ar putea și Topsy să devină un înger, la fel ca oricare dintre noi ?

— Topsy ? ! Ce idee năstrușnică ! Numai ție putea să-ți treacă prin minte una ca asta ! Cred, totuși, că s-ar putea.

— Dar, nu-i așa, mamă, că Dumnezeu e tatăl ei așa cum e și al nostru ? Nu este Isus și Mîntuitorul ei ?

— Se prea poate. Dumnezeu ne-a creat pe noi toți, așa cred. Unde mi-e sticla cu săruri ? adăugă mama.

— Ce păcat, oh, ce păcat ! spuse Eva, cu privirile îndepărtate spre lac, vorbind ca pentru sine.

— De ce-i păcat ? întrebă Marie.

— Ca o ființă care ar putea să devină un înger strălucitor să fie nevoită să se dea la fund, tot mai la fund, și nimeni să n-o ajute ! O, Doamne !

— Ei, n-avem încotro ; n-are rost să te necăjești, Eva. Nu văd ce-am putea face. Ar trebui să ne mulțumim cu propriile noastre privilegii.

— Îmi vine greu, explică Eva. Îmi pare atît de rău cînd mă gîndesc la nenorociții care n-au nimic din toate astea !

— Ciudat, ripostă Marie. Pe mine religia mă face recunoscătoare pentru privilegiile de care mă bucur.

— Mamă, aș vrea să-mi mai tund din păr, spuse Eva pe neașteptate.

— Pentru ce ? întrebă Marie.

— Vreau să dau prietenilor mei cîte o șuviță, cît timp mai pot s-o fac singură. Vrei s-o rogi pe mătușa să vină să mă tundă ?

Marie o strigă pe Ophelia din camera de alături. Cînd aceasta intră, copila se ridică în capul oaselor, scuturîndu-și buclele lungi, de un auriu închis.

— Haide, mătușico, vino să tunzi oaia, glumi ea.

— Ce aud ? întrebă Saint Clare, care tocmai intrase cu niște fructe pentru Eva.

— Vreau s-o rog pe mătușica să-mi tundă din păr, tăticule, a crescut prea mare și mi-e cald la cap. Afară de asta aș dori să dăruiesc cîteva șuvițe...

Domnișoara Ophelia apăru cu foarfeca.

— Ai grijă să n-o pocești ! Taie părul pe dedesubt, unde nu se vede. Buclele Evei sînt mîndria mea, o îndemnă Saint Clare.

— Ah, tăticule ! exclamă Eva cu tristețe.

— Da ! Vreau să rămînă tot așa frumoase, pînă cînd o să mergem împreună la plantația unchiului Alfred, să-l vezi pe vărul tău Henrique, spuse Saint Clare vesel.

— N-am să pot merge niciodată, tăticule ; mă duc într-o țară mai bună ! Crede-mă, te rog ! Nu vezi, tăticule, că pe zi ce trece mă sfîrșesc ?!

— De ce ții așa de mult să crezi un lucru atît de îngrozitor, Eva ? întrebă tatăl ei.

— Pentru că e adevărat, tăticule, și dacă ai să crezi, ai să ajungi să simți la fel ca mine.

Saint Clare își strînse buzele, urmărind posomorît cum cădeau buclele lungi și frumoase, pe care fetița le strîngea apoi în poală, una cîte una.

Eva le luă, se uită la ele stăruitor și începu să le răsucească în jurul degetelor, aruncînd din cînd în cînd o privire neliniștită tatălui ei.

— E tocmai așa cum am presimțit ! se jeli Marie. Iată ce mi-a măcinat zi de zi sănătatea, ducîndu-mă în groapă, cu toate că voi nu băgați de seamă nimic. Eu de mult am înțeles... ai să vezi, Saint Clare, că am avut dreptate.

— Ceea ce, fără doar și poate, va fi pentru tine o mare mîngîiere, spuse Saint Clare, sec și amar.

Marie se întinse pe canapea, acoperindu-și fața cu batista de olandă.

Eva se uită grav la unul și la celălalt. Era privirea calmă, înțelegătoare, a unui suflet eliberat în parte de legăturile sale pămîntești. Vedea, simțea și cîntărea deosebirea dintre cei

doi părinți. Fetița făcu semn cu mîna tatălui ei, care veni să se așeze lîngă dînsa.

— Tăticule, simt cum mă lasă puterile pe zi ce trece, și știu că trebuie să mă duc. Sînt cîteva lucruri pe care aș dori să ți le spun și să le fac, pe care trebuie să le fac ! Dar tu nu vrei să auzi despre asta. Și totuși ceasul se apropie ! Nu există nici o amîinare. Te rog, lasă-mă să-ți vorbesc acum.

— Vorbește, copila mea ! spuse Saint Clare, acoperindu-și ochii cu palma și ținînd-o pe Eva de braț cu cealaltă mînă.

— Cheamă-i atunci, te rog, pe toți negrii noștri. Trebuie să le vorbesc, zise Eva.

— Bine, răspunse Saint Clare îngăduitor.

Domnișoara Ophelia trimise pe cineva să anunțe oamenii și puțin după aceea toți servitorii se adunară în odaie.

Eva stătea întinsă pe perne, cu părul în dezordine și obrajii aprinși, contrastînd dureros cu paloarea restului feței, cu înfățișarea ei plăpîndă și ochii mari, care se uitau stăruitor la fiecare în parte. Servitorii erau emoționați. Expresia suferindă a fetei, suvițele pe care le ținea acuma lîngă ea, aerul abătut al tatălui ei, care întorsese capul ca să-și ascundă fața, suspinele Mariei, toate impresionară puternic pe acești oameni simpli, reprezentanți ai unei rase sensibile ; se uitară unul la altul, oftară și clătinară din cap. Se așternu o adîncă tăcere, ca de mormînt.

Eva se ridică și se uită lung și cald la cei din jur, care erau triști și neliniștiți. Multe dintre femei își ascunseseră fața în șorturi.

— Am trimis după voi, dragii mei prieteni, zise Eva, pentru că vă iubesc, vă iubesc pe toți și vreau să vă spun ceva, de care să vă amintiți întotdeauna... În curînd am să vă părăsesc, Peste cîteva săptămîni n-am să mai fiu printre voi.

Aci copila fu întreruptă de gemetele, jelaniile și suspinele care izbucniră din toate piepturile, acoperind complet vocea ei subțire. Eva așteptă o clipă, apoi reluă pe un ton care îi făcu pe toți să amuțească.

— Dacă ți-neți la mine, vă rog să nu mă întrerupeți. Ascultați ce vă spun. Aș vrea să vă vorbesc despre sufletul vostru... Mă tem că mulți dintre voi se sinchisesc prea puțin de asta ; vă gîndiți numai la lumea de aici. Vreau să vă amintesc că există o lume minunată, unde sălășluiește Isus. Acolo mă duc ; și voi o să puteți merge. Împărăția lui e deschisă pentru voi, ca și pentru mine. Dar dacă vreți să mergeți acolo, nu trebuie să duceți o viață trîndavă, nepăsătoare, ușuratică. Trebuie să fiți creștini. Să vă amintiți că oricare dintre voi poate ajunge pe veci un înger. Dacă vreți să fiți creștini, Isus o să vă ajute. Trebuie să vă rugați lui, trebuie să citiți.

Fetița se opri, se uită cu milă la ei și spuse mîhnită :

— O, Doamne ! Voi nu știți să citiți, bieții de voi ! Își ascunse fața în pernă și suspină ; plîsetele înăbușite ale ascultătorilor ei îngenuncheați pe podea o făcură să-și vină în fire.

— Nu-i nimic, spuse ea, înălțînd capul și zîmbind voioasă printre lacrimi, m-am rugat pentru voi ; Isus o să vă ajute chiar dacă nu știți să citiți. Străduiți-vă să faceți tot ce puteți ; rugați-vă în fiecare zi ; rugați-l să vă ajute, cereți să vi se citească din Biblie ori de cîte ori e cu putință ; și cred că o să mergeți cu toții în rai.

— Amin, murmurară Tom, Mammy și alți cîțiva mai în vîrstă, care aparțineau bisericii metodiste. Cei mai tineri, de obicei nepăsători, erau și ei acum atît de copleșiți, încît suspinau cu capul pe genunchi.

— Știu, spuse Eva, voi mă iubiți !

— O, da ! E adevărat ! Dumnezeu să vă binecuvînteze ! răspunseră cu toții.

— Da, știu că mă iubiți ! Nu e unul dintre voi care să nu fi fost întotdeauna bun cu mine ; vreau să vă dau ceva, care să vă amintească mereu de mine. Am să dăruiesc fiecăruia cîte o buclă din părul meu ! Cînd o să vă uitați la ea, să vă gîndiți că v-am iubit ! Că m-am dus în cer și că vreau să vă în-tîlnesc pe toți acolo.

Cuvintele sînt neputincioase să descrie scena care urmă, cînd plîngînd și suspinînd se strînseră cu toții în jurul mi-

cuței făpturi, luîndu-i din mîină ceea ce reprezenta pentru ei o ultimă dovadă a dragostei ce le purtase... Căzură în genunchi, plîngînd în hohote, se rugară și-i sărutară marginea rochiței, iar cei mai în vîrstă rostiră cuvinte de alinare, rugăciuni și binecuvîntări, după obiceiul acestei rase sensibile.

Pe măsură ce își primeau darul, domnișoara Ophelia, care se temea ca emoția servitorilor să nu impresioneze și mai mult pe micuța bolnavă, făcea semn fiecăruia să iasă din cameră.

Pînă la urmă nu mai rămaseră decît Tom și Mammy.

— Uite, unchiule Tom : o buclă frumoasă pentru dumneata, zise Eva. Sînt atît de fericită, unchiule Tom, cînd mă gîndesc că am să te întîlnesc în ceruri ! Sînt sigură ! O să fie și Mammy, Mammy cea bună și dragă ! Știu că ai să fii și dumneata acolo, adăugă ea, îmbrățișînd-o cu căldură pe bătrîna ei dădacă.

— Oh, domnișoară Eva, nu știu cum am să trăiesc fără dumneata ! suspină credincioasa făptură. E ca și cum s-ar goli dintr-o dată toată casa ! Și Mammy începu să se tînguie, lășîndu-se pradă durerii.

Domnișoara Ophelia o împinse binișor afară, împreună cu Tom, crezînd că n-a mai rămas nimeni în cameră ; dar cînd se întoarse, o zări pe Topsy.

— Tu de unde ai răsărit ? o întrebă domnișoara Ophelia supărată.

— Eram aici, răspunse Topsy, ștergîndu-și lacrimile. O, domnișoară Eva, am fost o fată rea ; n-ai vrea însă să-mi dai și mie o buclă ?

— Ba da, sărmană Topsy, firește, îți dau. Iată : de fiecare dată cînd ai să te uiți la ea, gîndește-te că te-am iubit și că am vrut să fii o fată bună !

— Am să-mi dau toată silința, domnișoară Eva ! spuse Topsy emoționată. Dar e atît de greu să fii bun ! Nu sînt învățată cu asta !

— Isus o știe, Topsy ! Lui îi pare rău de tine și te va ajuta !

Topsy, cu fața ascunsă în șort, fu scoasă încetișor afară din cameră ; cînd plecă, fetița își strecură în sîn prețioasa buclă.

Domnișoara Ophelia închise ușa după dînsa. Vrednica femeie își ștersese ea însăși multe lacrimi în tot timpul acestei scene; era însă preocupată în primul rînd de urmările pe care putea să le aibă o asemenea emoție asupra bolnavei ce-i fusese încredințată.

Saint Clare păstrase tot timpul aceeași atitudine, acoperindu-și ochii cu mîna.

După ce toți plecară, rămase mai departe nemișcat.

— Tăticule ! i se adresă Eva, luîndu-l binișor de mîină.

El tresări deodată și începu să tremure, dar nu răspunse nimic.

— Tăticule drag ! repetă Eva.

— Nu pot, spuse Saint Clare ridicîndu-se, nu pot să mă impac ! Dumnezeu cel atotputernic a fost foarte aspru cu mine ! adăugă el cu durere și amărăciune.

— Dumnezeu are dreptul să facă ce vrea cu supușii lui ! Nu crezi, Augustin ? întrebă domnișoara Ophelia.

— Se prea poate ; dar asta nu-mi alină deloc durerea ! ripostă el, sec și aspru, dînd să plece.

— Îmi sfișii inima, tăticule ! izbucni Eva, sculîndu-se și aruncîndu-se în brațele lui. Nu-i bine să gîndești așa !

Și copilul începu să suspine și să plîngă în hohote, atît de tare, încît îi înspăimîntă pe toți, făcîndu-l îndată pe tatăl său să-și schimbe gîndurile.

— Haide, Eva ! Haide, draga mea ! Liniștește-te ! Am greșit ! Am să fac tot ce dorești ! Numai să nu te necăjești ! Să nu mai plîngi ! Am să mă resemnez ! Îmi pare rău că am vorbit astfel ! Am greșit !

O clipă după ceea, Eva era în brațele tatălui său, lăsîndu-se legănată ca un biet porumbel istovit ; iar el, aplecat asupra-i, o mîngîia cum putea mai bine, șoptindu-i fel de fel de cuvinte duioase.

Marie ieși ca o furtună din cameră, dînd buzna în odaia ei, unde avu un acces violent de nervi.

— Mie nu mi-ai dat nici o buclă, Eva, spuse Saint Clare, zîmbind trist.

— Sint toate ale tale, tăticule, zîmbi și ea, ale tale și ale măicuței ; și te rog să-i dai și mătușii Ophelia, oricîte o să-ți ceară. Negrilor noștri le-am dat eu singură, pentru că știi, tăticule, cînd n-am să mai fiu, s-ar putea să uiți de ei. Apoi, speram să-i ajut să-și amintească... Tu ești creștin, nu-i așa, tăticule ? întrebă Eva șovăitoare.

— De ce mă întrebi ?

— Nu știu. Tu ești atît de bun, cum ai putea să nu fii creștin ?

— Ce înseamnă să fii creștin, Eva ?

— Să-l iubești pe Cristos mai mult decît orice pe lume, răspunse Eva.

— Și tu poți asta, Eva ?

— Firește.

— Nu l-ai văzut niciodată ! stărui Saint Clare.

— Nu-i nimic, răspunse Eva. Eu cred în el și peste cîteva zile îl voi vedea.

Chipul ei se înșufleți de o bucurie nemărginită.

Saint Clare nu răspunse nimic. Își dădea seama că altădată și mama lui simțise la fel ; în sufletul lui, însă, credința nu găsea nici un ecou.

Din ziua aceea, Evei îi fu din ce în ce mai rău ; nimeni nu se mai îndoia de sfîrșitul ei apropiat, nici chiar cei care o iubeau nespun nu se mai puteau lăsa orbiți de dragostea lor.

Frumoasa ei odaie devenise o cameră de bolnav. Domnișoara Ophelia își îndeplinea zi și noapte îndatoririle de infirmieră ; și niciodată nu fusese prețuită mai mult pentru însușirile ei. Avea ochiul experimentat, mișcările sigure și se pricepea de minune să păstreze curătenia și ordinea ; știa să creeze în jurul Evei o atmosferă plăcută, făcînd să dispară tot ce i-ar fi dăunat ; avea o minte clară și gîndirea ordonată, își împărțea timpul cu socoteală și ținea minte cu strictețe fiecare rețetă și indicație a doctorului. Toate aceste calități o făceau de neînlocuit pe lîngă Eva. Cei care dăduseră din umeri la micile ei

curiozități și capricii — care n-aveau nici în clin, nici în mînecă cu atitudinea nepăsătoare a celor din Sud — recunoscără acum că era persoana cea mai potrivită în asemenea împrejurări.

Unchiul Tom stătea ceasuri întregi în camera Evei. Copila avea o stare de neliniște permanentă, potolindu-se numai cînd era purtată pe brațe.

Cea mai mare plăcere a lui Tom era să ia în brațe plăpînda făptură, cu pernă cu tot, și să o plimbe încolo și înapoi, fie prin cameră, fie pe terasă; uneori, cînd vîntul sufla alene dinspre lac și copila se simțea ceva mai bine, o ducea sub portocalii din grădină sau o așeza pe o bancă și-i cînta din vechile lor melodii preferate.

Tatăl ei făcea de multe ori același lucru; era însă mai puțin voinic și, cînd obosea, Eva îi spunea:

— Tăticule, lasă-l pe Tom să mă ducă în brațe. Bietul de el! Îi face atîta plăcere! Asta-i tot ce mai poate să facă pentru mine! Știi, îi face multă plăcere!...

— Și mie la fel, Eva! răspundea tatăl ei.

— Dumneata, tăticule, poți să faci totul, și ești totul pentru mine. Dumneata îmi citești, noaptea stai de veghe lîngă mine! Tom nu poate decît să mă țină în brațe... și să-mi cînte! Știu că îi e mai ușor decît duminică! Mă ține atît de strîns!

Tom nu era singurul care dorea să facă ceva pentru Eva. Toți servitorii din casă ar fi vrut, și fiecare în felul lui făcea ce putea.

Biata Mammy tînjea după scumpa ei fetiță, dar nu găsea niciodată prilejul să stea pe lîngă dînsa, nici ziua, nici noaptea, căci Marie pretindea că în starea de spirit în care se găsea, îi era cu neputință să se odihnească; or, în asemenea împrejurări, era împotriva principiilor ei să lase pe altcineva să se odihnească.

De douăzeci de ori pe noapte o trezea pe Mammy să-i încălzească picioarele, să-i facă frecții, să-i caute batista, să vadă de ce-i zgomot în camera Evei, să lase perdeaua pentru că era prea multă lumină sau s-o dea la o parte pentru că era prea întuneric; iar în timpul zilei, cînd Mammy ar fi vrut

să se ocupe și ea puțin de draga ei bolnavă, Marie îi găsea întotdeauna să-i dea ceva de lucru, fie să robotească prin casă, fie c-o trimitea după treburile ei personale; cîteva cuvinte schimbate pe furiș și unele priviri aruncate în fugă erau tot ce putea obține biata Mammy de la Eva.

— Cred că e de datoria mea să mă păzesc acum cu mai multă atenție, se văicărea Marie. Așa slabă cum sînt, și cu toate grijile astea și boala fetei pe capul meu...

— Credeam că verișoara te-a scăpat de grija asta, draga mea, căuta s-o liniștească Saint Clare.

— Vorbești ca un bărbat, Saint Clare. Ca și cum o mamă ar putea scăpa de o asemenea grijă, cînd copilul ei se află într-o stare atît de gravă. În sfîrșit, e totuna ! Oricum, nu înțelege nimeni ce simt eu. De ce nu pot să iau lucrurile așa ușor ca voi ?

Saint Clare zîmbi. Nu-l judecați aspru ; n-avea încotro ; mai putea încă să zîmbească. Căci așa de lină și senină era călătoria de adio, atît de dulci și molcome adieri purtau barca spre țărmurile cerești, încît nu-și putea da seama de apropierea morții.

Copila nu avea nici o durere, doar o ușoară slăbiciune, care se accentua din zi în zi, aproape pe nesimțite. Era atît de frumoasă, atît de încrezătoare, atît de fericită, încît nu se putea să nu fii învăluit de atmosfera de nevinovăție și seninătate pe care o răspîndea în jurul ei.

Saint Clare era cuprins de o liniște ciudată. Nu speranță — aceasta ar fi fost cu neputință — nici resemnare ; era o liniște sufletească ce trăia din prezent și care i se părea atît de minunată, încît nu mai voia să se gîndească deloc la viitor.

Era pacea care se așterne toamna peste codrii blajini și luminoși, cînd copacilor li se aprind lumini roșiatice în crengi, iar ultimele flori tîrzii mai zăbovesc pe lîngă pîrîiașe, și noi ne bucurăm cu atît mai mult de ele, cu cît știm că vor pieri în curînd.

Cel care înțelegea cel mai bine ce-nseamnă vedeniile și presimțirile Evei era credinciosul Tom. Lui îi spunea tot ce n-ar

fi cutezat să-i împărtăşească tatălui ei, de teamă să nu-l neliniştească.

Lui îi destăinuia tainicele prevestiri pe care sufletul prinde a le desluşi în pragul morţii, când legăturile sale pămînteşti încep a se desface una cîte una.

În cele din urmă, Tom nu mai dormi în camera sa ; stătea toată noaptea întins pe terasă, gata la orice chemare.

— Ce-i obiceiul ăsta de a dormi oriunde şi oricum, ca un ciine ? întrebă domnişoara Ophelia. Credeam că eşti un om cu rostul lui şi că-ţi place să dormi în pat, creştineşte.

— Da, răspunse Tom misterios, dar acum...

— Ei, ce mai e acum ?

— Nu vorbiţi tare, să nu ne audă stăpînul Saint Clare ! Ştiţi, domnişoară Feely, trebuie să fie cineva care să-l aştepte pe mire.

— Ce vrei să spui, Tom ?

— Ştiţi că în Scriputră stă scris : „Un strigăt se auzi în miezul nopţii : — Priveşte, soseşte mirele !” Asta aştept acum în fiecare noapte, domnişoară Feely. Mi-e teamă că n-o să aud nimic dacă mi se lipeşte somnul de gene.

— Ce te face să crezi asta, unchiule Tom ?

— Domnişoara Eva mi-a spus că Cel de Sus trimite sufletului vestitorul său. Trebuie să fiu şi eu de faţă, domnişoară Feely. Cînd copilul ăsta binecuvîntat va păşi în împărăţia Domnului, aşa de larg se vor deschide porţile cerului, încît o să putem şi noi, cu toţii, să aruncăm o privire înăuntru, la minunăţiile de acolo.

— Ți-a spus cumva Eva că se simte mai prost astă-seară decît de obicei, unchiule Tom ?

— Nu, dar azi-dimineaţă credea că ceasul se apropie. „Ei” îi spun asta copilului, domnişoară Feely. „Îngerii vestesc prin sunetul trompetelor ivirea zorilor,” cită Tom dintr-un cîntec drag.

Această convorbire dintre Ophelia şi Tom avu loc într-o seară între orele zece şi unsprezece. Ophelia se pregătea să se culce. Ducîndu-se să încuie uşa de afară, dăduse peste Tom

lungit lingă ușă, pe terasă. Fără să fie ușor impresionabilă, Ophelia fu izbită de tonul grav și sincer al lui Tom.

După-amiază, Eva fusese neobișnuit de vioaie și de bine dispusă ; șezuse în pat și revăzuse toate micile ei podoabe și lucrușoare de preț, hotărînd care vor fi prietenii ce le vor primi în dar din partea ei ; de săptămîni de zile nu mai fusese atît de liniștită, nu vorbise atît de potolit. Tatăl ei o văzuse în cursul serii și se bucurase mai mult decît oricînd. Niciodată de cînd se îmbolnăvisese nu fusese așa de bine. Parcă era Eva de odinioară. Sărutînd-o înainte de culcare, îi spusese Opheliei :

— Poate că totuși o s-o păstrăm, verișoară, parcă îi merge mai bine. Și Saint Clare plecase mai liniștit decît fusese vreodată în ultimele săptămîni.

Dar la miezul nopții — ciudată, stranie oră ! — cînd vălul dintre prezentul șubred și eternul viitor devine din ce în ce mai subțire, sosi vestitorul.

La început se auziră pași repezi în cameră. Era domnișoara Ophelia, care se hotărîse să stea toată noaptea de veghe lingă mica bolnavă și care constatase la această oră tîrzie din noapte ceea ce infirmierele cu experiență numesc „ o schimbare“. Îndată se deschise și ușa dinspre terasă și Tom, care făcuse de strajă afară, fu imediat, cu ochii în patru, lingă bolnavă.

— Du-te după doctor, Tom. Nu pierde nici o clipă, spuse Ophelia și, traversînd camera, bătu la ușa lui Saint Clare. Vrei să vii puțin înăuntru, vere ?

Cuvintele îl izbiră în suflet, ca niște bulgări de pămînt aruncați peste un sicriu.

Se sculă și într-o clipă fu în camera alăturată, aplecat asupra Evei, care încă mai dormea.

Ce văzu el oare, de i se opriră bătăile inimii ? Vei înțelege aceasta numai tu, care ai surprins cîndva aceeași expresie pe un chip mult iubit, aceeași privire de nedescris care nu mai poate amăgi, care nu-ți mai lasă nici o urmă de îndoială și care îți șoptește la ureche că ființa scumpă nu-ți mai aparține...

Copila nu avea totuși paloarea morții ; ea iradia ceva sublim și înălțător — efluviile spiritului care devine nemuritor.

Stăteau amîndoi tăcuți, uitîndu-se la ea ; în liniștea apăsătoare, pînă și tic-tacul ceasornicului era prea strident. Peste puțin timp, se întoarse și Tom cu doctorul.

Medicul intră în cameră, aruncă o privire împrejur, apoi rămase nemișcat, ca și ceilalți.

— Cînd s-a produs agravarea stării fetei ? întrebă el în șoaptă pe domnișoara Ophelia.

— Către miezul nopții.

Marie, trezită de sosirea doctorului, veni în pripă din camera alăturată.

— Augustin ! Verișoară ! Vai ! Ce s-a întîmplat ? ! bilbii ea nerăbdătoare.

— Sst... își dă sufletul, răspunse răgușit Saint Clare.

Mammy auzi și se repezi să-i scoale pe servitori. În curînd, întreaga casă era în picioare. Aprinseră luminile ; toți începură să se frămînte ; fețe neliniștite apărură pe terasă, în dosul ușilor de sticlă, aruncînd priviri înlăcrimate înăuntru... Dar Saint Clare nu auzea și nu spunea nimic ; vrăjit parcă de expresia chipului fetei, n-o vedea decît pe ea.

— O, de s-ar trezi și ar vorbi din nou ! suspină el. Și aplecîndu-se asupra ei, îi murmură la ureche : Eva, scumpa mea !

Fetița deschise ochii mari, albaștri ; un zîmbet îi flutură în colțul buzelor ; încercă să ridice capul și să vorbească.

— Mă recunoști, Eva ?

— Tăticule drag ! rosti copila cu o ultimă sforțare, luîndu-l de gît, și recăzu imediat fără vlagă pe perne, cu brațele și fața crispate de spasmele agoniei. Respira greu, se sufoca și începu să se zbată, dînd din miini.

— Dumnezeuule, e îngrozitor ! exclamă Saint Clare, întorcînd capul, copleșit de durere. Îl apucă pe Tom de mîină și începu să i-o strîngă, fără să-și dea seama ce face. O, Tom, băiatule, asta mă ucide !

Tom îi luă mîinile într-ale sale și cu fața scăldată în lacrimi ridică ochii spre cer, de la care cerea întotdeauna ajutor.

— Roagă-te să înceteze odată ! Îmi sfișie inima ! blîgii Saint Clare.

— Binecuvîntat fie Cel de Sus ! S-a sfîrșit, s-a sfîrșit, stăpîne ! Uită-te la ea ! zise Tom.

Fetița stătea întinsă pe perne, gîfîind istovită, cu ochii pironiți în sus.

Ce spuneau oare ochii aceștia, care purtau Cerul în ei ? Erau departe de cele pămîntești, departe de amărăciunile lumii. Chipul îi era scaldat în lumină ; tainica lui strălucire biruitoare și gravă făcu să amuțească suspinele de durere ale celor din jur. Se adunară în jurul ei, în tăcere, cu respirația tăiată.

— Eva, strigă Saint Clare.

Ea nu auzi.

— Spune-mi, ce vezi, Eva ? Ce este ? întrebă tatăl ei. Un zîmbet fericit lumină chipul copilei. Răspunse întretăiat :

— Iubire... bucurie... pace...

Apoi oftă și-și dădu sufletul.

Drum bun, copil iubit ! Porțile strălucitoare ale veșniciei s-au închis în urma ta ; n-o să mai vedem niciodată chipul tău blînd.

Vai de cei care ți-au stat la căpătîi, urmărindu-te în ultima ta călătorie ; vai de ei cînd se vor trezi sub cerul cenușiu și rece al vieții de fiecare zi, iar tu dusă vei fi pentru vecie.

CAPITOLUL XXVII

„Acesta e sfîrșitul lumii“

STATUETELE și tablourile din camera Evei fură acoperite cu șervete albe ; toți mergeau prin odaie cu pași ușori, ținîndu-și respirația, iar prin ferestrele cu storurile trase se strecura o lumină palidă și tristă.

În patul înveșmîntat în alb, micuța făptură dormea pe veci, străjuită de îngerul cu aripile coborîte.

Stătea întinsă, îmbrăcată într-o rochie albă, simplă, pe care o purta cu drag cînd era în viață. Lumina trandafirie care străbătea prin perdele așternea o văpaie caldă peste paloarea înghețată a morții. Genele lungi și dese umbreau chipul ei neprihănit; capul era înclinat puțin într-o parte, ca în somn; dar fiecare trăsătură a feței exprima ceva divin, înălțător, un amestec de extaz și reculegere, care arăta că nu era somnul vremelnice al unui muritor, ci odihna îndelungată și sacră pe care Dumnezeu o dă celor pe care îi iubește!

„Pentru cei ca tine, dragă Eva, nu există moarte, nu există beznă sau umbra neființei; nu e decît un apus strălucitor, așa precum luceafărul de dimineață se stinge la ivirea zorilor purpurii. A ta este biruința fără bătaie, cununa cîșigată fără luptă!” Așa cugeta Saint Clare, care stătea cu brațele încrucișate și o privea îndelung.

Dar cine ar putea să ne spună la ce se gîndea? Căci din clipa în care cineva vestise în camera mortuară: „Și-a dat sufletul”, totul fusese în jurul lui încetoșat și întunecos, o beznă deasă a suferinței.

Auzise glasuri, i se puseseră întrebări, iar el biîguise vorbe fără șir.

Îl întrebaseră cînd ar vrea să aibă loc înmormîntarea, și unde, și el răspunsese nervos că îi era totuna.

Adolph și Rosa pregătiră camera mortuară. Deși ușuratici și copilăroși, erau buni la suflet și sensibili; dacă domnișoara Ophelia se îngrijise mai ales ca odaia Evei să aibă o înfățișare ordonată și curată, ei adăugară și unele amănunte, o notă de poezie și gingășie; iată de ce camera nu avea înfățișarea sinistrală și deprimantă ce caracterizează îndeobște înmormîntările în Noua Anglie.

Etajerele erau, ca de obicei, pline de glastre cu flori; numai flori albe, delicate, cu parfum discret și frunze înclinate grațios. Pe măsuta Evei, de asemenea acoperită cu o pînză albă, stătea stingher vasul ei preferat, cu un singur boboc alb de trandafir între fire de mușchi. În fiecare cută, în fiecare fald

al draperiilor, aranjate cu răbdare de Adolph și Rosa, se vădea acel gust al simetriei, caracteristic rasei.

Chiar și acum, cînd Saint Clare stătea adîncit în gînduri, Rosa intră sprintenă, dar cu băgare de seamă, în cameră, purtînd un coș cu flori albe.

Zărindu-l pe Saint Clare, făcu un pas îndărăt și rămase pe loc, respectuoasă. Văzînd însă că el nici nu o observase, se apropie din nou și presără flori în jurul moartei. Saint Clare o urmări ca prin vis cum pune în mîinile micuțe ale Evei o ramură frumoasă de iasomie și cum împrăstie apoi cu măiestrie celelalte flori pe pat.

Tocmai atunci ușa se deschise din nou : iat-o pe Topsy, cu ochii umflați de plîns, ascunzînd ceva sub șorț. Rosa îi făcu repede semn să iasă, totuși Topsy intră.

— Ieși afară, șopti Rosa aspru, n-ai ce să cauți aici.

— Dă-mi voie, te rog ! Am adus o floare atît de frumoasă, spuse Topsy, scoțînd de sub șorț un trandafir abia îmbobocit, de culoarea ceaiului. Lasă-mă să-l pun pe pat.

— Cară-te ! repetă Rosa și mai hotărît.

— Las-o în pace ! rosti Saint Clare pe neașteptate, bătînd din picior. Las-o să se apropie.

Rosa se retrase repede, iar Topsy se apropie și-și depuse ofranda la picioarele moartei ; apoi, deodată, cu un strigăt sălbatic de nespūsă durere, se aruncă pe podea lîngă pat, zguduită de o criză de plîns, întretăiată de gemete puternice.

Domnișoara Ophelia se repezi înăuntru, încercă s-o ridice de jos și s-o liniștească, dar în zadar.

— O, domnișoară Eva ! Domnișoară Eva ! Aș vrea să mor și eu.

Strigătul ăsta atît de pătimaș și sfîșietor avu un efect neașteptat : fața albă ca marmura a lui Saint Clare se împurpură și pentru prima oară de la moartea Evei ochii i se umplură de lacrimi.

— Ridică-te, fetițo ! spuse domnișoara Ophelia mai blînd. Nu mai plînge ! Domnișoara Eva e în cer ! E un înger acum !

— Dar n-o s-o mai pot vedea ! N-am s-o mai văd niciodată !
începu Topsy din nou să plîngă.

O clipă toată lumea tăcu.

— Spunea că mă iubește ! Domne, Doamne, nu mai am pe nimeni acum, pe nimeni, continuă Topsy să se tînguie.

— E foarte adevărat, remarcă Saint Clare. Hai, Ophelia, încearcă s-o liniștești pe biata micuță, se adresă el verișoarei lui.

— Ce bine era dacă nu mă nășteam niciodată ! spuse Topsy. De ce a trebuit să mă nasc ? Nu văd la ce mi-a folosit.

Luînd-o cu binișorul, dar hotărît, Ophelia izbuti s-o ridice și s-o scoată din odaie, apoi, nemaiputîndu-și reține plînsul, o duse la ea în cameră.

— Nu te lăsa pradă deznădejzii, biată Topsy. Deși nu semăn cu Eva, pot și eu să te iubesc. Cred că am învățat ceva de la micuța noastră dragă în ce privește dragostea creștinească. Simt că pot să te iubesc și eu, că te și iubesc ; am să te ajut să devii o bună creștină.

Mai mult decît cuvintele, vocea Opheliei, sugrumată de emoție, și lacrimile fierbinți care îi curgeau șiroaie pe obraji o ciștigară pe Topsy pentru totdeauna.

„Ce binefăcător a fost scurtul tău popas pe pămînt, Eva mea dragă ! își zicea Saint Clare. Eu cum am să pot să dau socoteală de toți anii pe care i-am trăit ?“

Între timp, prin cameră se perindau cei care voiau să se uite la moartă ; se auziră șoapte înăbușite, pași în vîrfurile picioarelor : fu adus un sicriu mic și apoi începu înmormîntarea, cu trăsurile care se opriră în fața casei și străinii care intrară înăuntru și luară loc pe scaune ; cu năframele și panglicile albe și negre, împărțite celor de față și membrilor familiei în veșminte de doliu, cu versetele citite din Biblie și rugăciunile de rigoare. Saint Clare asistă la toate ca un om care continuă să trăiască, să se plimbe, să facă diferite gesturi, dar căruia durerea i-a secat toate lacrimile. El nu se uita decît la căpșorul cu păr auriu, care se odihnea în coșciug. Dar pe urmă îi fu dat să vadă cum îl acoperă cu lințoliul și cum închid capacul

coșciugului ; trebui să meargă în rînd cu ceilalți pînă într-un colț în fundul grădinii, lîngă o bancă acoperită cu mușchi, unde Eva și Tom obișnuiau de atîtea ori să stea de vorbă, să citească și să cînte și unde acum se căsca întunecată groapa mormîntului.

Saint Clare se opri, uitîndu-se pierdut în jos. Văzu niște oameni coborînd în groapă micul coșciug ; auzi nedeslușit cum se rostiră cuvintele grave ale lui Isus : „Sînt învierea și viața. Acel ce crede în mine chiar de va fi mort, trăi-va“. Și în timp ce bulgării de pămînt se rostogoleau unul după altul, umplînd micul mormînt, nu-i venea să creadă că Eva lui dragă îi era răpită pentru totdeauna, că n-o s-o mai vadă niciodată.

Într-adevăr, nu era Eva, ci doar umbra trecătoare a acelei făpturi minunate și nemuritoare care se va înfățișa dinaintea lui Dumnezeu în ziua judecării de apoi.

Plecară cu toții ; părinții Evei, Ophelia, servitorii ; se întoarseră cu inimile îndoliate în casa din care fetița iubită plecase pentru totdeauna. Marie se întinse pe pat în întuneric, în camera ei, suspinînd și gemînd, nestăpînîndu-și durerea și pretinzînd fel de fel de servicii din partea tuturor servitorilor ei.

Aceștia nici n-aveau timp să plîngă, căci Marie socotea că numai suferința ei n-are seamăn. Ce importanță avea suferința altora, cînd nimeni pe lume nu era în stare să îndure ca dînsa !

— Saint Clare n-a vărsat o lacrimă, n-a ținut la ea deloc, spuse ea. E de necrezut cît e de fără suflet ! Și știe prea bine cît a suferit, săraca !

Oamenii se lasă ușor înșelați de simțurile lor, de ceea ce văd, de ceea ce aud. Așa se explică de ce mulți dintre servitori credeau că cea mai crunt lovită de nenorocire era stăpîna lor. Și cum să n-o fi crezut cînd o vedeau pe Marie cu adevărate crize de nervi, trimițînd mereu după doctor și pretinzînd că o să moară ; cum să se fi gîndit la altceva, cînd toată ziua nu făceau decît să alerge încolo și înapoi în jurul ei, aducîndu-i sticle

cu apă caldă, încălzindu-i flanelele, lăsînd neisprăvit un lucru, ca să se apuce de altele o mie, agitîndu-se la nesfîrșit.

Tom însă gîndea și simțea cu totul altfel : era trup și suflet alături de stăpînul său. Îl urmărea peste tot : îl vedea cum pășea trist și gînditor, cum se așeza apoi tăcut și palid în camera Evei, cu Biblia fetei deschisă în fața lui, fără însă să se oprească asupra vreunui cuvînt. Tom știa că ochii aceștia secați de lacrimi, cu privirea fixă, ascundeau o durere mult mai adîncă decît toate gemetele și jelaniile Mariei Saint Clare.

Peste cîteva zile, familia Saint Clare se întoarse în oraș. Augustin, cu neastîmpărul pe care i-l dădea durerea, simțea nevoia unei schimbări de decor pentru a nu mai fi obsedat de aceleași gînduri, pentru a nu mai vedea mereu casa și grădina și micul mormînt. Întors la New Orleans, Saint Clare începu să alerge pe străzi, încercînd să-și umple golul din suflet cu iluzia unei activități febrile. Pentru cei care îl întâlneau pe stradă sau la cafenea, singurul semn al pierderii pe care o suferise era panglica neagră de doliu de la pălărie ; căci îl vedeau zîmbind și discutînd, citindu-și ziarele, vorbind despre politică și ocupîndu-se de afaceri. Cine ar fi putut bănui că sub această mască surizătoare se ascunde un suflet aidoma unui mormînt, cufundat în beznă și tăcere ?

— Ce om ciudat e soțul meu, se plîngea Marie Opheliei. Am socotit întotdeauna că dacă există cineva pe lume la care el ținea cu adevărat, aceasta era Eva, or acum se pare că o dă uitării cu mare ușurință. Nu pot să scot de la el nici un cuvînt despre ea. Nu l-aș fi crezut, zău, atît de nepăsător.

— Apele liniștite sînt cele mai adînci ! rosti Ophelia sentențios.

— Palavre, nu cred nici o iotă. Cînd ești un om de suflet se vede numaidecît, chiar fără voia ta. E dealtfel o mare nenorocire să fii un om de suflet. Asta mă omoară pe mine.

— Stăpînul Saint Clare a slăbit ca o umbră. Oamenii spun că nu mănîncă nimic, interveni Mammy. Eu știu că el n-o uită pe domnișoara Eva ! Cine ar putea s-o uite, draga de ea, adăugă dînsa, ștergîndu-și ochii.

— În orice caz, nu se gîndește deloc la mine ! exclamă Marie. Nu mi-a spus un singur cuvînt de mîngîiere, deși știe prea bine că suferința unei mame nu se compară cu a unui bărbat.

— Fiecare suflet cu amărăciunea lui, rosti grav Ophelia.

— Întocmai ! Numai eu știu ce simt ! Nimeni nu se sinchi-sește ! Doar Eva, sărăcuța, se gîndea la mine, dar ea nu mai e !

Și Marie se trînti din nou în fotoliu și începu să plîngă nemîngîiată.

Marie era una din acele naturi nefericite, care acordă preț lucrurilor numai cînd le pierde pentru totdeauna. Atîta timp cit dispunea de ceva, era înclinată să-i găsească numai cusururi ; însă odată pierdut acel ceva, nu mai contenea cu lauda.

În timp ce această conversație se desfășura în salon, o altă discuție avea loc în biblioteca lui Saint Clare. Tom, mereu neliniștit, își urmărea pretutindeni stăpînul ; îl zărise întrînd în bibliotecă. După cîteva ceasuri de așteptare zadarnică, văzînd că nu mai iese afară, se hotărî sub un pretext oarecare să intre și el înăuntru. Pătrunse fără zgomot în cameră. Saint Clare stătea întins pe o canapea, în celălalt capăt al încăperii, cu capul înfundat într-o pernă și cu Biblia Evei deschisă, lîngă el.

Tom se apropie, neștiind ce să facă. Pe cînd el tot mai șovăia, Saint Clare se ridică pe neașteptate ; durerea, dragostea, mila sinceră ce le citi pe figura cinstită a lui Tom îl mișcară adînc. Îl luă de mînă, sprijinindu-și fruntea de ea.

— Oh, Tom, băiatule, lumea întreagă e goală ca o găoace de ou spart !

— Știu, stăpîne, știu, spuse Tom, dar dacă ați putea să priviți spre cer, acolo unde a plecat scumpa noastră domnișoară Eva, unde e iubitul nostru Isus Cristos !...

— Da, Tom, privesc înspre cer, dar partea proastă e că pot să mă uit mult și bine, și tot nu văd nimic. Ce n-aș da să pot vedea ceva !

Tom oftă din greu.

— Se pare că numai copiilor și oamenilor simpli și așezați ca tine le este dat să vadă ceea ce noi ceștilalți nu știm să vedem. De ce oare ?

— „Ai ascuns aceste lucruri celor înțelepți și prevăzători și le-ai dezvăluit celor simpli, murmură Tom, citind din Evanghelie. Facă-se voia ta, părinte !“

— Nu cred, Tom, nu pot să cred ; m-am deprins cu îndoiala : aș vrea să cred ce spune Biblia, dar nu pot, replică Saint Clare.

— Rugați-vă Celui de Sus, stăpîne : „Dumnezeule bun, cred în tine ; ajută-mă să-mi birui necredința“.

— Nu știu nimic, nimic, reluă Saint Clare, vorbind ca pentru sine, ca prin vis, cu privirile pierdute. Toată această admirabilă putere de credință și iubire să fie oare doar unul din multiplele și schimbătoare aspecte ale sensibilității omenеști, un lucru efemer, sortit pieirii odată cu ultimul nostru suspin ? Dar atunci nu mai există oare nici Eva... nici Cerul... nici Cristos — nimic ?...

— Ba da, stăpîne, toate astea există, sînt adevărate. O știu, sînt sigur, izbucni Tom, căzînd în genunchi. Vă rog, bunul meu stăpîn, vă rog s-o credeți !

— De unde știi că există Cristos, Tom ? Nu l-ai văzut nici odată.

— L-am simțit, stăpîne, în sufletul meu ! Îl simt și acum, în clipa asta ! Cînd m-au vîndut și m-au despărțit de biata mea soție și de copii, am vrut să mor, am simțit că nu-mi mai rămîne nimic de făcut ; atunci bunul Dumnezeu a fost alături de mine și mi-a spus : „Nu-ți fie teamă, Tom“. El aduce lumină și bucurie și pace în sufletele celor nenorociți. Eu sînt fericit și iubesc pe toată lumea și nu-mi doresc decît ca bunul Dumnezeu să mă aibă în paza sa ! Voia Lui să fie împlinită și să fiu oriunde o să vrea El ! Știu că toate aceste simțăminte nu vin de la mine, căci ce sînt eu decît o biată făptură obișnuită să se tîngue !... Ele îmi vin de la Domnul și sînt sigur că El va face același lucru și pentru stăpînul meu !

Tom vorbea cu vocea sugrumată de emoție, iar lacrimile îi curgeau șiroaie pe obraji. Saint Clare își sprijini capul pe

umărul lui și strînse cu putere mîna tuciurie și aspră a devotatului său servitor.

— Mă iubești, Tom, nu-i așa ?

— Mi-aș da viața chiar în ziua asta binecuvîntată, numai să-l văd pe stăpînul meu creștin.

— Ce naiv ești, bietul meu Tom ! făcu Saint Clare, ridicîndu-se în picioare. Nu merit să fiu iubit de un suflet atît de de cinstit și bun ca tine.

— O, stăpîne ! Cineva mai mare și mai bun decît mine vă iubește, scumpul nostru Isus Cristos.

— De unde știi, Tom ? întrebă Saint Clare.

— O simt, stăpîne. „Dragostea lui Isus pentru noi e dincolo de cunoaștere“.

— Ciudat cum legenda unui om care a trăit și a murit cu 1 800 de ani în urmă mai poate să aibă influență atît de mare asupra oamenilor ! spuse Saint Clare, mergînd prin cameră. Dar nu. El n-a fost un om, adăugă el pe neașteptate. Nici un om pe lumea asta n-a avut o asemenea putere ca să supraviețuiască de-a lungul atîtor veacuri. O, de ce nu pot să cred tot ce mă învăța mama și să mă rog ca atunci cînd eram copil !

— Dacă stăpînul ar vrea... începu Tom, domnișoara Eva îmi citea atît de frumos din Biblie. Vă rog, stăpîne, fiți bun și citiți-mi dumneavoastră ; acum că domnișoara Eva nu mai e, nu găsesc pe nimeni care să-mi citească !

Saint Clare alese din Evanghelie capitolul al unsprezecelea din Ioan, parabola impresionantă a lui Lazăr și a învierii sale. El citea cu voce tare, oprindu-se din cînd în cînd pentru a-și învinge emoția pe care i-o trezea zguduitoarea poveste. Tom stătea ingenunchat în fața lui, cu mîinile încrucișate, într-o atitudine de evlavie și exaltare. Fața lui senină exprima dragoste și încredere.

— Tom, îl întrebă stăpînul său, toate astea îți par adevărate ?

— Le văd parcă în fața ochilor, stăpîne, răspunse Tom.

— Aș vrea să am ochii tăi, Tom.

— Și eu îl rog pe bunul Dumnezeu să vi-i dea !

— Dar știi, Tom, eu cunosc mult mai multe decît tine !
Ce-ai zice dacă ți-aș mărturisi că nu cred nimic din Biblie ?

— O, stăpîne ! exclamă Tom cu un gest dezaprobator, ridicînd mîinile.

— Nu ți-ar zdruncina deloc credința, Tom ?

— Cîtuși de puțin.

— Dar nu înțelegi, Tom, că eu știu mai multe decît tine ?

— O, stăpîne, chiar acum ați citit cum ascunde Dumnezeu unele lucruri celor înțelepți și prevăzători și le dezvăluie celor simpli ! Stăpînul meu nu vorbește serios acum, nu-i așa ?
întrebă Tom, neliniștit.

— Nu, Tom, fii pe pace, nu sînt un credincios și socotesc că există temeieri destul de serioase pentru a crede, și totuși, eu, unul, nu pot. E o proastă deprindere de care nu pot să mă dezbăr, Tom !

— Dacă stăpînul meu ar vrea să se roage...

— De unde știi că nu spun rugăciuni ?

— Stăpînul le spune ?

— M-aș ruga din tot sufletul, Tom, dacă ar fi cineva în fața mea, căruia să mă pot adresa. Dar așa, e ca și cum aș vorbi în vînt ! Haide, Tom, spune tu o rugăciune acum, ca să mă-nveți și pe mine !

Tom începu să se roage, făcînd să se reverse în rugăciune simțămintele ce-i copleșeau sufletul ca niște ape zăgăzuite multă vreme, care se avîntă apoi cu mai multă putere cînd nu mai întîmpină nici un obstacol în calea lor. Un lucru era limpede : Tom avea convingerea că există într-adevăr acolo sus cineva care auzea rugăciunea.

Lăsîndu-se purtat pe aripile acestei credințe fierbinți, înălțîndu-se cu închipuirea pînă aproape de porțile cerești, pe care Tom știa să le evoce cu atîta credință, Saint Clare se simți parcă mai aproape de mica lui Eva...

— Mulțumesc, prietene, spuse Saint Clare, cînd Tom se ridică. Îmi place să te ascult, Tom, dar acum du-te, lasă-mă singur. O să mai vorbim noi și altă dată !

Tom ieși tăcut din cameră.

CAPITOLUL XXVIII

Din nou împreună

ÎN CASA LUI SAINT CLARE, săptămînile se scurgeau unele după altele ; pe locul unde se scufundase mica barcă a Evei, valurile vieții își reluau încet, încet cursul lor normal. Ce necruțătoare, ce aspră, ce rece și banală e realitatea de fiecare zi, care ne atrage în vălmășagul ei, surdă și nepăsătoare față de toate încercările și durerile noastre ! Ea nu ne lasă nici un răgaz ; trebuie să mănînci, să bei, să dormi, și iarăși să te scoli ; trebuie să-ți vezi de treburi, să cumperi, să vinzi, să pui întrebări, să răspunzi la rîndul tău, într-un cuvînt să alergi fără încetare după fel de fel de umbre deșarte, deși nici una nu te atrage ; cînd viața își pierde interesul, rămîne doar o deprindere mecanică și rece de a trăi.

Pentru Saint Clare, Eva reprezenta însuși sensul vieții lui, în jurul căruia își concentrase toate preocupările, toate nădej-dile. Pentru ea se îngrijise el cu atîta stăruință de averea lui ; pentru ea își împărțise timpul zi de zi, cu socoteală, se obiș-nuise atît de mult ca orice acțiune a sa să fie în funcție de dorințele și interesele Evei — orice nouă cumpărătură, orice schimbare, înfrumusețare sau îmbunătățire adusă gospodăriei și toate celelalte — încît acum, cînd copila nu mai era, părea că nu-i mai rămîne nimic de făcut, că nu mai are la ce să se gîndească.

Mai există, ce-i drept, și o altă viață, în existența căreia era de ajuns să crezi, ca să-ți apară ca un cifru solemn și plin de semnificație, pe lîngă semnele timpului — altfel goale de înțeles — pe care viața aceea le transformă însă în unități ale unei ordini prestabilite, conferindu-le o tainică și nease-muită valoare.

Saint Clare știa prea bine toate astea ; de multe ori, în ceasurile lui de deznădejde, i se părea că aude glasul melodios al copilului chemîndu-l în Cer, că vede mîna ei micuță ară-

tîndu-i calea vieții de apoi ; dar tristețea și apatia în care era cufundat îl împiedicau să răspundă la această chemare.

Era una din firile în stare să priceapă intuitiv fenomenele religioase, mult mai viu decît nenumărați creștini, pe care spiritul lor mărginit îi împiedică să se ridice deasupra practicilor prozaice de fiecare zi. Capacitatea de a aprecia și de a prinde nuanțele cele mai subtile și raporturile cele mai intime ce caracterizează viața religioasă pare de multe ori să fie privilegiul celor ce nu le acordă nici o însemnătate în propria lor existență. Poeți ca Moore, Byron sau Goethe au scris astfel cu mult mai mare pătrundere și discernămint despre esența sentimentului religios decît cutare sau cutare bisericos care și-a axat întreaga viață pe dogmele creștine. Pentru aceste minți superioare a disprețui simțămintele religioase era un păcat de neiertat, era o trădare îngrozitoare.

Saint Clare nu avusese niciodată pretenția că respectă datinile ; noblețea și delicatețea lui înnăscute îl făceau însă să-și dea seama de tot ceea ce constituie o îndatorire creștinească ; dar se ferea să o practice pînă ce nu se va fi hotărît să apuce pe o asemenea cale.

Căci firea omenească e atît de nestatornică, mai ales în privința idealurilor sale, încît preferă să nu întreprindă nimic, decît să înceapă ceva care ar putea da greș.

Cu toate acestea, Saint Clare se schimbase mult. Citea cu luare-aminte și răbdare Biblia micuței Eva. Se gîndea tot mai temeinic la felul în care avea să se poarte cu servitorii săi ; și ajunsese astfel să se judece aspru pentru situația pe care le-o crease atît în trecut, cît și în prezent ; rezultatul imediat fu că, îndată după sosirea sa la New Orleans, făcu demersurile necesare pentru eliberarea lui Tom, care urma să fie definitivă după îndeplinirea tuturor formalităților cerute de lege. Se atașă de el din zi în zi mai mult, și-l ținea în permanență în preajma lui, căci nimic nu-i amintea mai bine de Eva ca prezența credinciosului servitor. Și Saint Clare, în-deobște atît de pretențios și greu de înțeles cînd era vorba

de simțămintele lui intime, luase obiceiul să gîndească cu glas tare în fața lui Tom.

Lucrul acesta nu ar fi părut deloc ciudat oricui și-ar fi dat seama de dragostea și devotamentul cu care Tom îl urmărea pretutindeni pe tînărul lui stăpîn.

— Ei, Tom, spuse Saint Clare într-o zi, după ce făcuse primele demersuri pentru eliberarea sclavului, în curînd ai să devii un om liber ; poți să începi să-ți faci bagajele și să te pregătești să te-ntorci în Kentucky.

Fața lui Tom străluci de bucurie.

— Domnul fie binecuvîntat ! strigă el, ridicînd mîinile spre cer. Saint Clare fu neplăcut impresionat de exaltarea lui. I se părea urît din partea lui Tom să se bucure la gîndul că o să-l părăsească.

— N-ai dus-o totuși chiar atît de rău aici, ca să fii așa de încîntat că pleci ! îi spuse el cu răceală.

— Nu, stăpîne, nu-i asta. Mă bucur fiindcă voi fi un om liber.

— Nu crezi, Tom, că, în ce te privește, ai dus-o aici mai bine decît dacă ai fost liber ?

— Nu, stăpîne, nici vorbă că nu, răspunse Tom.

— Dar bine, Tom, nu-ți dai seama ? N-ai fi putut niciodată să te hrănești și să te îmbraci din munca ta, așa cum te hrănesc și te îmbrac eu.

— Știu, stăpîne. Stăpînul a fost întotdeauna prea bun cu mine ! Dar, vedeți dumneavoastră, aș prefera să umblu în zdrențe, să stau într-o cocioabă dărăpănată, să am numai lucruri proaste, dar să știu că-s ale mele... Asta e firesc, stăpîne !

— Se vede că da, Tom ; în orice caz, în patru-cinci săptămîni ai să ne părăsești, stăruie Saint Clare, nemulțumit. Și dealtfel nu vād într-adevăr de ce n-ai face-o, adăugă el ceva mai vesel, începînd să se plimbe prin odaie.

— Nu, cît timp stăpînul meu este îndurerat, nu plec. Am să rămîn cît timp stăpînul o să aibă nevoie de mine și îi mai pot fi de folos.

— Cît timp o să mai fiu îndurerat, Tom ! repetă trist Saint Clare, uitîndu-se pe fereastră. Dar cînd n-am să mai fiu ?

— Cînd stăpînul va fi un adevărat creștin !

— Ești într-adevăr hotărît să rămii pînă atunci ? îl întrebă Saint Clare, schițînd un zîmbet și punîndu-i mîna pe umăr. Ce neștiutor ești, dragul meu Tom. Dar nu-ți fie teamă, n-am să te țin pînă în ziua aceea. Du-te acasă la nevastă și la copiii tăi și transmite-le salutările și gîndurile mele bune.

— Cred că o să vină și ziua în care stăpînul meu nu va mai fi trist, spuse grav Tom, cu lacrimi în ochi. Dumnezeu are nevoie de stăpînul meu și are de lucru pentru el.

— De lucru pentru mine ? Cam ce crezi că poate să-mi dea de făcut ? Ia s-auzim !

— Pînă și un nenorocit ca mine primește de la Dumnezeu ceva de făcut ; d-apoi stăpînul meu, care are atîta învățătură, avere și prieteni ! Cîte n-ar putea să facă pentru bunul Dumnezeu !

— După părerea ta, Tom, Cel de Sus are mare nevoie să pună pe alții să lucreze pentru El ? întrebă Saint Clare zîbind.

— Lucrînd pentru făpturile create de El, lucrăm pentru El, răspunse Tom.

— Bravo, Tom ! Teologia ta e mai bună decît aceea din predicile pastorului B. Pe cîntea mea.

Discuția se opri aci, fiind întreruptă de sosirea unor musafiri.

Marie Saint Clare suferea de pierderea Evei în măsura în care era ea în stare să sufere și mai ales în măsura deosebitei ei înclinări de a face nenorociți pe toți din jurul ei, cînd se simțea ea însăși nefericită ; acesta era un motiv în plus pentru sclavii care o slujeau să deplîngă moartea micii lor stăpîne ; căci Eva cu drăgălăseniile și blîndețea ei pusese de multe ori o vorbă bună pentru dînșii, fiindu-le ca un scut împotriva tiraniei, egoismului și asprimii mamei sale.

Biata Mammy, mai ales, era nemîngiată ; despărțită de toți ai ei, smulsă din făgașul afecțiunilor ei firești, găsise unica consolare pe lîngă minunata copilă. Plîngea acum zi și noapte,

iar din cauza durerii care o copleșea, se dovedea în ultimul timp mai puțin dibace și sprintenă în îndeplinirea îndatoririlor pe lângă stăpîna ei, ceea ce îi atrăgea un ropot nesfîrșit de ocări și insulte, care cădeau ca o grindină pe umerii ei lipsiți de apărare.

Domnișoara Ophelia suferea și ea ; dar în sufletul ei virtuos durerea rodise credință în viața viitoare. Era mai bună, mai blîndă ; rîvna cu care continua să facă toate treburile avea ceva discret și plin de îngăduință ; nevoită să se interiorizeze, reculegerea îi făcuse bine. Se ocupa acum cu mai multă sîrguință ca mai înainte de instruirea lui Topsy, punînd-o mai ales să citească din Biblie ; nu se mai ferea să se lase atinsă de mica negresă, nici nu mai manifesta la apropierea ei scîrba abia ascunsă din trecut ; și asta pentru simplul motiv că nu mai încerca acest sentiment. O privea prin prisma bunătății care i se dezvăluise pentru prima oară cînd o zărise pe Eva punînd drăgăstos mîna pe Topsy. De aceea, vedea în mica negresă un suflet nemuritor, ce-i fusese încredințat de Dumnezeu pentru a-l călăuzi pe calea vieții, pe calea ce duce în împărăția cerurilor !

Topsy nu se făcuse dintr-o dată o sfîntă ; dar pilda, apoi moartea Evei avură o profundă înrîurire asupra ei, făcînd-o să se schimbe văzînd cu ochii. Nu mai avea nimic din nepăsarea de odinioară, i se deșteptase sensibilitatea, înflorise în ea speranța, dorința și năzuința spre bine, năzuință e drept intermitentă, capricioasă, dar reînnoită, mai intensă după fiecare greșală. Într-o zi, cînd domnișoara Ophelia o rugă pe Rosa s-o cheme pe Topsy, aceasta veni în fugă, băgîndu-și iute ceva în sîn.

— Ce ascunzi acolo, diavol împielițat ? Iar ai furat ceva, pot să jur ! îi spuse Rosa poruncitor, apucînd-o brutal de braț.

— Lasă-mă în pace, domnișoară Rosa, răspunse Topsy, încercînd să se desfacă din strînsoare. Nu-i treaba dumitale !

— Nu fi obraznică ! Te-am văzut ascunzînd ceva și-ți cunosc eu blestemățiile ! spuse Rosa, apucînd-o din nou de braț și încercînd să-i bage mîna în sîn.

Topsy dădea înfuriată din picioare și se zbătea din toate puterile pentru a apăra ceea ce numea ea drepturile ei. Gălăgia atrase la locul cu pricina pe Saint Clare și pe domnișoara Ophelia.

— Iar a furat ceva ! începu Rosa.

— Nu-i adevărat ! urlă Topsy, plângînd cu hohote.

— Da ? Dă-mi ce ai acolo, interveni ferm și domnișoara Ophelia.

Topsy șovăi, dar, apostrofată a doua oară, scoase din sîn un pachetel înfășurat într-un ciorap vechi de-al ei. Domnișoara Ophelia îl desfăcu, și ce văzură : o cărticică pe care Eva i-o dăruise cîndva lui Topsy și care conținea cîte un verset din Scriptură pentru fiecare zi a anului ; și într-o bucată de hîrtie era pitită bucla pe care Eva i-o dăduse lui Topsy în ziua de neuitat în care-și luase adio de la toți cei din casă. Saint Clare fu profund impresionat văzînd cărticica învelită într-o lungă fișie de crep negru, provenită cu siguranță de la înmormîntare.

— De cei ai învelit cartea în asta ? întrebă el, luînd bucata de crep.

— Fiindcă... fiindcă erau ale domnișoarei Eva. Nu, nu mi le luați, vă rog ! spuse ea, așezîndu-se pe podea cu șorțul în cap și începînd din nou să plîngă cu hohote.

Era ceva patetic și ridicol în această scenă, vechiul ciorăpior, bucata de crep negru, cartea sfîntă, frumoasa buclă mătăsoasă și Topsy copleșită de durere.

Saint Clare zîmbi, deși ochii i se umpluseră de lacrimi.

— Haide, haide, nu mai plînge, nu ți le ia nimeni ! Și, strîngîndu-le pe toate laolaltă, i le aruncă în poală și ieși împreună cu domnișoara Ophelia, îndreptîndu-se spre salon.

— Copila asta are un fond destul de bun și cred că ai putea să scoți ceva din ea, spuse el arătînd spre locul unde o lăsaseră pe Topsy. Oricine e în stare de o suferință adevărată poate să facă și bine ! Ocupă-te serios de ea.

— Fetița a făcut progrese serioase, replică domnișoara Ophelia. Îmi pun mari speranțe în ea. Dar ascultă, Augustin,

continuă dînsa, luîndu-l de braț, aş vrea să ştiu : al cui o să fie copilul ăsta, al tău sau al meu ?

— Nu ți l-am dat ție ?

— Da, dar nu legal. Aş vrea să fie a mea în mod legal, spuse Ophelia.

— Vai de mine, verişoară ! exclamă Augustin. Ce o să zică aboliţioniştii ? O să ordone o zi de post pentru această apostazie, cînd o să vadă că devii şi dumneata proprietară de sclavi !

— Lasă prostiile ! Vreau să fie a mea, ca să am dreptul să o duc în statele libere şi să-i redau libertatea. M-ar dura să nu se aleagă nimic din tot ceea ce încerc să fac pentru ea.

— Vrei să spui, verişoară, că „scopul scuză mijloacele“ sau „fă rău ca să iasă bine“. Nu pot să încurajez o 'asemenea morală.

— Fii serios, Augustin, n-am chef de glumă. Degeaba aş încerca să fac din fata asta o creştină, atîta timp cît n-o smulg din viaţa de sclavie şi n-o pun la adăpost de toate schimbările şi surprizele neplăcute ale acestei vieţi... Dacă vrei într-adevăr să fie a mea, dă-mi un act de donaţie sau orice act legal.

— Bine. bine, îţi făgăduiesc, spuse Saint Clare, aşezîndu-se pe un scaun şi deschizînd un ziar.

— Eu aş vrea să mi-l faci chiar acum, stărui domnişoara Ophelia.

— Ce-i graba asta ?

— Nu lăsa niciodată treaba de azi pe mîine, răspunse domnişoara Ophelia. Uite hîrtie, pană şi cerneală ; stai jos şi scrie un act în regulă.

Ca majoritatea firilor delăsătoare, Saint Clare nu putea să sufere să fie mînat de la spate cînd trebuia să treacă la acţiune. Stăruinţele şi graba Opheliei îl plictiseau peste măsură.

— Ce-i cu dumneata ? întrebă el. Nu mă crezi pe cuvînt ?

— Vreau să mă asigur, răspunse domnişoara Ophelia. Cine ştie ce se poate întîmpla ? Poţi să mori, să-ţi pierzi averea, sau mai ştiu ce ; şi atunci Topsy o să fie imediat expediată la licitaţie şi eu n-am să mă pot împotrivi.

— Frumoase pronosticuri ! La toate te gîndeşti, n-am ce zice ! Ei, cînd eşti la cheremul unei iankee ca dumneata, nu-ţi rămîne altceva de făcut decît să te dai bătut !

Şi Saint Clare, priceput cum era în chestiunile juridice, redactă la iuteală un act de donaţie ; în josul paginii îşi aşternu iscălitura cu litere de o şchioapă, terminînd-o cu o cogeamite înfloritură.

— Uite negru pe alb, domnişoară Vermont, glumi el, înmînîndu-i Opheliei hîrtia.

— Eşti un băiat bun, zîmbi Ophelia. Dar nu cumva e nevoie şi de martori ?

— La naiba ! Adică da, ai dreptate. Marie, strigă el, dezchizînd uşa care dădea în camera nevesti-si, verişoara îţi solicită un autograf ; pune-ţi semnătura aici.

— Ce-i cu tine ? întrebă Marie, parcurgînd hîrtia cu ochii. E pur şi simplu caraghios ! Îmi închipuiam că verişoara e prea evlavioasă pentru asemenea lucruri îngrozitoare, adăugă ea, punîndu-şi semnătura cu indiferenţă. Dar dacă-i place „obiectul“ ăsta, n-are decît ! Să fie sănătoasă !

— Ei, acum e a dumitale, trup şi suflet, spuse Saint Clare, întinzîndu-i Opheliei hîrtia.

— Nu mai mult decît înainte, răspunse dînsa. Numai Dumnezeu ar avea dreptul să mi-o ia. În orice caz, de acum încolo o pot ocroti.

— Ei, să zicem atunci că e a dumitale datorită unei ficţiuni legale, stăruî Saint Clare, întorcîndu-se în salon şi luîndu-şi din nou ziarul.

Domnişoara Ophelia, care se ferea să rămînă între patru ochi cu Marie, se duse după el, luîndu-şi lucrul de mînă, după ce avusese grijă mai întîi să-şi pună actul de donaţie la loc sigur.

— Augustin, spuse ea, reluînd pe neaşteptate firul conversaţiei, ai luat cumva vreo măsură pentru ca să te asiguri de soarta servitorilor dumitale, în caz că ţi s-ar întîmpla să mori ?

— Nu, răspunse Augustin, continuînd să citească.

— Atunci toată bunătatea pe care le-o arăți ar putea să ducă la urmă la o mare cruzime.

Saint Clare se gîndise în mai multe rînduri la același lucru, însă răspunse nepăsător :

— Am de gînd să mă îngrijesc de asta într-una din zile.

— Cînd ? întrebă Ophelia.

— Zilele astea.

— Și dacă mori înainte ?

— Ce-ți veni, verișoară ? se miră Saint Clare, punînd ziarul jos și uitîndu-se la ea. Ai observat la mine vreun simptom de friguri galbene sau de holeră, de te ocupi cu atîta rîvnă de rînduielile mele post-mortem ?

— Chiar cînd sîntem deplin sănătoși, aparținem morții, rosti Ophelia sentențios.

Saint Clare se ridică, lăasă distrat ziarul din mînă și se apropie de ușa larg deschisă spre terasă, dorind să pună capăt unei discuții neplăcute pentru el. Obsedat de vorbele Opheliei, repetă mecanic în gînd cuvîntul : „moarte“. Sprijinit de balustradă, contemplă șuvoiul scînteietor de apă, care țîșnea din bazin ca o fîntînă arteziană, și privi absent prin ceață florile, copacii și glastrele din grădină. Continuă între timp să repete mereu cuvîntul tainic prea adesea rostit, dar totdeauna atît de înspăimîntător : „moartea“.

„Cît de ciudat e că există un asemenea cuvînt și un asemenea adevăr ! își spunea el. Cînt te gîndești că o făptură însetată de viață, de speranțe și plină de dorințe astăzi este, iar mâine poate dispăre pe veci !“

Se înserase. Era o seară caldă, în care mai dăinuia purpura amurgului. Ducîndu-se pînă la capătul terasei, Saint Clare îl văzu pe Tom cufundat în lectura Bibliei ; urmărea cu degetul fiecare cuvînt, mișcîndu-și buzele în șoaptă, cu evlavie.

— Vrei să-ți citesc, Tom ? îl întrebă Saint Clare, așezîndu-se lîngă el.

— Dacă ar vrea stăpînul... răspunse Tom recunoscător, înțeleg mult mai bine cînd citește stăpînul.

Saint Clare luă cartea, se uită să vadă unde rămăsese Tom și începu să citească unul din pasajele subliniate cu linii groase.

Impresionat, Saint Clare îl citi a doua oară, de astă dată mai rar, ca și cum ar fi cîntărit cuvintele în minte.

— Tom, spuse el, oamenii aceștia, judecați atît de aspru, au dus — cred — întocmai ca și mine, o viață liniștită, ușoară, respectabilă, fără să-și dea osteneala și să întrebe cîți dintre frații lor sînt înfometaji, sau însetaji, sau bolnavi, sau la închisoare.

Tom nu răspunse.

Saint Clare se ridică și începu să se plimbe gînditor pe terasă; era atît de absorbit, încît Tom trebui să-i amintească de două ori că sunase clopoțelul pentru ceai. În timpul ceaiului, Saint Clare fu absent și îngîndurat. După aceea trecu în salon împreună cu soția sa și cu domnișoara Ophelia. Nu schimbară aproape nici un cuvînt între ei. Marie se instalează pe o canapea la adăpostul unui vâl de mătase care o ferea de țințari și adormi buștean. Ophelia tricota de zor, fără să scoată o vorbă. Saint Clare se așează la pian și începu să cînte o melodie tristă ca un plîns de harpă eoliană. Cufundat în visare, părea să-și spună gîndurile prin graiul muzicii.

După un timp deschise un sertar, scoase dinăuntru un caiet vechi de muzică cu paginile îngălbenite de vreme și începu să-l răsfoiască.

— Uite, se adresă el Opheliei, acesta este unul din caietele mamei; aici e scris de mîna ei, vino să te uiți. Bucata asta a compus-o după Requiemul de Mozart.

Ophelia veni să se uite.

— O cînta de multe ori, continuă Saint Clare, parc-o aud.

Scoase cîteva acorduri sonore și atacă apoi vechiul imn latin, atît de măreț, „Dies Irae“. Tom auzise preludiul melodiei de pe terasă; atras de sunetele ei, se apropie de ușă, continuînd să asculte grav și atent. Cuvintele, firește, nu le înțelegea, dar melodia și interpretarea ei îl zguduiră puternic, mai ales cînd Saint Clare cînta pasajele cele mai patetice. Tom

ar fi fost și mai mișcat dacă ar fi putut desluși înțelesul acestor cuvinte minunate :

*Recordare, Jesu pie,
Quod sum causa tuæ viae ;
Ne me perdas illa die.
Quaerens me sedisti lassus,
Redemisti crucem passus
Tantus labor non sit cassus*¹.

În interpretarea lui Saint Clare cuvintele acestea căpătau o adîncime, o intensitate neasemuită, căci vîlul de umbre al anilor era dat la o parte și i se părea că aude vocea maică-si îndrumîndu-i-o pe a lui.

Voce și instrument se contopeau într-un tot ; părea că trăiesc aceeași viață ; din acest unison izvorît dintr-o adîncă iubire țîșnea melodia pe care divinul Mozart o compusese altădată pentru a-i fi cîntată la propriul său mormînt.

Cînd termină, Saint Clare rămase cîteva clipe cu capul în mîini, apoi începu să se plimbe prin cameră.

— Judecata de apoi... Ce concepție sublimă ! zise el. O îndreptare a tuturor strîmbătăților de secole, o rezolvare a tuturor problemelor morale de către un judecător înțelept și suveran. Minunat simbol !

— Dar îngrozitor, pentru noi, păcătoșii, replică Ophelia.

— Pentru mine, în orice caz ! spuse Saint Clare, pe gînduri. Îi citeam lui Tom azi-dimineață capitolul în care Sfîntul Matei descrie judecata de apoi. M-a surprins și m-a mișcat. Te-ai aștepta ca cei goniți din împărăția cerurilor să fie invi-

¹ Amintește-ți Isuse,
Pentru ce ai îndurat atîtea !
Nu mă lăsa să cad în năpastă.
Căutîndu-mă, ai stat pe cruce
Și ți-ai dat sufletul,
Să nu fie în van jertfa aceasta.

nuiți de cele mai mari nelegiuri, cînd colo, li se reproșează doar că nu au făcut fapte bune, ca și cum lucrul acesta ar însuma toate relele de pe lume.

— Poate că e cu puțință să nu faci un rău, cînd nu faci nici un bine, spuse Ophelia.

— Atunci, zise Saint Clare, distrat, dar vădit emoționat, ce să mai spui de cel care, prin caracterul lui, prin educația primită, ca și prin cerințele mediului în care a trăit, se simte chemat să servească o cauză înaltă, dar incapabil să răspundă acestei chemări; în loc să fi intervenit direct și activ în viață, așa cum era de datoria lui, s-a mulțumit să se lase dus de curent, simplu spectator neutru, pierdut în vise, plutind deasupra luptelor, suferințelor și nedreptăților în care se zbăteau semenii săi.

— Un asemenea om ar trebui să se pocăiască și să se pună pe lucru, răspunse Ophelia.

— Întotdeauna ești practică și mergi direct la fapte, spuse Saint Clare, schițînd un zîmbet. Cu dumneata nu-i chip să-și piardă cineva timpul cu speculații; mă readuci întotdeauna la realitate; în mintea dumitale, verișoară, e întipărit cu litere de foc un veșnic „acum“... Oh, scumpă Eva, bietul meu copil! exclamă Saint Clare. Cît suflet a pus ea în dorința-i naivă de a face din mine un om care să aplice practic principiile ei generoase.

Era pentru prima dată de la moartea Evei cînd tatăl ei vorbea atît de mult despre dînsa; glasul lui trăda o emoție reținută.

— Concepția mea asupra creștinismului e de așa natură, adăugă el, încît cred că oricine se consideră creștin are datoria să lupte din toate puterile, chiar cu prețul vieții lui, împotriva orînduirii monstruoase și nedrepte care stă la baza societății noastre. Altminteri, eu unul n-aș putea să mă socotesc creștin, deși am avut prilejul să întîlnesc numeroși creștini destul de culți, cu totul nepăsători față de ceea ce se petrece în jurul lor; și îți mărturisesc că nepăsarea evlavioșilor, lipsa lor de pătrundere, neputința de a sesiza rădăcinile răului m-au

îngrozit mai mult decît orice și m-au împins pe calea scepticismului.

— Dacă ți-ai dat seama de toate astea, de ce nu ai făcut tu altfel ? întrebă Ophelia.

— Pentru că, din păcate, bunele mele intenții se reduc în a sta întins pe un divan și a înjura biserica și clerul, care nu mai are astăzi martiri și duhovnici. E foarte simplu să înveți pe alții să fie martiri !

— Ei, și acum ai de gînd să te schimbi ?

— Numai Dumnezeu știe ce-o să-mi aducă viitorul, răspunse Saint Clare. Acum, că am pierdut totul, mă simt mai curajos decît înainte ; cel ce n-are nimic de pierdut poate înfrunta toate riscurile.

— Și ce-ai de gînd să faci ?

— Sper să-mi fac datoria față de cei săraci și umili, pe măsură și îndată ce descopăr care-mi este datoria ; am să încep cu servitorii mei, pentru care n-am făcut încă absolut nimic ; și poate c-o să vină cîndva o zi în care să fie cu putință să fac ceva și pentru clasa asta oropsită, pentru a salva țara de o situație rușinoasă și falsă, care o înjosește în ochii tuturor popoarelor civilizate.

— Crezi că un popor e în stare să elibereze de bună voie pe negri ? întrebă domnișoara Ophelia.

— Nu știu, răspunse Saint Clare. Trăim într-o epocă de fapte mărețe. Eroismul și spiritul de sacrificiu se deșteaptă în mii de oameni în diferite părți ale globului. De ce nu s-ar găsi și printre noi suflete generoase, pentru care cîntea și dreptatea să valoreze mai mult decît dolarii și centimele ?

— Nu prea îmi vine să cred, replică Ophelia.

— Mai grav e altceva ; să presupunem că ne ridicăm miinile împotriva sclaviei și-i eliberăm pe negri. Cine va educa aceste milioane de oameni, cine îi va învăța cum să se folosească de libertatea lor ? Nu vor ajunge să facă mare lucru cu ceea ce ar învăța de la noi. Adevărul e că sîntem prea leneși și lipsiți de simț practic pentru a le arăta ce înseamnă hărnicia și energia de care e nevoie ca să devină oameni întregi. Vor fi

nevoiți să plece în Nord, unde munca e la preț. Dar se pune întrebarea : există la cei din statele voastre nordice acea caritate creștină fără de care nu se poate asuma sarcina educării și ridicării lor ? Misionarilor voștri din străinătate le trimiteți mii de dolari ; dar ce-ați spune dacă ați vedea orașele și satele voastre invadate de acești păgîni și dacă ați fi nevoiți să cheltuiți bani și timp, răbdare și energie pentru a face din ei buni creștini ? Asta aș vrea să știu ! Presupunînd că noi îi eliberăm, vă obligați voi să le faceți educația ? Cîte familii din orașul dumitale și-ar lua în casă un negru sau o negresă, i-ar învăța, i-ar întreține și ar căuta să-i convertească ? Cîți dintre comercianții și tehnicienii voștri ar vrea să-l primească pe Adolph, dacă aș vrea să fac din el un funcționar comercial sau un meseriaș ? Dacă aș vrea să dau pe Jane și pe Rosa la școală, cîte școli din statele nordice le-ar deschide porțile ? Cîte familii ar fi dispuse să le primească în gazdă ? Și totuși sînt la fel de albe ca multe alte femei din Nord sau din Sud. Să fim drepți, verișoară : sistemul nostru de guvernare și educare este prost, sîntem asupritorii înveterați ai negrilor, dar nu e mai puțin adevărat că prejudecățile anticreștine ale Nordului reprezintă o asuprire la fel de cruntă.

— Știu, vere, ai dreptate, spuse domnișoara Ophelia. Aveam și eu aceleași prejudecăți pînă cînd mi-am dat seama că era de datoria mea să le înving. Am credința că am izbutit și sînt foarte mulți oameni de treabă în Nord care n-ar pregeta să se apuce de lucru, dacă li s-ar arăta ce trebuie să facă. Fără doar și poate că ni s-ar cere mai mult spirit de sacrificiu ca să-i primim pe păgîni în mijlocul nostru decît să ne trimitem misionarii la ei ; cred totuși că am fi capabili de asta.

— Dumneata, da, răspunse Saint Clare. Există oare ceva pe lumea asta de la care te-ai da înapoi, dacă ai socoti de datoria dumitale s-o faci ?

— Nu sînt perfectă, zise Ophelia. Și alții ar face la fel, dacă ar vedea lucrurile ca mine. Cînd plec acasă, am de gînd s-o iau și pe Topsy. Cei din partea locului se vor mira la început, dar cred că mai tîrziu vor ajunge să gîndească la

fel ca mine. Afară de asta, sînt convinsă că foarte mulți oameni de prin Nord ar face tocmai cum spuneai adineauri !

— Da, dar ei sînt puțini, și dacă am purcede la eliberarea negrilor, într-o măsură mai mică sau mai mare, ați veni curînd să ne cereți socoteală.

Ophelia nu răspunse ; cîteva clipe domni o tăcere grea. Saint Clare era tot mai trist și mai îngîndurat.

— Nu știu ce am astă-seară, de mă gîndesc așa de mult la mama, spuse el pe neașteptate. Ciudat, am sentimentul că e aici, lingă mine. Îmi vin mereu în minte unele cuvinte pe care obișnuia să le spună. Curios, cu ce intensitate re trăiești cîteodată unele clipe din trecut !

Saint Clare se mai plimbă puțin prin cameră, apoi spuse :

— Mă duc să aflu ce se mai aude astă-seară.

Își luă pălăria și ieși. Tom alergă pe alee după el și ceru voie să-l însoțească.

— Nu, băiatule, spuse Saint Clare, într-o oră sînt înapoi.

Tom se înapoie și se așeză pe terasă. Era o seară frumoasă și caldă. La lumina lunii, Tom urmărea jocul havuzului, ascultîndu-i murmurul lin. Se gîndea la cei de acasă, la coliba din Kentucky ; în curînd avea să fie un om liber și putea să se întoarcă acasă oricînd ; plănua cum o să se pună pe lucru pentru ca să-și răscumpere nevasta și băieții ; se simțea puternic, plin de vigoare și se gîndea cu plăcere că în curînd brațele lui vînjoase vor fi cu adevărat ale sale și că prin munca lor va cîștiga libertatea întregii familii. Își aminti apoi de tînărul său stăpîn, de generozitatea lui și, ca întotdeauna cînd se gîndea la el, începu să se roage pentru dînsul.

Îi răsări în minte și imaginea Evei, frumoasa Eva, pe care și-o închipuia acum în cer, înconjurată de îngeri. Se gîndea la ea atît de stăruitor, încît pînă la urmă i se păru că-i deslușește chipul strălucitor, încadrat de părul auriu, în spuma alburie a apei.

Cugetînd așa, îl fură somnul ; și în vis o văzu pe Eva cum se apropie de el, zbenguindu-se voioasă, ca altădată, îmbujo-

rată la față, cu ochi scînteietori de bucurie și cu o cunună de iasomie în păr. Dar în timp ce se uita la ea, "fetița începu să se înalțe în văzduh, obrații îi păliră și o lumină strălucitoare, supranaturală îi răzbătu în priviri; înconjurată de un nimb de aur, Eva dispăru din fața ochilor lui înmărmuriți. Tom se deșteptă brusc, trezit de lovituri puternice în poartă și de zgomot de voci. Se repezi să deschidă; auzi niște pași grei și glasuri înăbușite; îl întîmpinară cîțiva oameni care duceau pe targă un corp acoperit cu o manta. La un moment dat, lumina lămpii căzu direct pe obrazul rănitului; Tom scoase îngrozit un strigăt sălbatic de deznădejde, care răsună în toate coridoarele; între timp, oamenii se apropiară cu povara lor de ușa deschisă a salonului, unde domnișoara Ophelia continua să tricoteze.

Iată ce se întîmplase: Saint Clare intrase într-o cafenea să răsfoiască un ziar de seară. Pe cînd citea, se iscase o gîlceavă între doi consumatori amețiți de vin. Saint Clare, împreună cu încă două-trei persoane, intervenise să-i despartă și, încercînd să-i smulgă unuia dintre ei pumnalul din mînă, primise el însuși o lovitură de moarte în piept.

Toată casa se umplu de strigăte, de gemete, de vaiete și lacrimi. Servitorii își smulgeau părul din cap, se tăvăleau pe jos, alergau înnebuniți încolo și înapoi, văicărindu-se. Numai Tom și domnișoara Ophelia își păstrară oarecum sîngele rece — căci Marie avea ca de obicei o criză puternică de nervi. Domnișoara Ophelia dădu imediat dispoziții să se pregătească un divan în salon pentru a-l așeza pe rănit. Saint Clare leșinase din cauza durerilor și a pierderii de sînge; datorită îngrijirilor Opheliei își reveni în simțiri; deschise ochii, se uită atent și stăruitor la toți cei din jurul lui, la fiecare obiect din cameră și rămase cu privirile ațintite asupra portretului mamei lui.

Curînd sosi și doctorul, care îl examină pe bolnav. Se vedea limpede, după expresia lui, că nu mai era nici o speranță, totuși, cu ajutorul Opheliei și al lui Tom, pansă rana, în timp ce de afară se auzeau văicărelile, suspinele și plînsurile servi-

torilor înspăimîntați, care se adunaseră în jurul ușilor și ferestrelor ce dădeau spre terasă.

— Îndepărtați toată gloata asta, spuse doctorul. Bolnavul nostru are nevoie de liniște deplină ; de asta depinde totul.

Saint Clare deschise ochii, uitîndu-se îndelung la nenorociții pe care Ophelia și doctorul se străduiau să-i dea afară.

— Sărmanii de ei ! spuse el, cu fața crispată, exprimînd o adîncă remușcare.

Adolph refuză categoric să iasă. Înnebunit de groază, se aruncă pe podea și toate încercările de a-l ridica fură de prisos. Ceilalți se supuseră, convinși pînă la urmă de argumentul Opheliei, care le explicase că era o chestiune de viață și de moarte, că salvarea stăpînului lor atîrna de dînșii, de felul cum vor ști să stea liniștiți și să fie ascultători.

Saint Clare putea cu greu să mai vorbească. Stătea cu ochii închiși, dar era limpede că-l frămîntau gînduri negre. După un timp îl luă de mîină pe Tom, care îngenunchease lîngă el, și-i spuse :

— Bietul meu Tom !

— Ce este, stăpîne ? întrebă Tom, grav și neliniștit.

— Eu am să mor, Tom, răspunse Saint Clare, strîngîndu-l de mîină. Roagă-te pentru mine.

— Poate vreți un preot ? interveni doctorul.

Saint Clare dădu din cap că nu și-i spuse din nou, mai stăruitor, lui Tom :

— Roagă-te pentru mine !

Tom se ruga din toată inima, cu nespusă credință, pentru sufletul acesta care se stîngea, ogîndindu-și jalea și tristețea în ochii mari, albaștri. Era o rugăciune în adevăratul înțeles al cuvîntului, o rugăciune fierbinte, însoțită de plîsete sfișietoare și lacrimi amare.

Cînd Tom încetă, Saint Clare îi luă mîna, uitîndu-se adînc în ochii lui, fără să rostească însă nici un cuvînt ; închise ochii, continuînd să-l țină de mîină, căci în pragul veșniciei miinile

albilor și mîinile negrilor sînt înlănțuite într-o strîngere frățească. Murmură ca pentru sine, cu o voce întretăiată :

Recordare, Jesu pie...

Ne me perdas — illa die.

Quaerens me — sedisti lassus.

Cuvintele acestea pe care le cîntase cîteva ceasuri mai înainte — cuvinte de implorare, adresate milei divine — îi stăruiau acum în minte. Buzele i se mai mișcă de cîteva ori, murmurînd imnul, într-o șoaptă întretăiată.

— Aiurează, spuse doctorul.

— Nu, mă regăsesc, în sfîrșit ! În sfîrșit !... spuse Saint Clare cu vioiciune.

Acest efort îl istovi. O paloare de moarte i se așternu pe față ; în același timp însă întreaga lui făptură se destinse, fu cuprinsă de un simțămînt de pace și liniște, aidoma unui copil obosit care adoarme privegheat de un înger milostiv.

Rămase așa cîteva clipe. Ceilalți văzură aripa atotputernică a morții coborînd nemiloasă asupra-i. Înainte de a-și da sufletul, mai deschise ochii o dată ; o strălucire neașteptată îi licări în priviri, exprimînd parcă bucuria revederii.

— Mamă ! rosti el.

Și se stinse.

CAPITOLUL XXIX

Fără apărare

SE ÎNTÎMPLĂ ADESEA să auzim cît de mult suferă servitorii negri la pierderea unui stăpîn cumsecade, și pe bună dreptate, căci în asemenea împrejurări nu există ființe mai singure pe lume și mai lipsite de apărare decît sclavii.

Copilul rămas fără tată continuă să se bucure de ocrotirea prietenilor și a legii ; e o ființă omenească și poate să facă

ce vrea ; drepturile și poziția sa în societate îi sînt recunoscute ; sclavul nu are însă nimic din toate astea. Legea îl socotește, în toate privințele, tot atît de lipsit de drepturi ca un balot de marfă. Singura recunoaștere a năzuințelor și nevoilor sale de făptură omenească, de suflet nemuritor atîrnă de voința suverană și necontrolată a stăpînului său ; și cînd moartea răpune pe stăpîn, sclavului nu-i mai rămîne nimic.

Căci puțini sînt cei ce înțeleg să se folosească cu omenie și generozitate de puterea de care dispun, cînd nu au de dat socoteală nimănui ! Asta o știe toată lumea — și sclavul mai bine ca oricine ; el își dă seama că sînt mult mai numeroase posibilitățile să găsească un stăpîn nedrept și rău, decît unul omenos și binevoitor. Iată de ce plînge sclavul atît de tare și îndelung pierderea unui stăpîn cumsecade.

Cînd Saint Clare își dădu ultima suflare, toți încremeniră de groază ; o moarte fulgerătoare îl răpise în floarea vîrstei, în plină vigoare și tinerețe. Strigătele și suspinele de deznădejde răsunau în toate încăperile și coridoarele casei. Obişnuită să se lase în voia tuturor capriciilor și închipuirilor ei ipohondrice, Marie avea sistemul nervos şubrezit, incapabil să reziste unei asemenea lovituri. În timp ce bărbatul ei era pe moarte, ea căzuse dintr-un leşin într-altul ; și astfel aceste două ființe, unite prin tainica legătură a căsătoriei, se despărțiseră fără ca să-și poată spune vreun cuvînt de rămas bun.

Domnișoara Ophelia, cu tăria și stăpînirea de sine care o caracterizau, rămăsese de veghe pînă în ultima clipă lîngă vărul ei, plină de atenție, toată numai ochi și urechi, făcînd tot ce se mai putea face și rugîndu-se din adîncul inimii, alături de Tom, pentru sufletul muribundului.

Pregătindu-l pentru odihna de veci, găsiră pe pieptul lui un mic medalion, foarte simplu, care se deschidea printr-un resort. Era un portret în miniatură înfățișînd pe o parte un chip frumos de femeie, cu trăsături nobile ; pe partea cealaltă, sub cristal, era o buclă de păr negru. Ophelia și Tom puseră la loc pe pieptul neînsuflețit aceste relicve scumpe ale unor

visuri apuse, care făcuseră altădată să zvîcnească atît de puternic inima sa, ce încetase acum să mai bată.

Tom era obsedat de gîndul veşniciei ; în timp ce îngrijea de corpul neînsufleţit, nu-i trecu nici măcar o dată prin minte că această lovitură neaşteptată însemna pentru el sclavia pe viaţă, fără nici o speranţă. Îşi simţea cugetul împăcat, gîndindu-se la stăpînul său ; căci în ceasul acela de rugăciune fierbinte, cînd implorase sprijinul părintelui ceresc, găsise în el însuşi un răspuns dătător de siguranţă şi linişte.

Datorită sensibilităţii sale ascuţite, în adîncul sufletului său desluşea ceva din perfecţiunea dragostei divine ; căci un profet a spus : „Acel ce sălăşluieşte în iubire, sălăşluieşte în Dumnezeu, şi Dumnezeu sălăşluieşte în el !“ Tom nădăjduia, avea încredere, bucurîndu-se de o pace interioară, pe care nimic n-o tulbura.

Urmară funeraliile cu slujbe şi rugăciuni şi toată defilarea de figuri grave, îndoliate. Vălurile cenuşii ale vieţii zilnice coplesiră apoi din nou pe toţi şi fiecare îşi puse iar cruda şi groaznica întrebare : Ce trebuie să fac acum ? Ce o să mi se întîmple ? Întrebarea aceasta şi-o puse şi Marie într-o dimineată, pe cînd cerceta nişte mostre de crep. Purta o rochie neagră de casă şi stătea trîntită într-un fotoliu larg. Iar în preajma ei foiau servitorii, care o priveau neliniştiţi. Aceeaşi întrebare şi-o puse şi Ophelia, care începu să se gîndească la locuinţa ei din Nord. Şi-o puseră în taină şi sclavii înspăimîntaţi de lipsa de omenie şi de tirania stăpînei la discreţia căreia fuseseră lăsaţi. Ştiau prea bine cu toţii că îngăduinţa care li se arătase se datora stăpînului, nu stăpînei ; acum, cînd el murise, erau încredinţaţi că vor fi lipsiţi de orice ocrotire împotriva pretenţiilor tiranice ale unui caracter înăcrit de necazuri.

Într-o dimineată, cam la două săptămîni după înmormîntare, Ophelia îşi vedea de treabă în camera ei, cînd auzi o uşoară bătaie în uşă ; se duse să deschidă. Era Rosa, tînăra şi drăguţa mulătră, de care am pomenit de mai multe ori pînă acum ; avea părul răvăşit şi ochii umflaţi de plîns.

— Domnișoară Feely, spuse ea căzînd în genunchi și agățîndu-i-se de fustă. Vă rog duceți-vă la doamna Marie pentru mine. Vă rog să puneți o vorbă bună! Are de gînd să pună să mă bată cu biciul! Uitați-vă! Și-i întinse Opheliei o hîrtie.

Era un bilet scris de mînă cu caligrafia delicată a Mariei, prin care se cerea stăpînului unei case de corecție să administreze aducătorului biletului cincisprezece lovituri de bici.

— Ce-ai făcut? întrebă Ophelia.

— Știți, domnișoară Feely, m-am făcut tare repezită! Știu că e urît din partea mea. Încercam rochia doamnei: dînsa mi-a dat o palmă și eu i-am răspuns obraznic fără să mă gîndesc la ce spun. Atunci mi-a strigat că o să mă învețe ea să-mi cunosc lungul nasului; apoi a scris biletul ăsta și mi l-a dat să-l duc. Mai bine m-ar ucide pe loc, decît să fiu umilită în halul ăsta.

Domnișoara Ophelia rămase pe gînduri, cu hîrtia în mînă.

— Să vedeți, domnișoară Feely, spuse Rosa, nu mi-ar păsa prea mult de bătaie, dacă ar fi s-o primesc de la doamna Marie sau de la dumneavoastră, dar să fiu trimisă pentru asta într-un asemenea loc, la un om atît de îngrozitor, e o rușine de nespus, domnișoară Feely.

Domnișoara Ophelia cunoștea foarte bine acest obicei de a trimite femeile și fetele tinere la casa de corecție, unde erau date pe mîna unor oameni de cea mai abjectă speță — bărbați destul de josnici ca să îmbrățișeze o asemenea meserie — pentru a fi supuse unei pedepse corporale rușinoase. Ophelia cunoștea toate aceste lucruri îngrozitoare; întreaga lor semnificație îi apăru însă mai limpede acum, văzînd trupul atît de mlădios și de firav al Rosei scuturat de plîns.

Tot ce era cîstit în ea, tot sîngele generos al Noii Anglii, neîmblînzitul sînge al acestei țări se răzvrăti în domnișoara Ophelia; se înroși la față de indignare și inima începu să-i bată cu putere. Dar cu prudența ei obișnuită și stăpînirea de sine care o caracterizau, se reculese imediat; mototolind hîrtia în mînă, îi spuse Rosei doar atît:

— Stai jos, fetiço, și așteaptă-mă; mă duc la stăpîna ta.

„E o rușine, o bătaie de joc ! E monstruos !“ își spunea Ophelia traversînd salonul.

O găsi pe Marie instalată în fotoliu : Mammy, în picioare lîngă dînsa, îi pieptăna părul, iar Jane, așezată jos în fața ei, îi freca picioarele.

— Cum te mai simți astăzi ? întrebă Ophelia.

Marie oftă adînc și închise ochii înainte de a răspunde. Apoi ștergîndu-și ochii cu o batistă de dantelă cu marginea neagră, lată de un deget, zise :

— Așa cum am să mă simt mereu de acum încolo.

— Am venit, adăugă Ophelia, însoțindu-și cuvintele cu o tuse ușoară și seacă, așa cum se obișnuiește înainte de a aborda un subiect mai spinos, am venit să-ți vorbesc despre biata Rosa.

Marie deschise ochii mari și obrajii i se împurpurară.

— Ce-i cu ea ? întrebă dînsa aspru.

— Îi pare foarte rău de greșeala pe care a făcut-o.

— Zău ? O să-i pară încă mai rău cînd am să termin cu ea. Am răbdat destul obrăznicia acestei fete ; acum am s-o pun la locul ei, am s-o fac să-și bage mințile în cap.

— N-ai putea s-o pedepsești într-alt fel, mai puțin înjósitor ?

— Dar tocmai asta și vreau : s-o înjósesc, să-i fie rușine. Toată viața s-a bizuit pe gingășia ei, pe fizicul ei plăcut și cu aerele ei de cucoană a ajuns să uite cine e în realitate. Am să-i dau o lecție care cred că o s-o pună cu botul pe labe !

— Dar gîndește-te, verișoară, dacă umilești o fată tînără și sensibilă ca ea, o îndrumezi tocmai bine pe drumul pierzaniei.

— Sensibilă ! spuse Marie, rîzînd disprețuitor. Frumos calificativ pentru una ca ea ! Cu toate fumurile ei, am să-i arăt că nu-i cu nimic mai presus decît o tîrfă care face trotuarul ! N-o să-și mai dea aere față de mine !

— Ai să răspunzi în fața lui Dumnezeu pentru o asemenea barbarie ! spuse Ophelia energic.

— Barbarie ! Aș vrea să știu ce socotești dumneata că-i barbarie ? ! Am dat ordin să i se dea doar cincisprezece lovituri ușoare. Nu văd nici o barbarie în asta.

— Nici o barbarie ! izbucni Ophelia. Sînt convinsă că orice fată ar prefera să fie ucisă pe loc.

— Pentru cineva cu sensibilitatea dumitale, s-ar putea să fie în adevăr așa. Creaturile astea se deprind însă repede cu bătaia ! E singurul mijloc de a le face să-și dea seama pe ce lume trăiesc. Lasă-le să creadă că sînt sensibile și delicate, și să vezi cum o să-ți sară toate în cap, întocmai cum au făcut sclavele mele. Am început acum să le mai țin în frîu ; și am să le fac să înțeleagă că n-am să șovăi să trimit pe oricare dintre ele la casa de corecție, dacă n-or să-și bage mințile în cap ! spuse Marie, uitîndu-se în jurul ei.

Jane lăsă capul în jos și se chirci ; i se păru că este direct vizată de această amenințare. Ophelia era pe punctul de a izbucni asemenea unei mine gata să explodeze. Gîndindu-se însă la inutilitatea oricărei discuții cu o persoană ca Marie, își strînse dîrz buzele, se stăpîni și ieși din cameră. Îi venea greu să se ducă înapoi la Rosa și să-i spună că nu putuse să facă nimic pentru dînsa ; dealtfel, puțin după aceea, unul din servitori o anunță că stăpîna îi poruncise s-o ducă imediat pe Rosa la casa de corecție. Toate rugămințile și lacrimile fetei fură de prisos ; fu luată pe sus și dusă în grabă.

...Trecură cîteva zile de la această întîmplare. Într-o după-amiază, Tom stătea pe verandă, adîncit în gînduri. Peste puțin timp veni și Adolph și se așeză lîngă el ; după moartea stăpînului său, Adolph fusese în permanență abătut și nemîngîiat ; el știa că Marie nu putuse să-l sufere niciodată ; atîta vreme însă cît stăpînul fusese în viață, nu acordase nici o importanță acestui fapt. Acum însă, cînd Saint Clare nu mai era, bietul sclav trăia într-o permanentă neliniște, tremurînd de spaimă, obsedat de gîndul zilei de mîine, întrebîndu-se neconținut ce nenorociri s-ar putea abate asupra lui.

Temerile sale erau îndreptățite. Marie se sfătuisese de cîteva ori cu avocatul ei și se hotărîse să vîndă proprietatea și pe toți sclavii, în afară de cei care-i aparțineau personal ; pe aceștia avea de gînd să-i ia cu dînsa înapoi la plantația tatălui ei.

— Ai auzit, Tom, că o să fim vînduți ? îi spuse Adolph.

— De unde știi ? întrebă Tom.

— M-am pitit după perdele în timp ce stăpîna vorbea cu avocatul. Peste cîteva zile o să fim vînduți cu toții la mezat.

— Facă-se voia Domnului ! exclamă Tom, încrucișîndu-și brațele și oftînd adînc.

— N-o să mai dăm niciodată peste un asemenea stăpîn ! spuse Adolph, cu inima strînsă. Totuși e mai bine să fim vînduți decît să mai rămînem aici.

Tom se îndepărtă, înfiorat de presimțiri nelămurite. Se amăgise cu speranța libertății, cu gîndul la cei rămași de parte, la nevasta și la copiii lui, așa cum marinarul care se scufundă cu corabia, puțin înainte de a intra în port, se amăgește cu imaginea clopotniței și a acoperișurilor din satul său natal, care se profilează deasupra unui val cenușiu, ca un ultim rămas bun.

Tom încrucișă mîinile pe piept, își înghiți lacrimile amare și încercă să se roage.

Biata făptură avea o sete ciudată, inexplicabilă, de libertate ; acum toate iluziile i se prăbușiseră, ceea ce era o lovitură grea pentru el ; și cu cît repeta mai des „Facă-se voia ta“, cu atît se simțea mai prost.

Se duse la domnișoara Ophelia, care de la moartea Evei îi arătase multă bunăvoință și respect.

— Domnișoară Ophelia, spuse el, stăpînul Saint Clare mi-a făgăduit că o să-mi recapăt libertatea. Îmi spunea că începuse să facă formalitățile necesare și că în curînd o să fiu liber ; dacă domnișoara Feely ar avea bunătatea să vorbească cu stăpîna despre asta, poate că ar vrea să continue ce a început stăpînul, căci era dorința lui.

— Am să vorbesc pentru dumneata cum am să pot mai bine, Tom, răspunse Ophelia, dar să știi că dacă lucrurile depind de doamna Saint Clare, nu prea sînt speranțe. Totuși am să încerc.

Scena aceasta se petrecea cîteva zile după întîmplarea cu Rosa ; Ophelia se pregătea să se întoarcă în Nord. Reflectînd serios, Ophelia își zise că poate fusese prea repezită în întrevederea ei precedentă cu Marie și își propuse să se străduiască să fie mai calmă și cît se poate de împăciuitoare.

Așadar, buna femeie își luă inima în dinți ; cu nelipsita ei împletitură în mînă, se duse în camera Mariei, hotărită să-i facă pe plac și să negocieze cazul lui Tom cu toată îndemînarea de care era în stare.

O găsi pe Marie întinsă pe o canapea, cu coatele sprijinite pe perne ; în fața ei, Jane, care fusese în oraș după cumpărături, îi arăta mai multe mostre de stofă neagră subțire.

— Asta o să meargă, spuse Marie alegînd una, numai că nu sînt sigură dacă e potrivită pentru o rochie de doliu.

— Vai, stăpînă, replică vorbăreata Jane, doamna general Derbennon a purtat vara trecută, după ce i-a murit soțul, o rochie din aceeași stofă ; cade foarte frumos.

— Ce crezi ? zise Marie, adresîndu-se Opheliei.

— Nu știu cum se obișnuiește, răspunse Ophelia. Dumneata poți să-ți dai seama mai bine decît mine.

— Adevărul este că n-am nici măcar o singură rochie pe care s-o pot purta, zise Marie. Și cum am de gînd să lichidez proprietatea și să plec săptămîna viitoare, trebuie să mă hotărăsc.

— Pleci atît de curînd ?

— Da. Am primit o scrisoare de la fratele lui Saint Clare ; și el, și avocatul sînt de părere să pun servitorii și mobila la mezat, iar moșia s-o las deocamdată în seama avocatului.

— Aș vrea să-ți vorbesc despre un singur lucru, se încumetă Ophelia. Augustin i-a promis lui Tom că o să-l elibereze și a început formalitățile necesare în acest scop. Sper că vei face uz de influența ta pentru a duce la capăt acest lucru.

— Nici prin gînd nu-mi trece ! ripostă aspru Marie. Tom e unul din sclavii cei mai de preț de pe plantații ; nu-mi pot permite așa ceva. Afară de asta, ce nevoie are el de libertate ? O duce mult mai bine așa cum e.

— Dar o dorește din tot sufletul și stăpînul lui i-a promis-o, răspunse Ophelia.

— Cred și eu că o dorește, se înfierbîntă Marie. O doresc toți, fiindcă sînt o șleahță de nemulțumiți, care rîvnesc întotdeauna ceea ce nu au. În ce mă privește, sînt din principiu împotriva emancipării. Atîta timp cît negrul e ținut din scurt și e supravegheat de stăpîn, muncește destul de bine și e la locul lui ; eliberează-l și să vezi cum se lenevește, nu mai vrea să lucreze, începe să bea și devine un individ josnic și nedemn. Am putut să constat asta de sute de ori. Nu-i nici o pricopseală să-i pui în libertate.

— Dar Tom e atît de cumpătat, de harnic și evlavios !

— Mie-mi spui ! Am văzut o sută ca el. Își vede de treabă atît timp cît se știe supravegheat, asta-i tot.

— Dar gîndește-te, dacă-l vinzi la mezat poate să dea peste un stăpîn rău, stărui Ophelia.

— Prostii ! exclamă Marie. Nici măcar într-un caz din o sută nu se întîmplă ca un sclav cumsecade să dea peste un stăpîn rău ; dealtfel, majoritatea proprietarilor sînt oameni de treabă, în ciuda a tot ce se spune. Eu am trăit și am crescut aici în Sud, și pot să afirm că n-am întîlnit vreodată pînă acum un proprietar care să nu se poarte bine cu sclavii lui, atît cît o merită. N-am nici o grijă în privința asta.

— Uite ce este, reluă Ophelia dîrză, știu că era una din ultimele dorințe ale soțului tău ca Tom să-și recapete libertatea, i-o promisese micuței noastre Eva pe patul de moarte și nu cred că ai putea să-ți îngădui să disprețuiești această dorință.

Marie își acoperi fața cu batista și începu să suspine, mirosind de mai multe ori sticluta cu săruri.

— Toată lumea e împotriva mea ! se jelui ea. Nimeni nu se gîndește la ce simt eu. Nu m-aș fi așteptat din partea dumitale să-mi răscolești amintiri dureroase cu atîta nesoco-

tință ! Nimeni nu se-ntreabă ce au însemnat pentru mine toate aceste încercări. Să ai o singură copilă și s-o pierzi ! Să ai un bărbat cu care mă-mpăcam de minune, și eu sînt atît de dificilă, și să-l pierzi și pe el ! Văd că nu ți-e milă deloc de mine, după felul în care îmi aduci mereu aminte de toate astea, deși știi cît îmi fac de rău ! Presupun că nu ești rău intenționată, e totuși foarte nedelicat din partea dumitale !

Marie începu să suspine de zor, sufocîndu-se și dînd ochii peste cap. Mammy fu imediat mobilizată : să deschidă fereastră, să-i aducă sticluta de camfor, să-i pună comprese ude pe frunte și să-i desfacă copcile la rochie. Profitînd de învălmășeala generală care se produse, Ophelia se strecură afară din cameră.

Își dădu imediat seama că orice ar încerca să mai spună ar fi de prisos ; resursele Mariei în ceea ce privea crizele nervoase erau nelimitate. După acest incident, ori de cîte ori venea vorba de dorințele bărbatului ei sau ale Evei în legătură cu sclavii, doamna Saint Clare găsea cu cale să facă o asemenea criză de nervi. De aceea Ophelia întreprinse singurul lucru bun care putea să-i fie de vreun folos lui Tom : îi scrisese doamnei Shelby, povestindu-i necazurile credinciosului Tom și rugînd-o să-i vină în ajutor.

Însă chiar a doua zi, Tom și Adolph fură expediați, împreună cu încă cinci-șase negri, la un tîrg de sclavi ; trebuia să aștepte acolo pînă se va aduna un grup mai mare de negri, pe care negustorul urma să-i pună la mezat.

CAPITOLUL XXX

Oborul de sclavi

UN OBOR DE SCLAVI ! Poate că unora dintre cititorii mei cuvintele acestea le evocă viziuni îngrozitoare. Își închipuie vreo vizuină murdară și întunecoasă, un groaznic tartar *informis, nigeus, cui lumen adeptum*. Ei bine, nu, naivule ci-

titor ; în zilele noastre oamenii au deprins arta de a păcătui în chip savant și rafinat, ca să nu scandalizeze spiritele respectabile. Sclavul este o marfă căutată pe piață ; de aceea e bine hrănit, întreținut și îngrijit, ca să poată apărea la vânzare fercheș, voinic, zdravăn.

Un obor de sclavi în New Orleans nu se deosebește prea mult pe dinafară de celelalte case ; e o clădire curată, în fața căreia poți să vezi în fiecare zi grupuri de femei și de bărbați adăpostiți sub un fel de șopron, care arată ce soi de marfă se vinde înăuntru.

Vei fi poftit foarte politicos să intri și să examinezi obiectele expuse ; ai să găsești aci o grămadă de bărbați și femei, soți și soții, frați și surori, tați și mame, copii mici, puși în vânzare separat sau în grup, după bunul plac al cumpărătorului ; sufletul nemuritor a fost răscumpărat cîndva cu sînge și patimi de Fiul Domnului ; pămîntul s-a cutremurat atunci, stîncile s-au despicat și mormintele s-au deschis ; acum el poate fi vîndut, dar în arendă, amanetat sau schimbat în natură pentru articole de băcănie, stofe sau țesături, după cum e învoiala, sau potrivit fanteziei cumpărătorului.

O zi sau două după convorbirea dintre Marie și Ophelia, Tom, Adolph și încă cinci-șase negri de pe proprietatea lui Saint Clare fură dați în primire amabilului Mr. Skeggs, administratorul și îngrijitorul oborului de pe strada... unde urmau să aștepte pînă a doua zi pentru a fi puși la mezat.

Tom avea un geamantan voluminos, plin cu lucruri de îmbrăcăminte, ca dealtfel majoritatea celor ce se aflau acolo. Fură introduși într-o cameră mare, unde aveau să-și petreacă noaptea ; erau aici adunați laolaltă zeci de bărbați de toate vîrstele, din diferite straturi sociale, albi și negri. Se auzeau hohote puternice de rîs și un freamăt de veselie inconștientă.

— Bravo, bravo ! Dați-i înainte, băieți, dați-i înainte ! spuse supraveghetorul Skeggs. Oamenii mei sînt totdeauna veseli ! Haide, Sambo ! se adresa el unui negru rotofei, care făcea fel de fel de giumbușlucuri ieftine, stîrnind ilaritate și

prilejuind strigătele și risetele pe care le auzise Tom la intrarea sa.

După cum era și firesc, Tom n-avea nici un chef să participe la aceste manifestări zgomotoase; își puse așadar geamantanul cît mai departe de grupul gălăgios și se așază pe el, sprijinindu-și capul de perete.

Traficanții de trupuri și de suflete omenești sînt foarte scrupuloși în străduințele lor organizate de a provoca în rîndurile sclavilor o veselie artificială, ca un mijloc de a-i abate de la gîndurile lor și de a-i face să nu mai cugete la soartă. Din clipa în care este vîndut pe piață, în Nord, și pînă cînd ajunge în Sud, negrul este sistematic pregătit în vederea unui singur scop: acela de a deveni nepăsător și brutal. Negustorul de sclavi își adună lotul în Virginia sau Kentucky și îl duce apoi într-un loc pitoresc și sănătos — de multe ori o stațiune balneară — spre a-l îngrășa. Aci sclavii sînt zilnic hrăniți pe săturate; și fiindcă unii dintre ei sînt înclinați să ofteze și să suspine, un scripcar îi zice în permanență din vioară, iar ei sînt obligați să danseze în fiecare zi; dacă vreunul refuză să petreacă, dacă în sufletul lui e prea vie imaginea soției, a copilului sau căminului drag, pentru ca să mai poată fi bine dispus — e socotit încăpățînat și primejdios, fiind obiectul tuturor răutăților pe care le poate născoci un supraveghetor răuvoitor, cu sufletul împietrit și fără nici o răspundere. De aceea sînt siliți să pară în permanență sprinteni, plini de vioiciune și voie bună — mai ales cînd sînt de față și alte persoane — pe de o parte în speranța că vor găsi astfel un stăpîn bun, iar pe de altă parte de teamă că li s-ar putea întîmpla cine știe ce dacă negustorul ar vedea că nu-i poate plasa nicăieri.

— Ce face negrul ăsta aici? întrebă Sambo, apropiindu-se de Tom, după ce domnul Skeggs ieși din sală.

Sambo era negru ca tăciunele, înalt și voinic, foarte vioi și vorbăreț și se ținea tot timpul de șotii și de năzdrăvănii.

— Ce faci aici? îl întrebă Sambo pe Tom, venind lîngă el și pipăindu-i în glumă coastele. Meditezi, hai?

— Mîine am să fiu pus la mezat, răspunse Tom liniştit.
— La mezat ! Oh-oh-oh ! Nu-i așa că are haz, băieți ! Aș vrea să fiu și eu acolo ! I-aș face să rîdă să se strîmbe ! Și tot lotul ăsta pleacă mîine ? se miră Sambo, punîndu-i familiar lui Adolph mîna pe umăr.

— Te rog, lasă-mă în pace ! ripostă Adolph, dîrz, îndreptîndu-și umerii, plin de dezgust.

— Ehe, băieți, ăsta-i unul din negrii ăia albi, culoarea smîntinii ! Și parfumat, nu glumă ! exclamă Sambo, apropiindu-se de Adolph și adulmecîndu-l. Ar fi bun pentru o tutungerie. L-ar pune să parfumeze tutunul de prizat ! Ar merge prăvălia strună !

— Vezi-ți de treabă ! zise Adolph înfuriat.

— Vai, ce delicați sîntem noi, negrii albi ! Ia uitați-vă la noi ! și Sambo imită gesturile lui Adolph într-un fel foarte caraghios. Ce ifose ne dăm noi și ce grații ! Am fost într-o familie bună, presupun !

— Da, răspunse Adolph, am avut un stăpîn care ar fi putut să vă cumpere pe toți ca pe niște gunoaie !

— Vai de mine, gîndiți-vă ce boieri sîntem noi ! continuă Sambo pe același ton.

— Am aparținut familiei Saint Clare, spuse Adolph mîndru.

— Nu mai spune ! Pe cîntea mea, probabil sînt fericiți că au scăpat de tine. Presupun că au să te vîndă împreună cu o serie de ceainice sparte și altele de felul ăsta ! rînji Sambo provocator.

Adolph, înfuriat peste măsură de această insultă, se repezi mînios la adversarul său, înjurîndu-l și lovindu-l la întîmplare ; atras de gălăgie, supraveghetorul apăru în pragul ușii.

— Ce se întîmplă aici ? Liniște, liniște ! făcu el, intrînd înăuntru și învîrtind deasupra capului un harapnic. Toți fugiră, afară de Sambo, care, în calitate de măscărici autorizat, bizuindu-se pe favoarea supraveghetorului, rămase locului ; rînjea, ferindu-și capul ori de cîte ori stăpînul se repezea la el ca să-l lovească.

— Nu-i din vina noastră, stăpîne, noi ne vedem de treabă !
Aștia care au venit acum fac toată zarva ! Sînt într-adevăr de nesuferit, se leagă tot timpul de noi !

Auzind aceasta, supraveghetorul se întoarse spre Tom și Adolph ; după ce le distribui cîțiva pumni și cîteva picioare, fără prea multe cercetări, ieși din cameră, ordonîndu-le la toți să fie băieți cuminți și să se ducă la culcare.

În timp ce scena aceasta se desfășura în dormitorul bărbaților, să vedem ce se petrecea în camera unde se aflau femeile.

Aici dormeau întinse pe jos, în diferite poziții, nenumărate femei de toate culorile, de la negrul abanosului, pînă la albul cel mai pur, și de toate vîrstele, de la fragedă copilărie pînă la bătrînețea ninsă de ani. Colo era o fetiță drăguță de zece ani a cărei mamă fusese vîndută ieri ; biata copilă plîngea pe furiș, cu lacrimi amare. Dincolo o bătrînă negresă, cu brațele subțiri și mîinile bătătorite de munca grea, aștepta să fie vîndută a doua zi ca un obiect fără valoare ; stăpînul ei era mulțumit s-o dea pentru orice preț.

În jurul lor erau întinse vreo patruzeci-cincizeci de femei, acoperite cu plăpumi sau cu tot soiul de îmbrăcăminte.

Într-un alt colț însă, la o oarecare distanță de celelalte, stăteau două femei mai deosebite ca înfățișare. Una era o mulatră de vreo patruzeci-cincizeci de ani, îmbrăcată corect, cu ochii blînzi și un chip plăcut. Pe cap purta un turban înalt, dintr-un batist de Madras de prima calitate și de o culoare deschisă ; rochia croită pe măsura ei era dintr-o stofă bună ; se vedea prea bine că cineva îi purtase de grijă și îi dăduse toate cele trebuincioase. Ghemuită lîngă ea, ședea o copilă de cincisprezece ani, fiica ei. Era din mamă mulatră și tată alb, după cum arăta și tenul ei mai deschis decît al mamei, deși asemănarea cu aceasta era izbitoare. Avea aceiași ochi calzi și negri, cu genele însă ceva mai lungi ; părul negru îi cădea în bucle bogate. Era îmbrăcată și ea cu multă îngrijire ; mîinile ei albe și delicate dovedeau că nu cunoscuse munca de sclav.

Amîndouă trebuiau să fie vîndute a doua zi împreună cu servitorii lui Saint Clare. „Gentleman“-ul căruia îi aparțineau

și care avea să primească banii pentru ele era membrul uneia din congregațiile creștine din New York ; ca un om respectabil ce era, avea să pună banii în buzunar și să se ducă apoi să se împărtășească, uitînd cu desăvîrșire de acest episod.

Cele două femei — Susan și Emmeline — fuseseră cameristele personale ale unei doamne evlavioase și cumsecade din New Orleans. Aceasta se ocupase de ele cu multă grijă, le instruisese cu evlavie și ele învățaseră cu multă sîrguință să scrie și să citească. La dînsa avuseseră tot ce-și putea dori o persoană de condiția lor socială ca să fie fericită.

Proprietatea acestei doamne era administrată însă de unicul ei fiu ; nepăsător și fără judecată, acesta se îndatorase cu o sumă mare de bani și pînă la urmă dăduse faliment.

Unul din principalii creditori, onorabila societate „B. and Co.“ din New York, dăduse dispoziții avocatului ei din New Orleans să sechestreze proprietatea al cărei element mai de preț îl constituiau cele două femei și un grup de sclavi de pe plantație; el comunică aceasta la New York.

Domnul B., fiul doamnei evlavioase, care după cum am spus era creștin și cetățean al unui stat liber, se simțise puțin stîngenit. Bineînțeles că nu-i plăcea să facă comerț cu sclavi, să negustorească cu suflete omenești drept marfă ; erau însă în joc treizeci de mii de dolari — cam prea mulți bani ca să-i piardă pentru un principiu ! Așadar, după ce chibzuise și se sfătuisese cu felurite persoane ale căror povețe știa dinainte că îi vor conveni, domnul B. scrisese avocatului să rezolve afacerea cum crede el că e mai bine și să-i trimită beneficiul.

A doua zi după sosirea acestei scrisori la New Orleans, Susan și Emmeline fuseseră ridicate și trimise la obor pentru a aștepta licitația de a doua zi dimineața.

Cum luna se furișează acum printre gratiile unei ferestre, aruncînd o lumină slabă, am putea să încercăm să prindem un cîrmei din convorbirea lor. Amîndouă plîngeau în tăcere, ca să nu se audă una pe alta.

— Mamă, pune capul la mine în poală și încearcă să dormi puțin, spuse fata, străduindu-se să pară calmă.

— Nu mă lasă inima să dorm, Emmeline, nu pot ! Poate e ultima noapte cînd mai sîntem împreună.

— O, mamă, nu vorbi așa ! S-ar putea să fim vîndute împreună, cine știe ?

— Dacă ar fi vorba de altcineva, aș spune și eu la fel, Emmeline, răspunse mama ei. Mi-e așa frică însă să nu te pierd, încît nu văd decît primejdia care ne amenință.

— Dar bine, mamă, omul acela a spus că amîndouă arătăm așa cum trebuie și că o să ne vîndă bine.

Susan își aminti de privirile și cuvintele lui cu o strîngere cumplită de inimă ; omul se uitase la mîinile Emmelinei, îi ridicase în sus părul buclat și o evaluase drept un articol de prim rang. Susan primise o educație creștină, fusese crescută în spiritul Bibliei, pe care o citea în fiecare zi, și era tot atît de îngrozită ca orice mamă creștină la gîndul că fetița ei va fi vîndută și destinată unei vieți rușinoase ; nu avea însă nici o nădejde și nici o ocrotire.

— Mamă, cred că ne-am putea descurca de minune, dacă tu ai găsi un loc de bucătăreasă, iar eu ca fată în casă sau croitoreasă în vreo familie. Am credința că vom izbuti. Hai să ne arătăm amîndouă cît putem mai vesele și vioaie și să spunem tot ce știm să facem. Poate o să avem noroc.

— Vreau să-ți perii mîine părul lins pe spate, zise Susan.

— De ce, mamă ? Îmi stă mult mai rău.

— Da, dar așa o să te vîndă mai ușor.

— Nu văd de ce ! se miră copila.

— Sînt mai multe șanse să te cumpere o familie onorabilă, dacă ai o înfățișare modestă și simplă, fără să pari preocupată de a fi cît mai frumoasă. Îi cunosc mai bine decît tine.

— Bine, mamă ! Am să fac așa cum spui.

— Ascultă, Emmeline, dacă se va întîmpla cumva ca de poimîine să nu ne mai vedem, presupunînd că eu am să fiu vîndută cine știe unde, pe vreo plantație, iar tu în altă parte, amintește-ți întotdeauna de felul în care ai fost crescută și de tot ce-ți spunea stăpîna. Ia-ți Biblia și cartea de rugăciuni

cu tine. Dacă ai să fii credincioasă Celui de Sus, îți va fi și El ție credincios.

Așa vorbi biata femeie deznădăjduită, căci ea știa că orice bărbat, oricât de rău și de brutal, oricât de nelegiuit și de necruțător ar fi, va putea cumpăra a doua zi pe fiica ei, trup și suflet, numai fiindcă avea bani. Atunci cum o să mai fie copila ei credincioasă? Se gândea la toate astea în timp ce-și ținea fetița în brațe, dorindu-i să fi fost mai puțin frumoasă și atrăgătoare. Și parcă suferea și mai cumplit când își aducea aminte ce creștere evlavioasă și curată, cu mult deasupra nivelului obișnuit, primise fata ei. Singurul refugiu care-i mai rămăsese era rugăciunea. Multe asemenea rugi s-au înălțat către Dumnezeu din aceste onorabile închisori de sclavi, curate și bine întreținute. Și, după cum o să se dovedească într-o zi ce va să vină — Dumnezeu nu a uitat aceste rugi, căci scris e: „Mai bine ar fi pentru cel ce face să greșească pe unul din cei mici, să i se atîrne o piatră de moară de gît și să fie înecat în adîncul mării!”

Blînde și liniștite, razele lunii priveau în sală, așternînd umbrele zăbrelelor de la ferestre pe trupurile adormite, culcate jos pe podea. Mama și fiica îngînau un cîntec de jale și de zbucium, pe care sclavii îl cîntau de obicei la înmormîntări :

Unde plînge Mary ?

Unde plînge Mary ?

A ajuns pe meleagurile cele frumoase.

A murit și s-a dus la cer,

A murit și s-a dus la cer ;

A ajuns pe meleagurile cele frumoase.

Melodia cîntată de voci nespuse de dulci și triste purta în ea toată disperarea omenească și speranța paradisului ; și cuvintele pluteau într-o cadență emoționantă prin camerele întunecoase ale închisorii, vers după vers :

Unde sînt Paul și Silas ?

Unde sînt Paul și Silas ?

*S-au dus pe meleagurile frumoase.
Au murit și s-au dus în cer,
Au murit și s-au dus în cer ;
Au ajuns pe meleagurile frumoase.*

Cîntați, cîntați mai departe, suflete nefericite ! Noaptea-i scurtă și dimineața de mîine vă va despărți pe vecie !

Dar iată că s-au ivit zorile și toată lumea se agită care-n-cotro. Stimabilul domn Skeggs e ocupat și bine dispus, căci o mulțime de probleme trebuie puse la punct pentru bunul mers al licitației... Un control rapid al toaletei, însoțit de porunci stricte ca toți să-și ia mutra cea mai veselă și să fie cît mai vioi ; apoi adunarea în cerc pentru o ultimă inspecție, înainte de plecarea spre piață...

Domnul Skeggs, cu trabucul în gură și o ramură de palmier în mînă, se plimba încolo și încoace pentru a face ultimele retușuri „mărfii“.

— Ce-i asta ? exclamă el, oprindu-se în fața lui Susan și a Emmelinei. Unde ți-s cîrlionții, fetiço ?

Fata se uită timidă la mama ei. Femeia răspunse grăbit, cu dibăcia foarte des întîlnită la cei de un neam cu ea :

— I-am spus aseară să-și netezească bine părul ; e mai serios decît înainte. Prea-i fluturau bucele !

— Prostii ! răspunse hotărît omul, întorcîndu-se spre fată. Du-te imediat și fă-ți părul numai bucle ; gigea de tot ! Apoi adăugă, plesnind din ramura de palmier indian pe care o ținea în mînă : Vezi să fii înapoi la timp ! Poți să te duci să-i ajuți, se adresează el mamei. Cîrlionții ăștia reprezintă o diferență de o sută de dolari la vînzare.

*

*

*

Sosise ceasul. Bărbați de toate națiile se plimbau încoace și încolo pe pardoseala de marmură, sub o minunată cupolă. De fiecare parte a sălii rotunde erau mici tribune pentru crainici și pentru conducătorii licitației.

Două tribune, situate la cele două extremități ale sălii, erau ocupate de niște domni eleganți și distinși, care strigau cu entuziasm niște anunțuri în franceză și engleză, făcînd să se urce prețurile oferite de cunoscători pentru diferitele mărfuri.

O a treia tribună era încă neocupată ; în jurul ei se afla un grup de sclavi care așteptau să înceapă vînzarea.

Printre ei recunoaștem pe servitorii lui Saint Clare — Tom, Adolph și alții ; de asemenea și pe Susan și Emmeline, care își așteptau rîndul, îngrijorate și abătute. Diferiți spectatori, unii hotărîți să cumpere, alții să caște gura, se adunară împrejurul sclavilor, pipăindu-i, examinîndu-i cu atenție și făcînd aprecieri, ca niște jochei care ar discuta despre calitățile unui cal.

— Alo, Alf ! Ce vînt te-aduce aci ? întrebă un tînăr scos ca din cutie, bătîndu-l pe umăr pe un altul la fel de spilcuit, care-l examina pe Adolph cu monoculul.

— Am nevoie de un valet și am auzit că lotul Saint Clare pleacă. M-am gîndit să mă uit puțin la dînșii...

— Nici prin gînd nu mi-ar trece vreodată să cumpăr un sclav de-al lui Saint Clare ! Sînt toți niște negri răsfățați și obraznici ca dracii ! răspunse celălalt.

— Nu-ți fie teamă de asta ! Am să-i lecuiesc repede de ifosele lor dacă au să încapă pe mîna mea ; or să-și dea seama curînd că au de-a face cu un altfel de stăpîn decît monsieur Saint Clare. Pe cîntea mea, pe individul ăsta îl cumpăr. Îmi place statura lui.

— Ai să vezi, o să te coste o avere ca să-l poți întreține. E îngrozitor de extravagant !

— Da, da, pe Dumnezeuul meu, o să constate însă foarte repede că nu-i merge să fie extravagant cu mine. Numai să-l trimit de cîteva ori la casa de corecție să i se dea o bătaie bună, și să vezi cum îl învăț minte și-l fac să-și vină în fire. Am să-l schimb cu desăvîrșire, ai să vezi. Îl cumpăr, ce mai încolo și încoace !

Tom cercetase trist mulțimea de figuri care se îngrămădeau în jurul lui, doar-doar va găsi omul care i-ar plăcea să-l numească stăpînul lui. Dacă vei fi pus și dumneata vreodată,

cititorule, în situația de a alege dintre două sute de oameni pe acela care urmează să-ți fie stăpîn, vei înțelege întocmai ca și Tom cît de puțini sînt cei în mîinile cărora te-ai simți bine.

Tom văzu nenumărați bărbați — indivizi grași și morocănoși, omuleți piperniciți și vioi, bărbați înalți și slabi, cu fața prelungă și trăsăturile aspre; tot felul de oameni butucănoși, cu mutre indiferente, ce-și recrutează semenii cu nepăsarea cu care ar strînge un braț de surcele și le-ar pune apoi pe foc sau în coș, după cum le convine. Printre toți aceștia, Tom nu văzu însă nici un Saint Clare.

Puțin înainte de începerea vînzării un bărbat scund, lat în spate și vînjos, își făcu drum cu coatele prin mulțime, cu aerul cuiva care ia o treabă în serios. Purta o cămașă de pînză cadrilată, desfăcută la piept; pantalonii arătau și mai prost: erau murdari și uzați. Omul se apropie de grupul de negri și începu să-i examineze cu atenție. Din prima clipă, individul acela îi inspiră lui Tom dezgust și oroare, sentimente ce se accentuară și mai mult cînd îl văzu mai de aproape. Deși scund, părea voinic ca un uriaș. Și trebuie să mărturisim că scăfîrlia lui rotundă ca o ghiulea, ochii mari, de un cenușiu deschis, cu sprîncenele zbîrlite și galbene ca nisipul, părul țepos ca o sîrmă și decolorat de soare erau departe de a produce o impresie bună; gura mare și vulgară era plină de tutunul pe care-l mesteca întruna; din cînd în cînd scuipa cîte o adevărată salvă care împrôsca jur împrejur; avea mîini neobișnuit de mari, păroase, arse de soare, pistruiate și murdare, garnisite cu niște unghii lungi, respingătoare. Omul acesta începu să examineze personal întreg grupul, fără nici o sfială. Îl apucă pe Tom de fălci și-i deschise gura ca să-i controleze dinții; îl puse să-și suflece mînele ca să-și arate mușchii; îl suci pe toate părțile și-l puse să sară și să alerge ca să-i vadă mersul.

— De unde ești? adăugă el laconic, după aceste prealabile cercetări.

— Din Kentucky, stăpîne, răspuse Tom uitîndu-se în jurul lui ca și cum ar fi căutat o scăpare.

— Cu ce te-ai ocupat ?

— Am văzut de ferma stăpînului, zise Tom.

— Se prea poate, făcu celălalt scurt, îndepărtîndu-se. Se opri o clipă și în fața lui Adolph ; apoi, improșcîndu-i ghetele bine lustruite cu o descărcătură de tutun, o porni mai departe, cu un „hm“ disprețuitor. Se opri din nou în fața Susanei și Emmelinei. Întinse mîna greoaie și murdară către fată și o trase spre el ; îi pipăi gitul, pieptul și brațele, îi examină dinții și apoi o împinse înapoi lîngă mamă-sa. Biata Susan ! Chipul ei răbdător oglindea toată suferința prin care trecuse la fiecare mișcare a hidosului străin !

Fata se sperie și începu să plîngă.

— Încetează cu schelălăitul, destrăbălato ! îi strigă conducătorul licitației. Începe licitația !

Și licitația începu.

Adolph căzu în mîinile tînărului domn care intenționa să-l cumpere și care plăti pentru el o sumă frumușică ; ceilalți sclavi din lotul Saint Clare fură luați de diverși ofertanți.

— Ei, băiete, sus ! N-auzi ? îi spuse conducătorul licitației lui Tom.

Tom se urcă pe butuc, aruncînd priviri neliniștite în jur. I se păru că totul se contopește într-o larmă generală, nedeslușită ; vorbăria crainicului care striga diversele calificative în franceză și engleză. succesiunea rapidă a ofertelor spuse în aceleași limbi ; și apoi, într-o clipă, se auzi ultima lovitură de ciocan și sunetul limpede care marca ultima silabă a cuvîntului „dolari“. Conducătorul licitației anunță prețul și Tom fu predat noului stăpîn. Fu împins de pe butuc. Bărbatul cel scund, cu capul ca o ghiulea, îl apucă brutal de umăr și-l împinse la o parte, spunîndu-i răstit :

— Stai acolo !

Tom înțelegea cu greu ce se petrecea. Ofertele însă continuară în același vuiet neconținut, cînd în franceză, cînd în engleză. Din nou se auzi zgomotul ciocanului. Susan a fost

vîndută ! Coborî de pe butuc, se opri și privi îngîndurată înapoi. Fiică-sa întinse mîinile către ea. Susan se uită despe-rată la cumpărătorul ei, un domn înalt, între două vîrste, cu o înfățișare onorabilă și o figură binevoitoare.

— O, stăpîne, te rog, cumpăr-o pe fiica mea !

— Cu multă plăcere, dar mă tem că nu pot să-mi permit ! spuse domnul, uitîndu-se cu părere de rău și interes la tînăra fată ; Emmeline se urcase pe butuc și arunca în jur priviri speriate și timide.

Sîngele i se urcase în obraji, colorîndu-i fața altminteri palidă, iar ochii îi ardeau ca focul ; biata maică-sa gemea de durere văzînd-o mai frumoasă ca oricînd. Conducătorul lici-tației își dădu seama de calitățile sclavei și nu mai contenea cu vorbăria cînd în franceză, cînd în engleză. Ofertele creșteau vertiginos.

— Am să fac tot ceea ce e cu putință, spuse domnul cel binevoitor, făcîndu-și loc și alăturîndu-se ofertanților. În cîteva clipe însă ofertele îl depășiră și tăcu.

Conducătorul licitației era tot mai agitat. Ofertele însă începuseră treptat să scadă. Se dădea acum lupta între un cetă-țean în vîrstă, cu înfățișare aristocratică, și cunoștința noastră cu capul ca o ghiulea. Cetățeanul ofertă de cîteva ori măsu-rîndu-și disprețuitor adversarul ; dar capul de ghiulea îi era superior atît ca încăpăținare, cît și în ce privește dimensiunile ascunse ale pungii ; disputa mai dură doar o clipă, apoi cio-canul căzu. Iată-l intrat în posesia fetei — trup și suflet ! Numai Dumnezeu poate s-o mai ajute !

Stăpînul ei era domnul Legree, proprietarul unei plantații de bumbac pe Rîul Roșu. Fata, împinsă de la spate împreună cu Tom și încă alți doi bărbați, plecă plîngînd. Domnul cel binevoitor regretă întîmplarea ; dar, la urma urmelor, lucruri dintr-astea se vād în fiecare zi. Mamele și fiicele plîng tot-deauna la asemenea licitații, n-au încotro ; și respectabilul domn se îndepărtă în altă direcție, împreună cu noua lui achiziție.

Două zile mai târziu, avocatul firmei creștine a lui „B. and Co.“ New York trimise banii la destinație. Pe dosul poliței obținute astfel, „B. and Co.“ ar fi trebuit să scrie cuvintele marelui platnic al Universului, căruia îi va da cîndva socoteală:

„Cînd cere socoteală pentru sîngele de el răscumpărat, nu uită strigătele celor umili !“

CAPITOLUL XXXI

Cale de mijloc

**„Ochii tăi sînt așa de curajoși
că nu pot să vadă răul și nu poți
să privești nelegiuirea. Cum ai
putea privi pe cei mișei și să
taci cînd cel rău mănincă pe cel
mai neprihănit decît el ?“ —
Habacuc, 1, 13**

TOM STĂTEA ÎN FUNDUL CALEI UNUI VAPORAȘ prăpădit și murdar, care urca pe Rîul Roșu ; avea lanțuri la mîini și la picioare și o greutate mai mare decît lanțurile îl apăsa pe suflet. Totul dispăruse de la orizontul vieții lui — și luna, și stelele ; căminul din Kentucky, cu soție, copii și stăpîni îngăduitori ; casa lui Saint Clare, cu toate rafinamentele și splendorile ei ; Eva cu părul auriu și ochii de sfîntă. Saint Clare chipeș, mîndru, vesel, în aparență nepăsător, dar întotdeauna blînd și bun, ceasurile de tihnă și răgaz acordate cu îngăduință — duse erau toate ; trecuseră pe lîngă el spre a nu se mai întoarce, așa cum alunecau acum copacii și malurile rîului. Și în locul lor ce rămăsese ? Una din cele mai amare încercări ale vieții de sclav, ușor impresionabil și sensibil la frumos, este atunci cînd, după ce și-a însușit într-o familie de oameni rafinați, civilizați gusturile și sentimentele specifice unui astfel de mediu, ajunge sclavul celui mai brutal și ordinar dintre oameni ; e ca și cum un scaun sau o masă

care au împodobit cîndva un minunat salon ar ajunge în cele din urmă într-un hal fără hal, într-o speluncă murdară sau într-un josnic stabiliment de desfrîu.

Marea deosebire este însă că masa și scaunul nu simt nimic, pe cînd omul e conștient de această degradare ; nici una din legile care îngăduie ca el să fie „luat și socotit drept o proprietate particulară“ nu-i poate distruge sufletul și micul său univers personal cu amintirile, iubirile, temerile și dorințele lui.

Domnul Simon Legree, noul stăpîn al lui Tom, cumpărase sclavi la mai multe tîrguri din New Orleans ; în total opt oameni ; îi dusesese apoi doi cîte doi, cu cătușe la mîini, pe bordul corăbiei *Piratul*, care se pregătea să pornească în călătorie pe Rîul Roșu.

După ce îi îmbarcă și vasul se depărtă de țărm, Legree coborî în cală și, cu îngîmfarea ce-i era caracteristică, începu să-i treacă în revistă. Se opri în fața lui Tom, care în vederea vînzării fusese îmbrăcat în costumul lui cel mai bun, de postav, și purta o cămașă bine scrobită și ghetе frumos lustruite. Domnul Legree se exprimă cît se poate de concis :

— Scoală-te în picioare !

Tom, se execută.

— Scoate-ți cravata aia !

Stînjedit de cătușe, Tom începu s-o desfacă ; Legree îi veni în ajutor trăgîndu-i-o de la gît cu o smucitură foarte puțin delicată ; o băgă în buzunar, apoi deschise geamantanul lui Tom, pe care-l mai scotocise o dată, și scoase dinăuntru o pereche de pantaloni vechi și o haină ruptă și prăpădită, pe care Tom obișnuia să le poarte la grajd ; îi desfăcu cătușele de la mîini și, arătîndu-i un loc mai retras, între lăzi, îi porunci :

— Du-te colo și pune-ți hainele astea.

Tom se supuse și în cîteva clipe fu înapoi.

— Scoate-ți ghetetele, porunci Legree.

Tom făcu întocmai.

— Na ! îi spuse stăpînul, zvîrlindu-i o pereche de ghetе mari și butucănoase cu care sînt încălțați de obicei sclavii. Pune-le pe-astea !

Deși se schimbase în grabă, Tom avusese totuși grijă să-și mute Biblia lui dragă dintr-un buzunar în altul. Și bine făcuse, fiindcă domnul Legree îi puse din nou cătușele la mîini și începu să inspecteze pe îndelete buzunarele hainelor pe care le dezbrăcase. Scoase o batistă de mătase și o băgă la el în buzunar. Mai găsi cîteva fleacuri pe care Tom le păstrase cu drag, fiindcă odinioară o distrase cu ele pe Eva ; se uită la ele, grohăind disprețuitor, și le aruncă peste umăr, în apă. În graba sa, Tom uitase cartea de rugăciuni metodistă. Legree dădu peste ea și începu s-o răsfoiască.

— Hm ! Bineînțeles, ești și evlavios ! Va să zică așa : ești creștin și bisericos, hai ?

— Da, stăpîne, răspunse Tom hotărît.

— Ei, am să te dezvăț eu repede de asta. Negrii care zbiară, bîlmăjesc rugăciuni și imnuri bisericești n-au ce căuta pe plan-tația mea. Ține minte asta. Bagă de seamă, adăugă el, bătînd din picior și uitîndu-se fioros la Tom, acum eu sînt biserica ta ! Înțelegi ? Ai să faci așa cum îți spun.

Negrul nu rosti nici un cuvînt. Dar în sufletul lui un glas răspunse : „Nu !“ Și același glas îi repetă cuvintele unui vechi text profetic, pe care Eva i-l citise adesea : „Nu te teme, căci te-am răscumpărat pre tine, te-am chemat pre numele tău, al meu ești“.

Simon Legree nu auzi însă acest glas lăuntric și nici nu putea să-l audă vreodată. Se mulțumi să-l mai fulgere o dată pe Tom cu privirea, apoi se depărtă, luîndu-i geamantanul care conținea un bogat sortiment de haine și lenjerie în foarte bună stare. Imediat în jurul lui se strînseră mai mulți mari-nari din echipaj, care făceau haz de negrii care vor să facă pe domnii ; Legree le vîndu la repezeală toate obiectele și la urmă puse la licitație și geamantanul gol. Isprava aceasta păru tuturor o glumă foarte izbutită, mai ales cînd văzură expresia cu care Tom se uita cum i se împărțeau lucrurile ; punerea

geamantanului la licitație îi înveseli însă mai mult ca orice, prilejuind o seamă de glume și vorbe de haz.

După ce sfârși cu mezatul, Simon se întoarse din nou spre sclavul său.

— Vezi, Tom, te-am scăpat de orice bagaj de prisos. Ai grijă de hainele de pe tine ca de ochii din cap ; n-ai să capeți așa curînd altele. Eu obișnuiesc să atrag negrilor mei atenția. La mine pe plantație un costum trebuie să țină un an.

Simon se îndreptă apoi spre Emmeline, care era legată în lanțuri împreună cu o altă femeie.

— Curaj și voie bună, draga mea, spuse el bătînd-o ușor pe bărbie.

Fata îi aruncă fără să vrea o privire plină de dezgust, de teamă și de ură, care nu trecu neobservată.

Legree se încruntă și se uită furios la ea :

— Cu mine nu merg fasoanele astea, fetițo ! Să faci bine și să fii veselă cînd îți vorbesc, m-auzi ? Și tu, bătrînă gălbejită, lasă mutra asta de înmormîntare și nu mai face pe grozava, adăugă el îmbrîncind pe mulatra care era ferecată-n lanțuri alături de Emmeline. Dîndu-se un pas înapoi, Legree strigă : Ascultați-mă cu toții ; uitați-vă la mine, drept în ochii mei, drept de tot, așa, porunci el, bătînd din picior la fiecare comandă.

Privirile negrilor se ațintiră asupra lui, vrăjite parcă de ochii verzi-cenușii care aruncau flăcări.

— Uitați-vă, zise el încordîndu-și pumnul mare și greu ca un ciocan, vedeți pumnul ăsta ? Ia încercați-l ! îi spuse el lui Tom, lovindu-l cu pumnul peste mînă. Uitați-vă la oasele astea ! Știți cum s-a făcut pumnul ăsta tare ca fierul ? Pe spinarea negrilor. N-am întîlnit nici unul pe care să nu-l dobor dintr-o lovitură.

Și ridică amenințător pumnul, atît de aproape de obrazul lui Tom, încît acesta se trase înapoi, clipind speriat.

— Eu nu țin nici un fel de paznici ; eu singur sînt paznic și fiți siguri că am ochi buni ! Fiecare din voi trebuie să mi se supună fără să crîcnească și fără tăragăneală, altfel nu-i

chip ! N-o să găsiți la mine nici un fel de îngăduință ! Sînt fără pic de milă ! Așadar, vedeți-vă de treabă !

Înspăimîntate, femeile își opriseră fără voie respirația : sclavii se așezară pe jos cu toții, triști și îngrijorați. Simon se răsuci pe călcîie și se duse să bea un păhărel de rachiu la barul de pe corabie.

— Așa mă port eu cu negrii mei, spuse el unui domn tînăr, care stătuse lingă el în timp ce vorbise negrilor. Metoda mea este să-i țin din scurt de la început, ca să știe ce-i așteaptă.

— Zău ? ! făcu străinul uitîndu-se curios la el, ca un naturalist care studiază o specie neobișnuită.

— Da, da. Eu nu fac parte din plantatorii aceia boieroși, cu degetele de crin, care se lasă furați și înșelați de vreun blestemat de supraveghetor. Pune mîna aici, pe încheieturile astea ! Ia te uită la pumnul meu ! Da, domnule, pumnul ăsta s-a întărit ca piatra pe spinărea negrilor ! Pune mîna să vezi !

Străinul pipăi cu degetele locul arătat și zise simplu :

— E destul de tare. Apoi adăugă : Bănuiesc că și inima dumată e la fel, ca urmare a exercițiului de care vorbeai !

— Da, da ! Așa e ! spuse Simon rîzînd cu poftă. Nu cred să existe cineva mai aspru ca mine. Ascultă ce-ți spun : nimeni nu mă-ntrece ! Pe mine nu mă poate duce un negru nici cu lingușiri, nici cu văicăreli ! Țasta-i adevărul.

— Văd că ai un lot frumos de sclavi.

— E drept, răspunse Simon. Ala de colo e Tom ; mi s-a spus că e un exemplar neobișnuit. L-am plătit cam scump. Am de gînd să-l fac vizitiu și administrator. Partea proastă e că s-a învățat să fie tratat cu mînuși. O să-i scot însă găr-găunii din cap și treaba o să meargă strună ! Cu femeia aia gâlbejită m-am păcălit... E cam bolnăvicioasă. Poate o să mai reziste un an sau doi. Eu nu obișnuiesc să-mi menajez negrii ; îi dau gata și apoi cumpăr alții ! Țasta-i sistemul meu. Îți dă mai puțină bătaie de cap ! Unde pui că e și mai ieftin ! Și Simon trase o dușcă.

— Cam cît timp trăiesc negrii la dumneata ? întrebă tînărul străin.

— Nu știu. Depinde de constituția fiecăruia. Indivizii mai voinici, șase-șapte ani. Ai mai sfrijiți ies din circulație după doi-trei ani. La început îmi băteam capul grozav cu ei, ca să-i fac să reziste mai mult ! Îi doftoriceam cînd erau bolnavi, le dădeam îmbrăcăminte, pături, tot ce vrei și ce nu vrei ! Pe scurt, căutam să-i țin pe toți în condiții omenști și să le asigur o existență confortabilă. Ei bine, a fost pur și simplu inutil ! Am pierdut bani și mi-am luat belea pe cap ! Acum nu mai cruț pe nici unul ! Sănătos sau bolnav, la treabă ! Cînd moare un negru, cumpăr altul ; e mai ieftin și mai comod din toate punctele de vedere.

Tinărul se îndepărtă ; se duse și se așeză lîngă un domn care ascultase nemulțumit convorbirea.

— Să nu crezi că acest individ reprezintă tipul plantatorului din Sud ! spuse el.

— Sper că nu, răspunse tinărul, apăsînd pe cuvinte.

— E un individ josnic, ordinar, brutal ! continuă celălalt.

— Și cu toate astea, legile dumneavoastră îi permit să aibă la discreția lui un număr cît de mare de ființe omenști fără apărare, obligate să se supună orbește voinței lui. Și nu poți să tăgăduiești că, așa josnic cum e, mai sînt încă mulți ca el pe lumea asta.

— Da, dar sînt și mulți plantatori cumsecade, omenoși.

— De acord, stărui tinărul, dar părerea mea e că dumneavoastră, cei cumsecade, cei omenoși, sînteți răspunzători de brutalitățile și fărădelegile acestor ticăloși, căci fără autoritatea și solidaritatea dumneavoastră întregul sistem s-ar duce de ripă într-un ceas... Dacă n-ar exista decît plantatori ca ăștia, continuă el, arătînd cu degetul spre Legree, care stătea cu spatele la ei, toată șandramaua s-ar prăbuși ca un castel de cărți de joc. Omenia celor respectabili ca dumneavoastră tolerează și protejează brutalitatea celor de teapa lui Legree.

— Ai, fără îndoială, o părere foarte bună despre caracterul meu ! zîmbi plantatorul. Te sfătuiesc însă să nu vorbești așa tare ; pe bord se află și unii care s-ar putea dovedi mai puțin îngăduitori ca mine cu părerile dumitale. Ai face mai bine

să aștepti pînă cînd o să ajungem pe plantația mea ; acolo poți să ne ocărăști după pofta inimii.

Tînărul se roși și zîmbi ; puțin după aceea, cei doi călători se adînciră într-o partidă de table.

Între timp, o altă conversație avea loc pe puntea de jos a corăbiei, între Emmeline și mulatra de care era legată. Cum e și firesc, își împărtășeau unele amănunte din viața lor.

— A cui erai dumneata ? întrebă Emmeline.

— Stăpînul meu era domnul Ellis, din Levee Street. Poate i-ai văzut casa !

— Era bun cu dumneata ?

— Da, pînă cînd s-a îmbolnăvit. A bolit peste șase luni și se făcuse foarte nervos. Nu-i plăcea să vadă pe cineva odihnindu-se nici ziua, nici noaptea. Și s-a făcut așa de curios, că nimeni nu-i mai intra în voie. Pe zi ce trecea se făcea mai supărăcios ! Mă puneă să stau noptile de veghe, pînă cînd am ajuns să cad din picioare și să nu mai pot ține ochii deschiși. Într-o noapte m-a furat somnul. M-a ocărit groaznic. A zis că o să mă vîndă celui mai rău stăpîn pe care o să-l găsească. Dar înainte de a muri, mi-a făgăduit că o să-mi redea libertatea.

— Ți-ai făcut prieteni buni pe-acolo ? întrebă Emmeline.

— Bărbatul meu era fierar. Stăpînul obișnuia să-l dea cu chirie. M-au ridicat așa de repede, încît nici n-am avut timp să-l văd. Am și patru copii. Doamne, Dumnezeule ! izbucni femeia, acoperindu-și fața cu mîinile.

Fiecare din noi are o înclinare firească să spună o vorbă de mîngiere celui care ne povestește ceva foarte trist. Emmeline voi s-o încurajeze, dar nu găsi nici un cuvînt potrivit. Ce-ar fi putut să-i spună ? Ca și cum s-ar fi înțeles, amîndouă se feriră să pomenească numele omului îngrozitor care era acum stăpînul lor.

E drept, există religie, care te susține în clipele cele mai grele. Mulatra era adeptă a bisericii metodiste, și deși fără carte, era sincer evlavioasă. Datorită stăpînei sale credincioase, Emmeline primise o educație mult mai îngrijită ; învățase să

scrie și să citească și fusese inițiată cu răbdare în interpretarea Bibliei. Cu toate acestea, credința cea mai puternică n-ar fi pusă la grea încercare dacă un credincios s-ar vedea în aparență părăsit de Dumnezeu, fiind lăsat pradă violenței nemiloase? Cu atât mai mult poate fi zdruncinată credința celor simpli și umili, a celor săraci cu duhul sau de vîrstă încă fragedă.

Vasul înainta cu încărcătura sa de dureri, urcînd cursul apei roșiatice și tulburi și strecurîndu-se printre malurile întortocheate și abrupte ale Rîului Roșu. Priviri triste și obosite urmăreau țărmurile roșcate, prăpăstioase, care se succedau într-o uniformitate monotonă. Într-un tîrziu, vasul se opri în fața unui orașel și Legree coborî împreună cu sclavii lui.

CAPITOLUL XXXII

Meleaguri mohorîte

„Meleagurile mohorîte de pe lume sînt pline de lăcașuri ale cruzimii.”

TÎRÎNDU-SE ANEVOIE în urma unei căruțe primitive, Tom și tovarășii lui înaintau pe un drum greu.

În căruță se instalase Simon Legree; cele două femei încătușate fuseseră îngrămădite printre bagaje în spatele căruței. Acum se îndreptau cu toții spre plantația care se afla la o bucată de drum de mare.

Era un drum sălbatic și pustiu, care ba șerpuia prin meleaguri sterpe și jalnice unde vîntul șuiera sinistru printre pinii golași, ba străbătea podișuri cu trunchiuri putrede de copaci sau ocoalea mlaștini înconjurate de chiparoși înalți și triști, care-și înălțau tulpinile din pămîntul lipicios și umed ca un burete, lăsînd să atîrne de pe trunchiuri ghirlande funebre de mușchi negru. Din cînd în cînd, șerpi hidoși alu-

necau printre buturugile și vreascurile împrăștiate ici și colo, care putrezeau prin smîrcuri.

Deprimantă călătorie chiar pentru drumețul care cu buzunarele doldora și călare pe un cal bun a pornit-o pe drumul pustiu, ducîndu-se să-și vadă de treburile lui. Și cu atît mai apăsătoare și mai tristă pentru bietul rob pe care fiecare pas îl îndepărtează tot mai mult de ceea ce îi este drag.

Oricine ar fi înțeles aceasta dacă ar fi văzut chipurile livide și abătute, privirile obosite și triste, oprindu-se pline de dor asupra fiecărui obiect pe care-l lăsau în urmă.

Legree însă mergea înainte, părăind foarte mulțumit; din cînd în cînd scotea din buzunar o sticlă cu rachiu și trăgea o dușcă.

— Hei, voi de colo, spuse el întorcîndu-se și văzînd figurile abătute ale sclavilor, ziceți-i un cîntec, măi băieți, hai s-auzim !

Oamenii se uitară unul la altul, codindu-se.

— Hai ! repetă Legree, însoțindu-și de îndată porunca cu o pocnitură de bici.

Tom începu să cînte un cîntec metodist :

*Ierusalime, căminul meu drag,
Nume de-a pururi scump mie !
Cînd s-or sfîrși necazurile mele,
Bucuriile toate, cînd...*

— Taci din gură, negru blestemat ! urlă Legree. Crezi că avem nevoie de cîntecele tale metodiste, răsuflate și drăcești ? Dați-i drumul, vă spun, ceva vesel, repede !

Un alt sclav începu una din melodiile stupide, destul de răsîndite printre negri :

*Stăpînul m-a pus să-nham luna,
Oho, băieți, ho !
Stăpînul vrea să scuipe luna,
Sus, oho, sus, ho !*

Cîntărețul adaptase cîntecul după bunul său plac, respectînd mai mult rima decît înțelesul cuvintelor. Toată lumea reluă refrenul în cor :

Ho-ho ! băieți ho !

Sus ! oho ! sus ! ho !

Cîntau strident, cu o veselie forțată, cu toate acestea nici un strigăt de durere, nici o rugăciune cît de fierbinte n-ar fi putut exprima o suferință atît de sfișietoare ca aceea care răzbătea din accentele sălbatice ale acestui cor ; era ca și cum sufletele lor mute, amenințate, îndurerate ar fi căutat un refugiu în sanctuarul inarticulat al muzicii, găsind acolo limbajul prin care își înălțau rugăciunile către Dumnezeu. Era o rugăciune pe care Simon n-o putea desluși. El îi auzea doar pe „băieți“ cîntînd zgomotos și era mulțumit : îi ajuta „să-și ridice moralul“.

— Ei, drăguța mea, spuse el întorcîndu-se spre Emmeline și punîndu-i mîna pe umăr, sîntem aproape acasă !

Cînd Legree urla și făcea scandal, Emmeline era îngrozită ; cînd puneă însă mîna pe ea și îi vorbea ca acum, fata ar fi vrut mai bine s-o lovească. Expresia ochilor lui o îmbolnăvea, făcea să se încrețească pielea pe ea. Fără să vrea, se agăța mai tare de mulatra de lîngă ea, ca și cum ar fi fost mama ei.

— N-ai purtat niciodată cercei ? o întreabă el, apucîndu-i urechea micuță cu degetele lui butucănoase.

— Nu, stăpîne, răspunse Emmeline tremurînd și uitîndu-se în jos.

— Ei, dacă ai să fii fată bună, am să-ți dau o pereche cînd ajungem acasă. Nu te speria ; n-am de gînd să te pun la muncă grea. Ai s-o duci bine cu mine și ai să trăiești ca o cucoană. Numai să te porți frumos !

Legree băuse atît cît trebuia ca să devină foarte curtenitor. În zare se iviră îngrăditurile plantației. Proprietatea aparținuse altă dată unui plantator bogat și cu bun-gust, care se ocupase îndeaproape de înfrumusețarea ei.

Cînd murise, lăsînd o mulțime de datorii, plantația fusese cumpărată, pe un preț de nimic, de Legree, care o folosea — ca tot ce-i cădea în mînă dealtminteri — drept mijloc de a face bani.

Proprietatea avea acum un aspect jalnic : tot ce fusese înainte grija de căpetenie a fostului stăpîn se ducea de rîpă.

Pajiștea de altădată din fața casei, cu iarba frumos tunsă și cu tufișuri sădite în chip de ornament, era acum năpădită de buruieni stufoase și încîlcite ; din loc în loc se aflau stîlpi pironiți pentru cai, iar în jur pămîntul era bătătorit de copite ; găleți găurite, știuleți de porumb și tot felul de resturi murdare zăceau împrăștiate peste tot. Ici și colo, cîte o floare de iasomie sau de caprifoi, acoperită de neghină, atîrna tristă de pe un pedestal scobit — altădată folosit drept glastră, acum utilizat ca țăruș pentru legat cați la conovăț.

Parcul de odinioară era năpădit și el de buruieni ; doar din loc în loc cîte o plantă exotică, singuratică, își mai ridica sfios căpșorul.

Sera nu mai avea geamuri, iar pe rafturile stricate se mai vedeau cîteva ghivece părăsite, cu niște bețe uscate în ele ; numai frunzele veștejite arătau că acolo crescuseră cîndva plante.

Căruța străbătu o cărare cu prundiș, plină de buruieni, și ajunse pe o alee largă, mărginită cu arbori de China ; siluetele lor grațioase și frunzișul lor neastîmpărat păreau a fi singurele care scăpaseră de delăsarea generală — asemenea unor spirite nobile, în care rădăcinile binelui erau atît de adînci și de puternice, încît, în mijlocul ruinei, înfloreau și se dezvoltau și mai mult.

Casa fusese spațioasă și frumoasă. Era clădită în stilul obișnuit în Sud ; avea două etaje și o terasă largă de jur împrejur, spre care dădeau toate ușile exterioare ; primul cat era susținut de stîlpi din cărămidă. Acum, clădirea făcea o impresie neplăcută, de părăsire și de lipsă de confort. Unele ferestre erau astupate cu scînduri, altele aveau geamuri sparte, iar obloanele atîrnau într-o singură țițină ; într-un cuvînt, totul

dovedea nepăsare și neorînduială. Bucăți de scînduri, paie, butoaie și lăzi vechi și stricate zăceau pretutindeni pe jos. Trei-patru dulăi feroși, deșteptați de zgomotul căruței, dădură buzna, gata să înșface pe oricine le-ar fi ieșit în cale ; servitorii în zdrențe care se arătară în urma lor izbutiră cu greu să-i oprească să nu se repeadă la Tom și tovarășii lui.

— Vedeți ce vă așteaptă dacă încercați să fugiți ?! rînji Legree la Tom și la ceilalți negri, mîngîind dulăii cu o satisfacție răutăcioasă. Cîinii aștia au fost învățați să vîneze negri ; le este totuna dacă în loc de cină ar înghiți pe unul din voi ! Așadar, băgați-vă mințile în cap. Ei, Sambo ! spuse el unui negru în zdrențe, cu o pălărie fără boruri, care se tot învîrtea în jurul lui. Cum au mers lucrurile ?

— Clasa-ntîi, stăpîne !

— Quimbo, ți-ai adus aminte ce ți-am spus ? se adresă el unui alt negru, care se foia plin de zel, pentru a atrage atenția lui Legree.

— Firește.

Acești doi negri erau personajele principale ale plantației. Legree îi inițiasese sistematic în arta brutalității și sălbăticeii, la fel cum făcuse și cu dulăii lui. Prin exerciții îndelungate, izbutise să-i aducă aproape la același nivel.

S-a spus adesea, ca un argument puternic împotriva rasei negre, că un supraveghetor negru e întotdeauna mai bestial și mai crud decît unul alb. Lucrul acesta dovedește însă că inteligența negrului a fost mult mai asuprită și înjosită decît aceea a omului alb. Și acest lucru e tot atît de valabil pentru rasa neagră ca și pentru orice altă rasă asuprită de pe glob.

Legree își administra plantația după sistemul unor suverani despre care citim în cărțile de istorie ; Sambo și Quimbo se urau din toată inima ; la rîndul lor, sclavii de pe plantație îi urau deopotrivă ; asmuțîndu-i unul împotriva celuilalt, Legree era sigur că de la una din cele trei tabere va obține întotdeauna informațiile de care avea nevoie ca să afle tot ce se întîmplă pe plantație.

Nimeni nu poate trăi complet izolat, fără să întrețină unele relații sociale; Legree încuraja în raporturile lui cu cei doi sateliți negri ai săi un fel de familiaritate grosolană, de natură să-i bage însă oricînd pe unul din cei doi în încurcătură, căci la cea mai mică provocare, la un simplu semn, fiecare din ei era gata întotdeauna să profite de ocazie pentru a se răzbuna pe celălalt.

Așa cum stăteau acum lîngă Legree, păreau o ilustrare vie a faptului că oamenii brutali sînt mai josnici chiar decît animalele; chipurile lor necioplite, întunecate, lipsite de expresie, ochii bulbucați, privirile invidioase pe care și le aruncau unul altuia, timbrul gutural, limbajul barbar și brutal, hainele lor ferfenițite ce fluturau în bătaia vîntului — toate erau pe potrivă mediului nesănătos și neplăcut în care se aflau.

— Hei, Sambo, du pe băieții la locurile lor; uite și o muiere pentru tine! Ți-am făgăduit că-ți aduc una, adăugă Legree despărțînd-o pe mulatră de Emmeline și împingînd-o spre Sambo.

Femeia tresări și, dîndu-se îndărăt, izbucni:

— Stăpîne, mi-am lăsat bărbatul la New Orleans!

— Ei, și ce-i cu asta? Nu-ți trebuie unul și aici? Ține-ți gura și șterge-o! făcu Legree, amenințînd-o cu biciul. Haide, cucoană, spuse el apoi Emmelinei, tu vii cu mine înăuntru.

O mutră negricioasă și sălbatică se arată o clipă la o fereastră a locuinței și se uită afară. Cînd Legree deschise ușa, o voce de femeie spuse ceva pe un ton poruncitor și repezit. Tom, care se uita neliniștit după Emmeline, îl auzi pe Legree răspunzînd supărat: „Ține-ți fleanca! Fac ce-mi place!”

Altceva nu mai putu să audă, căci trebui să-l urmeze numaidecît pe Sambo spre cocioabele care urmau să le servească drept locuință. Aflate pe un fel de ulicioară, erau de fapt un șir de bordeie primitive, situate la mare depărtare de casă. Jalnice erau aceste cocioabe mizere, părăsite și pustii! Tom le privi deznădăjduit. Se mîngîiase cu gîndul că în orice cocioabă, oricît de primitivă, va putea totuși să pună o poliță pentru Biblia lui dragă, care-i va servi drept refugiu — oază

de singurătate — după munca zilei. Se uită atent înăuntru ; bordeiele nu erau decît niște găoace fără nici un fel de mobilă ; o grămadă de paie murdare erau împrăștiate pe podea — mai bine zis pe pămîntul gol, bătătorit de zecile de picioare ce trecuseră pe acolo.

— Care dintre ele va fi a mea ? îl întrebă supus pe Sambo.

— Nu știu. Cred că poți intra aici, răspunse Sambo, mai e loc pentru unul ! Avem acuma o sumedenie de negri. Nu știu, zău, ce să mă fac dacă mai vin și alții.

Era seara tîrziu : sclavii se întorceau istoviți, grupuri-grupuri la bordeiele lor ; bărbați și femei, morocănoși și stînjeniți, zdrențăroși și murdari, n-aveau nici un chef să privească cu simpatie pe noii-veniți. Fel de fel de sunete înăbușite se auzeau pe ulița cătunului ; erau vocile guturale, răgușite ale negrilor care se certau la moara de apă, așteptînd să-și macine pumnul de grăunțe ce li se dăduse. Din făina aceea nenorocită își preparau singura hrană care constituia masa lor de seară. Din zori pînă-n noapte fuseseră la munca cîmpului, mînați neîncetat de la spate de biciul supraveghetorului. Muncile erau în toi și arșița dogorea năprasnic ; acum toate mijloacele erau folosite pentru a sili pe sclavi să dea maximum de randament.

„Nu e mare lucru să culegi bumbac !“ socotesc poate nepăsătorii trîndavi. Să fie oare așa ? Nu e mare lucru să-ți cadă cîte o picătură de apă pe creștetul capului. Și totuși supliciul cel mai îngrozitor al Inchiziției erau tocmai acele picături de apă, care cădeau monoton una după alta, strop după strop, clipă de clipă în același loc ; și chiar dacă munca nu e grea în sine, ajunge nesuferită cînd e făcută sub constrîngere, oră de oră, cu o uniformitate neîndurătoare, cu o plictiseală care nu-ți lasă nici măcar o clipă de destindere. Tom se uita la oamenii care se perindau pe lîngă el, căutînd în zadar o figură deschisă, de care să se simtă atras. Nu văzu decît bār-

bați posomorîți, încruntați, abrutizați, femei slabe și deznădăjduite, care încetaseră de a mai fi femei — cele mai cu vlagă împingîndu-le la o parte pe cele slabe ; i se înfățișa tot egoismul animalic, fără margini, al ființelor omenеști de la care nimeni nu cere și nu așteaptă ceva bun și care, tratate din toate punctele de vedere ca niște brute, coborîseră aproape la nivelul acestora. Măcinatul grîului se prelungi pînă noaptea tîrziu, căci morile erau puține pentru nevoile tuturor ; așadar, cei slabi și istoviți fură dați la o parte de cei tari și ajunseră ultimii la rînd.

— Hei, tu de colo ! spuse Sambo, apropiindu-se de o mulatră și trîntind un sac de grăunțe în fața ei. Cum dracu' te cheamă ?

— Lucy.

— Bine. Lucy, tu ești acum femeia mea. Ai să macini grăunțele astea și ai să-mi pregătești cina ; m-auzi ?

— Nu sînt femeia ta și nici n-am să fiu ! răspunse mulatra cu o îndrăzneală sălbatică pe care i-o dădea disperarea. Du-te și vezi-ți de treabă.

— Te bat, făcu Sambo, ridicînd amenințător piciorul, gata s-o lovească.

— Poți să mă ucizi dacă vrei. Cu cît o s-o faci mai repede, cu atît o să fie mai bine. Aș vrea mai curînd să mor ! suspină ea.

— Hei, Sambo, am să te spun stăpînului că schilodești sclavii, făcu Quimbo, văzîndu-și mai departe de treabă la moară, după ce alungase cu răutate două-trei femei obosite care-și așteptau rîndul ca să-și macine grăunțele.

— Și eu am să-i aduc la cunoștință că nu lași femeile să vină la moară ! ripostă Sambo. Ține-ți rîndul.

Tom era leșinat de foame după călătoria din timpul zilei.

— Ei, tu ăla, ascultă ! strigă Quimbo, aruncîndu-i un sac de grăunțe. Haide, negrule, ia sacul și ai grijă de el. Mai mult decît atît nu mai capeți săptămîna asta.

Tom așteptă pînă tîrziu ca să-i vină rîndul la moară ; mișcat însă de chipul istovit a două femei care încercau să-și

macine singure grăunțele, făcu el această treabă în locul lor înainte de a mânca : ațîță pentru ele și focul care se stîngea și la care mulți își copseseră lipiile ; era o acțiune cu totul neobișnuită pentru cei de acolo — o faptă bună care, deși neînsemnată, mișcă totuși pe cele două femei ; fața lor aspră căpătă o expresie blîndă. Ele plămădiră pîinea lui Tom și tot ele o puseră la copt ; Tom se așează în fața focului și își scoase Biblia din buzunar, căutînd în ea puțină alinare.

— Ce-i asta ? întrebă una din femei.

— O Biblie, răspunse Tom.

— Dumnezeu mare ! N-am mai văzut așa ceva de cînd am plecat din Kentuck !

— Ești din Kentuck ? întrebă Tom cu interes.

— Da, și ce creștere bună am avut ; n-aș fi crezut niciodată că am să ajung aici, zise femeia oftînd.

— Ce-i cu cartea aia ? întrebă cealaltă femeie.

— Cum ce-i ? E Biblia !

— Ce-i aia Biblie ? întrebă femeia.

— N-ai auzit niciodată vorbindu-se despre ea ? spuse prima femeie. Mie în Kentuck stăpîna îmi citea adeseori. Pe cînd aici, doamne sfînte, numai înjurături, blesteme și pocnituri de bici auzim.

— Citește-ne puțin ! îl rugă femeia cealaltă, văzînd că Tom răsfoiește atent Biblia.

Tom citi : „Veniți la mine, voi toți care trudiți și sînteți oropsiți, eu vă voi da odihnă, vă voi aduce ușurare“.

— Frumoase cuvinte ! Cine le-a spus ?

— Dumnezeu, răspunse Tom.

— Tare aș vrea să știu unde-l pot găsi ! spuse femeia. M-aș duce la El, căci odihna și munca ușoară nu-s pentru mine ; eu tremur de oboseală, mă doare tot trupul, și Sambo mă bate mereu ca să culeg mai repede. Cît despre mîncare, de-abia noaptea tîrziu ni se dă. După aceea mi se pare că nici n-am dormit, căci pînă să închid ochii aud iar goarna de sculare și începe munca ! Dacă aș ști unde este Dumnezeu, m-aș duce la El.

— El este aici. El este pretutindeni ! zise Tom.

— Dumnezeu aici ? Nu-mi vine să cred ! Nu, Dumnezeu nu este aici, spuse femeia.

— N-are rost să mai vorbim acum. Aș vrea numai să pot dormi puțin.

Femeile plecară la colibe lor și Tom rămase singur lângă focul ale cărui văpăi roșiatice aruncau umbre ce-i jucau pe obraji. Luna argintie, cu fruntea ei senină, se înălța pe cerul purpuriu, îmbrățișînd cu privirea-i calmă și tăcută pe omul negru, singuratic, cu brațele încrucișate și cu Biblia pe genunchi ; se uita la el din tăria cerului, așa cum însuși Dumnezeu contemplă de sus priveliștea mizeriei și a împilării.

Dumnezeu este oare aici ? Cum e cu puțință pentru sufletul neștiutor să-și păstreze neștirbită credința, cînd trăiește într-o orînduire plină de strîmbătăți, în care nedreptatea strigătoare la cer rămîne nepedepsită ? În inima aceea simplă se dădea o luptă îngrozitoare ; sentimentul apăsător al nedreptății, presimțirea unui viitor de mizerie, prăbușirea tuturor speranțelor se împleteau jalnic cu trecutul, care îi apărea în minte într-un vîlmășag de imagini, asemenea celor ce răsar ca niște cadavre din valul întunecat în fața marinarului înainte de a se îneca ; cadavrul soției, copilului, prietenului dispărut.

Era oare ușor să crezi atunci mai departe, nestrămutat, în marea poruncă creștină : „Dumnezeu există și el va răsplăti pe cei ce-l caută cu stăruință“ ?

Tom se ridică abătut și se tîrî cu greutate pînă la coliba unde fusese repartizat. Pe jos se întinseseră o mulțime de sclavi istoviți care dormeau adînc. Mirosul greu pe care-l răspîndeau toate aceste trupuri lipite unele de altele îl izbi neplăcut. Afară însă se lăsase răcoare. Obosit, cu picioarele îndurerate, Tom se înfășură cu o pătură zdrențuită ce-i servea de așternut, se întinse pe paie și adormi.

În vis, o voce blîndă îi mîngîie auzul : ședea în grădina de pe malul lacului Pontchartrain, pe banca acoperită cu mușchi ; lângă el, Eva, cu privirea gravă și ochii plecați în jos, îi citea Biblia. O auzea citind :

„Cînd ai să treci prin apă, am să fiu lîngă tine ; fluviile n-or să se reverse peste tine ; cînd ai să mergi prin foc, n-o să te ardă, iar flacăra nu te va cuprinde, căci eu sînt Domnul Dumnezeuul tău, sfîntul din Israel, Mintuitorul tău.“

Încet, încet, cuvintele păreau că se pierd și se sting ca într-o muzică divină ; copila ridică privirea și se uită cu drag la el ; din ochii ei adînci porneau parcă spre el raze mîngîietoare, care-i alinau suferința. Și, ca și cum ar fi fost purtată de undele unei muzici divine, păru că se înalță pe niște aripi strălucitoare din care cădeau ca niște stele fulgi și fluturași de aur. Apoi dispăru.

Tom se trezi. Fusesse oare vis ? Fusesse aievea ? Cine ar putea să afirme că făptura tinăra și bună, care în timpul vieții dorise atît de mult să aducă mîngîiere și alinare celor nefericiți, ar fi fost oprită de către Cel de Sus de a-și lua asupra-și, după moarte, această misiune ?

*E o credință minunată,
ca spiritele celor morți
din aripi îngerești să bată
deasupra-ne și pe la porți.*

CAPITOLUL XXXIII

Cassy

Și iată că cei apăsăți varsă lacrimi,
și nu este nimeni să-i mîngîie ! Și
sînt prada silniciei asupritorilor lor
și n-are cine să-i mîngîie.

Eclesiastul. 4, 1.

ÎN SCURT TIMP, Tom ajunsese să-și dea seama de tot ceea ce era de nădăjduit sau de temut în noua lui viață.

Muncitor priceput și dibaci, iute la treabă și cînstit, liniștit și împăciuitor din fire, nădăjduia că muncind neîncetat și cu

sîrguință va izbuti să scape cel puțin de o parte din neplăcerile și umilințele inerente condiției lui. Vedea destule nedreptăți, destulă mizerie în jurul lui, ca să fie abătut și scîrbit; dar era hotărît să continue să muncească cu pricepere și răbdare, încredințîndu-și soarta celui ce judecă cu dreptate și nutrind speranța că pînă la urmă i se va ivi o cale de scăpare.

Legree îl observă pe Tom cu atenție. Îl prețuia ca pe un muncitor foarte destoinic, dar avea pentru el antipatia înnăscută a omului rău față de cel bun. Vedea limpede că Tom îl privea ciudat ori de cîte ori se năpustea cu brutalitate asupra celor neputincioși — ceea ce se întîmpla, dealtfel, destul de des; căci atît de puternică este înrîurirea opiniei publice, încît și părerea unui sclav e de natură să stingherească pe stăpîn. Tom arăta tovarășilor săi de suferință o afecțiune și o compătimire cu totul nouă și ciudată pentru ei, dar pe care Legree o observă cu ciudă și gelozie.

Îl cumpărase pe Tom cu intenția de a face din el un fel de supraveghetor, căruia să-i poată încredința din cînd în cînd treburile sale în scurtul răstimp cît lipsea de pe plantație; și după părerea lui, cea mai importantă calitate, indispensabilă pentru un asemenea post, era asprimea.

Întrucît Tom nu era aspru de felul său, Legree își puse în gînd să-l educe fără întîrziere în acest sens; la cîteva săptămîni după sosirea lui Tom la plantație, se hotărî să înceapă procesul de reeducare.

Într-o dimineață, cînd sclavii se adunaseră ca s-o pornească la cîmp, Tom observă uimit o figură nouă printre ei, care-i atrase atenția. Era o femeie înaltă și zveltă, avea mîini și picioare delicate și era îngrijit și curat îmbrăcată. După înfățișare, părea să aibă între vreo treizeci și cinci și patruzeci ani. Era una din acele figuri pe care e de ajuns să le vezi o dată, ca să nu le mai poți uita și care dintr-o singură privire îți evocă parcă o poveste zbuciumată, dureroasă și romantică. Avea fruntea înaltă și sprîncenele bine conturate. Nasul drept și frumos, gura delicată, ovalul feței și linia grațioasă a gîtu-

lui arătau că trebuie să fi fost frumoasă cîndva; fața îi era însă brăzdată de o mulțime de cute pe care i le săpaseră anii de suferință amară, îndurată cu stoicism și mîndrie. Obrajii ei supti aveau o culoare pămîntie, nesănătoasă. Era foarte slabă, cu trăsături ascuțite. Dar ceea ce te izbea la ea în mod deosebit erau ochii, nespus de mari și de negri, umbriți de gene lungi, la fel de negre, și exprimînd o deznădejde cumplită. Fiecare trăsătură a feței, curba grațios arcuită a buzelor, fiecare mișcare a corpului trăda o dîrză mîndrie, care parcă sfida pe cei din jur; dar ochii acestei femei purtau în ei un ocean adînc, întunecat, de durere, o expresie permanentă de deznădejde, contrastînd puternic cu disprețul și trufia care se desprindeau din întreaga ei ținută.

Tom nu știa nici de unde venea, nici cine era. O vedea pentru prima oară mergînd lîngă el, mîndră și dreaptă, în lumina palidă a dimineții. Se părea totuși că ceilalți o cunoșteau, căci în rîndurile acestui grup de nenorociți care o înconjurau — biete creaturi în zdrențe și aproape moarte de foame — se produse un freamăt; toți întorceau mereu capul și se uitau la ea, manifestînd o satisfacție ascunsă, dar totuși vădită.

— Îmi pare bine! spuse unul. Pînă la urmă trebuia să ajungă la asta.

— Ha! ha! ha! făcu un altul. Ai să vezi, cucoană, ce bine e!

— O s-o vedem la treabă!

— Mă întreb dacă o să primească și ea o chelfăneală deseară ca și noi ceștilalți.

— Pe cîntea mea, mi-ar plăcea s-o văd lungită jos și luînd o porție strașnică de bătaie! exclamă un altul.

Femeia nu lua în seamă nici una din aceste insulte, mergînd înainte cu aceeași expresie de dispreț, ca și cum n-ar fi auzit nimic.

Tom trăise întotdeauna printre oameni rafinați și cultivați; își dădu seama îndată, după ținuta și înfățișarea femeii, că

aparținea și ea acestei categorii ; dar cum și de ce ajunsese într-o situație atât de înjositoare, n-ar fi putut s-o spună.

Femeia nu se uită la Tom și nu-i adresează nici un cuvînt, deși merse tot timpul alături de el, pînă la cîmp.

Tom se apucă repede de treabă, dar cum femeia se afla la mică distanță de el, trăgea din cînd în cînd cu coada ochiului la ea, privind-o cum lucrează. Văzu imediat că avea o dibăcie și o iscusință înăscută, care-i făceau munca mai ușoară decît multor altora. Culegea bumbacul foarte repede, cu un aer batjocoritor, ca și cum ar fi disprețuit atât munca pe care o făcea, cît și situația umilitoare în care se găsea.

În cursul zilei, Tom lucră alături de mulatra care fusese cumpărată odată cu el. Se vedea foarte bine că femeia se simțea cît se poate de rău. Tom o auzi adesea rugîndu-se în timp ce se clătina și tremura, gata să cadă. Apropiindu-se de ea, îi băgă în tăcere în sac cîteva grămezi de bumbac din sacul lui.

— Nu, nu ! spuse femeia surprinsă. Ai să ai neplăceri din cauza mea.

În clipa aceea apărură și Sambo. Părea să aibă o ciudă deosebită pe femeia aceea. Plesnind din bici, spuse brutal, cu o voce guturală :

— Ce faci pe nebuna, Lucy ?

În timp ce vorbea, o lovi pe femeie cu bocancul lui greu din piele de vacă și-l plesni pe Tom cu biciul peste obraz.

Tom se apucă din nou de lucru, în tăcere. Femeia, însă, istovită în ultimul grad, leșină.

— Am s-o fac să-și vină în fire ! spuse supraveghetorul, rînjind brutal. Am să-i dau ceva mai bun decît camforul. Și luînd un ac cu gămălie din mîneca hainei, i-l împlîntă tot în carne.

Femeia gemu și se ridică în capul oaselor.

— Scoală-te, jigodie, și muncește ! Dacă nu, am să-ți mai arăt o șmecherie !

Pentru cîteva clipe, femeia prinse parcă puteri supranaturale sub această amenințare și se porni să muncească cu desperare.

— Vezi s-o ții tot așa, se rățoi omul, dacă nu vrei să-ți vin de hac la noapte !

— Asta-i tot ce-mi doresc acum, o auzi Tom spunînd. Apoi ea murmură : O, Doamne, cît o să mai dureze ? O, Doamne, de ce nu ne vii în ajutor ?

Tom se apropie din nou de ea și cu riscul oricăror neplăceri îi trecu în sac tot bumbacul din sacul lui.

— Nu, nu trebuie, nu știi ce-o să-ți facă ! se împotrivi femeia.

— Eu pot să îndur mai bine decît dumneata, răspunse el și se întoarse la locul lui. Toate astea se petrecură într-o clipă.

Deodată străina pe care am descris-o mai înainte și care în timpul muncii se apropiase destul de mult de Tom, încît auzi ultimele lui cuvinte, ridică privirea și se uită o clipă la el cu ochii ei mari și negri, apoi luă o cantitate de bumbac din coșul ei și-o băgă într-al lui.

— Habar n-ai de ce se petrece aici, altfel n-ai fi făcut una ca asta, spuse ea. După o lună de zile pe plantație, ai să înce-tezi de a mai ajuta pe alții, o să ți se pară destul de greu să ai grijă de propria dumitale piele.

— Ferească Dumnezeu, doamnă ! răspunse Tom, folosind în mod instinctiv față de tovarășa sa de muncă limbajul respectuos, caracteristic oamenilor binecrescuți în mijlocul cărora trăise.

— Dumnezeu nu vine niciodată pe meleagurile astea, răspunse femeia cu amărăciune, lucrînd sprintenă mai departe, și din nou îi apărură pe buze zîmbetul batjocoritor.

Din partea cealaltă a cîmpului, unde se afla, supraveghe-torul observase cele petrecute. Plesnind din bici, veni întins la femeie.

— Ce-i asta, îi spuse el cu un aer triumfător, ești nebună ? Du-te și vezi-ți de treabă ; acum ești la ordinele mele ; bagă-ți mințile în cap, că de nu, ai s-o pățești !

O licărire ca lumina fulgerului apărură deodată în ochii ei negri ; se ridică cu buzele tremurînde și nările dilatate, și,

îndreptîndu-se din şale, îi aruncă supraveghetorului o privire plină de furie şi dispreţ.

— Cîine ! Atinge-mă dacă îndrăzneşti ! Am încă destulă putere ca să fac să fii aruncat la cîini, ars de viu, tăiat în bucăţele ! N-am decît să spun un singur cuvînt.

— Atunci ce naiba cauţi aici ? răspunse omul vizibil intimidat, dîndu-se îmbunfnat cîtiva paşi înapoi. N-am vrut să vă fac nici un rău, Miss Cassy.

— Fii respectuos, zise femeia.

Şi, într-adevăr, individul păru grăbit să-şi vadă de treabă la capătul celălalt al cîmpului şi se depărtă la iuţeală.

Femeia se întoarse din nou la munca ei, începînd să lucreze cu o repeziciune de-a dreptul uimitoare pentru Tom. Era o adevărată minune. Înainte de apusul soarelui, coşul ei era plin, îndesat cu bumbac, deşi pusese de cîteva ori destul de mult în sacul lui Tom.

Se înserase de-a binelea cînd întreg cortegiul de oameni istoviţi defilă cu coşurile pe cap în faţa clădirii amenajate pentru înmagazinarea şi cîntărirea bumbacului.

Legree era şi el acolo, discutînd animat cu cei doi supraveghetori.

— Tom ăsta o să ne bage-n belea ; tot timpul n-a făcut decît să pună bumbac în coşul lui Lucy. Dacă stăpînul n-o să-l supravegheze, pînă la urmă o să-i facă pe toţi să se simtă înşelaţi ! spuse Sambo.

— Auzi, auzi, negrul blestemat ! făcu Legree. O să trebuiască să-l domesticim puţin, nu-i aşa, băieţi ?

Cei doi negri rînjiră răutăcios la această insinuaare.

— Ha ! ha ! ha ! Stăpînul singur trebuie să facă treaba asta ! Nici dracu' nu l-ar întrece pe stăpînul cînd e vorba de aşa ceva ! zise Quimbo.

— Uite ce e, băieţi, cel mai bun lucru e să-l punem pe el să bată pe ceilalţi, pînă o să-i iasă gărgăunii din cap. Pînă s-o domestici !

— Dumnezeuule ! Stăpînul o să aibă mult de furcă cu el pînă o să-i scoată toate astea din cap !

— Și totuși o să trebuiască ! zise Legree, mestecînd tutun.

— Ei, mai e și Lucy, cea mai nesuferită și mai urită tirfă de pe plantație ! continuă Sambo.

— Ia seama, Sam ; am să încep să mă gîndesc care-i motivul pentru care ai necaz pe Lucy.

— Stăpînul știe că s-a încăpățînat și n-a vrut să-l asculte cînd i-a spus să fie femeia mea.

— Eu i-aș fi tras o bătaie bună și n-aș fi lăsat-o pînă cînd n-aș fi silit-o să asculte, spuse Legree scuipînd ; numai că avem așa de mult de lucru, că nu merită să o scoatem din circulație tocmai acum. E plăpîndă, dar tocmai fetele astea slăbănoage se lasă mai degrabă omorîte-n bătaie decît să dea înapoi.

— Lucy a fost într-adevăr insuportabilă și leneșă și n-a vrut să lucreze deloc ; Tom a cules bumbac pentru ea.

— Zău ? Atunci Tom o să aibă plăcerea să-i tragă o mamă de bătaie. Va fi un exercițiu bun pentru el și nici n-o s-o omoare în bătaie, cum faceți voi, diavoli împielîtați !

— Ho, ho, ho ! hi, hi ! rîdeau cei doi negri ticăloși ; și rînjetele lor drăcești păreau a exprima de minune mîrșăvia pe care o deprinseseră la școala lui Legree.

— Dar, stăpîne, nu numai Tom, dar și Miss Cassy a umplut coșul lui Lucy. Cred că are o încărcătură bunicică, stăpîne !

— Mă ocup eu cu cîntăritul ! spuse Legree apăsător. Amîndoi paznicii începură din nou să rînjească. Așa ! adăugă Legree. Va să zică, Miss Cassy și-a făcut ziua de muncă.

— Culege ca satana cu toți dracii împreună.

— Îi are pe toți într-însa ! zise Legree. Și mormăind o înjurătură murdară, se îndreptă spre camera unde se cîntărea bumbacul.

*
* *

Încet, încet se perindau prin magazie sărmenele făpturi istovite, abătute, ducîndu-și cu scîrbă, dar cu slugărnice coșurile la cîntar.

Lgree nota fiecare cantitate pe o placă la capătul căreia era lipită o listă de nume.

Coşul lui Tom fu cîntărit şi aprobat ; el aştepta însă neli-niştit să vadă cum o scoate la capăt femeia cu care se împrie-tenise.

Mulatra se apropie abia ţinîndu-se pe picioare de slabă ce era şi predă coşul. Era plin ras, şi Legree îşi dădu foarte bine seama da asta ; totuşi, căutînd să pară înfuriat, răcni la ea ;

— Lighioană leneşă ce eşti ! Iarăşi ai mai puţin ! Stai la o parte ; ai să-ţi capeţi porţia curînd de tot !

Femeia gemu desperată şi se azează pe o scîndură.

Veni apoi la rînd persoana căreia i se spunea Miss Cassy ; se apropie cu un aer distant şi nepăsător şi-şi lepădă povara. În timp ce preda coşul, Legree se uita drept în ochii ei, cu o privire batjocoritoare, dar totuşi întrebătoare. Îl privi şi dînsa drept în ochi, în timp ce buzele i se mişcă uşor şi murmurară ceva în franţuzeşte. Ce anume, nimeni nu înţe-lese ; dar chipul lui Legree căpătă o expresie drăcească ; ridică mîna ca şi cum ar fi vrut s-o lovească. Ea îl privi dispreţuitoare şi minioasă şi se îndreptă.

— Şi acum, vino-ncoace, Tom, zise Legree. Vezi, ţi-am spus că nu te-am cumpărat doar pentru munca de rînd ; am de gînd să te avansez şi să te fac supraveghetor. Astă-seară poţi să şi începi. Tot ce ai de făcut acum e să iei muierea asta şi să te pui cu biciul pe ea ; ai văzut cum se face, aşa că ai să ştii şi tu.

— Cer iertare stăpînului, zise Tom. Sper că stăpînul n-o să mă pună la asta. Nu sînt obişnuit, n-am făcut-o niciodată şi nu pot, nu pot defel.

— Ai să înveţi o grămadă de lucruri pe care nu le-ai ştiut mai înainte. Altfel te dau gata eu pe tine ! urlă Legree, luînd o vînă de bou şi lovindu-l cu putere peste obraz. După ploaia de lovituri, care urmară imediat după prima, se opri o clipă să se odihnească şi zise : Ei, tot mai spui că nu poţi s-o faci ?

— Da, stăpîne, răspunse Tom ştergîndu-şi sîngele care i se prelingea pe obraz. Sînt dornic să lucrez zi şi noapte, atîta

timp cît mai respir și mai sînt în viață ; dar socotesc nedrept ceea ce-mi cereți și n-am s-o fac niciodată, niciodată.

Tom avea o voce blîndă, liniștită și o purtare respectuoasă. Lucrul acesta îl făcuse pe Legree să-l creadă laș și ușor de dominat. Ultimele cuvinte ale lui Tom stîrniră uimirea tuturor celor din jur. Biata femeie își împreună mîinile și exclamă : „O, Doamne !“ Toți se uitară fără să vrea unul la altul, ținîndu-și respirația, ca și cum s-ar fi pregătit pentru furtuna care avea să urmeze.

Legree era consternat și dezorientat, dar pînă la urmă izbucni :

— Ce ? ! Lighioană blestemată ! Negru afurisit ! Îmi spui tu mie că ți se pare nedrept să faci ceea ce îți cer ? Asta e treaba voastră, vite blestemate, să judecați ce-i drept sau nu ? Am să-ți iau eu ție piuitul ! Cine crezi că ești ? Te socotești poate un „gentleman“, domnule Tom, de vreme ce îndrăznești să-i spui stăpînului tău ce-i drept și ce nu-i. Care va să zică prezinzi că e nedrept să bați pe femeia asta ?

— Așa cred, stăpîne, răspunse Tom. Biata făptură e bolnavă și plăpîndă ; ar fi o cruzime fără margini ; eu n-am s-o fac niciodată și nici n-am să încerc. Ucide-mă dacă vrei, stăpîne, dar n-am să ridic niciodată mîna asupra cuiva de aici. Mai bine mor !

Tom vorbea pe un ton blajin, dar atît de hotărît, încît nimeni nu s-ar fi putut înșela asupra intențiilor lui. Legree tremura de furie, ochii lui verzi aruncau flăcări, pînă și favoriții i se zbîrliră de mînie. Dar, ca un animal feroce care se joacă mai întîi cu victima sa înainte de a o devora, își înfrînă dorința puternică de a trece imediat la violență și începu să-și bată joc de el.

— Iată un cîine evlavios, coborît în mijlocul unor păcătoși ca noi. Un sfînt, un gentleman, nici mai mult, nici mai puțin ! Un gentleman care vrea să ne vorbească nouă, păcătoșilor, despre ce am greșit ! Ce ființă evlavioasă trebuie să fii ! Hei, ticălosule, să nu faci pe evlaviosul ! N-ai auzit niciodată că în Biblie stă scris : „Servitori, ascultați pe stăpînii voștri !“

Și nu sînt eu stăpînul tău ? N-am plătit o mie două sute de dolari — bani peșin — pentru tot ce ai înăuntru, sub blestematul tău de toval negru ? Nu ești al meu acum, cu trup și suflet ? Spune-mi ! Și în timp ce vorbea, Legree îl lovi cu putere pe Tom cu bocancul. Deși îl durea cumplit, în clipa în care auzi această întrebare, Tom simți o rază de bucurie și de triumf încălzindu-i sufletul. Se îndreptă dintr-o dată, privi înflăcărat spre cer și în timp ce lacrimile se amestecau cu picăturile de sînge care i se prelingeau pe obraji, exclamă :

— Nu, nu, stăpîne, sufletul meu nu-ți aparține. Nu l-ai cumpărat. Nu poți să-l cumperi. A fost cumpărat și plătit de acel ce e în stare să-l păstreze. Nu-i nimic, nu-i nimic, nu poți să-i faci nici un rău !

— Nu pot ! rînji Legree. O să vedem, o să vedem. Hai, Sambo, Quimbo, domesticiiți-l pe cîinele ăsta așa ca să nu-și mai revină luna asta.

Cei doi negri uriași, care-l înșfăcărară pe Tom cu o bucurie drăcească, ar fi putut foarte bine întruchipa puterile întunericului. Biata femeie țipa înspăimîntată ; toți se ridicară în picioare ca la comandă, în timp ce Quimbo și Sambo îl tîrau pe Tom afară din magazie, fără ca el să opună vreo rezistență.

CAPITOLUL XXXIV

Povestea mulatrei

Și iată că cei apăsăți varsă lacrimi... ei sînt pradă silniciei asupritorilor lor... Și am găsit că morții care au murit sînt mai fericiți decît cei vii, care sînt încă în viață.

ERA NOAPTE TÎRZIU, și Tom zăcea într-o veche încăpere părăsită a unei magazii de bumbac. Se afla singur, încă plin de sînge. În jurul lui zăceau împrăștiate fel de fel de piese de

mașini stricate, grămezi de bumbac stricat și alte gunoaie adunate de multă vreme.

Noaptea era întunecoasă, umedă și înăbușitoare. Mii de țințari roiau în aer, zgîndărind rănilor și mărind durerea nenorocitului. Pe lângă toate chinurile, îl muncea și o sete care-i frigea măruntaiele.

— O, Doamne, aruncă-ți privirea către mine ; dă-mi putere să birui ! se ruga bietul Tom.

În spatele lui se auziră niște pași și lumina unui felinar îl izbi drept în ochi.

— Cine-i acolo ? Oh, pentru Dumnezeu, dă-mi, te rog, puțină apă !

Cassy — căci ea era — puse jos felinarul și turnînd dintr-o sticlă niște apă într-o ceașcă, îi ridică capul și îi dădu să bea. Goli cu nesăț citeva cești, una după alta.

— Bea cît dorești, spuse ea. Știam în ce hal ai să fii. Nu e prima oară că ies noaptea din casă ca să duc apă unui nenorocit ca dumneata.

— Vă mulțumesc, doamnă, spuse Tom, după ce isprăvi de băut.

— Nu-mi spune doamnă. Sînt o sclavă nenorocită ca și dumneata. Am ajuns mai rău decît ai putea dumneata să ajungi vreodată ! spuse ea cu amărăciune, apoi se îndreptă spre ușă, trase înăuntru un soi de saltea de paie, pe care întinse niște cearșafuri umede și răcoroase.

— Încearcă să te tîrăști pînă aici, îl îndemnă ea.

Țeapăn din cauza rănilor și vînatăilor, Tom putu anevoie să se miște ; dar după ce izbuti să ajungă pînă la saltea, simți o mare ușurare, căci cearșafurile îi potoleau fierbințeala rănilor. Femeia avea o bogată experiență în acest domeniu, datorită contactului îndelungat cu victimele brutalității. Cunoștea numeroase rețete pe care le folosea la îngrijirea rănilor. Îngrijit în felul acesta, Tom se simți curînd mai bine.

— Uite, spuse dînsa, ridicîndu-i capul și punîndu-i dedesubt un sul de bumbac stricat, în chip de pernă, asta-i tot ce pot face pentru dumneata.

Tom îi mulțumi ; femeia se așează jos, cuprinzându-și genunchii cu brațele și uitându-se drept înainte, cu o expresie amară și îndurerată. Pălăria îi căzu pe jos, și părul negru, ondulat, se răsfiră în şuvițe lungi, încadrându-i chipul melancolic și ciudat.

— Degeaba, bietul meu băiat, izbucni ea în cele din urmă, degeaba-i tot ce-ai încercat să faci. Ai fost viteaz, dreptatea era de partea dumitale, dar totul e în zadar. Dumneata nu poți să lupți. Ești în mâinile diavolului ; el este cel mai tare și trebuie să te dai bătut.

Să se dea bătut ! Slăbiciunea omenească și suferința fizică nu-i șoptiseră oare același lucru mai înainte ? Tom tresări ; femeia aceasta cu chipul trist, cu ochii pierduți și vocea melancolică îi părea însăși întruchiparea ispitei împotriva căreia luptase.

— O, Doamne, Dumnezeule ! gemu el. Cum pot să mă dau bătut ? !

— N-are nici un rost să-l strigi pe Dumnezeu. El n-aude niciodată, spuse femeia cu convingere. Eu cred că nu există Dumnezeu, sau dacă există, el nu e de partea noastră ! Totul este împotriva noastră ; cerul și pământul. Totul ne împinge spre iad. De ce nu ne-am duce ?

Tom închise ochii și se înfioră la auzul acestor cuvinte de ateu.

— Vezi, spuse femeia, dumneata nu știi nimic din toate astea. Eu știu. Sînt de cinci ani prin locurile astea, înrobîtă trup și suflet acestui om pe care îl urăsc ca pe satana. Te afli pe o plantație părăsită, pierdută între mlaștini, la o distanță de zece mile de orice așezare omenească. Nu vezi aici picior de alb, ca să fie martor, chiar dacă ai fi ars de viu, opărit, tăiat în bucățele, aruncat la ciîni, spînzurat sau bătut pînă la sînge. Nu există aici nici un fel de lege făcută de Dumnezeu sau de oameni, care să ne poată veni cît de puțin în ajutor. Nu există faptă oricît de mîrșavă pe lume de care să nu fie în stare omul ăsta. Ar fi de ajuns să povestesc cuiva ce am văzut și auzit aici, ca să i se facă părul măciucă și să-i clănțâne toți dinții

în gură. Degeaba ai încerca să opui rezistență. Am vrut eu să trăiesc cu el ? N-am fost eu o femeie binecrescută ? Și el — Doamne, Dumnezeu ! Ce a fost el, și ce este ? Și totuși am trăit cinci ani de zile cu el, blestemîndu-mi zi și noapte fiecare ceas din viață. Și acum are pe alta — de numai cincisprezece ani, care spune că a primit o educație evlavioasă. Buna ei stăpîină a învățat-o să citească Biblia ; și și-a adus Biblia aici cu ea, aici în iad !

Și femeia începu să rîdă, nestăpînit. Hohotele acestea care aveau ceva nespus de trist răsunau ciudat și nefiresc sub vechiul șopron dărăpănat. Tom își împreună mîinile ; vedea în jurul lui numai întuneric și groază.

— O, Isuse, Isuse ! Ai uitat de tot de noi, biete făpturi ! Izbucni el într-un sfîrșit. Ajută-mă, Doamne ! Mă pierd !

Femeia continuă să suspine :

— Merită oare cîinii ăștia ordinari, alături de care muncești, să suferi din pricina lor ? Oricare dintre ei s-ar întoarce împotriva dumitale la prima ocazie. Sînt cît se poate de josnici și cruzi unul față de celălalt. N-are nici un rost să suferi pentru a-i cruța pe ei.

— Biete făpturi ! spuse Tom. Ce i-a făcut să ajungă cruzi ? Și dacă aș primi să-i lovesc, m-aș deprinde cu asta și aș ajunge încet, încet întocmai ca ei. Nu, doamnă, nu ! Am pierdut totul — soție, copii, casă și un stăpîn cumsecade. Dacă ar mai fi trăit o săptămînă, mi-ar fi redat libertatea. Am pierdut totul pe lumea asta și pentru totdeauna. Nu vreau să pierd acum și credința în viața de apoi. Nu, nu pot fi un păcătos !

— Dar nu e cu putință ca Dumnezeu să arunce păcatul asupra noastră, spuse femeia. N-o să ne încarce pe noi cu acest păcat, de vreme ce am fost siliți să-l facem. O să-i pedepsească pe acei care ne-au împins la asta.

— Da, spuse Tom, dar asta n-o să ne împiedice să ajungem și noi niște păcătoși. Dacă am să fiu tot atît de hain la suflet și de păcătos ca Sambo, ce importanță o să mai aibă de ce s-a întîmplat așa ? Să nu ajung ca ei — iată de ce mi-e groază.

Femeia îl fixă pe Tom cu o privire sălbatică, înspăimîntată, ca și cum i-ar fi venit în minte ceva la care nu se mai gîndise pînă atunci, ceva îngrozitor ; apoi îngăimă :

— O, mulțumesc lui Dumnezeu ! E adevărat ceea ce spui. Oh, ho, ho ! Și, gemînd, căzu la pămînt zdrobită, zbătîndu-se parcă sub povara unei frămîntări chinuitoare.

Urmă o clipă de tăcere ; nu se auzea decît răsufierea lor. Apoi Tom spuse :

— Doamnă, vă rog !

Femeia se ridică deodată, reculegîndu-se și recăpătîndu-și expresia sobră și tristă.

— Fiți bună, doamnă. Am văzut că mi-au aruncat haina în colțul de colo ; în buzunarul hainei este Biblia mea. Fiți bună să mi-o dați !

Cassy o luă și i-o dădu. Tom o deschise numaidecît la un pasaj subliniat puternic, care părea să fi fost citit de multe ori ; descria ultimele clipe din viața Mîntuitorului.

— Sînteți atît de bună, doamnă, să-mi citiți acest pasaj ? Este mai binefăcător decît apa.

Cassy luă cartea cu un aer trufaș și se uită la pasajul subliniat. Apoi citi tare, cu voce caldă, cu o intonație deosebit de frumoasă, zguduitorul pasaj care povestea despre slava și patimile lui Isus. În mai multe rînduri, în vreme ce citea, vocea îi tremura și uneori nu se mai auzea deloc. Atunci se oprea din citit, căutînd să pară liniștită, pînă cînd izbutea să-și stăpînească emoția. Cînd ajunse la mișcătoarele cuvinte „Părinte, iartă-i că nu știu ce fac“, aruncă Biblia și, ascunzîndu-și chipul în părul ei bogat, izbucni în hohote de plîns, care-i zguduiau tot corpul.

Tom plîngea și el, murmurînd o rugăciune fierbinte.

— Numai dacă am putea să rezistăm, spuse Tom. El îndura suferințele atît de senin. Și noi trebuie să luptăm atît de mult ca să le îndurăm ! O, Doamne, ajută-ne ! O, Isuse Cristoase binecuvîntat, ajută-ne !... Doamnă, spuse el după o clipă, îmi dau seama că-mi sînteți superioară în toate ; dar un singur lucru ați putea învăța chiar de la bietul Tom. Spuneți că Dum-

nezeu nu e cu noi, de vreme ce ne-a lăsat să fim maltratați și loviți, dar vedeți ce năpastă a lovit pe însuși Fiul Domnului cel slăvit. N-a fost el întotdeauna sărac ? Și am suferit vreunul dintre noi cît dînsul ? Domnul nu ne-a uitat ; sînt convins de acest lucru. Dacă suferim împreună cu el, vom cuceri și noi împărăția cerului — spune Sfînta Scriptură — dar dacă ne lepădăm de el, și el se va lepăda de noi. N-au suferit cu toții, Domnul și toți ai lui ? Se povestește cum au fost omorîți cu pietre și sfîrtecați, și rătăceau îmbrăcați doar în piei de capră și de oaie, și erau săraci, năpăstuiți și chinuiți. Suferința lor nu ne îndreptățește să credem că Domnul ne este împotrivă ; ci tocmai contrariul, și dacă noi stăruim în credință, El nu ne lasă să cădem în păcat.

— Dar de ce ne-a trimis El acolo unde nu putem decît să păcătuim ? întrebă femeia.

— Eu cred că am putea să nu păcătuim, răspunse Tom.

— Ai să vezi. Ce-ai să faci ? spuse Cassy. Mîine o să se lege din nou de tine. Îi cunosc prea bine, le cunosc toate mîrșăviile. Nici nu vreau să mă gîndesc la ce-o să ți se întîmple, dacă nu le faci pe plac. Pînă la urmă, or să te silească să cedezi.

— Doamne, Isuse ! exclamă Tom. Tu vei avea grijă de sufletul meu ! Doamne, păzește-mă, nu mă lăsa să păcătuiesc.

— Oh, Doamne, spuse Cassy, am auzit și altădată astfel de rugăciuni și de tînguiiri și totuși toți au fost pînă la urmă subjugăți. Emmeline, bunăoară, a încercat și ea să reziste. La fel încerci și dumneata. Dar la ce bun ? Trebuie să cedezi, sau pînă la urmă ai să fii omorît.

— Bine, atunci am să mor, spuse Tom. N-au decît să-mi prelungească agonia cît or vrea ; pînă la urmă tot trebuie să mor ! După aceea nu mai pot să-mi facă nimic... M-am hotărît. Știu ce am de făcut ! Știu că Domnul îmi va ajuta și mă va scăpa.

Femeia nu răspunse. Privea fix în podea.

— Poate că asta-i calea, murmură ea pentru ea. Dar pentru acei care s-au dat bătuiți nu mai e absolut nici o speranță ! Trăim în murdărie ; ajungem atît de dezgustători, că ne este

scîrbă de noi înşine ; dorim să murim, şi totuşi nu sîntem atît de tari ca să ne sinucidem. Nu-i nici o speranţă ! Nici o speranţă ! Nici una ! Mă uit, fata asta are tocmai vîrsta pe care o aveam şi eu pe vremea aceea. Iată în ce hal am ajuns, spuse ea, vorbind foarte repede. Ei bine, am fost crescută în lux. Îmi amintesc cum mă jucam cînd eram copilă în saloane splendide, îmbrăcată ca o păpuşă ; iar prietenii şi toţi cei care veneau pe la noi mă laudau şi mă alintau. Ferestrele salonului se deschideau spre o grădină şi acolo, sub portocali, obişnuiam să mă joc cu surorile şi fraţii mei de-a v-aţi ascunselea ; la mînăstire am învăţat muzica, franceza, broderia şi cîte şi mai cîte. La patruşprezece ani am asistat la înmormîntarea tatălui meu. A murit pe neaşteptate. La deschiderea testamentului s-a văzut că ceea ce rămăsese de-abia ajungea pentru acoperirea datoriilor. Cînd creditorii au făcut inventarul proprietăţii, am fost trecută şi eu în el. Deşi mama mea era sclavă, tatăl meu a vrut întotdeauna să mă elibereze ; dar n-a făcut-o, astfel că am fost trecută în inventar. Nu ştiam cine sînt, dar asta nu m-a neliniştit niciodată. Nimeni nu poate prevedea moartea unui om voinic şi sănătos. Tatăl meu se simţea foarte bine chiar înainte de a muri ; era unul din primele cazuri de holeră în New Orleans. A doua zi după înmormîntare, soţia tatălui meu îşi luă copiii şi se duse la plantaţia tatălui ei. Mi se părea că cei din jur se purtau ciudat cu mine, dar nu ştiam care-i motivul. Un tînăr avocat, care trebuia să lichideze treburile proprietăţii, venea zilnic pe la noi prin casă şi-mi vorbea foarte politico. Într-o zi veni cu un tînăr care mi s-a părut cel mai frumos bărbat din cîţi am văzut. Nu voi uita niciodată seara aceea. M-am plimbat cu el prin grădină. Eram singură şi necăjită, şi el era atît de drăguţ şi amabil cu mine. Mi-a spus că mă văzuse înainte de a merge la mînăstire, că mă iubea foarte mult şi că ar vrea să-mi fie protector şi prieten. Deşi nu mi-a mărturisit, el a plătit pentru mine două mii de dolari şi am devenit proprietatea lui. Am acceptat bucuros să fiu a lui, căci îl iubeam. Îl iubeam ! repetă femeia. Dacă-ai şti cum îl iubeam ! Cum îl mai iubesc

și acum și cum îl voi iubi mereu. Cît voi trăi ! Era atît de frumos, atît de mărinimos, atît de nobil ! M-a instalat într-o casă elegantă, mi-a pus la dispoziție servitori, trăsuri, mobilă și îmbrăcăminte ! Mi-a dat tot ce se putea oferi cu bani ! Dar pentru mine toate astea n-aveau preț. Eu îl iubeam numai pe el. Îl iubeam mai mult decît pe Dumnezeu și sufletul din mine !... Și chiar dacă aș fi încercat, mi-ar fi fost cu neputință să fac altceva decît ceea ce dorea el. Doream numai un singur lucru : să mă ia în căsătorie. Credeam că dacă mă iubește, după cum pretindea, și dacă eram ceea ce mă socotea, ar fi dispus să se însoare cu mine și să mă elibereze. Dar m-a convins că ar fi imposibil ; el susținea că dacă sîntem credincioși unul altuia e ca și o căsătorie în fața lui Dumnezeu !...

Dacă acesta este adevărul, firește eram soția lui, căci îi eram nespus de credincioasă ! Timp de șapte ani, fiecare mișcare, fiecare gest, orice făceam era numai ca să-i fiu pe plac. Odată s-a îmbolnăvit de friguri galbene și douăzeci de zile și nopți l-am vegheat singură, i-am procurat toate medicamentele necesare și nu am precupețit nimic ca să-l fac sănătos. Atunci mă numea îngerul lui salvator și spunea că i-am salvat viața. Țm avut doi copii frumoși. Primul era un băiat, și l-am botezat Henry, ca pe iubitul meu. Era leit taică-su. Avea ochi frumoși, fruntea frumos boltită și părul numai bucle ; era la fel de inteligent și talentat ca tatăl lui. Mica Eliza semăna cu mine, spunea el. Obișnuia să-mi spună că eram cea mai frumoasă femeie din Louisiana ! Era atît de mîndru de mine și de copiii lui ! Îi plăcea să-i îmbrace frumos și să se ducă la plimbare într-o trăsură deschisă ! Se bucura mult cînd lumea ne lăuda. Și tot timpul îmi vorbea de cuvintele minunate pe care lumea le spunea despre mine și despre copii. Oh, ce zile fericite ! Credeam că nu poate exista cineva mai fericit decît mine !

Veniră însă apoi timpuri grele. Un văr al lui sosi la New Orleans. Era prietenul lui cel mai bun, pe care-l prețuia mai mult decît pe oricine. Dar din prima clipă cînd l-am văzut, nu pot să-mi explic de ce, m-am temut de el ; presimțeam că ne

va aduce nenorocire. Îl lua pe Henry cu el în oraș și de multe ori se întorceau acasă pe la două-trei noaptea. Nu îndrăzneam să-i spun nici o vorbă, căci venea atît de bine dispus și de vesel încît mă temeam. În curînd l-a dus prin tripouri, și cum Henry era slab, odată ce s-a obișnuit să meargă acolo, nimeni nu l-a mai putut urni. Apoi l-a recomandat unei doamne și îndată am observat că inima lui se înstrăinase de a mea. El nu mi-a mărturisit-o niciodată, dar eu vedeam și simțeam acest lucru zi cu zi. Simțeam că mi se sfîșie inima, dar nu puteam spune nici un cuvînt. Mai mult, ticălosul lui de prieten s-a oferit să mă cumpere pe mine și pe copii, pentru ca Henry să-și poată lichida datoriile pe care le făcuse la joc. Astfel Henry se putea căsători cu doamna pe care o cunoscuse ; și Henry ne-a vîndut. Într-o zi mi-a spus că are treburi la țară și că va lipsi două-trei săptămîni. Vorbea mai blînd ca oricînd și repeta întruna că se va întoarce. Nu m-a putut înșela, știam că a sosit timpul ; eram ca împietrită ; n-am putut să scot un cuvînt, nici să vărs o lacrimă. M-a sărutat, a sărutat copiii de mai multe ori, apoi a plecat. L-am văzut încălecînd, l-am urmărit pînă l-am pierdut din ochi și am leșinat. Apoi a sosit ticălosul de prieten, ca să mă ia în primire. Mi-a spus că m-a cumpărat pe mine și pe copii și mi-a arătat hîrtille. L-am blestemat și i-am spus că mai curînd aș muri decît să trăiesc cu el.

— Cum vrei, a ripostat el, dar dacă nu te porți cum trebuie, am să vînd amîndoi copiii undeva, unde nu-i vei mai vedea niciodată.

Mi-a spus apoi că dorise să mă aibă de cum mă văzuse și că într-adevăr îl îndemnase pe Henry să ia drumul tripourilor și să se înglodeze în datorii, pentru ca să-l convingă să mă vîndă. Mi-a mărturisit de asemenea că din același motiv stăruise ca Henry să se căsătorească și să iubească altă femeie. M-a făcut să înțeleg că nu va renunța la mine și că lacrimile și vaietele mele n-or să-l impresioneze.

Am cedat pentru că eram legată de mîini și de picioare. Copiii mei îi aparțineau. Dacă nu-i făceam cît de cît pe plac, îmi amintea că îmi poate vinde copiii, și atunci deveneam supusă

cum dorea el. Oh, ce viață ! Să trăiesc neîncetat cu inima sfișiată, să iubesc mereu, mereu și să fiu legată trup și suflet de un om pe care îl uram ! Lui Henry îi plăcea să-i citesc, să-i cînt, să mă joc și să dansez cu el. Dar tot ce făceam pentru omul acesta era o corvoadă. Totuși îmi era teamă să refuz ceva. Era foarte aspru și neiertător cu copiii. Eliza era mititică, timidă, dar Henry era îndrăzneț și vioi, ca și taică-său, și nimeni nu-l putuse stăpîni vreodată. Stăpînul îi găsea totdeauna cusururi și îl certa, și eu trăiam într-o continuă spaimă. Încercam să-l fac pe copil să fie respectuos, să nu se întilnească cu el, căci țineam nespus la copiii mei de care nu voiam pentru nimic în lume să mă despart. Dar totul a fost în zadar. Pînă la urmă i-a vîndut pe amîndoi. Într-o zi m-a luat la plimbare călare și cînd m-am înapoiat acasă nu i-am mai găsit ! Mi-a spus că îi vînduse ; mi-a arătat banii, prețul singelui lor ! Atunci am simțit că tot ce e bun în mine se prăbușește. Am aiurat, am blestemat pe Dumnezeu și pe oameni, și cred că un timp i-a fost cu adevărat frică de mine. Totuși nu a cedat. Mi-a spus că deși vînduse copiii, stătea în puterea lui să-i mai vîd vreodată ; și dacă nu mă liniștesc, ei vor suferi. Dacă unei femei îi iei copiii, poți obține orice de la ea. M-a făcut să mă supun, să fiu împăciuitoare ; mă amăgea cu speranța că poate îi va răscumpăra și astfel au trecut vreo două săptămîni. Într-o zi, pe cînd mă plimbam, am trecut pe la casa de corecție. Am văzut o mulțime adunată în fața porții și am auzit vocea unui copil. Deodată, Henry al meu s-a smucit din mîinile unor oameni care-l țineau și a fugit țipînd spre mine, apucîndu-mă de rochie. Călăii au alergat după el, înjurînd îngrozitor ; un bărbat al cărui chip nu-l voi uita niciodată mi-a spus că băiatul nu va scăpa cu una, cu două și că-l va duce înapoi în cantonament și acolo va primi o lecție pe care n-o va uita niciodată. Am încercat să-i rog, să-i înduplec. Ei rîdeau. Bietul băiat țipa, se uita rugător la mine și nu-mi dădea drumul, pînă cînd, tot trăgîndu-l, mi-au rupt pulpana rochiei și l-au luat cu ei. Copilul țipa : „Mamă ! Mamă ! Mamă !“ Unui bărbat care observase scena i s-a făcut milă de mine. I-am oferit toți banii

ce-i aveam numai să intervină. El a clătinat din cap și a spus că individul susținea că băiatul a fost obraznic și neascultător de cum îl cumpărase, și că avea de gînd să-l învețe minte odată pentru totdeauna. Am alergat acasă ; pe drum, la fiecare pas, mi se părea că-l aud țipînd. Am intrat cu sufletul la gură în salon, unde l-am găsit pe Butler. I-am povestit tot și l-am rugat să se ducă să intervină. El a rîs și mi-a răspuns că băiatul a primit ceea ce merita... Cu cît o să-l potolească mai repede, cu atît o să fie mai bine pentru el. „Ce mai aștepți ?“ m-a întrebat.

În acel moment mi s-a părut că ceva se sfarmă în capul meu. Eram amețită și dezlănțuită. Îmi amintesc că am văzut pe masă un pumnal mare și ascuțit. L-am apucat și am tăbărit asupra lui Bulter ; după aceea, totul s-a întunecat în jurul meu și n-am mai știut nimic zile în șir. Cînd mi-am revenit, mă afluam într-o cameră frumoasă, care însă nu era a mea. O negresă bătrînă mă îngrijea și un doctor a venit să mă vadă ; eram tratată cu foarte mare atenție. După aceea am aflat că ticălosul plecase și mă lăsase în acea casă ca să fiu vîndută ; de aceea își dădeau atîta osteneală pentru mine.

Credeam că nu mă voi face bine și nici nu doream să mă vindec, dar febra mi-a trecut, și pînă la urmă mi-am revenit. După aceea, m-au silit să mă gătesc în fiecare zi. Diferiți bărbați veneau în cameră la mine, stăteau, fumau trabuce, îmi puneau întrebări și discutau asupra prețului meu. Eram atît de posomorîtă și tăcută, încît nici unul din ei nu mă voia. Gazdele au hotărît atunci să mă biciuiască dacă nu voi fi mai veselă și dacă nu mă voi strădui să fiu mai agreabilă.

În cele din urmă, într-o zi veni un domn pe care îl chema Stuart. Se părea că avea oarecare simpatie pentru mine ; își dăduse seama că sufeream îngrozitor. Veni de mai multe ori singur să mă vadă și pînă la urmă mă convinse să-i povestesc ce aveam pe suflet. În cele din urmă mă cumpără și-mi promise că-și va da toată osteneala să-mi găsească copiii și să-i răscum-pere. Se duse la casa de corecție unde se afla Henry al meu. Cei de acolo îi spuseră că fusese vîndut unui plantator din

Pearl River. Asta a fost ultima veste pe care am auzit-o despre el. După aceea află unde era fiica mea. Stăpîna ei era o femeie bătrînă. Stuart îi oferî pentru ea o sumă imensă, dar bătrîna nu vru s-o vîndă. Butler află că Stuart voia să cumpere fetița pentru mine și-mi trimise vorbă că n-o voi avea niciodată. Căpitanul Stuart era foarte drăguț cu mine. Avea o plantație minunată și mă duse acolo. După un an, am născut un fiu. Ah, ce mult l-am iubit pe copilul acela ! Micuțul semăna aiddoma cu Henry al meu. Dar luasem o hotărîre, să nu mai las niciodată un copil de-al meu să crească mare. Cînd copilașul împlini două săptămîni, îl luai în brațe, îl sărutai, îl scăldai în lacrimi și după aceea îi dădui otravă. Îl ținui strîns la pieptul meu, în timp ce îl cuprinse somnul morții. Cît am plîns și cît am jelit după el ! Cine ar fi putut bănuî vreodată că a fost altceva decît o greșeală a mea cînd am dat otravă copilului ? Dar e una din puținele fapte de care sînt bucuroasă astăzi. Nu îmi pare rău de ceea ce am făcut. Cel puțin el nu mai suferă. Ce puteam să-i dau mai bun decît moartea bietului copil ? După puțin timp izbucni holera și căpitanul Stuart muri. Toți cei care doreau să trăiască mureau ! Și eu, deși coborîsem pînă în pragul morții, eu trăiam !

Am fost iar vîndută, și am trecut din mină în mină, pînă cînd m-am ofilit, m-am zbîrcit de tot, m-am îmbolnăvit. Mai apoi acest ticălos m-a cumpărat și m-a adus aici, și iată-mă !

Femeia tăcu. Ea își depănase grăbit povestirea, cu un fel de patimă sălbatică, uneori pîrînd că se adresează lui Tom, alteori ca și cum ar fi vorbit singură. Povestea era atît de vehementă, de copleșitoare, încît un timp Tom uită pînă și de rănilor lui. Se sprijini într-un cot și o urmări cu privirea cum se plimba agitată încoace și încolo. Părul ei negru și lung îi flutura ca o pînză grea.

— Dumneata spui că există Dumnezeu, reluă ea după o pauză, un Dumnezeu care ne privește și vede toate. Se poate să fie și așa. La mînăstire maicile obișnuiau să-mi vorbească despre o zi a judecății de apoi, cînd totul va ieși la lumină.

Nu vom fi atunci răzbunați ? Ei cred că ceea ce suferim noi nu înseamnă nimic. Suferința copiilor noștri n-are valoare, totul este fără importanță. Mi s-a întâmplat să merg pe străzi cînd inima mi-era atît de grea, încît cu durerea mea aș fi putut să înec tot orașul. Aș fi dorit atunci să cadă casele peste mine, sau să se scufunde caldarîmul sub picioarele mele. Da, în ziua judecării de apoi am să depun mărturie în fața lui Dumnezeu împotriva acelor care mi-au nimicit trupul și sufletul mie și copiilor mei. În copilărie credeam că sînt evlavioasă, îl iubeam pe Dumnezeu și îmi plăcea să mă rog. Acum sînt blestemată, sînt urmărită de diavoli, care mă tulbură zi și noapte. Ei continuă să mă chinuiască... să mă chinuiască neîncetat... Dar tot voi face ceea ce trebuie într-una din zilele astea ! spuse ea strîngînd pumnul, în timp ce o licărire de nebunie scînteie în ochii ei adînci și negri. Am să-l trimit pe ticălos acolo unde merită să meargă pe drumul cel mai scurt. Cu riscul că o să mă ardă de vie pentru asta, am s-o fac cît de curînd, într-una din nopțile astea.

Un rîs prelungit, sălbatic, care se transformă într-un plîns isteric, răsună în încăpere. Și femeia se aruncă la pămînt, plîngînd și zbătîndu-se convulsiv.

De-abia peste cîteva minute accesul de furie se mai potoli; ea se ridică încet, părăind că și-a găsit stăpînirea de sinc.

— Ce mai pot face pentru tine, bietul meu băiat ? spuse ea, apropiindu-se de Tom. Să-ți mai dau puțină apă ?

Și felul ei blînd de a se exprima, vocea ei caldă, plină de compătimire, contrastă ciudat cu atitudinea sălbatică de mai înainte.

Tom bău apa și o privi pe furiș în față, cu seriozitate și milă.

— Oh, doamnă, aș vrea să vă duceți la cel ce poate să facă să țîșnească pentru dumneavoastră apa vie, apa dătătoare de viață.

— Să merg la el ? Dar unde este el ? Și cine este el ? întrebă Cassy.

— Cel de Sus, acela despre care mi-ați citit în Biblie.

— Obişnuiam să mă uit la icoana Lui, deasupra altarului, cînd eram copilă, spuse Cassy visătoare şi tristă. Dar nici El nu există ! Aici nu este decît păcat şi nesfîrşită, nespusă deznădejde ! Oh ! murmură ea, punîndu-şi mîna pe piept şi ţinîndu-şi răsuflarea ca şi cum ar fi vrut să ridice o greutate uriaşă care o apăsă.

Tom vru să-i mai spună ceva, dar ea îl opri brusc, cu un gest hotărît :

— Nu mai vorbi, bietul meu băiat ! Încearcă, dacă poţi, s-adormi.

După ce îi puse apa la îndemînă şi îi potrivea aşternutul cum putu mai bine, Cassy părăsi şopronul.

CAPITOLUL XXXV

Amintirile

Cît de plăpînde sînt acele lucruri
Ce readuc în inimă durerea :
Un sunet sau o floare, o adiere,
Te pot răni adînc, trăgînd de lanţul
De care sîntem prinşi cu atîta amar.
Child Harold, c. IV.

LOCUINŢA LUI LEGREE avea un salon — o cameră mare, lungă, în care se afla o vatră uriaşă. Tapetul — elegant altădată, deşi de prost gust — atîrna acum în mai multe locuri ferfeniţă pe pereţii umezi. Camera căpătase un miros nesănătos, dezgustător — un amestec de jilav şi murdărie — pe care-l au de obicei casele vechi, bătrîneşti. Tapetul era pătat în unele locuri cu bere şi vin, iar în alte părţi se aflau contracte întregi scrise cu cretă şi şiruri de cifre adunate, ca şi cum cineva ar fi dat lecţii de aritmetică pe el. În vatră se afla o căldare cu cărbuni aprinşi, căci, deşi vremea nu era friguroasă, totdeauna seara era umed şi rece. Afară de aceasta, Legree avea nevoie să-şi încălzească apă pentru punci şi să-şi aprindă ţigările. La lumina

roșiatică a cărbunilor se putea vedea aspectul urît al camerei, în care domnea o harababură de nedescris. Erau în odaie șei, hățuri, mai multe feluri de hamuri, biciuști, paltoane și diferite articole de îmbrăcăminte.

Toate acestea zăceau împrăștiate de-a lungul și de-a latul camerei, într-o dezordine de nedescris. Unde mai pui că tot acolo stăteau și cîinii despre care am mai pomenit, tolăniți fiecare cum se simțea mai bine.

Legree mormăia în timp ce-și prepara punșul, turnînd într-o ceașcă apă fierbinte dintr-un urcior fără toartă : „Să-l ia dracu pe Sambo ! Auzi, să bage zîzanie între mine și sclavii cei noi ! Tom n-o să mai fie în stare să lucreze o săptămînă, tocmai în toiul muncilor !“

— A procedat la fel ca tine ! rosti cineva în spatele lui.

Era Cassy — care venise tocmai cînd Legree vorbea de unul singur.

— Tu ești, drăcoaico ! Te-ai întors, hai !

— Da, am venit, spuse ea rece. De data asta vreau să-ți fac pe plac.

— Minți, mîrtoagă ! Am să-mi țin cuvîntul. Ori te porți bine, ori te duci în cocioabele lor să mîninci și să muncești cot la cot cu ei.

— Aș vrea de zeci de mii de ori mai bine să trăiesc în cocioaba cea mai murdară, decît să fiu sub jugul tău !

— Oricum, ești în ghearele mele, spuse el, întorcîndu-se spre ea cu un rînjet crud. Asta-i plăcerea mea. Așadar, așază-te aici pe genunchii mei, draga mea, și bagă-ți mințile-n cap ! încheie el, apucînd-o de încheietura mîinii.

— Simon Legree ! Bagă de seamă ! spuse femeia cu o licărire ciudată în ochi. Avea o privire atît de sălbatică și de dementă, încît era aproape înspăimîntătoare. Te temi de mine, Simon, spuse ea. Ai dreptate ! Fii cu băgare de seamă ! A intrat dracul în mine !

Ultimele cuvinte i le șopti șuierător la ureche.

— Ieși ! Te cred că ai pe dracul în tine ! strigă Legree, respingînd-o și uitîndu-se la ea descumpănit. Ascultă, Cassy,

adăugă el, de ce nu poți să fii mai prietenoasă cu mine, cum erai înainte ?

— Înainte ! repetă ea cu amărăciune.

Se opri brusc. O mulțime de sentimente înăbușite o asaltară și o făcură să se liniștească. Până atunci Cassy avusese asupra lui Legree autoritatea pe care o femeie puternică și pătimașă o poate întotdeauna exercita asupra celui mai brutal dintre bărbați. Dar de citva timp, din pricina umilinței permanente, ea devenise din ce în ce mai arțăgoasă și nervoasă. Adeseori nu putea să se mai stăpânească, avînd adevărate crize de nebunie. Stările acestea îi provocau un fel de frică lui Legree, care avea o oroare superstițioasă de nebuni, lucru obișnuit la persoanele grosolane și neinstruite. Cînd Legree o aduse pe Emmeline în casă, sensibilitatea feminină a lui Cassy se trezise din nou. De îndată, ea luase apărarea fetei.

O ceartă cumplită izbucni între ea și Legree. Acesta, furios, se jură că o va trimite la munca cîmpului dacă nu se va potoli. Cassy, mîndră și disprețuitoare, declarase că preferă să muncească în cîmp. Și muncise într-adevăr o zi, după cum am arătat, pentru a dovedi că nu-i pasă de amenințările lui.

Legree fusese neliniștit toată ziua, căci Cassy avea asupra lui o influență de sub care el nu se putea sustrage. Cînd ea își prezentase coșul la cîntărit, el nădăjduise un compromis și i se adresase pe un ton jumătate împăciuitoare, jumătate batjocoritor. Dînsa îi răspunsese însă cu cel mai mare dispreț. Chipul barbar în care era tratat bietul Tom o întăritase și mai mult ; îl urmase pe Legree în casă numai cu gîndul de a-l dojeni pentru brutalitatea lui.

— Cassy, doresc din toată inima să te porți cum trebuie, îi spuse Legree.

— Tu îmi ceri să mă port cum trebuie ? Tu, care n-ai știut să te porți omeneste nici cu cel mai bun dintre muncitorii tăi, din pricina firii tale diabolice ? Și tocmai în timpul sezonului ?

— Firește, am fost nesocotit că am stîrnit o asemenea gîlceavă ! răspunse Legree. Dar ticălosul prea voia să-mi impună voința lui ! Trebuie să fie pus cu botul pe labe.

— Eu nu cred că ai să izbutești.

— Nu ? strigă Legree, sculîndu-se furios. Aș vrea s-o văd și p-asta. Ar fi primul negru care m-ar duce de nas. Am să-i sfărîm fiecare oșciur și tot o să trebuie să se supună !

Chiar în clipa aceea ușa se deschise și intră Sambo. Se apropie de Legree, făcînd plecăciuni. Ținea ceva într-o hîrtie.

— Ce-i aia, ciine ? se răsti Legree.

— O vrăjitorie, stăpîne.

— Ce vrăjitorie ?

— Un talisman pe care-l primesc negrii de la vrăjitori ! Dacă-l poartă la ei, nu simt nimic cînd sînt biciuiți. Îl avea legat cu un șiret negru în jurul gîtului.

Legree era superstițios, ca majoritatea oamenilor cruzi și fără credință. Luă hîrtia și o desfăcu neliniștit.

Din hîrtie căzu un dolar de argint și o șuviță de păr blond, lungă și strălucitoare. Ca și cum ar fi fost viu, părul se încolăci pe degetele lui Legree.

— Mii de draci ! țipă el, bătînd din picior și azvîrlind furios șuvița de păr, de parcă l-ar fi fript. De unde ai adus-o ? Ia-o de aici ! Arde-o, arde-o ! urlă el, luîndu-i-o din mîna și zvîrlind-o în vatră. Pentru ce mi-ai adus-o ?

Sambo încremenise, înspăimîntat, cu gura larg deschisă. Cassy, care se pregătea tocmai să plece, se opri și se uită la el uluită.

— Nu-mi mai aduce niciodată lucruri de-astea drăcești ! urlă Legree la Sambo, arătîndu-i pumnul.

Negrul o luă repede spre ușă, ridică dolarul de argint și-l aruncă pe fereastră în beznă, apoi ieși. De-abia aștepta să scape. După plecarea lui, Legree se simți cam rușinat de accesul lui de spaimă. Se așeză greoi în fotoliu și începu posomorît să soarbă punșul din ceașcă. Iar Cassy se strecură afară fără să fie observată și se duse să-l îngrijească pe bietul Tom, așa după cum am povestit.

Ce se întâmplase însă cu Legree și de ce o simplă șuviță de păr blond putuse înspăimînta un om atît de brutal, obișnuit cu tot felul de cruzimi ?

Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie să-i povestim cititorului cîteva amănunte din trecutul lui Legree. Aspru și afurisit cum era acum, păgînul acesta fusese odată legănat la sînul unei mame, adormit cu cîntări pioase și rugăciuni ; fruntea lui, acum ofilită, fusese stropită cu apa sfîntă a botezului. În frageda lui copilărie, o femeie blîndă îl ducea în sunetele clopotului la biserică, în zilele de sărbătoare, să se roage și să se împărtășească. Departe, în Noua Anglie, maicăsa își crescuse unicul fiu înconjurîndu-l cu o nețarmurită dragoste. Avusese însă un tată ursuz, brutal, pentru care blînda femeie risipise în zadar nemărginita ei duioșie. Legree moștenise firea tatălui său. Violent, brutal, nedisciplinat, el disprețuia orice sfat al mamei sale și nu voia să primească nici o dojană din partea ei. La o vîrstă foarte fragedă, el plecase de lîngă ea, se îmbarcase și se dusesse peste mări pentru a-și căuta norocul. Se întorsese acasă numai o singură dată. Atunci maicăsa — cu toată căldura unui suflet ce simte absolută nevoie să iubească și nu mai are pe lume decît pe unicul ei fiu — îl rugase fierbinte să se reîntoarcă pe calea cea dreaptă.

În ziua aceea, duhuri bune puseseră stăpînire pe el. Inima lui se înduioșase. Dar o luptă aprigă se dăduse în sufletul lui. Și păcatul, și firea-i aspră biruiseră îndemnurile conștiinței lui. Băuse și înjurase și se făcuse și mai sălbatic și mai brutal ca oricînd. Într-o noapte, cînd mama lui în culmea desperării se aruncase la picioarele lui implorîndu-l, el o îmbrîncise, o trîntise leșinată la pămînt și, înjurînd murdar, fugise la corabia lui.

Legree auzise pentru ultima oară despre mama lui într-o noapte, în timp ce chefuia cu mai mulți indivizi beți. Chiar în clipa aceea primise o scrisoare. Cînd o desfăcuse, o șuviță lungă de păr buclat căzuse din ea și i se încolăcise în jurul

degetelor. În scrisoare i se vestea că maică-sa murise și că, înainte de a-și da sfîrșitul, îl binecuvîntase și îl iertase.

Există o nelegiuită și îngrozitoare vrajă, care transformă lucrurile cele mai plăcute și mai sfinte în arătări cumplite, înspăimîntătoare.

Chipul palid și plin de duioșie al mamei, pe care-l întrevăzuse atunci în amintire, rugăciunile ei rostite pe patul de moarte, dragostea ei iertătoare Legree le socotise drept un blestem și avusese un fel de presentiment al judecății de apoi. Arsese șuvița de păr și scrisoarea, și cînd le văzuse mistuite de foc, se cutremurase și se gîndise la flăcările veșnice ale iadului. Încercase să bea și să chefuiască mai departe, ca să uite. Dar deseori, în liniștea adîncă a nopții, cînd sufletul cel mai nelegiuit rămîne singur cu el însuși, îi apărea figura străvezie a mamei și simțea atingerea ușoară a șuviței de păr încolăcindu-se în jurul degetelor. Atunci o sudoare rece i se prelingea pe obraz și sărea din pat îngrozit. Tu, cititorule, care te-ai rugat rostind cuvintele din Evanghelie, că Dumnezeu este dragoste și foc mistuitor, poți să înțelegi că iubirea cea mai desăvîrșită este cel mai înspăimîntător chin pentru sufletul nămolit în rău? Nu vezi că este pecetea și sentința celei mai groaznice desperări?

„La dracu! își zise Legree, sorbindu-și punșul. Unde o fi găsit șuvița? Și cum de s-a întîmplat să fie la fel? Credeam că am și uitat de asta. Să fiu al dracului, nu poți să uiți nimic! Ducă-se la dracu! Sînt atît de singur! S-o chem pe Em. Mă urăște, maimuța! Nu-mi pasă, o împlînzesc eu!“

Legree ieși din cameră într-un antreu mare, din care pornea scara ce ducea sus. Altădată scara avea un aspect impunător; antreul era acum murdar și trist, plin de cutii și rogojini zdrențuite, iar scara fără covor se pierdea în beznă. Lumina palidă a lunii pătrundea prin geamul spart de deasupra uneia din uși. Pretutindenii stăruia un aer greu și igrasios, ca într-un cavou.

Legree se opri în capul scării și auzi pe cineva cîntînd. În casa veche, vocea răsuna ciudat, ca a unui strigoi, sau

poate așa i se părea lui Legree din pricina nervilor lui zdruncinați.

O voce sălbatică, patetică, cînta unul din imnurile obișnuite ale sclavilor :

O, va fi jale, jale, jale !

Jale și-amar la judecata lui Cristos !

— Trăsni-o-ar ! urlă Legree. O s-o sugrum ! Em, Em ! strigă el aspru, dar numai un ecou batjocoritor îi răspunse. Vocea dulce continua să cînte :

Părinții și copiii se vor despărți acolo.

Se vor despărți pentru a nu se mai întîlni niciodată.

Refrenul răsuna puternic și limpede prin sălile goale.

O, va fi jale, jale, jale !

Jale și-amar la judecata lui Cristos !

Legree se opri. Stropi mari de sudoare îi curgeau pe frunte. I-ar fi fost însă rușine să spună că-i era frică. Inima îi zvîcnea ; i se păru chiar că vede ceva alb înălțîndu-se și luminînd slab în tunicul din fața lui. Se cutremură la gîndul că chipul mamei sale moarte ar putea să apară dintr-o dată înaintea lui.

„Un lucru e sigur, își spuse el, în timp ce se întorcea poticnindu-se în camera lui. Am să-l las în pace pe ticălosul acela. La urma urmei, ce nevoie aveam să iau blestemata aceea de hîrtie ? Cu siguranță, am fost vrăjit ! De cum am pus mîna pe ea, am început să tremur și să asud. Cum de-a ajuns șuvița aceea la el ? Doar știu bine că pe cealaltă am ars-o. Ar fi o glumă sinistră dacă părul ar putea să învie din morți !“

Da, Legree ! Bucla aceea blondă era fermecată ; fiecare fir de păr a purtat în el o vrajă care îți trezește neliniștea și remușcarea ; ea avea o forță supranaturală pentru a-ți lega mîinile tale sălbatice, ca să le împiedice de a mai face rău celor neputincioși.

— Hei, sculați-vă careva și țineți-mi tovărășie ! strigă Legree bătînd din picior, apoi își fluieră cîinii. Dar cîinii, somnoroși, deschiseră cîte un ochi și dormiră mai departe.

„Am să-i chem pe Sambo și pe Quimbo să vină aici, să-mi cînte și să-mi danseze unul din dansurile lor îndrăcite. Să-mi iasă din cap gîndurile astea negre“, murmură Legree.

Își puse pălăria, se duse pe verandă și suflă dintr-o goarnă, așa cum făcea de obicei cînd poruncea celor doi supravegheatori negri să vină la el.

Cînd era bine dispus, Legree obișnuia să cheme pe cele două brute în camera lui, și după ce le dădea vîrtos să bea whisky, se distra punîndu-i să danseze, să cînte sau să se lupte între ei, după cum avea chef.

Să fi fost ora unu sau două noaptea, cînd Cassy se întorcea de la bietul Tom pe care-l îngrijise. Apropiîndu-se de casă, auzi în camera lui Legree strigăte sălbatice, țipete, huiduieli și cîntece amestecate cu lătrat de cîini și tot felul de bocănituri și de zdrăngăneli. Se urcă pe scările verandei și se uită înăuntru. Legree și cei doi negri beți morți cîntau, zbierau, aruncau cu scaunele, se scălimbăiau și se strîmbau hidos.

Sprijinindu-și brațul ei mic și slab de balustradă, Cassy rămase nemișcată, uitîndu-se la ei. Ochii ei negri oglindeau un amestec de tortură sufletească, de dispreț și de amărăciune plină de cruzime.

„Ar fi oare un păcat să scap lumea de un asemenea ticălos?“ își spuse ea. Coborî repede de pe verandă, ocoli casa, împinse o ușă din dos, se strecură în sus pe scări și bătu la ușa Emmelinei.

CAPITOLUL XXXVI

Emmeline și Cassy

EMMELINE ȘEDEA în cel mai îndepărtat colț al încăperii, galbenă de spaimă. Cînd Cassy deschise ușa, fata se ridica tremurînd, dar văzînd cine era, se repezi înaintea femeii și cuprinzîndu-i brațul îi spuse :

— O, Cassy, dumneata ești ? Îmi pare așa bine că ai venit ! Mi-era teamă să nu fie el. Dacă ai ști ce zgomot groaznic a fost jos de cum s-a lăsat noaptea !

— Cum să nu știu ! răspunse Cassy. Parcă-i prima dată ?

— Oh, Cassy, spune-mi, n-am putea scăpa din acest loc ? Să ne ducem oriunde : în mlaștină, printre șerpi, oriunde ! N-am putea fugi undeva de aici ?

— Nicăieri decît în mormînt, spuse Cassy.

— Ai încercat vreodată ?

— Am văzut destule încercări și știu ce urmări au avut !

— Aș vrea mai bine să trăiesc într-o băltoacă și să rod coaja copacilor. Mi-e frică de șerpi, dar mai bine să am lingă mine un șarpe, decît pe el !

— Mulți au fost aici de aceeași părere, spuse Cassy. Dar în mlaștini n-ai putea să stai ; cîinii te-ar descoperi și te-ar aduce înapoi și atunci...

— Ce-ar face ? spuse fata, uitîndu-se la ea cu respirația tăiată.

— Ar trebui mai curînd să mă întrebîi ce n-ar face. Și-a învățat bine meseria printre pirații lui din Indiile de Vest. N-ai mai putea dormi dacă ți-aș povesti ce lucruri am văzut aici, lucruri pe care le spune cîteodată ca pe niște glume bune. Am auzit țipete pe care nu le-am putut uita săptămîni întregi. Există un loc dincolo de colibele sclavilor unde poți vedea un copac negru, ars, cu rădăcina acoperită toată de cenușă. Întreabă pe oricine ce s-a petrecut acolo și vezi dacă o să îndrăznească să sufle vreo vorbă.

— Ce vrei să spui ?

— Nimic. Mi-e silă și să mă gîndesc. Și îți spun că numai Domnul știe ce ne va fi dat să vedem mîine dimineață, dacă bietul Tom o ține așa cum a început.

— Groaznic ! spuse Emmeline, făcîndu-se galbenă ca ceara. Oh, Cassy, spune-mi ce să fac ?

— Ce-am făcut și eu.

— Voia să mă pună să beau din rachiul lui scîrbos, spuse Emmeline, și eu tare nu-l pot suferi !

— Ai face mai bine dacă ai bea. Nici eu nu puteam suferi rachiul, și acum nu mai pot trăi fără el. Trebuie să te amețești cu ceva. Lucrurile nu mai apar atît de îngrozitoare după ce ai băut !

— Mama îmi spunea să nu mă ating niciodată de așa ceva.

— Mama îți spunea ! zise Cassy cu amărăciune, apăsînd pe cuvîntul „mamă“. Ce folos au mamele cu cele ce spun ele ? Voi sînteți toate cumpărate și plătite, și sufletele voastre aparțin omului care vă cumpără. Asta este calea de urmat. Bea rachiul, bea cît poți, și o să înduri mai ușor.

— Oh, Cassy, fie-ți milă de mine !

— Să-mi fie milă ? ! Dar ce, nu-mi este ? Nu am și eu o fetiță ? Dumnezeu știe unde și a cui o fi acum ! Cred că urmează drumul pe care a mers înainte mama ei. Și copiii ei vor merge după ea... Blestemul n-are sfîrșit, e veșnic !

— Era mai bine dacă nu mă nășteam deloc ! spuse Emmeline, frîngîndu-și mîinile.

— Asta mi-am dorit-o și eu încă mai demult, spuse Cassy. Mereu mi-am dorit-o. M-aș fi omorît dacă îndrăzneam s-o fac, murmură ea, privind afară, în întuneric, cu disperarea aceea fixă și tăcută, care era expresia obișnuită a fetei ei.

— Ar fi un păcat ca cineva să se omoare singur, spuse Emmeline.

— Nu știu de nu-i mai mare păcat să faci lucrurile pe care le facem zi de zi. Dar cînd eram la mînăstire, maicile îmi spuneau niște lucruri care mă fac să-mi fie teamă de moarte. Dacă aș ști că odată cu moartea se sfîrșește totul, ehei...

Emmeline se întoarse cu spatele și își ascunse fața în mîini.

În timp ce conversația aceasta avea loc sus, Legree, biruit de beție, căzu lat în camera sa de jos și adormi. Legree nu era un bețiv ca oricare altul. Natura lui puternică, grosolană, era nesățioasă și ar fi putut suporta orice dezmăț care pe un altul mai firav l-ar fi zdruncinat și l-ar fi răpus. Dar un adînc simț de conservare îl oprea adesea să se supună poftelor lui într- așa măsură, încît să-și piardă orice control.

Noaptea aceasta însă, în dorința lui chinuitoare de a-și izgoni din minte înspăimântătoarele remușcări care pîneau în el, băuse mai mult decît de obicei și, după ce își trimisese la culcare sclavii, căzuse greoi pe dușumea și adormise adînc. Oh, cum de cutează sufletul cel rău să intre în lumea umbrită a somnului — acel tărîm ale cărui întunecoase margini stau înspăimîntător de aproape de clipa cea mare a răsplatei! Legree visa. Prin somnul lui adînc, dar zbuciumat, o făptură înveșmîntată în văluri sta lingă el și îi puneă o mînă moale și rece pe braț. Î se părea că o cunoaște, deși fața îi era voalată, și Legree se cutremură cuprins de o groază crescîndă. Avu apoi impresia că simte șuvița de păr încolăcîndu-i-se în jurul degetelor, apoi alunecînd încet în jurul gîtului și strîngîndu-l, strîngîndu-l de nu mai putea să respire. Glasuri îi șopteau lucruri care îl înghețau de spaimă. După aceea i se păru că se află la marginea unei prăpăstii înfricoșătoare și, cuprins de teama morții, se luptă cu niște mîini negre, care se întind și-l trag spre adîncuri; Cassy se ivi în spatele lui, rîzînd, și-l împinse. Năluca se ridică solemnă și dădu la o parte vălul. Era mama lui care se îndepărta cu groază de el, și el se rostogoli în prăpastie, în mijlocul unui zgomot nelămurit de țipete, gemete și hohote de rîs drăcești. Legree se trezi.

Zorile trandafirii pătrundeau senine în cameră. Soarele se ridica pe cerul strălucitor și privea cu ochiul lui sfînt, de lumină, la omul păcătos. Cu cîtă frăgezime, cu cîtă solemnitate, cu cîtă frumusețe se ivește fiecare zi, ca și cum ar spune omului fără minte: „Bagă de seamă, mai ai încă un sorț. Luptă pentru gloria nemuritoare!“ Nu există limbă în care acest glas să nu fie avzit. Doar omul nerușinat și rău nu o auzi. El se trezi cu o înjurătură și un blestem pe buze. Ce-i pasă lui de auriul, de purpuriul și de miracolul zilnic al dimineții? Ce știe el de sfințenia astrului pe care Fiul lui Dumnezeu a consacrat-o ca fiind însăși emblema sa? Se uită pe fereastră ca o brută, fără să observe nimic, și împleticîndu-se își turnă un pahar cu rachiu, pe care-l bău doar jumătate.

— Ce noapte groaznică am avut ! îi spuse el lui Cassy, care tocmai intra.

— În curînd numai nopți de-astea o să ai ! îi răspunse ea sec.

— Ce vrei să spui, destrăbălato ?

— O să afli într-una din zilele astea. Pînă una-alta, am să-ți dau un sfat, Simon.

— Să-mi dai pe dracu !

— Sfatul meu este să-l lași pe Tom în pace, spuse Cassy cu tărie, începînd să deretice prin casă.

— Ce te privește pe tine ?

— Asta mă întreb și eu ! Dacă vrei să plătești o mie două sute de dolari pentru un sclav și să-l omori tocmai în toiul sezonului, numai ca să-ți satisfaci ura ta personală, sigur că nu este treaba mea. Eu am făcut tot ce am putut pentru el.

— Tu ? Dar ce te privește pe tine și de ce te amesteci în treburile mele ?

— Nu mă privește deloc. Dar în mai multe rînduri ți-am salvat cîteva mii de dolari, datorită grijii pe care am avut-o de lucrătorii tăi. Și iată cum îmi mulțumești. Ce o să se întîmple dacă recolta ta o să ajungă pe piață mai tîrziu decît a celorlalți ? N-ai să pierzi prinsoarea ? Tompkins o să-și bată joc de tine și ai să plătești frumușel banii, nu-i așa ? Parcă te vād plătînd.

Ca și mulți alți plantatori, Legree avea o singură ambiție : să aibă recolta cea mai bogată din sezon. Și făcuse mai multe prinsori în acest sens în orașul vecin. De aceea, cu tactul ei de femeie, Cassy atinsese singura coardă care putea să vibreze.

— Bine, am să-l las numai cu cît a primit ! spuse Legree. Dar își va cere iertare și va făgădui că se va purta mai bine.

— Asta n-o s-o facă, spuse Cassy.

— Ei, ba da !

— Nu, n-o s-o facă, stăruie Cassy.

— Ați putea să-mi spuneți pentru ce, doamnă ? o întrebă Legree cu un suprem dispreț.

— Pentru că el s-a purtat bine. El știe asta și nu va spune că s-a purtat urît.

— Cui îi pasă ce crede blestematul de el ? Negrul trebuie să spună ce-mi place mie, altfel...

— Altfel ai să pierzi prinsoarea cu recolta ta de bumbac, dacă Tom nu o să poată ieși la cîmp, tocmai acum, în toiul muncilor.

— Las' că se moaie el ! bombăni Legree. Parcă nu știu eu cine sînt negrii ? Să-l vezi cum o să se roage de mine ca un cîine, chiar în dimineața asta.

— Simon, n-o s-o facă ; nu cunoști soiul ăsta de oameni. Poți să-l tai în bucățele și n-o să auzi un cuvînt de pocăință de la el.

— Vom vedea. Unde-i acum ? întrebă Legree ieșind.

— În cămăruța din magazie.

Deși vorbise atît de hotărît cu Cassy, Legree ieși din casă cu un dram de îndoială cu care nu era obișnuit. Visurile lui de peste noapte, precum și sfaturile de prudență ale lui Cassy avuseseră foarte mult efect asupra lui. Se hotărî ca nimeni să nu fie martor la întîlnirea cu Tom și se gîndi că dacă nu va izbuti să-l supună prin rățoieli, să amîne răzbunarea și să-i aplice pedeapsa într-un sezon mai prielnic.

Lumina glorioasă a zorilor, îngereasca splendoare a soarelui pătrundeau pe cît puteau prin fereștriuca șopronului în care ședea culcat Tom. Și în timp ce o rază de soare cobora pînă la el, în minte îi reveniră biblicele cuvinte : „Eu sînt pogorîtorul și urmașul lui David și al soarelui strălucitor !“ Însălmîntătoarele prevestiri ale lui Cassy, departe de a-i descuraja sufletul, i-l înălțaseră în cele din urmă, parcă ar fi fost chemări cerești... El nu știa decît că ziua morții lui îl apropie de ceruri și inima lui palpită de nerăbdare cînd se gîndea că acel lucru minunat, la care el se gîndise adesea, ar putea să-i apară ca în viziunea sa, înainte de a mai apuca un nou asfințit de soare. Marele tron alb cu al său curcubeu veșnic strălucitor, mulțimea albă, îmbrăcată în haine de ceremonie, cu voci asemănătoare pîrîiașelor ; coroanele, palmierii, harpele,

toate acestea laolaltă. De aceea, fără a tremura și fără a se înfiora, el auzi apropiindu-se glasul tiranului său.

— Ei, cum te mai simți, băiete ? îl întrebă Legree, lovindu-l disprețuitor cu piciorul. Nu ți-am spus că știu eu să te învăț minte ? Ei, îți place ? Cum, te-ai și vindecat ? Nu mai ești așa bolnav ca astă-noapte ? N-ai putea oferi unui biet păcătos un pic de predică, ce zici ?

Tom nu răspunse nimic.

— Scoală-te, vită ! îi porunci Legree, lovindu-l iar cu piciorul.

Ceea ce poruncise stăpînul era greu de îndeplinit de cineva atît de crunt bătut și de slăbit. Și cînd Tom făcu totuși eforturi să se ridice, Legree rîse cu brutalitate.

— Ce te face să fii așa vioi în dimineața asta, Tom ? Ai răcit poate peste noapte ?

Tom se ridică în picioare și se uită drept în ochii stăpînului său cu o față hotărîtă, nemișcată.

— Ei, drace, poți să te ridici ? spuse Legree, uitîndu-se la el. S-ar zice că tot n-ai primit destul. Ei, acum, Tom, așază-te în genunchi și cere iertare pentru purtarea ta de aseară.

Tom nu se mișcă.

— În genunchi, cîine ! urlă Legree, lovindu-l cu biciul de călărie.

— Domnule Legree, spuse Tom, nu pot face asta. Am făcut ceea ce credeam că e drept. Mă voi purta la fel și de aci înainte, dacă va trebui. Niciodată nu voi săvîrși o faptă crudă, orice s-ar întîmpla.

— Se vede că nu știi ce ar putea să ți se mai întîmple, domnule Tom. Crezi că ce ai căpătat e mare lucru ? Îți spun că asta nu-i nimic, absolut nimic. Ți-ar plăcea să fii legat de un copac și în jurul tău să ardă încetișor un foc ? Ar fi plăcut, Tom, nu-i așa ?

— Stăpîne, zise Tom, știu că ai putea să faci lucrurile cele mai îngrozitoare, dar după ce ai ucis trupul, nu poți să mai faci nimic. Oh, și după aceea urmează veșnicia !

Spunînd acestea, Tom se îndreptă din șale și își împreună mîinile.

„Veșnicie !“ Cuvîntul pătrunse în inima neagră a omului, ca o flacără puternică ; pătrunse în inima păcătosului ca mușcătura unei scorpii. Legree scrișni din dinți, dar își înăbuși furia ; iar Tom vorbi cu glas limpede și vioi, ca un om dezrobit :

— Stăpîne Legree, fiindcă m-ai cumpărat, îți voi fi un slujitor cu adevărat credincios. Îți voi da toată munca mîinilor mele, tot timpul meu, toată puterea mea, dar sufletul meu nu-l voi da unui muritor. Îl voi păstra pentru Domnul Dumnezeu, și viu sau mort voi asculta de poruncile lui mai mult decît de orice. De asta poți fi sigur. Stăpîne Legree, nu mi-e frică nici un pic de moarte. Îmi este totuna dacă mor sau nu. Poți să mă biciuiești, să mă omori, să mă arzi, mă vei trimite astfel mai repede acolo unde trebuie să ajung.

— Am să te îngenunchi eu înainte de a te omori ! spuse Legree cu furie.

— N-o vei face niciodată ! Cineva îmi va veni în ajutor, spuse Tom.

— Drace, cine o să te ajute ? întrebă Legree disprețuitor.

— Domnul atotputernic !

— Blestematele ! răcni Legree, și cu o izbitură a pumnului îl trînti pe Tom la pămînt.

O mină rece, moale, se așeză pe brațul lui în acel moment. Se întoarse brusc. Era mîna lui Cassy. Atingerea moale și rece îi aminti de vis, străbătîndu-i ca un fulger celulele creierului ; în minte îi reveniră toate îngrozitoarele vise de peste noapte și spaima care le întovărășea.

— Ești nebun ? îi spuse Cassy pe franțuzește. Lasă-l în pace ! Lasă-mă singură cu el, am să-l fac să meargă la cîmp. Nu ți-am mai spus asta ?

Se spune că rinocerii și crocodilii, deși înveșmîntați în armura lor prin care nici gîiuleaua nu poate străbate, au totuși un loc vulnerabil. Oamenii cruzi, nesimțitori, ticăloși, fără pic de credință au de obicei și ei un punct vulnerabil : o frică superstițioasă.

Legree se hotărî să-și amîne răfuiala cu Tom.

— Bine, fă cum știi tu ! îi spuse el artăgos lui Cassy.

Apoi, întorcându-se spre Tom, adăugă :

— Tu, ascultă ! N-am să-mi pun acum mintea cu tine, fiindcă e zor mare și am nevoie de toți lucrătorii mei, dar n-am să uit niciodată ce mi-ai făcut. Ți-o pun în socoteală, și odată și odată ai să mi-o plătești cu pielea ta neagră, tăbăcită. Să ții minte asta !

Legree se răsuci pe călcâie și plecă.

— Du-te, spuse Cassy, uitându-se posomorît după el. Răsplata ta va veni curînd. Bietul meu băiat, cum te simți ?

— Dumnezeu a trimis pe îngerul său, și de astă dată a închis gura leului, spuse Tom.

— De data asta, da, spuse Cassy. Dar ticălosul e acum cu ochii pe tine ; te va urmări toată ziua ; ca un cîine, pas cu pas, sugînd picătură cu picătură sîngele din trupul tău. Îl cunosc eu pe omul ăsta.

CAPITOLUL XXXVII

Libertate

Oricare ar fi ritul potrivit căruia un om a fost sortit să fie sacrificat pe altarul sclaviei, în clipa în care el pune piciorul pe pămîntul sfînt al Angliei, acest altar se prăbușește în pulbere împreună cu zeul său, iar omul este mîntuit, renăscut și eliberat din sclavie de invincibilul geniu al emancipării universale.

Curran

SĂ LĂSĂM ACUM O VREME PE TOM în mîinile asupritorilor săi și să ne întoarcem să vedem ce s-a mai petrecut cu George și cu soția sa, rămași în mîini bune într-o fermă aflată lîngă sosea.

Pe Tom Loker îl lăsasem gemînd și zvîrcolindu-se în patul de o curățenie fără seamăn al unui quaker, sub îngrijirea maternă a mătușii Dorcas, care găsise în negustorul de sclavi un pacient tot atît de supus ca și un bivol.

Închipuți-vă o femeie înaltă, demnă și plină de duh, purtînd o bonetă curată de muselin peste părul argintiu, a cărui cărare descoperea o frunte înaltă și luminoasă, boltită deasupra unor ochi cenușii și gînditori.

O basma albă ca zăpada, dintr-o mătase moale, era drapată cu îngrijire peste piept; rochia din mătase lucioasă, cenușie, foșnea liniștitor, în timp ce pasul ei aluneca pe nesimțite de colo-colo prin cameră.

— Lua-i-ar dracu' ! mormăi Tom Loker, zvîrlind așternutul cît colo.

— Te rog foarte mult să nu folosești asemenea vorbe ! spuse mătușa Dorcas, potrivindu-i liniștită din nou așternutul.

— Bine, bunicuțo, să încerc, și dacă o să pot, nu mai fac, spuse Tom, dar afurisita asta de fierbințeală e așa de mare, încît te face să înjuri urît.

Mătușa Dorcas îi luă o pătură de pe el, netezi din nou cearșaful pe pat și virî marginile în așa fel sub saltea, încît Tom arăta ca o crisalidă în gogoșa ei.

— Prietene, aș dori să nu mai blestemi și să nu mai înjuri, îl dojeni ea. Mai bine ai face să te gîndești la purtările tale !

— De ce dracu' m-aș gîndi la așa ceva ? spuse Tom. E ultimul lucru la care îmi arde să mă gîndesc. Lua-le-ar naiba pe toate ! Și Tom se răsuci brusc în pat, desfăcînd și mototolind iarăși așternutul, de-ți era mai mare ciuda să te uiți la el. Omul și fata aceea sînt aici, nu-i așa ? întrebă el morocănos după o clipă.

— Da, sînt aici, recunosc Dorcas.

— Mai bine ar șterge-o spre lac, mormăi Tom. Și cu cît mai iute, cu atît mai bine.

— Pesemne că asta vor și face, răspunse mătușa Dorcas, împletind liniștită.

— Ascultă, reluă, Tom, la Sandusky avem agenți de-ai noștri, care supraveghează vapoarele. Acum, povestea asta nu mă mai interesează. Sper că vor izbuti să fugă, numai ca să crape de necaz ciinele ăla blestemat de Marks, dracu' să-l ia!

— Tom ! se indignă Dorcas.

— Cît privește fata, spune-le s-o îmbrace în așa fel ca să nu poată fi recunoscută. Semnalmentele ei se află la Sandusky.

— Vom avea grijă și de asta, spuse Dorcas cu calmul ei caracteristic.

Deoarece în acest loc ne luăm rămas bun de la Tom Loker, putem adăuga că, după ce a stat trei săptămîni în casa quake-rului, zăcînd de febră reumatică și de alte neajunsuri, parcă un alt om s-a sculat din patul său : un om mai trist, dar mai înțelept. Și renunțînd la vechea lui meserie de vînător de sclavi, păși într-o viață nouă, stabilindu-se într-o nouă colonie, unde talentele lui au găsit o mai fericită întrebuințare la prinderea urșilor, lupilor și a altor viețuitoare ale pădurii, meserie în care și-a cîștigat un adevărat renume. Tom vorbea întotdeauna respectuos de quakeri : „Oameni de treabă, obișnuia el să spună. Au vrut ei să mă convertească, dar n-au prea izbutit. Un lucru pot spune însă : îngrijesc strașnic de un bolnav. Și pregătesc cele mai gustoase supe și cite alte fleacuri, de-ți lingi degetele.“

Înștiințați de Tom Loker că ar putea fi recunoscuți și prinși la Sandusky, fugarii au socotit prudent să se despartă. Jim cu bătrîna lui mamă au fost trimiși înainte, separat, și o noapte sau două după aceea, George și Eliza cu copilul lor au fost conduși pe ascuns la Sandusky și adăpostii sub un acoperiș primitiv, de unde urmau să-și facă pregătirile pentru ultima trecere peste lac.

Noaptea era deci pe sfîrșite și lucefărul libertății se înălța minunat în fața lor. Libertate ! Cuvînt magic. Ce reprezintă el oare ? În acest cuvînt este cuprins oare ceva mai mult decît un nume, o figură retorică ? Bărbați și femei ale Americii, de ce inima voastră zvîcnește mai tare la auzul acestui cuvînt, pentru care părinții voștri și-au dat sîngele și pentru care

cele mai curajoase mame ale voastre au fost gata să-și jertfească cei mai dragi și mai buni fii? Este oare pentru o întreagă națiune ceva mai glorios și mai drag în acest cuvînt, decît ar fi pentru un singur om? Ce este oare libertatea pentru o națiune, dacă nu libertatea fiecărui om în parte? Ce este libertatea pentru tînărul acesta care șade cu brațele încrucișate peste pieptul lui voinic, cu pecetea singelui african în obraji și cu vâpaia adîncă a Africii în ochi? Ce înseamnă libertatea pentru George Harris?

Pentru părinții noștri, libertatea era dreptul unei națiuni de a fi națiune. Pentru el, este dreptul unui om de a fi om și nu un animal — dreptul de a numi pe aleasa inimii lui soția sa și de a o apăra de violența fărădelegilor, dreptul de a-și apăra și educa copilul; dreptul de a avea un cămin al lui, o religie a lui, un caracter al lui, nesupus voinței altuia. Toate aceste gînduri se îmbulzeau și frămîntau inima lui George, care ședea gînditor, cu capul în mîini, privind cum soția lui încerca să potrivească pe trupul ei zvelt și gingaș niște haine bărbătești. Îmbrăcată astfel, socotea că ar fi mai sigur să încerce să fugă.

— Acum e rîndul lor, spuse ea în fața oglinzii, scuturîndu-și bogatele ei bucle negre și mătăsoase. Ce zici, George, nu-i așa că e păcat, adăugă ea ridicîndu-și în joacă o parte din plete, trebuie oare să-l tăiem tot?

George zîmbi trist și nu răspunse nimic.

Eliza se întoarse spre oglindă și foarfecele sclipi, în timp ce buclele cădeau una după alta sub tăișul lui.

— Cred că așa e de ajuns, hotărî ea și, luînd o perie de cap, adăugă: Să mai facem doar cîteva retușări. Nu sînt oare un băiat drăguț? își întrebă ea soțul, întorcîndu-se spre el, rîzînd și roșînd în același timp.

— Întotdeauna o să fii drăguță, orice-ai face, spuse George.

— De ce ești atît de gînditor? îl întrebă Eliza iarăși, lăsîndu-se într-un genunchi în fața lui și punîndu-și mîna pe a lui. Se spune că am fi la o depărtare de numai douăzeci

și patru de ore de Canada. Numai o zi și o noapte pe lac și apoi, apoi...

— Ah, Eliza, strigă George, strângînd-o la piept, tocmai asta este ! Acum soarta noastră depinde de atingerea acestui singur țel. Ah, să fie așa de aproape, să-l zărești și să pierzi totul ! Mai bine aș muri, Eliza, decît să nu izbutesc !...

— Nu-ți fie teamă, îi spuse soția sa, plină de nădejde. Bunul Dumnezeu nu ne-ar fi adus pînă aici, dacă n-ar fi avut de gînd să ne ajute să izbutim. Am credința, George, că El este alături de noi.

— Ești o femeie binecuvîntată, Eliza ! spuse George, cuprînd-o într-o îmbrățișare pătimașă. Dar, spune-mi, ne putem noi bucura de această mare îndurare ? Se va sfîrși acest șir de ani de suferință ? Vom fi liberi ?

— Sînt sigură de asta, George ! strigă Eliza, ridicîndu-și privirea spre el ; lacrimi de speranță și entuziasm străluceau pe genele ei negre. Simt că Dumnezeu ne va elibera chiar astăzi de sclavie !

— Vreau să te cred, Eliza, spuse George, ridicîndu-se brusc. Vreau să cred. Vino, hai să plecăm ! Într-adevăr, adăugă el, îndepărtînd-o puțin și privind-o cu admirație, ești un tovarăș fermecător. Buclele astea tăiate scurt îți vin de minune. Pune-ți șapca puțin într-o parte, așa. Niciodată nu te-am văzut atît de drăgălașă. Trebuie să vină trăsura. Oare doamna Smyth l-a pregătit pe Harry ?

Ușa se deschise și o femeie respectabilă, între două vîrste, intră ducînd de mîină pe micul Harry, îmbrăcat în haine de fetiță.

— Ce drăguț îi stă îmbrăcat în fetiță, spuse Eliza, privind-l din toate părțile. Îl vom numi Harrieta. Nu-i așa că i se potrivește numele ?

Copilul era vădit stingherit de noua și neobișnuita îmbrăcăminte a mamei sale ; păstra o tăcere adîncă și din cînd în cînd suspina din străfundul sufletului, privind-o pe furiș pe sub cîrlionții lui negri.

— Harry, o recunoști pe mama ? îl întrebă Eliza, întinzînd mîinile spre el.

Copilul se agăță sfios de maică-sa.

— Ce faci, Eliza ? De ce încerci să-l mîngii, cînd știi că pînă trecem dincolo trebuie să fie ținut departe de tine ?

— Știu că-i o nebunie, spuse Eliza. Totuși nu mă-mpac cu gîndul că trebuie să fie îndepărtat de mine. Dar ai dreptate, să mergem. Unde-i pelerina ? Iat-o ! Cum își pun bărbații pelerina, George ?

— Trebuie s-o porți așa, spuse soțul ei, aruncîndu-i-o peste umăr.

— Va să zică așa, rosti Eliza, imitînd mișcarea. Și trebuie să calc apăsător, să fac pași mari și să-mi iau un aer sfruntat.

— Nu te-ntrece cu firea. Se mai află din cînd în cînd și cîte un tînăr modest și cred că ar fi mai ușor pentru tine să joci acest rol.

— Și mînușile astea, vai de păcatele mele, se văită Eliza, mîinile mi se pierd în ele.

— Te sfătuiesc să le porți neapărat, stăruie George. Mîna ta gîngășă ar putea să ne dea de gol pe toți. Și acum, doamnă Smyth, țineți minte că mergeți cu noi și că sînteți mătușa noastră.

— Am auzit, spuse doamna Smyth, că au sosit în port niște oameni care atrag atenția tuturor căpitanilor de vase asupra unor fugari : un bărbat și o femeie însoțiți de un băiețuș.

— Nu mai spune ! făcu George. Dacă ne întîlnim cu ei, vom înștiința pe cei în drept.

Trăsura luată cu chirie trase în fața ușii și familia prietenoasă și primitoare, care-i găzduise pe fugari, se strînse în jurul lor, făcîndu-le urări de drum.

Deghizarea adoptată de către fugari corespundea sfatului dat de Tom Loker.

Doamna Smyth, o femeie respectabilă din Canada, care printr-o fericită împrejurare se pregătea și ea să traverseze lacul, pentru a se înapoia acasă, primise să treacă drept mătușa micului Harry ; și pentru a se obișnui cu ea, copilul fusese

lăsat în ultimele două zile numai în grija ei. Un surplus de mîngîiere, la care se adăuga o cantitate foarte mare de prăjituri și de acadele, cimentase o legătură foarte strînsă între tînărul gentleman și respectabila doamnă.

Trăsura se îndreptă spre debarcader. Cei doi tineri trecură peste podețul de scînduri și coborîră în barcă, Eliza oferind cu gingășie brațul doamnei Smyth și George ocupîndu-se de bagaje.

Cîteva clipe mai tîrziu, în timp ce George stătea în biroul căpitanului făcînd formalitățile de rigoare, auzi doi bărbați vorbind alături de el :

— Am supravegheat pe fiecare din cei ce s-au urcat pe vapor, spuse unul, și pot să te asigur că nu sînt pe vaporul acesta.

Cel care vorbise astfel era funcționarul de pe vapor. Cel căruia i se adresa era fostul nostru prieten Marks, care, cu deosebita perseverență ce-l caracteriza, venise la Sandusky să caute pe cei care-i scăpaseră din mînă.

— Cu greu ai putea s-o deosebești pe fugară de o femeie albă, spuse Marks. Bărbatul este ușor mulatru și are un semn la o mînă.

Mîna cu care George luă biletele și mărunțișul tremură ușor ; dar, întorcîndu-se calm, aruncă o privire nepăsătoare celui care vorbea și se îndreptă liniștit spre cealaltă parte a vaporului, unde îl aștepta Eliza.

Doamna Smyth coborî cu micul Harry în cabinele doamnelor, unde frumusețea arămie a presupusei fete atrase multe comentarii măgulitoare din partea pasagerilor.

Cînd clopotul vesti plecarea, George fu fericit, văzîndu-l pe Marks coborînd pasarela, și suspină ușurat, din adîncul sufletului, cînd vaporul ajunse la o depărtare respectabilă de țarm.

Era o zi minunată. Valurile albastre ale lacului Erie jucau în sclipiri unduitoare în bătaia soarelui. Un vînt ușor și proaspăt sufla dinspre mal și vasul falnic își croia voinicește drum înainte.

Ce lume nepătrunsă este cuprinsă într-un suflet omenesc ! Cine putea bănuî, în timp ce George se plimba senin în sus și

în jos pe coverta vaporului, alături de sfiosul său tovarăş, tot ce clocotea în pieptul lui? Marea fericire care se apropia părea minunată, prea frumoasă pentru a putea fi o realitate : era încă stăpînit de spaimă la gîndul că în orice clipă s-ar fi putut ivi ceva care să-l despartă de această fericire.

Dar vaporul înainta iute. Şi în cele din urmă, în faţa lor se iviră şi crescură luminoase, în toate splendoarea lor, binecuvîntatele ţărmuri englezeşti, ţărmuri care, ca sub puterea unui farmec atotstăpînitor, puteau nimici cu o singură atingere orice blesteme sau farmece de sclavie, în orice limbă ar fi fost rostite sau de orice stăpînire ar fi fost întărite.

George şi soţia lui stăteau nemişaţi, ţinîndu-se de braţ, în timp ce vaporul se apropia de micul port Amherstberg din Canada. Bărbatul respira greu şi precipitat ; o ceaţă i se pusese pe ochi. Strinse în tăcere mîna micuţă, tremurătoare, de pe braţul său. Clopotul sună : vaporul se opri. Ca prin vis se ocupă de bagaje şi-şi adună micul său grup. În sfîrşit coborîră pe ţărm. Rămăseseră nemişaţi pînă ce vaporul se îndepărtă, apoi cu lacrimi şi îmbrăţişări şi ţinînd în braţe copilul, mirat de tot ce se petrecea, îngenuncheară şi-şi înălţară inimile lor către Cel Atotputernic.

*Era ca o întoarcere la viaţă
Din giulgiul morţii, la veşmînt ceresc,
Din greu păcat şi-a patimilor ceaţă
Spre libertate, felul sufletesc.
Rupînd a morţii lanţuri grele, parcă,
Un muritor păşi spre nemurire,
Cînd mîna îndurării vru să-ntoarcă
O cheie de-aur şi cu zvon de lire,
Grăi o voce : Iată slobozirea !*

Curînd după aceea, micul grup fu condus de doamna Smyth către casa primitoare a unui misionar, aşezat acolo de caritatea creştină ca un pastor al proscrişilor şi pribegilor, care întotdeauna găseau un refugiu pe acel ţărm.

Cine ar putea reda fericirea acestei prime zile de libertate ? Simțul libertății nu este oare mai puternic și mai minunat decât toate celelalte cinci ?

Să te miști, să vorbești, să respiri, să poți merge oriunde nesupravegheat și în afară de orice pericol !

Cine ar putea reda binecuvîntarea odihnei care coboară peste perna omului liber, aflat sub ocrotirea unor legi care-i chează-șuiesc drepturile date de Dumnezeu omului ?

Cît de frumoasă și de dragă îi era acestei mame fața copilășului ei adormit, pe care-l iubea parcă mai mult acum, amintindu-și de miile de primejdii prin care trecuse.

Era aproape cu neputință să dormi sub năvalnica stăpînire a unei asemenea fericiri. Și totuși, cei doi tineri nu aveau nici măcar o palmă de pămînt, nici măcar un acoperiș pe care să-l numească al lor ; cheltuiseră tot ce avuseseră, pînă la ultimul dolar. Nu aveau nimic altceva decât păsările văzduhului și florile cîmpului și totuși nu puteau dormi de fericire.

„O, voi cei ce răpiți omului libertatea, cu ce cuvînt veți răspunde în fața lui Dumnezeu ?“

CAPITOLUL XXXVIII

Biruința

„Slăvit să fie Domnul care ne-a dăruit biruința.“

STRĂBĂTÎND CALEA ISTOVITOARE A VIEȚII, cîți dintre noi nu s-au gîndit în anumite ceasuri că ar fi mult mai ușor să mori decât să trăiești ? Chiar cînd este osîndit să moară în cele mai groaznice chinuri ale trupului, martirul găsește tocmai în cutremurătorul gînd al morții un puternic stimulent și o mîngîiere. Există într-adevăr o exaltare, o vibrație a sufletului, care te ajută să treci prin suferințele oricărei încercări și care este izvorul odihnei și al slăviei veșnice. Dar a trăi, a îndura

zi de zi înrobirea amară, josnică, hărțuitoare, care zdruncină nervii, înăbușă orice sensibilitate, lungă și pustiitoare chinuire a sufletului, această înceată și silnică sîngerare picătură cu picătură, clipă de clipă a vieții lăuntrice, iată adevărata încercare a tăriei ce se poate ascunde într-un bărbat sau într-o femeie.

Cînd Tom se aflase față-n față cu asupritorul lui și îi auzise amenințările, se gîndise că-i sosise ceasul ; inima îi crescuse, și, plin de curaj, se simțea în stare să îndure tortura, și focul, și orice suferință, de vreme ce Isus și Cerul se aflau la doi pași de el. Dar cînd Legree plecase și clipa de exaltare trecuse, simțise din nou mușcătura durerii în mădularele lui zdrobite de lovituri și gîndul situației lui jalnice, deznădăjduite, de totală înjosire, îl copleșise din nou și ziua se scurse anevoie și cumplit de apăsătoare.

Cu mult înainte ca rănile lui să se fi vindecat. Legree îl trimisese la munca obișnuită a cîmpului ; urmaseră apoi lungi zile de chin și amar și tot felul de nedreptăți și înjosiri pe care numai o minte răuvoitoare și răzbunătoare putea să le scornească. Acei dintre noi care, în ciuda situației noastre privilegiate, au trecut prin încercări asemănătoare, chiar atenuate, cum sînt ele de obicei pentru noi, trebuie să înțeleagă revolta pe care o pot trezi în suflet. Tom nu se mai mira că tovarășii lui erau atît de aspri și ursuzi și își dădea seama că și firea lui potolită și senină de pînă atunci se zdruncinase de-atîtea fărădelegi cîte îndurase. Se mîngîiase cu gîndul că va citi în clipele de răgaz Biblia, dar aci nu exista ceva care să semene a răgaz ; cînd muncile erau în toi, Legree nu stătea la îndoială să-i oblige pe toți să muncească duminicile ca și în celelalte zile. Și de ce n-ar fi făcut-o ? În felul acesta, el producea mai mult bumbac și cîștiga prinsoarea ; și dacă prăpădea ceva mai multe brațe de muncă, putea să cumpere altele mai bune. La început, Tom oșinuia să citească un verset sau două din Biblie la lumina pîlpîitoare a focului, după ce se înapoia de la truda lui zilnică ; dar după tratamentul neomenesc ce i se aplica acum, venea acasă atît de istovit, încît capul îi era cuprins de amețală și

ochii i se închideau cînd încerca să citească. Sfirșit de oboseală, era nevoit să se culce odată cu ceilalți.

Să mai fie de mirare că pacea și credința care-l susținuseră pînă atunci făceau loc unei zdruncinări sufletești și unei deznădăjduite întunecări ? Chinuitoarea și tainica problemă a vieții se afla mereu în fața ochilor lui : nu vedea decît biruința răului, suflete zdrobite, nimicite, și pe Dumnezeu tăcînd. Săptămîni și luni, Tom luptă cu propriul său suflet, zbătîndu-se în întuneric și durere. Se gîndea uneori la scrisoarea domnișoarei Ophelia către prietenii săi din Kentucky și se ruga din răsuputeri ca Dumnezeu să-i trimită eliberarea. Apoi aștepta zi după zi, în speranța vagă de a vedea sosind pe cineva trimis să-l elibereze. Dar văzînd că nu venea nimeni, din nou cădea pradă gîndurilor amare și începea să-și spună că e zadarnic să-l slujești pe Dumnezeu și că Cel de Sus îl uitase. Uneori o vedea pe Cassy și, cîteodată, chemat la conac, zărea înfățișarea abătută a Emmelinei, dar vorbea prea puțin cu ele, căci nu avea timp să stea la taifas cu nimeni.

Într-o seară ședea abătut și pierdut lingă un foc care începea să se stingă, pregătindu-și cina lui sărăcăcioasă. Puse cîteva vreascuri pe foc, încercînd să-l atîțe, apoi scoase din buzunar Biblia ajunsă ferfeniță. Căută toate pasajele însemnate, care îi înălțaseră atît de des sufletul : cuvintele patriarhilor și profeților, ale poeților și ale înțelepților, care prin negura vremurilor au insuflat curaj omului — glasuri din marea legiune a martorilor nevăzuți care ne întovărășesc pe drumul lung și greu al vieții. Oare cuvîntul își pierduse puterea, sau vederea îi slăbise și simțirea-i istovită nu mai putea răspunde la chemarea puternicei inspirații ? Oftînd din greu, băgă Biblia în buzunar. Un rîs brutal îl făcu să tresară. Își ridică privirea. Legree stătea în picioare în fața lui.

— Ei, bătrîne, spuse el, s-ar părea că-ți dai seama și tu că religia nu ți-e de nici un folos. Știam eu că am să ți-o scot prin piele pînă la urmă !

Sarcasmul crudului stăpîn era mai dureros decît foamea, frigul și goliciunea. Tom tăcu.

— Ai fost un prost ! continuă Legree. Aveam de gînd să-ți fac mult bine cînd te-am cumpărat. Ai fi putut avea o situație mai bună decît Sambo și Quimbo și să duci o viață mai ușoară, și în loc să fii schingiuit și bătut la două zile sau în fiecare zi, ai fi putut avea libertatea să-i mîni și să-i schingiuiеști tu pe ceilalți negri ; și ai fi putut să te încălzești din cînd în cînd cu cîte un whisky. Hai, Tom ! Nu crezi că-i mai bine să fii înțelegător ? Aruncă hîrtoaga ta fără valoare în foc și alătură-te bisericii mele.

— Să mă ferească Dumnezeu ! spuse Tom cu evlavie.

— Vezi bine că Dumnezeu nu te ajută, dacă te-ar fi ajutat, nu m-ar fi lăsat să te cumpăr eu ! Religia ta e o harababură de înșelăciuni, de minciuni, Tom ! Cunosc totul despre ea. Mai bine ai ține cu mine. Sînt cineva și pot face ceva !

— Nu, stăpîne, spuse Tom. Îmi voi păstra credința. Dumnezeu poate să mă ajute sau nu, eu însă nu-L voi părăsi și voi crede în El pînă la capăt !

— Nebun ce ești, bolborosi Legree, scuipîndu-l furios și lovindu-l cu piciorul. Nu-i nimic, mă țin eu de capul tău și pîn' la urmă am să te birui, ai să vezi !

Și bruta îi întoarse spatele și se îndepărtă.

Cînd o greutate mare îi apasă pe suflet, dincolo de orice îndurare, revolta atinge asemenea culmi, încît fiecare resort fizic și moral se încordează pînă la desperare, încercînd să scape de această povară. După această clipă, cea mai mare suferință este urmată de un val de bucurie și de curaj. Așa se întîmplă și cu Tom. Batjocurile nelegiuite ale hainului său stăpîn cufundară sufletul său în cea mai adîncă deznădejde ; și, cu toate că mîna credinței sale se agăța încă de stîncă veșnică, încleștarea ei era tot mai desperată și mîna începea să amorțească. Tom ședea lingă foc, împietrit. Dintr-o dată, totul păru că dispare și în fața lui se înalță viziunea celui încununat cu coroana de spini, batjocorit și sîngerînd. Tom privi cu spaimă și uimire răbdarea plină de măreție întipărită pe acest chip ; ochii adînci și patetici îl răscoliră pînă în adîn-

cul inimii ; sufletul lui se trezi și, copleșit de emoție, Tom întinse miinile și căzu în genunchi, în timp ce viziunea se transforma încetul cu încetul ; spinii ascuțiți se prefăcură în raze de lumină și, într-o strălucire de neînchipuit, el văzu același chip aplecându-se milostiv asupra lui și auzi o voce spunându-i : „Cel ce se va birui va fi așezat alături de mine, pe tronul meu, tot astfel după cum și eu m-am biruit și șed alături de tatăl meu, pe tronul său !“

Cît timp rămase fără cunoștință, nu știa. Cînd își reveni, focul se stinsese și hainele îi erau pătrunse de umezeala rece a nopții, dar criza înspăimîntătoare a sufletului său trecuse și bucuria ce-l umplea era atît de puternică, încît nu mai simțea nici foamea, nici frigul, nici înjosirea sau dezamăgirea și toată nenorocirea sa. În această clipă el se desprinsese din adîncul sufletului de toate speranțele acestei vieți și-și dăruia infinitului întreaga voință, într-o totală jertfire de sine. Tom își îndreptă privirea către stelele tăcute și nemuritoare, simbol al cetelor de îngeri care veșnic privesc în jos spre oameni, și în singurătatea nopții răsunară cuvintele biruitoare ale unui imn pe care de atîtea ori îl cîntase în zile mai fericite, dar niciodată cu sentimentul ce-l stăpînea acum :

*Se va topi pămîntul ca omătul,
Iar soarele nu va mai străluci.
Dar Dumnezeu a-toate-creatorul
De-a pururea cu mine tot va fi.*

*Și cînd această viață muritoare
Ca tot ce-i muritor se va sfîrși,
În lumea cealaltă-n bună pace
Și bucurie, veșnic voi trăi.*

*Cînd multe zeci de mii de ani trăi-vom,
Strălucitori ca soarele-n zenit,
Tot nu vom apuca destulă vreme
Să-l preamărim pe cel ce ne-a primit.*

Cei ce cunosc poveștile religioase ale populațiilor aflate în sclavie știu că întâmplări de acest fel sînt foarte obișnuite. Am auzit unele deosebit de mișcătoare și duioase, povestite de aceste persoane. Psihologia ne vorbește despre o stare în care reprezentările spiritului ajung atît de puternice și de covârșitoare, încît izbutesc să stăpînească simțurile periferice, obligîndu-le să dea forme concrete întruchipărilor imaginației. Cine ar putea măsura tot ceea ce un spirit atotputernic poate face din aceste însușiri ale vieții noastre muritoare, sau cuprinde căile prin care el poate îmbărbăta sufletele abătute ale celor în deznădejde ? Dacă sclavul sărac și uitat crede că Isus i s-a arătat și i-a vorbit, cine ar putea tăgădui spusele lui ? N-a spus El oare că misiunea lui în toate timpurile este de a tămădui pe cei cu sufletele bolnave și de a elibera pe cei zdrobiți ?

Cînd revărsatul cenușiu al zorilor îi trezi pe cei care dormeau, ca să se ducă la munca cîmpului, printre nenorociții aceia zdrențuiți și clănțănind de frig se afla unul care mergea cu pas de biruitor — căci mai tare decît pămîntul pe care pășea era nestrămutata lui credință în acea iubire atotputernică și veșnică. Ah, Legree ! N-ai decît să-ți încerci acum toate forțele ! Chinurile cele mai cumplite, nenorocirea, înjosirile, lipsurile și pierderea tuturor lucrurilor nu vor face decît să grăbească procesul prin care sclavul tău va fi făcut rege și slujitor al lui Dumnezeu !

Din această clipă, o neprihănită liniște învălui sufletul umil al celui asuprit, și prezența neîncetată a Mîntuitorului îl luminează ca un templu. Se sfîrșise acum cu sîngerarea pămîntestilor păreri de rău ale sufletului ; se sfîrșise cu șovăirile nădejdi și cu temerile ; voința omenească biruită, sîngerîndă și luptînd din greu era acum cu totul contopită cu divinitatea. Atît de scurt părea acum restul drumului vieții, așa de aproape, așa de vie părea fericirea veșnică, încît cele mai mari suferinți pămîntești nu-l mai puteau atinge.

Totîi băgară de seamă această schimbare în înfățișarea lui. Părea că-și recăpătase voia bună și vioiciunea. și o liniște pe

care nici o insultă sau batjocură n-o puteau tulbura părea să-l stăpînească.

— Ce naiba s-a întîmplat cu Tom ? întrebă Legree pe Sambo. Pînă mai ieri era cu desăvîrşire dărîmat şi acum e voios ca un greiere.

— Nu ştiu, stăpîne, poate o avea de gînd să fugă.

— Aş vrea să-l văd încercînd s-o facă, spuse Legree, cu un rînjat sălbatic, nu-i aşa Sambo ?

— Cred şi eu că aş vrea ! Ha ! Ha ! Ha ! zise diavolul negru, rîzînd slugarnic. Doamne ! Ce haz ar fi să-l vedem înfundîndu-se în neroi, fugind şi tîrîndu-se prin tufişuri, şi înhăţat de ciîni. Doamne ! Cum am mai ris pînă n-am mai putut cînd am prins-o pe Molly. Credeam c-o s-o sfişie toată în bucăţele pîn' să-i potolesc. Şi astăzi mai poartă urmele petrecerii aceleia.

— Le va purta pînă-n mormînt, spuse Legree. Dar acum, Sambo, fii cu ochii-n patru. Dacă negrul are de gînd să fugă, striveşte-l.

— Las' pe mine, stăpîne, spuse Sambo, îl voi doborî eu ! Ha ! Ha ! Ha !

Convorbirea aceasta avu loc în timp ce Legree încăleca pentru a se duce în oraşul vecin. Întorcîndu-se noaptea tîrziu, se gîndi să dea o raită pe la bordeie, să vadă dacă totul este în ordine.

Era o noapte minunată, scăldată în lumina lunii, şi umbrele delicate ale copacilor chinezeşti păreau minuţios desenate pe gazon, iar în aer plutea acea linişte transparentă, pe care ar fi părut o profanare s-o tulburi. Legree se afla la mică distanţă de bordeie, cînd auzi o voce cîntînd. Lucrul acesta nu era obişnuit şi se opri să asculte.

O voce de tenor cînta :

*Cînd voi simţi că dreptul meu
De-a sta la cer e neştirbit,
Voi da uitării traiul greu*

*Și plînsul cel neostoit.
Pămîntul dacă s-ar porni
Cu lănci de iad să mă lovească,
Cu suflet lin eu aș zîmbi
Către mînia diavolească.
Potop de griji să năvălească,
Furtuni de ură și năpastă !
O, de-aș ajunge sus la ceruri,
Acolo Domnul mă adastă !...*

„Aha, își spuse Legree, așa crede el că merge ? Cît de mult urăsc aceste blestемate imnuri metodiste !“

— Na, negrule ! spuse el, apărînd deodată în fața lui Tom și ridicînd cravașa. Cum îndrăznești să faci atîta larmă, cînd ar trebui să fii culcat ? Ține-ți clanța neagră și cară-te înăuntru.

— Bine, stăpîne ! spuse Tom cu voie bună, sculîndu-se gata să intre în bordei.

Înfuriat peste măsură de fericirea vădită a lui Tom, Legree îl ajunse călare din urmă și-l lovi peste cap și umeri.

— Ține, cîine ce ești ! spuse el. Să vedem de-ai să te simți tot atît de bine după asta.

Dar loviturile atingeau acum numai învelișul omului, nu și inima lui, ca mai înainte. Deși Tom se supusese, Legree nu putea să nu-și dea seama că-și pierduse oarecum din puterea pe care o avusese asupra lui. În timp ce negrul dispăru în colibă, iar el își întorcea brusc calul, mintea lui fu străfulgerată de una din acele săgeți pe care conștiința le trimite în sufletul omului înrăit. Înțelese dintr-o dată limpede că Dumnezeu stătea între el și victima lui și-l huli. Omul acesta supus și tăcut, pe care nici o batjocură, nici o amenințare, nici o lovitură, nici o cruzime nu-l puteau zdruncina, trezi în el un glas la fel cu acela pe care odinioară Mîntuitorul său îl trezise în acel suflet demonic care spusese : „Ce avem noi cu tine, Isus din Nazaret ? Ai venit să ne chinui înainte de vreme ?“

Sufletul lui Tom era plin de milă și de dragoste pentru bieții nenorociți care îl înconjurau. I se părea că acum s-a sfârșit pentru el cu grijile vieții, și din ciudata comoară de pace și de bucurie cu care fusese înzestrat de Cel de Sus, dorea să le dăruiască și lor ceva, pentru a le ușura suferințele. Este adevărat că prilejurile erau mai rare ; dar în drum spre câmp și înapoi, și în timpul orelor de muncă, putea totuși să întindă o mână de ajutor celor obosiți, deznădăjduiți și descurajați. Bietele ființe, istovite, brutalizate, la început abia puteau înțelege. Dar, după ce săptămîni și luni de-a rîndul Tom continua să se poarte astfel față de ei, în sufletul lor abrutizat începură să vibreze coarde de multă vreme amuțite. Încetul cu încetul și pe nesimțite, acest om ciudat, tăcut și răbdător, care era gata să ducă povara fiecăruia și care nu cerea ajutorul nimănui, care stătea alături de toți și venea ultimul și care lua cel mai puțin, fiind totuși primul ca să împartă puținul său cu oricine avea nevoie — omul care în nopțile friguroase era gata să-și cedeze pătura zdrențuită pentru a ușura suferințele vreunei femei scuturată de friguri, el care pe câmp, la cules, umplea coșurile celor mai slabi, cu riscul cumplit de a nu-și împlini el măsura, și care, cu toate că era urmărit de tiranul lor comun cu o ură neîmpăcată, nu spunea niciodată vreun cuvînt de ocară sau vreun blestem — acest om începu să aibă, în cele din urmă, o ciudată putere asupra lor ; după terminarea perioadei muncilor celor mai urgente, cînd puteau din nou să se bucure de duminicile lor, mulți se strîngeau în jurul lui ca să-l audă vorbind de Isus. Ei s-ar fi întrunit bucuros în vreun loc pentru a-l asculta, pentru a se ruga și pentru a cînta, dar Legree nu îngăduia aceasta și de mai multe ori împiedică asemenea încercări, cu înjurături și blesteme brutale, așa că propovăduirea trebuia să se facă din om în om. Totuși, cine ar putea exprima bucuria cu care unii din acești sărmani proscriși, a căror viață era o călătorie lipsită de bucurie către un necunoscut întunecat, aflară despre existența unui Mîntuitor milostiv și a unui cămin ceresc ?

După mărturia misionarilor, nici o rasă de pe suprafața pământului nu a sorbit cuvîntul Evangheliei cu o mai înfocată ardoare decît africanii. Principiul încrederii și al credinței oarbe, care constituie fundamentul ei, este un element în-născut la această rasă mai mult decît la oricare alta ; și s-a constatat foarte des că o sămînță rătăcită a adevărului, purtată de vîntul întîmplării în inimile cele mai ignorante, a dat la negri roade al căror belșug a pus în umbră roadele din inima unor oameni de o cultură mai înaltă și mai aleasă.

Sărmana femeie mulatră, a cărei credință simplă fusese aproape strivită și nimicită de avalanșa cruzimilor și nedreptăților ce se abătuseră asupra ei, își simți sufletul înălțîndu-i-se la auzul imnurilor și pasajelor din Sfînta Scriptură, pe care acest misionar i le șoptea la ureche, din timp în timp, pe cînd se duceau și se înapoiau de la lucru. Chiar și mintea rătăcită și pe jumătate nebună a lui Cassy era potolită.

Cuprinsă de nebunie și desperare din pricina suferințelor zdrobitoare ale vieții sale, Cassy hotărîse adeseori în sufletul ei ceasul răsplătii, cînd să se răzbune cu mîna ei de toate nedreptățile și cruzimile la care fusese martoră sau pe care ea însăși le îndurase.

Într-o noapte, după ce toți din coliba unchiului Tom adormiseră, el o zări prin gaura dintre birne, care servea drept fereastră. Cassy îi făcu semn să iasă.

Tom ieși. Era între orele unu și două noaptea. Totul era învăluit în tăcere și scăldat în lumina lunii. Tom observă că ochii mari și negri ai lui Cassy aveau o strălucire ciudată și sălbatică și că privirea ei, de obicei fixă și desperată, nu mai era aceeași.

— Vino, unchiule Tom, spuse ea, punîndu-și mîna ei mică pe a lui și trăgîndu-l cu putere, de parcă ar fi avut o mîna de fier. Vino încoace, vreau să-ți spun ceva.

— Ce este, doamnă Cassy ? întrebă Tom îngrijorat.

— Tom, n-ai vrea să-ți recapeți libertatea ?

— O voi recăpăta-o cînd va voi Dumnezeu, spuse Tom.

— Ai putea s-o ai chiar astă-noapte, spuse Cassy, cu o subită fulgerare de energie. Vino cu mine.

Tom șovăi.

— Vino ! spuse ea într-o șoaptă, fixîndu-și ochii ei negri asupra lui. Hai, vino ! Legree doarme adînc. I-am pus destule prafuri în rachiul ca să nu se trezească ușor. Aș fi vrut să am mai multe prafuri ; n-aș mai fi avut nevoie de tine ; dar vino. Ușa din dos este descuiată, găsești acolo un topor — eu l-am pus acolo ; ușa odăii lui este deschisă ; îți voi arăta drumul. Aș fi făcut-o eu, dar brațele-mi sînt atît de slabe. Vino, hai, vino !

— Nici pentru zeci de mii de lumi ! spuse Tom hotărît, oprind-o în clipa în care ea se și repezise înainte.

— Dar gîndește-te la toți nenorociții ăștia ! spuse Cassy. Am putea să-i eliberăm pe toți și să mergem undeva în mlaștini, să găsim o insulă și să trăim singuri ; am auzit că au mai făcut și alții așa. Orice viață este mai bună decît asta de aici.

— Nu ! spuse Tom hotărît. Nu ! Binele nu vine niciodată prin mișelie. Mai curînd mi-aș tăia mîna dreaptă !

— Atunci o voi face eu, spuse Cassy întorcîndu-se.

— O, Doamnă Cassy ! rosti Tom, aruncîndu-se înaintea ei. De dragul Domnului care a murit pentru tine, nu-ți vinde sufletul diavolului ! Numai rău va ieși din toate astea. Dumnezeu nu ne-a chemat să ne răzvrătim, trebuie să suferim și să așteptăm !

— Să aștept ! spuse Cassy. N-am așteptat oare, n-am așteptat pînă mi s-a tulburat mintea și mi s-a bolnăvit inima ? De ce m-a făcut să sufăr ? De ce a făcut să sufere sute de sărmane ființe ? Oare nu-ți stoarce toată vloga din tine ? Am fost chemată, el mă cheamă ! I-a sunat ceasul și voi avea sîngele inimii lui !

— Nu, nu, nu ! spuse Tom, ținînd în mîinile sale micuțele ei mîini, care se încleștau cu o violență spasmodică. Nu, biet

suflet rătăcit, nu trebuie să faci asta. Mîntuitorul nostru slăvit și iubit n-a vărsat niciodată alt sînge decît pe-al său și pe acesta l-a vărsat pentru noi, cînd îi eram vrăjmași. Doamne, ajută-ne să călcăm pe urmele lui și să iubim pe vrăjmașii noștri.

— Să-i iubim ! spuse Cassy cu o privire fieroasă. Să iubim asemenea vrăjmași este peste puterile unui om !

— Nu, doamnă, nu este, stăruie Tom privind în sus. El este acela care ne dă puterea s-o facem, și în aceasta stă biruința. Cînd putem să ne rugăm și să iubim în pofida oricăror mizerii, atunci lupta s-a sfîrșit și am dobîndit biruința. Slăvit fie Domnul ! Și cu lacrimi curgînd șiroaie și cu vocea tremurîndă, negrul privi spre cer.

Credința fierbinte și adîncă a lui Tom, blîndețea vocii, lacrimile sale picurară ca roua pe mintea sălbăticită și zdruncinată a bieteii femei. O blîndețe se așternu peste sclipirile înfricoșătoare ale ochilor ei ; se uită în jos și Tom simți cum mușchii mîinii se destind, în timp ce o auzi rostind :

. — Nu ți-am spus că eram urmărită de spirite necurate ? Unchiule Tom, nu pot să mă rog, ce mult aș vrea să pot ! De cînd au fost vînduți copiii mei, nu m-am mai rugat niciodată. Ceea ce spui tu trebuie să fie adevărat, știu că trebuie să fie ; dar cînd încerc să mă rog, nu pot decît să urăsc și să blestem. Nu pot să mă rog.

— Biet suflet ! spuse Tom cu compătimire. Satana dorește să te aibă și te vîntură ca pe grîu. Mă rog Domnului pentru tine. O, doamnă Cassy, întoarce-te la Mîntuitorul nostru iubit ! El a venit să aline pe cei cu sufletele zdrobite și să mîngîie pe toți cei înlăcrimați !

Cassy stătea nemișcată, și lacrimi mari, grele, picurau din ochii ei plecați.

— Doamnă Cassy, reluă Tom, pe un ton șovăitor, după ce o privi cîtva timp în tăcere, dacă ai putea să pleci de aici, dacă acest lucru ar fi cu putință, te-aș sfătui pe tine și pe

Emmeline s-o faceți ; bineînțeles, dacă ați putea pleca fără vărsare de sînge — altfel nu !

— Ai vrea să încerci să vii cu noi, unchiule Tom ?

— Nu. Era un timp cînd o doream : dar Domnul mi-a dat o datorie de împlinit pe lingă aceste biete suflete. Voi rămîne cu ei și voi duce crucea mea pînă la sfîrșit. Cu voi e cu totul altceva ; pentru voi este o adevărată capcană. E mai mult decît puteți îndura, și-i mai bine să plecați dacă puteți.

— Nu cunosc alt drum decît cel ce trece prin mormînt, spuse Cassy. Nu-i animal sau pasăre care să nu-și găsească un cămin undeva ; pînă și șerpui, și crocodilii au locurile lor unde să se culce și să fie liniștiți ; dar pentru noi nu-i nici un loc ; pînă-n inima celor mai întunecate mlaștini cîinii lor ne vor urmări și ne vor găsi. Toți și toate sînt împotriva-ne ; pînă și bestiile li s-au alăturat împotriva noastră ; și unde am putea merge oare ?

Tom rămase tăcut. După un timp spuse :

— Cel ce a salvat pe Daniel în cușca leilor, care a scăpat copiii de cuptorul încins, cel ce a umblat pe mare și a poruncit furtunii să se oprească, acela trăiește ; și eu am nestrămutata credință că El vă poate elibera. Încercați și eu mă voi ruga din rășputeri pentru voi.

Datorită cărei ciudate legi a minții se întîmplă oare ca o idee trecută cu vederea și călcată în picioare, ca o piatră nefolositoare, să sclipească dintr-o dată într-o lumină nouă, ca un diamant descoperit abia atunci ?

Foarte des, Cassy frămîntase îndelung toate planurile de evadare, părăsindu-le pe toate ca lipsite de sorți de izbîndă ; dar în această clipă îi străfulgeră prin minte un plan atît de simplu și de realizabil în toate amănuntele lui, încît o mare nădejde se trezi în ea.

— Unchiule Tom, voi încerca ! spuse ea dintr-o dată.

— Amin ! rosti Tom. Dumnezeu să te ajute !

Stratagema

„Calea celui rău este ca bezna ; el nu știe de ce se împiedică.“

PODUL CASEI locuită de Legree era, ca multe altele, mare, lăsat în părăsire, prăfuit, acoperit de păienjeniș și ticsit cu tot felul de vechituri. Familia foarte bogată care locuise casa în zilele ei de splendoare comandase în străinătate un mare număr de mobile minunate, din care o parte luaseră cu ei, iar alta rămăsese în paragină în odăi nelocuite, sau fusese urcată în pod. Una sau două lăzi uriașe în care fuseseră aduse unele din aceste mobile erau așezate lângă pereții podului. Prin geamurile prăfuite ale unei ferestruici aflate în acoperiș, o lumină slabă și nesigură se răspîndea peste scaunele mari, cu spetează înaltă, și mesele prăfuite ce cunoscuseră cîndva zile mai bune. Locul era ciudat și macabru ; și printre sclavii „superstițioși, ca toți negrii, nu lipseau legendele care făceau ca locul să pară și mai îngrozitor. Cu cîțiva ani în urmă, o negresă, care-și atrăsese furia lui Legree, fusese închisă în podul acela cîteva săptămîni în șir. Ce se petrecuse acolo nu o să spunem — negrii obișnuiau să-și șoptească la ureche unii altora îngrijorați — apoi într-o zi trupul neînsuflețit al acestei nenorocite fusese coborît din pod și îngropat. După aceea se spunea că în podul părăsit se auzeau răsunînd înjurături și blesteme și zgomotul unor lovituri puternice amestecate cu suspine și gemete de deznădejde. Odată, întîmplîndu-se ca Legree să surprindă pe niște negri, povestind lucruri de acest soi, se înfuriase, jurînd că al doilea care va mai povesti astfel de basme va avea prilejul să afle ce se întîmplă în pod, pentru că-l va pune în lanțuri și-l va închide acolo timp de o săptămîină. Această amenințare fusese de ajuns pentru a curma zvonurile, fără însă să micșoreze crezarea ce se dădea poveștii.

Încetul cu încetul, scările care duceau spre pod și chiar și culoarul unde se afla scara fură ocolite de către toți cei din casă și de toți cei cărora le era teamă să vorbească despre asta ; treptat, treptat, legenda fu dată uitării. Lui Cassy îi venise deodată în minte ideea că ar putea să tragă folos de pe urma faptului că superstițiile îl impresionau foarte puternic pe Legree, și să-și ușureze fuga ei și a tovarășei ei de suferință.

Dormitorul lui Cassy era situat drept sub pod. Într-o zi, fără să-l întrebe pe Legree, hotărî cu de la sine putere și în văzul tuturor, să mute toată mobila din odaia ei într-una situată la o distanță destul de apreciabilă. Cînd Legree se înapoie de la o plimbare călare, găsi pe servitori făcînd această mutare, alergînd și agitîndu-se cu mult zel, într-o mare zăpăceală.

— Hei, Cassy, spuse Legree. Ce-i asta ?

— Nimic ; mi-am ales o altă odaie, răspunse Cassy arțăgoasă.

— Și de ce, mă rog ?

— Fiindcă așa am hotărît.

— La dracu ! Și pentru ce ai hotărît așa ?

— Fiindcă vreau să pot dormi și eu din cînd în cînd.

— Să dormi ! Dar bine, ce te împiedică să dormi ?

— Dacă ai binevoi să ascuți, poate că ți-aș spune, răspunse Cassy scurt.

— Dă-i drumul, șireato ! spuse Legree.

— E o nimica toată. Bănuiesc că pe tine n-o să te tulbure. Jumătate din noapte, de la miezul nopții pînă-n zori, se aud gemete și oameni care se încaieră și se rostogolesc pe podeaua podului.

— Oameni în pod ? exclamă Legree neliniștit, dar silindu-se să rîdă. Dar ce oameni, Cassy ?

— Tocmai asta e, Simon, ce oameni ? Aș vrea să-mi spui tu cine sînt ! Te pomenești însă că nu știi.

Cu o înjurătură, Legree ridică cravașa să o lovească, dar ea se feri și, întorcîndu-se spre el din prag, spuse :

— Dacă ai dormi în camera aceea, n-ai mai întreba nimic. Te-ai lumina singur. N-ar strica poate să încerci ! Spunînd aceasta, Cassy ieși și se încuie în noua ei odaie.

Legree răcni și înjură cît îl ținea gura, amenințînd că va sparge ușa ; dar de bună seamă se răzgîndi și, neliniștit, se întoarse în salon. Cassy înțelese că săgeata ei nimerise în plin și din acel moment, cu cea mai iscusită îndeminare, nu încetă o clipă seria de uneltiri pe care le pusese la cale.

Vîri în gaura unei scînduri din pod un gît de sticlă spartă. La cea mai ușoară adiere de vînt, gîtul de sticlă scotea niște vaiete lugubre, care, atunci cînd vîntul sufla mai tare, se transformau în adevărate țipete ; pentru urechile credule și superstițioase, aceste țipete păreau urlete de groază și de desperare.

Auzite din cînd în cînd de sclavi, ele treziră în mintea tuturora amintirea vechii povești a stafiilor. O groază superstițioasă părea să cuprindă pe nesimțite casa, și cu toate că nimeni nu îndrăznea să-i sufle o vorbă lui Legree, el se simțea învăluit de această groază ca de o negură.

• Întîlnirile cu Tom treziră în Legree doar bruma de conștiință care să izbească forța adîncă a răului ; și totuși se resimțea o tresărire și zdruncinare a lumii lăuntrice întunecate, produsă de fiecare cuvînt, rugăciune sau imn, care se traducea printr-o teamă superstițioasă.

Înriurirea lui Cassy asupra lui era ciudată și neașteptată. El era stăpînul, tiranul și chinuitorul ei. Știa foarte bine că mulatra era cu totul în mîinile lui și că nu avea nici un mijloc să-i scape, totuși deseori se întîmplă ca omul cel mai brutal să nu poată trăi zi de zi alături de o puternică personalitate feminină, fără să sfîrșească prin a fi dominat de ea. La început, cînd o cumpărase, Cassy era, după cum singură povestea, o femeie cu creștere aleasă : el o zdrobise fără scrupule sub călcîiul brutalității lui. Dar cu timpul, după ce mediul josnic în care trăia și desperarea împietriseră tot ce era gingaș în ea și aprinseseră focul unei patimi aprige, ea ajunsese

într-o oarecare măsură stăpîna lui și Legree cînd o tiraniza, cînd îi știa de frică.

Înriurirea femeii crescuse și mai mult din clipa în care un început de demență dăduse spuselor și felului ei de a vorbi un accent ciudat și supranatural.

Cu o seară sau două mai tîrziu, după ultima întîmplare, Legree ședea în salonul său prăfuit, lîngă focul viu ce ardea în cămin și care arunca pîlpîiri roșietice prin odaie. Era o noapte furtunoasă, una din nopțile acelea care trezesc o întreagă gamă de zgomote în casele vechi și șubrede. Geamurile se zgîlțiau, obloanele se izbeau ; vîntul vuia turbat, suflînd cu toată puterea în hornul căminului, din care răbufnea din cînd în cînd fum și cenușă, ca și cum o legiune de diavoli s-ar fi fugărit prin hodgeac. Timp de cîteva ore, Legree făcuse niște socoteli, apoi citise jurnalele, în timp ce Cassy ședea tăcută într-un colț, privind focul cu o privire mohorîtă. Legree lăsă jurnalul, apoi luă de pe masă și începu să răsfoiască o carte veche, din care o văzuse pe Cassy că citise la începutul serii. Era una din acele colecții de romane cu omoruri sîngeroase, cu strigoi și apariții supranaturale, care, povestite sumar și ilustrate sugestiv, exercită o fascinație ciudată asupra cititorului.

Legree zîmbea plin de dispreț, dar citea pagină după pagină; la un moment dat, azvîrli cartea cu o înjurătură.

— Nu-i așa, Cassy, că tu nu crezi în strigoi ? spuse el, luînd cleștele și ațîțînd focul. Credeam că ai mai multă minte și nu o să te lași speriată de niște zgomote !

— Ce importanță are ce cred eu ? spuse Cassy posomorîtă.

— Pe vremuri, băieții căutau să mă sperie cu tot felul de povești marinărești, de groază, continuă Legree. Dar nici-odată nu le-a mers cu mine. Sînt prea călit pentru asemenea bazaconii, crede-mă !

Din ungherul întunecat în care ședea, Cassy se uita țintă la el. În ochii ei sticlea strălucirea aceea stranie, care trezea întotdeauna în Legree o adîncă neliniște.

— Zgomotele de care vorbeai erau făcute de șobolani și de vînt. Șobolanii sînt în stare să facă un zgomot infernal. Îi auzeam adesea în cala vaporului ; și vîntul, Doamne, poți să faci orice din vînt.

Cassy știa că Legree nu se simțea la largul lui sub privirea ei, și de aceea nu răspundea nimic, continuînd să-l fixeze cu expresia aceea ciudată și supranaturală.

— Hai, femeie, vorbește ! se răsti Legree. Nu crezi și tu la fel ?

— Pot oare șobolanii să coboare scările, să pătrundă prin vestibul și să deschidă o ușă cînd tu ai încuiat-o și ai așezat un scaun în fața ei ? șopti Cassy. Și să umble, să umble, să umble, să vină în fața patului și să întindă mîinile așa ?

În timp ce vorbea, Cassy își ațintise ochii ei sclipitori asupra lui Legree, iar el se uita fix la ea, ca un om într-un vis de groază ; cînd Cassy puse în cele din urmă mîna ei rece ca gheața pe mîna lui, bruta sări în sus înjurînd.

— Femeie ! Ce vrei să spui cu asta ? Nimeni n-a pomenit așa ceva.

— Nu, desigur că nu, am spus eu că s-a petrecut așa ceva ? rosti ea cu un zîmbet disprețuitor, care te îngheța.

— Ai văzut tu cu ochii tăi ce-ai spus adineauri ? Hai, Cassy, vorbește !

— Dacă vrei să știi, n-ai decît să dormi și tu acolo.

— Venea asta din pod, Cassy ?

— Care asta ?

— Ei, ce mi-ai povestit despre...

— Eu nu ți-am povestit nimic, spuse Cassy arțăgoasă și scumpă la vorbă.

Legree se plimba agitat în sus și-n jos prin odaie.

— O să cercetez povestea asta ! Chiar în noaptea asta ! Îmi voi lua pistoalele !

— N-ai decît, spuse Cassy. Du-te și dormi în odaia aceea. Aș vrea să te văd trăgînd cu pistoalele !

Legree bătu cu piciorul în podea și înjură furios.

— Nu înjura, spuse Cassy, nu se ştie cine te-ar putea auzi. Ascultă ! Ce-a fost asta ?

— Ce ?! tresări Legree.

Un vechi ceasornic olandez, aşezat în colţul odăii, începu să bată încet miezul nopţii.

Legree rămase mut şi nemişcat. Un sentiment nedesluşit de groază îl cuprinse, în timp ce Cassy, cu o sclipire pătrunzătoare şi batjocoritoare în ochi, îl privea numărînd bătăile.

— Miezul nopţii ! Ei, acum vom vedea ! spuse ea, întorcîndu-se, deschizînd uşa către coridor şi oprindu-se ca şi cum ar fi ascultat.

— Auzi ! Ce-a fost asta ? îl întrebă ea, ridicînd degetul.

— Ce să fie ? E vîntul. Nu auzi ce nebuneşte suflă ?

— Simon, vino încoace, îi şopti Cassy, luîndu-l de mîină şi conducîndu-l pînă la scară. Ştii ce-i asta ? Ascultă !

Un ţipăt sălbatic răsună pe scări. Venea din pod. Genunchii lui Legree tremurau şi de spaimă faţa i se făcu albă ca varul.

— N-ar fi bine să-ţi aduci pistoalele ? spuse Cassy cu un rinjet dispreţuitor, care-i îngheţă lui Legree sîngele în vine. Ar fi vremea să lămurim odată şi odată povestea asta, nu-i aşa ? Aş vrea să te urci chiar acum sus ; sînt iar acolo !

— Nu vreau să mă duc ! spuse Legree cu o înjurătură.

— De ce nu ? Doar nu există strigoi, ştii prea bine. Vino ! şi Cassy zbură pe scări rîzînd şi uitîndu-se la el. Hai, vino !

— Tu ai pe diavolul în tine, spuse Legree. Vino înapoi, vrăjitoare ce eşti ! Vino înapoi, Cassy ! Nu te duce !

Dar Cassy rîse sălbatic şi fugi mai departe. O auzi deschizînd uşile podului. O răbufnire groaznică de vînt suflă de sus, stingînd lumînarea pe care Legree o ţinea în mîină ; şi în bezna care îl învălui se auziră urletele acelea supranaturale, care parcă îi răsunau de-a dreptul în ureche.

Legree fugi îngrozit în salon, unde după cîteva clipe se întoarse şi Cassy, palidă, dar calmă şi rece ca un spirit răzbu-nător, şi cu aceeaşi strălucire înspăimîntătoare în ochi.

— Sper că eşti mulţumit, spuse ea.

— Eşti o blestemată, Cassy ! mormăi Legree.

— De ce ? M-am dus sus să închid ușile. Dar ce crezi tu, Simon, că se întâmplă acolo în pod ?

— Asta nu-i treaba ta ! spuse Legree.

— Nu-i treaba mea ? Bine. În orice caz, sînt încîntată că nu mai dorm în camera de sub pod.

Prevăzînd că vîntul o să se întîțească în noaptea aceea, Cassy se dusesese din vreme sus și deschisese ferestrele podului. Bineînțeles, în clipa în care deschisese ușile, vîntul se năpus-tise jos pe scări și stinsese lumînarea.

Întîmplarea aceasta este o pildă de felul în care Cassy îl juca pe Legree, care și-ar fi băgat mai curînd capul în gura unui leu decît să se urce și să cerceteze podul.

În nopțile următoare, cînd toată lumea dormea, Cassy strîn-se cu grijă în pod o cantitate îndestulătoare de alimente pen-tru a asigura hrana pe mai multe zile ; încetul cu încetul, duse tot acolo și cea mai mare parte din îmbrăcăminte-a ei și a Emmelinei. Totul era pregătit, așteptau doar un prilej pri-elnic pentru a-și pune planul în aplicare.

Măgulindu-l pe Legree și profitînd de un moment de bună dispoziție a tiranului, Cassy izbutise să-l însoțească pînă în orașul vecin, situat chiar pe Rîul Roșu. Cu memoria ei extra-ordinară, înregistrase fiecare cotitură a drumului, calculînd în gînd timpul necesar pentru a-l parcurge pe jos.

Acum totul era cu adevărat gata și cititorilor noștri le va face desigur plăcere să poată privi din culise și să asiste la „lovitura de stat“ finală.

Era pe-nserat. Legree dăduse o raită călare pînă la o fermă învecinată. Timp de mai multe zile, Cassy se arătase neobișnuit de drăguță și împăciuitoare și Legree părea să fie în termenii cei mai buni cu dînsa.

În odaia Emmelinei, Cassy și tînăra fată își alegeau lucrurile pentru a-și pregăti fiecare cite o legăturică.

— Așa, astea sînt destule, spuse Cassy. Pune-ți acum pălăria și s-o pornim. E tocmai timpul potrivit.

— Dar la ora asta ne pot vedea, se sperie Emmeline.

— Asta și vreau ! răspunse Cassy cu sînge rece. Nu știi că sînt obligați să ne vîneze ? Lucrurile trebuie să se petreacă astfel : ne furișăm pe ușa din dos, fugim de-a lungul bordeielor, Sambo și Quimbo or să ne vadă cu siguranță. Ne vor urmări, iar noi vom intra în tufărișul din mlaștină, unde nu ne mai pot urmări, pînă ce nu se întorc să dea alarma și să dezlege cîinii. În timp ce se va produce învălmășeală și toți se vor împiedica și se vor lovi unii de alții, cum se întîmplă de obicei, noi ne vom furișa pînă la gîrla care se află în spatele casei și o vom trece prin vad pînă ce vom ieși tocmai în spatele casei. Cîinii ne vor pierde astfel urma, fiindcă mirosul se pierde în apă. Toți vor ieși din casă prin față, ca să ne caute, și noi ne vom strecura prin ușa din dos și ne vom urca în pod, unde am pregătit un pat bun, într-una din lăzile cele mari. Va trebui să stăm în pod o bucată de vreme, fiindcă pot să te asigur că Legree va răscoli cerul și pămîntul ca să ne dea de urmă. Va chema pe unii din vechii vătăfi de pe celelalte plantații și va organiza o vînătoare în toată legea, cercetînd fiecare palmă de loc din mlaștină. Se fălește doar că nimeni n-a izbutit să fugă de la el. Să-l lăsăm deci să vîneze în voie.

— Ce bine le-ai pus pe toate la cale, Cassy ! se minuna Emmeline. Cine afară de tine s-ar fi putut gîndi la toate astea ?

Ochii lui Cassy nu trădau nici plăcere, nici bucurie, ci numai o deznădăduită hotărîre.

— Vino, spuse ea luînd-o pe Emmeline de mînă.

Cele două fugare se furișară fără zgomot din casă, zburînd parcă, prin umbrele înserării, de-a lungul bordeielor. Luna, ce se-nălța asemenea unei peceti de argint în partea de apus a cerului, zăbovea căderea nopții. După cum se așteptase Cassy, cînd ajunseră aproape de marginea mlaștinilor ce înconjurau plantația, auziră o voce care le strigă să se oprească. Nu era Sambo, ci însuși Legree, care le urmărea cu blesteme și înjurături turbate. La auzul glasului lui, voința mai slabă a Emmelinei se frînse și apucînd-o de braț pe Cassy spuse :

— Cassy, simt că leșin !

— Dacă leșini, te ucid ! o amenință Cassy, scoțînd și trecînd fulgerător pe sub ochii fetei un stilet îngust și strălucitor. Gestul ei își atinse scopul. Emmeline nu leșină și izbuti să se înfunde cu Cassy într-una din părțile atît de adînci și întunecate ale labirintului de smîrcuri, încît n-ar fi avut nici un rost ca Legree să se gîndească să le urmărească singur.

— Oricum ar fi, își spuse el rînjind sălbatic, acum v-ați prins singure în capcană, ticăloaselor ! Acolo sînteți în siguranță. Ce nădușeli or să vă treacă pentru asta ! Hei, voi de-acolo ! Sambo ! Quimbo ! Săriți cu toții ! strigă Legree, ajungînd aproape de bordeie, în clipa în care bărbații și femeile tocmai se întorceau de la lucru. Sînt doi fugari în mlaștină. Dau cinci dolari oricărui negru care-l prinde. Dați drumul la cîini ! Dați drumul lui Tigru și Furiei, și la toți ceilalți !

Vilva stîrnită de această știre fu nemaipomenită. Mulți dintre bărbați săriră cu o grabă josnică să-și ofere serviciile, atît în speranța recompensei, cît și din slugărnicie — una din cele mai triste urmări ale sclaviei. Unii se duseră să caute făclii de rășină, alții alergau năuci încoace și încolo sau dădură drumul cîinilor, al căror lătrat răgușit și sălbatic mări și mai mult hărmălaia.

— Stăpîne, dacă nu le putem prinde, să le împușcăm ? întrebă Sambo, căruia stăpînul său îi adusese o pușcă.

— Poți să tragi în Cassy, dacă vrei, pe ea poate s-o ia dracu', acolo-i locul ei ; dar nu în fată. Și acum, băieți, fiți sprinteni și destoinici. Cinci dolari pentru cel care le prinde și-un pahar de rachiu pentru fiecare în parte, în orice caz !

Cu strigăte și urlate de oameni și de animale, banda se îndrepta la lumina torțelor aprinse spre mlaștină, urmată la o oarecare distanță de toate slugile din gospodărie. Astfel, casa era complet părăsită cînd Cassy și Emmeline se strecurară înăuntru pe ușa din dos. Strigătele și țipetele urmăritorilor continuau să umple văzduhul și, prin fereastra salonului, Cassy și Emmeline puteau să vadă ceata împrăștiindu-se de-a lungul mlaștinii.

— Privește ! șopti Emmeline. Vînătoarea a început ! Uite cum joacă luminile ! Ascultă cîinii ! Nu-i auzi ? Dacă am fi acolo, n-am avea nici o șană să scăpăm. Fie-ți milă, Cassy, repede, hai să ne ascundem !

— Nu-i nevoie să ne grăbim, vorbi Cassy cu sînge rece. Sînt plecați cu toții la vînătoare ; asta o să fie petrecerea lor de astă-seară ! Ne vom duce sus pe-ndelete. Pînă una-alta, spuse ea, scoțînd liniștită o cheie din buzunarul hainei pe care Legree, în graba lui, o aruncase jos, să luăm ceva bani ca să ne putem plăti drumul.

Descuie biroul și luă din el un teanc de bancnote, pe care le numără repede.

— Să nu facem asta ! spuse Emmeline.

— Să n-o facem ? ! exclamă Cassy. Și de ce nu ? Ce e mai bine : să murim în mlaștini, sau să avem ceea ce ne trebuie pentru a ne plăti drumul către statele libere ? Cu bani poți face orice. Spunînd acestea, băgă banii în sîn.

— Dar asta înseamnă furt, șopti Emmeline cu amărăciune.

— Furt ! zise Cassy cu un rinjet batjocoritor. Cei ce fură trupuri și suflete nu trebuie să ne dea lecții. Fiecare din aceste bancnote este furată, furată de la biete ființe trudite și flămînde, care pînă la urmă tot sînt sortite iadului pentru îmbogățirea acestui demon. Lasă-l pe el să vorbească despre furt ! Și acum vino ; putem să ne urcăm în pod. Am făcut un stoc de lumînări și am dus și cîteva cărți ca să ne treacă de urît. Poți să fii sigură că nu vor veni să ne caute. Dacă ar îndrăzni, o să fac pe stafia.

În pod, Emmeline văzu o ladă uriașă, în care fuseseră aduse cîndva mai multe mobile foarte grele și care era așezată cu deschizătura spre perete sau, mai bine-zis, spre streășină. Cassy asprinsese o lumînare și, strecurîndu-se amîndouă prin spațiul îngust dintre perete și deschizătura lăzii, se instalară în ea. Cîteva saltele mici și mai multe perne fuseseră puse acolo de Cassy. Într-o lădiță se afla belșug de lumînări, provizii și îmbrăcăminte necesară pentru drum, pe care Cassy le pregătise în cîte o legăturică de dimensiuni surprinzător de reduse.

— Aşa, spuse Cassy, fixînd sfeşnicul de un cîrlig mic, pe care îl bătuse în acest scop într-un perete al lăzii, asta va fi casa noastră, pînă una-alta ; cum îţi place ?

— Şi dacă vin să ne caute şi aici ?

— Aş vrea să-l văd pe Simon Legree făcînd una ca asta ! rîse Cassy. Nu, nu ; va fi încîntat să stea departe de pod. Cît despre slugi, oricare din ele ar vrea mai degrabă să fie împuşcată decît să-şi arate faţa aici.

Mai liniştită, Emmeline se rezemă de perna ei.

— Ce-ai vrut să spui, Cassy, cînd m-ai ameninţat că mă omori ? întrebă ea.

— Am vrut să te sperii, ca să nu leşni, şi am izbutit. Ştii, Emmeline, trebuia să te hotărăşti să nu leşini, orice s-ar întîmpla ; n-aveam nevoie de aşa ceva. Dacă nu te-aş fi împiedicat să cazi în nesimţire, la ora asta ticălosul ar fi pus mîna pe tine.

Emmeline se înfioră.

Amîndouă rămaseră cîtva timp tăcute. Cassy începu să citească o carte franţuzească. Istovită, Emmeline aţipi şi dormi cîtva timp. Deodată se trezi în strigăte şi răcnete puternice, în tropot de cai şi lătrat de cîini. Sări în sus cu un ţipăt înăbuşit.

— Se întorc de la vînătoare, spuse Cassy liniştită. Nu-ţi fie teamă. Priveşte prin găurica asta. Îi vezi pe toţi acolo jos ? Simon trebuie să renunţe la urmărire în astă-seară. Uită-te cum s-a umplut de noroi calul lui, bălăcîndu-se prin mlaştini ; cîinii sînt şi ei cu urechile pleoştite. Ah, preastimate domn, va trebui să reîncepi mereu urmărirea ; vînatul nu e acolo !

— Taci, şopti Emmeline, ce s-ar întîmpla dacă te-ar auzi ?

— Dacă ar fi să audă ceva, abia s-ar îngrozi şi n-ar îndrăzni să pună piciorul aici. Nu-i nici un pericol ! Putem face cît zgomot ne place : asta n-ar face decît să mărească efectul.

Încetul cu încetul, liniştea miezului de noapte învăluia casa. Legree, blestemîndu-şi ghinionul şi jurînd să se răzbune crunt a doua zi, se duse la culcare.

Martirul

Să nu crezi că cerul uită pe cel drept
Cu toate că viața răpitu-i-a darul,
Oricît l-ar împunge durerea în piept,
Oricît l-ar împinge spre moarte

amarul,
Căci Domnul și-nseamnă durerea
oricui

Și numără lacrima, fără de veste.
Spre ceruri ferice acuma te sui,
Răsplată a jertfelor lumii aceste.

Bryant

DRUMUL CEL MAI LUNG ajunge în cele din urmă la capătul său și noaptea cea mai întunecoasă este risipită de zorile dimineții.

O scurgere neîntreruptă, necruțătoare, de clipe grăbește mereu ziua celui rău spre o noapte veșnică și noaptea celui drept spre o zi veșnică.

De la începutul acestei povestiri am însoțit neconținut pe omul nostru prieten prin făgașul sclaviei ; întâi prin pajiștile înflorite ale fericirii lui și a îngăduinței de care se bucura, apoi prin clipele zdrobitoare ale despărțirii de tot ceea ce omul are mai scump. Am stat apoi din nou alături de el pe o insulă însoțită, în care mâini generoase acoperiseră lanțurile lui cu flori ; și, în sfârșit, l-am urmat în clipele în care ultima rază a speranței pămîntești se pierduse în beznă și am văzut cum, în adîncul lui omenesc bolta nevăzutului s-a luminat cu stele de o nouă și simbolică strălucire.

Acum luceafărul stă deasupra piscurilor înalte, iar furtuni și vînturi, ce nu au nimic pămîntesc, arată că porțile zilei de lumină sînt gata să se deschidă.

Fuga lui Cassy și a Emmelinei îndîrjise la culme caracterul și așa arțăgos al lui Legree, și furia acestuia se revărsa, cum

era de așteptat, pe capul lipsit de apărare al lui Tom. Cînd stăpînul venise în grabă să vestească fuga sclavelor sale, o lumină strălucise o clipă în ochii lui Tom și mîinile lui se ridicaseră fără voie spre cer. Lucrul acesta nu-i scăpase lui Legree, care văzuse apoi că Tom nu se alăturase cetei de urmăritori. O clipă se gîndise să-l silească să pornească și el la vînătoare, dar știind din experiență cît era de neclintit cînd i se poruncea să ia parte la vreo acțiune inumană, nu voise ca în zorul acela să stea să se răfuiască cu dinsul.

De aceea, Tom rămăsese acasă cu alți doi-trei negri, care învățaseră de la el să se roage, înălțînd rugăciuni pentru salvarea fugarelor.

Cînd Legree se întoarse învins și dezamăgit, toată ura pe care o nutrea de mult timp împotriva acestui sclav sporise la culme. De cînd îl cumpărase, omul acesta îi ținuse neconținut piept, cu o tărie de neclintit, fără a-i opune totuși fățiș rezistență. Tăcut cum era, într-însul nu sălăsluia oare acel spirit care-l fulgera pe tiran cu văpăile pierzării ?

„Îl urăsc, îl urăsc ! își spuse Legree în noaptea aceea, stînd în pat. La urma urmei, nu-i oare al meu ? Nu pot să fac cu el ce poftesc ? Mă întreb cine m-ar putea împiedica s-o fac.“ Și strîngîndu-și amenințător pumnul, Legree îl vîntură prin aer de parc-ar fi vrut să rupă în bucăți o ființă pe care o ținea în silnicia lui.

Tom era un servitor credincios și de neprețuit, și cu toate că Legree îl ura din pricina aceasta și mai mult, acest considerent îi impunea totuși oarecare cumpătare.

A doua zi de dimineață se hotărîse să nu-i spună încă nimic, să adune un grup de vâtafi cu puști și cîini de pe plantațiile învecinate, să înconjoare mlaștinile și să reînceapă vînătoria în mod sistematic. Dacă izbutea, totul era în ordine ; de nu, va porunci ca Tom să fie adus în fața lui — la gîndul acesta, clocotea și scrișnea din dinți — și atunci sau îl va birui, sau îl va... O voce lăuntrică șopti cuvîntul înspăimîntător și sufletul său tresăltă de satisfacție.

Unii declară că interesul stăpînului este o pavăză sigură pentru viața sclavului. Cuprins de furia nebuniei, stăpînul este în stare, în deplină cunoștință de cauză și cu totul lucid, să-și vîndă propriul său suflet diavolului pentru a-și atinge un anumit scop ; astfel fiind, va avea el mai multă milă de trupul aproapelui său ?

— După cît se vede, constată Cassy a doua zi din pod, făcînd recunoașteri prin găurica din scîndură, vînătoarea va începe din nou astăzi.

Trei sau patru oameni călări se agitau prin fața casei și vreo două haite de cîini sălbatici smuceau pe negrii care-i țineau în lanț, lătrînd și mîrîind unii la alții.

Doi dintre călăreți erau vătăfi de pe plantațiile vecine ; ceilalți erau prieteni de-ai lui Legree, de la o tavernă dintr-un oraș învecinat. Aceștia veniseră pentru plăcerea de a asista la vînătoare. O tagmă de mai mari ticăloși decît aceștia nu se poate închipui. Legree le servea rachiu pe săturate, atît lor cît și negrilor de la diferitele plantații vecine, care fuseseră mobilizați în vederea vînătoarei ; căci era necesar de a transforma pe cît posibil în ochii negrilor un serviciu de acest fel într-o sărbătoare.

Cassy își lipi urechea de găurica din scîndură, și cum vîntul dimineții bătea direct înspre casă, putu auzi o mare parte din conversația lor. Un rînjat sinistru acoperi asprimea întunecată a feței ei în timp ce-i asculta și-i auzea împărțindu-se pe grupe și discutînd însușirile care de care mai deosebite ale cîinilor, dînd ordine cum să fie împușcate și hotărînd ce tratament să fie aplicat fiecăreia din ele, dacă aveau să fie prinse.

Cassy se retrase de la postul ei de observație ; își împreună mîinile și spuse :

— O, Doamne mare și atotputernic ! Toți sîntem păcătoși ! Dar cu ce-am păcătuit noi mai mult decît tot restul omenirii, ca să fim tratați astfel ?

Fața și vocea ei erau de o gravitate cumplită cînd îi spuse Emmelinei :

— Dacă n-ai fi tu, copilo, m-aş duce la ei şi i-aş mulţumi aceluia care ar vrea să mă împuşte ; ce rost mai poate avea libertatea pentru mine ? Poate ea să-mi redea copiii ? Sau să facă din mine, din nou, ceea ce am fost odată ?

Neştiutoare şi încă un copil, Em era aproape speriată de izbucnirile de acest soi ale mulatrei. Se uită nedumerită la Cassy, dar nu răspunse nimic ; îi luă doar mîna cu un gest afectuos, mîngîietor.

— Lasă-mă ! spuse Cassy, căutînd să-şi desprindă mîna, o să mă faci să te iubesc, şi sînt hotărîtă să nu mai iubesc niciodată pe nimeni.

— Sărmana Cassy, spuse Emmeline, nu trebuie să gîndeşti aşa ! Dacă Domnul ne dă libertatea, poate că-ţi va reda şi fiica ; în orice caz, eu voi fi ca o fiică pentru tine. Ştiu că niciodată nu voi mai revedea pe sărmana mea mamă. Te voi iubi pe tine, Cassy, fie că mă iubeşti sau nu.

Drăgălăşenia şi gingăşia copilei învinseră. Cassy se aţeză lingă ea, îşi trecu braţul în jurul gîtului ei, mîngîindu-i părul castaniu ; şi Emmeline văzu cu uimire că ochii ei minunaţi erau umezi şi blînzi.

— Oh, Em, spuse Cassy, eram înfometată şi însetată de dragostea copiilor mei, şi ochii mi se sting de atîta dor. Aici, aici, zise ea lovindu-şi pieptul, totul nu e decît deznădejde şi pustiu. Dacă Dumnezeu mi-ar înapoia copiii, atunci aş putea să mă rog.

— Trebuie să te încrezi în El, zise Emmeline. El e părintele nostru.

— Urgia Lui s-a abătut asupra noastră, spuse Cassy. El şi-a întors mîniat faţa de la noi.

— Nu, Cassy ! El va fi bun cu noi. Să nădăjduim în El, spuse Emmeline. Eu întotdeauna am nădăjduit.

*
* *
*

Vinătoarea fu lungă, plină de peripeţii şi minuţioasă, dar zadarnică. Cassy văzu cu un sentiment de triumf şi cu un zîmbet ironic şi grav pe Legree coborînd obosit şi abătut de pe cal.

— Acum, Quimbo, spuse Legree, întinzîndu-se pe o canapea din salon, du-te de-l adu de îndată pe Tom. Şmecherul ăsta bătrîn este cu siguranţă amestecat şi ţine îtele întregii afaceri. Voi scoate eu la iveală din pielea lui neagră adevărul ; să fiu al dracului dacă nu aflu totul de la el !

Cu toate că se urau, Sambo şi Quimbo erau uniţi într-un singur gînd, în ura lor nestăpînită faţă de Tom. Legree le spusese de la început că îl cumpărase cu scopul de a-l face vechil ca să-i ţină locul în timpul cînd el lipsea de la moşie, şi lucrul acesta stîrnise din partea lor o duşmănie, care crescuse şi mai făţiş în sufletele lor josnice şi slugarnice, cînd văzură că respectivul căzuse în dizgraţie. De aceea Quimbo se duse glonţ să execute întocmai porunca.

Tom primi vestea că e chemat de stăpîn cu inima plină de presimţiri rele, căci el ştia într-adevăr întregul plan al evadării fugarelor, precum şi locul unde se ascundeau acum. Şi cunoştea caracterul necruţător al omului cu care avea de-a face, cît şi puterea lui despotică. Dar se simţea tare prin credinţa sa, şi gata să înfrunte mai curînd moartea decît să trădeze pe cele lipsite de ajutor.

Îşi așază coşul jos pe cărare, şi, ridicînd ochii spre cer, spuse: „Îmi încredinţez sufletul în mîinile Tale ! Tu m-ai mîntuit, o, Dumnezeu al adevărului !” Apoi se predă liniştit în ghearele brutale şi aspre ale lui Quimbo, care îl înşfăcă de îndată.

— Aoleu, spuse uriaşul, tîrîndu-l după el, o să vezi tu acum ! O să-ţi primeşti răsplata. Stăpînul e înfuriat rău de tot ! Nici o nădejde de scăpare ! Ți-o spun : de data asta ai păţit-o, fără doar şi poate. Ai să vezi tu ce-nseamnă să ajuţi pe negrii stăpînului să fugă ! Ai să vezi tu ce te-aşteaptă !

Nici una din aceste vorbe sălbatice nu atinseră urechea lui Tom ; o voce tainică, de sus, îi spunea : „Nu te teme de cei care ucid trupul, căci după aceea altceva nu mai pot face”. Toate fibrele şi nervii trupului acestui biet om vibrară la auzul acestor cuvinte, ca şi cînd ar fi fost atins de mîna lui Dumnezeu. În suflet simţi revărsîndu-i-se tăria a o mie de suflete. În timp ce mergea, în mintea lui păreau că defilează — întocmai ca tufi-

șurile și copacii în fața unei trăsurii în goană — calvarul robiei lui și toate înjosirile suferite. Sufletul lui zvîcnea de emoție, începea să zărească adevărata casă și ceasul eliberării era aproape.

— Ei, Tom ! se răsti Legree, îndreptîndu-se spre el, apucîndu-l necruțător de gulerul hainei și șuierînd printre dinți, într-un paroxism de furie stăpînită. Știi că m-am hotărît să teucid ?

— Tot ce se poate, stăpîne, răspunse Tom senin.

— Voi face întocmai acest lucru, continuă Legree cu un calm înfricoșător și neîndurător, afară doar dacă-mi spui tot ce știi despre blestemele acelea.

Tom tăcu.

— N-auzi ? zbieră Legree cu un răcnet de leu înnebunit, lovind cu picioru-n podea. Vorbește !

— N-am nimic de spus, stăpîne, grăi Tom pe un ton răspicat, conștient de ceea ce făcea.

— Îndrăznești, cretin bătrîn, să-mi spui că nu știi ? spuse Legree.

Tom tăcea.

— Vorbește ! tună celălalt, lovindu-l furios. Știi ceva ?

— Știu, stăpîne, dar nu pot spune nimic. Chiar de-aș muri !

Legree respiră adînc și, stăpînindu-și furia, îl luă pe Tom de braț și, apropiindu-și fața de obrazul lui, rosti pe un ton înfricoșător :

— Ascultă, Tom ! Tu crezi poate că dacă te-am cruțat pînă azi, n-aș face ceea ce spun ? De data asta însă m-am hotărît și mi-am făcut socotelile. Tu întotdeauna mi te-ai împotrivit ; acum sau îți înfrîng împotrivirea, sau te omor, ori una, ori alta ! Voi număra fiecare picătură de sînge din tine și le voi stoarce una cîte una, pîn-ai să cedezi !

Tom privi la stăpînul său și răspunse :

— Stăpîne, dacă ai fi bolnav, ori ai avea supărări, sau dacă ai fi pe moarte, eu te-aș putea scăpa, ți-aș dărui sîngele inimii mele ; și dacă storcînd picătură cu picătură sîngele din acest trup bătrîn ți s-ar mîntui sufletul, l-aș dărui bucuros, așa cum

Domnul l-a dat pe al său pentru mine. Stăpîne, nu-ți încărcă sufletul cu acest mare păcat ! O să te doară mai mult decît pe mine. Poți să-mi faci cel mai mare rău ; suferințele mele vor trece în curînd, dar dacă nu te pocăiești, ale tale nu se vor sfîrși niciodată !

Ca un acord ciudat al unei muzici cerești, auzită într-o clipă de potolire a furtunii, această explozie de simțăminte produse un moment de tăcere. Legree rămase uimit și se uită conșternat la Tom ; tăcerea era atît de adîncă, încît se putea auzi pînă și tictacul pendulei, care măsura cu o bătaie înceată ultimele clipe de îndurare și punere la încercare a acestei inimi împietrite.

Totul dură doar o clipă. Fusese numai o scurtă șovăire, o tresărire nehotărîtă de înduplecare, pînă ce spiritul răului puse din nou stăpînire cu o putere înzecită și, spumegînd de furie, Legree își trînti victima la pămînt.

Scenele sîngeroase și de cruzime înspăimîntă sufletul și urechile noastre. Omul nu are tăria să audă ceea ce are tăria să facă. Ceea ce frații noștri oamenii și frații noștri creștinii trebuie să pătimească, nu ne poate fi povestit nici în cel mai tainic ungher al iatacului nostru — atît de mult pustiește sufletul o astfel de povestire. Și, cu toate astea — o, patria mea ! — aceste lucruri sînt făcute sub pavăza legilor tale și o, Isuse ! biserica ta le privește mai întotdeauna în tăcere.

Cu secole în urmă, a fost încă unul ale cărui suferințe au schimbat instrumentele de tortură, înjosire și rușine într-un simbol de glorie, onoare și viață veșnică ; și acolo unde trăiește spiritul lui, nici loviturile de bici, nici sîngele, nici insultele nu pot face mai puțin glorioasă lupta cea din urmă a creștinului.

Sufletul curajos și plin de iubire despre care povestim fost-a oare singur în nesfîrșita noapte, cînd, aruncat într-un șopron părăsit, a îndurat lovituri de biciuri crunte ?

Nu ! Alături de dînsul stătea acela — văzut numai de el — asemănător fiului lui Dumnezeu.

Cel ce ne duce-n ispită era și el altăuri de dînsul, orbit de furie și de voință despotică, străduindu-se să-l convingă să pună capăt acestor chinuri prin trădarea acelor femei nevinovate. Dar inima credincioasă și curajoasă stătea nemișcată pe stîncă veșnică. Ca și Domnul său, știa că dacă mîntuiește pe alții, pe el însuși nu se poate mîntui. Nici cele mai îngrozitoare chinuri nu puteau storce de la el alte cuvinte decît de rugă și încredere sfîntă.

— Aproape că s-a sfîrșit cu el, stăpîne, spuse Sambo, zdruncinat fără voie de răbdarea victimei sale.

— Dă-i înainte pînă cedează ! Lovește-l ! Lovește-l ! strigă Legree. Voi storce fiecare picătură de sînge din el pînă măr-turisește !

Tom deschise ochii și privi pe ticălos.

— Biată ființă nemernică, spuse el, nu poți face nimic mai mult. Te iert din tot sufletul ! Și-și pierdu cunoștința.

— Pe cîntea mea, cred că s-a sfîrșit cu el ! spuse Legree, făcînd un pas înainte și uitîndu-se atent la el. Da, s-a sfîrșit ! Bine că i-a tăcut fleanca ! Asta îmi ușurează sufletul !

Da, Legree ; dar cine va putea face să tacă glasul din sufletul tău, sufletul acesta care nu se mai poate pocăi, nu se mai poate ruga, nu mai poate spera și în care a și început să ardă un foc ce niciodată nu va mai putea fi stins ?

Tom nu murise însă. Cuvintele lui minunate și rugăciunile lui pline de evlavie răscoliseră inimile negrilor abrutizați, unelte oarbe ale cruzimii dezlănțuite asupra lui. De îndată ce Legree se retrase, ei îl luară cu dînșii și, în neștiința lor, căutară să-l readucă la viață — ca și cum lucrul acesta ar fi fost o binefacere pentru el.

— Doamne, ce treabă josnică și îngrozitoare am mai făcut ! spuse Sambo. Să sperăm că stăpînul, și nu noi, va da socoteală pentru asta.

Îi spălară rănilor, îi pregătiră un nenorocit de pat din resturi de bumbac ca să-l culce, și unul din ei, furișîndu-se pînă-n casă, îi ceru lui Legree o înghițitură de rachiu sub cuvînt că era

obosit și că-l cerea pentru el. Întors înapoi, îl turnă lui Tom pe gură.

— Tom ! spuse Quimbo. Ne-am purtat ca niște ticăloși cu tine.

— Vă iert din toată inima ! șopti Tom stins.

— Tom, spune-ne, măcar, cine este Isus ? îl rugă Sambo. Isus care a stat lângă tine toată noaptea asta ! Cine este el ?

Cuvîntul acesta trezi spiritul care se pierde. Din gura lui Tom izvorîră cîteva fraze puternice despre Mîntuitor, despre viața și moartea sa, despre veșnica lui prezență și despre puterea lui de a mîntui.

Cei doi sălbatici plînseră amîndoi.

— De ce n-am auzit niciodată nimic despre el mai înainte ? spuse Sambo. Eu cred. Nu pot face altfel ! Doamne Isuse, îndură-te de noi !

— Sărmane ființe ! șopti Tom. Sînt gata să mai sufăr o dată tot ce am îndurat, dacă aceasta v-ar duce spre Isus ! Doamne ! Mai dă-mi, te rog, și aceste două suflete !

Și ruga lui fu ascultată.

CAPITOLUL XLI

Stăpinul cel tînăr

DOUĂ ZILE MAI TÎRZIU, un tînăr străbătu într-o brișcă alea de arbori chinezești. Aruncînd grăbit hățurile pe gîtul calului, sări jos și întrebă de proprietarul plantației.

Era George Shelby ; și pentru a arăta cum ajunsese acolo, trebuie să aruncăm o privire în urmă, asupra unor întîmplări care de-abia acum e locul să le povestim.

Scrisoarea domnișoarei Ophelia către doamna Shelby fusese reținută, din pricina unui accident nefericit, la un oficiu poștal îndepărtat, înainte de a ajunge la destinație ; și, bineînțeles,

înainte de a fi primită, Tom și fusese dus în mijlocul mlaștilor îndepărtate ale Rîului Roșu.

Doamna Shelby citise scrisoarea cu cea mai mare îngrijorare, dar îi era cu neputință să întreprindă de îndată vreun demers. În momentul acela era ținută lingă patul de suferință al soțului ei, care zăcea delirînd, pradă unui acces de febră. Tînărul George Shelby, care în acest răstimp dintr-un copil ajunsese un tînăr puternic și destoinic, fusese ajutorul ei statornic și credincios și singurul sprijin de nădejde în conducerea afacerilor tatălui său. Domnișoara Ophelia fu destul de prevăzătoare să le trimită numele avocatului care se ocupa de afacerile familiei Saint Clare — și tot ce se putea face în această situație urgentă era să i se adreseze o scrisoare prin care i se cereau lămuriri.

Moartea subită a domnului Shelby, survenită la cîteva zile, adusese, bineînțeles, pentru cîtva timp o serie întreagă de alte probleme urgente de rezolvat.

Domnul Shelby își arătase încrederea în capacitatea soției sale, desemnînd-o ca singura executoare testamentară a averii lui și astfel aceasta fusese pusă de îndată în fața unui mare număr de probleme complicate de rezolvat.

Cu energia care o caracteriza, doamna Shelby se străduise să descurce afacerile încilcite ale succesiunii, și atît ea cît și George fuseseră ocupați un timp cu adunarea și examinarea socotelilor, cu vînzarea de proprietăți și lichidarea de datorii; căci doamna Shelby era hotărîtă să clarifice precis situația încurcată a afacerilor, oricare ar fi fost rezultatul bilanțului.

Între timp, ei primiseră o scrisoare din partea avocatului indicat de domnișoara Ophelia, scrisoare prin care li se spunea că nu se știe nimic despre această chestiune, că omul fusese vîndut la o licitație publică și că, în afară de faptul că se încasaseră bani pentru vînzare, nu mai știa nimic altceva.

Nici George, nici doamna Shelby nu se simțiră ușurați în urma acestui răspuns. După vreo șase luni de zile, tînărul George, trebuind să meargă după treburi în josul fluviului, ihotărîse să se ducă la New Orleans și să împingă cercetările

și mai departe, în speranța de a descoperi locul unde se află Tom, pentru a-l readuce acasă.

După cîteva luni de cercetări fără rezultat, datorită unei simple întîmplări, George făcuse cunoștință cu un domn în New Orleans, care era în posesia informațiilor dorite și, cu banii în buzunar, eroul nostru luase vaporul ce urca Rîul Roșu, hotărît să-l găsească pe bătrînul său prieten, ca să-l răscumpere.

Fu introdus de îndată în casă și îl găsi pe Legree în salon.

Legree făcu străinului o primire oarecum neprietenoasă.

— Am aflat, spuse tinărul, că dumneavoastră ați cumpărat la New Orleans un om cu numele de Tom. El făcea parte din proprietatea tatălui meu și am venit să văd dacă n-aș putea să-l răscumpăr.

Legree se încruntă și izbucni pătimaș :

— Da, am cumpărat un astfel de individ și dracu' să ia afacerea pe care am făcut-o ! Un porc de ciine nesuferit, obraznic și nerușinat ! Îmi instiga negrii să fugă. A ajutat două fete, care făceau fiecare 800—1 000 de dolari, să spele putina. Și cînd i-am poruncit să spună unde s-au ascuns, mi-a spus că știe unde sînt, dar că nu vrea să-mi spună și a rămas neclintit în această hotărîre, cu toate că i-am administrat cea mai înfricoșătoare bătaie pe care am dat-o vreodată unui negru. Cred că acum trage să moară, dacă nu și-o fi dat sufletul.

— Unde e ? întrebă George nerăbdător. Aș vrea să-l văd !

Obrajii tinărului se îmbujorară și ochii lui fulgerau ; dar, prudent, nu spuse încă nimic.

— Se află în șopronul de colo ! rosti un omuleț, care ținuse calul lui George.

Legree dădu un picior băiețașului și-l înjură cumplit. Dar George, fără să mai spună un cuvînt, se întoarse și alergă către locul arătat.

Tom zăcea de două zile fără să mai sufere, fiindcă fiecare simț fusese insensibilizat și răpus. Zăcea aproape tot timpul într-o stare de prostrație, căci legile unui trup puternic și

bine legat nu voiau să elibereze de îndată sufletul încătușat în el. Pe furiș veneau să-l vegheze, în întunericul nopții, bietele ființe deznădăjduite, care furau din puținele lor clipe de odihnă pentru a-i putea răsplăti nenumăratele acțiuni de dragoste cu care fusese atît de darnic.

Acești bieți discipoli ai lui aveau prea puțin de dăruit, doar o cană cu apă rece ; dar era dată din toată inima. Lacrimi de pocăință tirzie picuraseră din ochii acestor nefericiți și neștiutori păgîni, și udaseră fața cinstită, acum nemișcată, a lui Tom, a cărui dragoste și răbdare în agonie treziră în mai toți pocăință. Cu toții înălțau rugăciuni amare, șoptite deasupra lui, către Mîntuitorul găsit în cele din urmă și despre care ei abia știau ceva mai mult decît numele, dar pe care nici un suflet neștiutor și plin de dor nu-l implora în zadar.

Cassy, care se strecurase afară din ascunzișul ei și care trăgînd cu urechea afluase sacrificiul făcut pentru ea și Emmeline, se dusesese cu o noapte înainte la el, înfruntînd primejdia de a fi descoperită ; și mișcată de puținele cuvinte pe care acest suflet milostiv i le mai putea șopti, simțise topindu-se în ea iarna îndelungată de deznădejde și gheața anilor din urmă. Și această femeie, înăsprită și deznădăjduită, plînsese și se rugase.

Cînd George intră în șopron, își simți capul amețit și inima bolnavă.

— Cum e oare cu putință, cum e cu putință ? spuse el, îngenunchind lîngă Tom. Unchiul Tom, săracul, sărmanul meu prieten !

Ceva din glasul lui pătrunse pînă la urechea muribundului. El mișcă ușor capul, zîmbind, și spuse :

— Isus poate să facă un pat de moarte să-ți pară moale ca pernele de puf.

Lacrimi care făceau cînte inimii lui bărbătești picurară din ochii tînărului, în timp ce se apleca asupra bietului său prieten.

— Dragă unchiule Tom ! Ridică-te, mai vorbește o dată ! Uită-te la mine ! Sînt eu, George — micul tău stăpîn, George. Nu mă mai recunoști ?

— Domnul George ! spuse Tom, deschizînd ochii și vorbind cu glas sfîrșit. Domnul George !

Părea năucit.

Cu încetul, noțiunea celor ce se petreceau în jurul lui părea să-i umple din nou cugetul și ochii lipsiți de expresie își recăpătară stabilitatea și strălucirea : toată fața i se luminează, mîinile aspre i se împreună și lacrimi îi brăzdară obraji.

— Slavă ție, Doamne ! Asta... Asta... este tot ce mi-am dorit ! Nu m-au uitat ! Asta-mi încălzește sufletul ; ce balsam pentru bătrîna mea inimă ! Acum pot să mor mulțumit. Preamărește pe Domnul, o, sufletul meu !

— N-ai să mori, nu trebuie să mori ! Nici să nu te gîndești la asta ! Am venit să te răscumpăr și să te iau acasă, spuse George într-o pornire furtunoasă.

— O, domnule George, ai venit prea tîrziu. Dumnezeu m-a cumpărat și mă va lua la El acasă. Și mi-e dor să mă duc la El. Cerul este mai bun decît Kentucky.

— Nu muri ! Gîndul la tot ce ai suferit în această veche colibă în care ai zăcut mă va ucide, îmi va frînge inima. Sărmanul, sărmanul meu prieten !

— Nu-mi spune sărman prieten ! rosti Tom solemn. Am fost un biet om ; dar toate astea au fost și au trecut acum. Stau în pragul ușii, gata să intru în gloria veșniciei. O, domnule George ! Cerul s-a pogorît. Am biruit ! Mîntuitorul Isus mi-a dăruit izbînda ! Slăvit fie numele lui !

George rămase încremenit de tăria, vehemența și puterea cu care fuseseră rostite aceste fraze întretăiate. El privea în tăcere.

Tom îi apucă mîna și continuă :

— Nu trebuie să-i spui bieteii Chloe, suflet sărman, în ce stare m-ai găsit. Ar fi prea îngrozitor pentru ea ! Spune-i numai că m-ai aflat pășind în gloria veșniciei și că nu mai puteam rămîne pentru nimeni. Și spune-i că Dumnezeu mi-a

stat alături mereu și pretutindeni, și a făcut totul luminos și ușor. Ah ! Și sărmanii copii, și cea micuță — adesea mi se frîngea inima gîndindu-mă la ei ! Spune-le la toți să mă urmeze, da, să mă urmeze ! Încredințează pe stăpîn și pe buna și iubită mea stăpînă de dragostea mea și pe toți cei de acolo. Tu nu poți să știi cît îi iubesc pe toți ! Iubesc orice ființă, oriunde ar fi. Nu e nimic mai presus decît iubirea ! O, Stăpîne George, ce minunat lucru este să fii creștin !

În acea clipă Legree se arătă în ușa șopronului, privi cu un aer îndîrjit de prefăcută nepăsare și plecă din nou.

— Diavol bătrîn ! strigă George în indignarea lui. E o mîngîiere să te gîndești că în curînd satana îl va răsplăti pentru toate acestea.

— O, nu trebuie să spui asta ! îl dojeni Tom, cuprînzîndu-i mîna. Nu-i decît o biată ființă nemernică ! E îngrozitor să te gîndești la asta ! Oh, de-ar putea să se pocăiască, Domnul l-ar ierta ; dar mi-e teamă că niciodată n-o va face.

— Sper că n-o va face, spuse George. N-aș vrea să mă întîlnesc cu el vreodată în cer !

— Nu spune asta, domnule George ! Vorbele tale mă îngrijorează ! N-aș vrea să simți așa ! Nu mi-a făcut nici un rău. La drept vorbind, mi-a deschis porțile împărăției cerului. Asta-i tot !

În clipa aceasta, valul neașteptat de putere, pe care bucuria revederii cu tînărul său stăpîn i-o dăduse, se topi. Fu cuprins de o bruscă slăbiciune ; închise ochii ; și transfigurarea aceea tainică și sublimă, care vestește apropierea lumii de apoi, se așternu peste fața lui. Începu să respire anevoie și pieptul său lat se ridica și cobora ca sub povara unei greutăți. Expresia chipului său era aceea a unui învingător.

— Cine... cine... cine ne poate despărți de dragostea lui Isus ? șopti el cu glasul pătruns de oboseala morții. Și cu un zîmbet pe buze adormi.

George rămase încremenit, cuprins de smerenie. I se părea că locul era sfînțit ; închizîndu-i ochii lipsiți de viață și ridiciîndu-se de lîngă mort, un singur gînd îl stăpînea ; cel expri-

mat de umilul și bătrînul său prieten : „Ce lucru minunat este să fii creștin !“

Dintr-o dată se întoarse. În spatele lui stătea Legree, privind morocănos.

Ceva în această scenă de agonie înfrînă explozia violentă, firească, de durere, a tînărului George. Prezența acestui om îi era pur și simplu respingătoare și nu mai simți decît dorința de a se îndepărta de el cu cît mai puține cuvinte.

Ațintind ochii săi negri, pătrunzători, asupra lui Legree, îi spuse doar, arătînd spre mort :

— Ai stors tot ce ai putut din el. Cît să-ți plătesc pentru acest trup ? Vreau să-l iau cu mine și să-l îngrop omenește.

— Eu nu vînd negri morți, spuse Legree cu asprime. Ești liber să-l înmormîntezi unde și cînd îți place.

— Băieți, spuse George pe un ton autoritar către doi sau trei negri care priveau trupul neînsufletit, ajutați-mă să-l ridic și să-l ducem în brișca mea, și aduceți-mi o sapă.

Unul din ei alergă să aducă o sapă ; ceilalți doi îl ajutară pe George să transporte trupul la brișcă.

George nici nu vorbi, nici nu se uită la Legree, care nu se împotrivi ordinelor lui, ci stătea fluierînd cu un aer de prefăcută nepăsare. Îi urmă îmbufnat pînă la poartă, unde se afla trăsura.

George își întinse pelerina în brișcă și porunci să se așeze cu precauție trupul pe ea, mutînd bancheta în așa fel ca să-i facă loc. Apoi se întoarse, își aținti ochii asupra lui Legree și spuse cu un calm silit :

— Pînă acum nu ți-am spus încă ce gîndesc despre această afacere cumplită ; nu-i nici locul și nici timpul. Dar, domnule, acest sînge nevinovat va fi răzbunat ! Căci voi denunța această crimă. Mă voi duce la primul magistrat și te voi denunța.

— N-ai decît ! spuse Legree, plesnind disprețuitor din degete. Aș vrea să te văd făcînd-o și p-asta. De unde ai să-ți iei martori ? Cum ai să dovedești crima ? Să te văd, cum ?

George își dădu îndată seama cît de puternic întemeiată era această provocare. De față nu se afla nici un alb și în

nici un tribunal din statele din Sud mărturia celor de altă culoare nu e luată în seamă. În acel moment simți că ar putea străpunge cerul cu strigătul însetat de dreptate al inimii lui, dar era-n zadar.

— Și, la urma urmei, cît tă răboi pentr-un negru mort ! rînji Legree.

Cuvîntul acesta avu efectul unei scînteii într-un depozit de pulbere. Prudența nu fusese niciodată una din virtuțile principale ale băiatului din Kentucky. George se întoarse și cu o singură lovitură îl lovi pe Legree în obraz. Și cum stătea, clocotind de mînie și de sfidare, aplecat asupra lui, părea o adevărată întruchipare a Sf. Gheorghe triumfînd asupra balaurului.

Unii oameni parcă se îmblînzesc cînd sînt doborîți. Dacă cineva îi culcă la pămînt, ei par să capete imediat un oarecare respect pentru cel care i-a răzbit. Și Legree făcea parte din această categorie. De aceea în timp ce se ridica, scuturîndu-și praful de pe haine, se uită cu o vădită considerație după trăsura care se îndepărta încet ; și pînă ce aceasta nu se pierdu din vedere, nici nu deschise gura.

Dincolo de hotarele plantației, George zări o movilă de pămînt uscat, umbrită de cîțiva pomi. Acolo săpară mormîntul.

— Să scoatem pelerina, stăpîne ? întrebă negrii cînd mormîntul fu gata.

— Nu, nu, înmormîntați-l cu ea ! Asta e tot ce mai pot să-ți dau acum, sărmanul meu Tom, și o poți păstra.

Îl așezară în mormînt și astupară în tăcere groapa. Apoi așezară deasupra brazde de iarbă verde.

— Puteți pleca, băieți, spuse George, strecurîndu-le în palmă cîte un ban. Totuși ei mai zăboviră cîtva timp.

— Dacă tînărul stăpîn ar vrea să ne cumpere... spuse unul.

— L-am sluji cu atîta credință ! spuse celălalt.

— Amară-i viața aici, stăpîne ! spuse cel dintîi.

— Te rugăm, cumpără-ne, stăpîne, te rugăm !

— Nu pot ! Nu pot ! spuse George cu greu, împingîndu-i să plece. E cu neputință.

Sărmanii oameni păreau abătuți și plecară în tăcere.

— Dumnezeu cel veșnic să-mi fie martor ! strigă George îngenunchind pe mormîntul bietului său prieten. Da, martor că din această clipă voi face tot ceea ce stă în puterea unui om pentru a izgoni blestemul sclaviei din țara mea !

Nici o piatră funerară nu arată locul de veci al prietenului nostru. Nici nu are nevoie de vreuna. Mintuitorul știe unde odihnește și-l va trezi, ca să apară nemuritor alături de el, atunci cînd se va arăta în toată strălucirea.

Nu-l plîngeți ! O astfel de viață și de moarte nu este făcută pentru a fi plînsă. Nu în bogățiile atotputerniciei se află măreția adevărată, ci în renunțarea de sine și într-o iubire atotrădătoare !

CAPITOLUL XLII

O poveste adevărată cu strigoi

DIN MOTIVE BINE ÎNTEMEIATE, poveștile cu strigoi erau neobișnuit de răspîndite printre sclavii de pe proprietatea lui Legree.

Se povestea în șoaptă că în mijlocul nopții se auziseră pași coborînd scările podului și umblînd prin casă. În zadar fuseseră încuiate ușile intrării de sus ; fie că avea în buzunar o cheie dublă, sau folosea un străvechi privilegiu al stafiilor de a se strecura prin gaura cheii, strigoiul se plimba mai departe, cu o lipsă de sfială îngrijorătoare.

Părerile erau într-o oarecare măsură împărțite în ce privește forma exterioară a fantomei, și aceasta datorită unui obicei răspîndit printre negri — și după cîte știm și printre albi — și anume, de a-și ascunde capul sub pătură, cearceafuri sau tot ce ar putea servi drept adăpost în asemenea ocazii. După cum știe fiecare, cînd ochii trupului sînt scoși din funcțiune, ochii închipuirii devin neobișnuit de vii și de ageri ;

circulau deci o mulțime de descrieri amănunțite ale fantomei, întărite prin jurăminte, dar care, așa cum se întâmplă adeseori, nu se asemănau în nici o privință. Cu o singură excepție însă: toate erau de acord asupra caracteristicii obișnuite și comune a întregului trib de strigoi — obiceiul de a se înfășura într-un cearceaf alb. Bietele făpturi nu cunoșteau deloc istoria antică și nu știau că Shakespeare consacrase această îmbrăcăminte, povestind cum :

*Morții înfășurați în albe lințolii
Scoteau țipete ascuțite și băteau
ulițele Romei.*

Și, prin urmare, faptul că toți au adoptat același simbol este un lucru izbitor în pneumatologie, pe care îl recomandăm, în general, atenției tuturor spiritiștilor.

Oricum ar fi, avem motive personale de a afirma că o arătare înaltă, înveșmântată într-un cearceaf alb, se plimba, la orele cele mai consacrate ale fantomelor, în jurul proprietății lui Legree, ieșind prin uși, alunecând în jurul casei, dispărând la anumite intervale, reîntorcându-se, strecurându-se tăcută pe scări și retrăgându-se în podul fatal. Dimineța, ușile erau toate bine închise și zăvorâte ca întotdeauna.

Legree nu putea să nu audă aceste zvonuri șoptite, și ele îi păreau cu atât mai tulburătoare, cu cât precauțiile ce se luau spre a-i fi ascunse erau mai vădite. Bea mai mult rachiu ca de obicei, umbla cu capul sus și înjura mai tare ca oricând. Toate acestea în timpul zilei; noaptea însă visurile urite și vedeniile ce i se perindau prin minte, în timp ce capul îi zăcea pe pernă, erau departe de a fi plăcute. În noaptea ce urmă morții și înmormintării lui Tom, se duse călare pînă în orașul învecinat să tragă un chef, și-o făcu lată; se întoarse acasă beat și obosit mort; încuie ușa camerei, scoase cheia și se culcă.

Oricît de mult s-ar sili cineva să și-l reducă la tăcere, sufletul este pentru un om rău o povară cumplit de neliniștitoare. Cine poate cunoaște întinderea și hotarele lui? Cine

poate cunoaște toate îndoielile îngrozitoare ale sufletului, toți fiorii ce-l scutură, pe care nu-i poate da uitării, după cum nu poate trăi în afara propriei sale veșnicii ? Ce nerod este cel ce-și încuie ușa pentru a nu lăsa să pătrundă spiritele, când în propriul său piept poartă un spirit cu care nu îndrăznește să se întâlnească față în față, a cărui voce, fie că este înăbușită în fundul ființei sale, fie că este acoperită de munții păcatelor lumești, este totuși trîmbița prevestitoare a judecății de apoi !

Legree își încuie totuși ușa și așeză un scaun în fața ei. La capătul patului său puse un sfeșnic cu o luminare aprinsă și lângă el așeză pistoalele. Cercetă balamalele și zăvoarele ferestrelor, apoi se jură că nu-i pasă nici de dracu', nici de toți îngerii săi și se culcă.

De adormit adormi, și încă foarte adînc, căci era obosit, dar asupra somnului său se aplecă o umbră, și avu la un moment dat o senzație de groază ; i se păru că ceva îngrozitor atîrnă deasupra lui. Credea că era giulgiul mamei lui, dar Cassy era aceea care i-l ținea în sus, arătîndu-i-l. Auzi un zgomot înăbușit de țipete și de oftaturi și în tot acest timp știa că doarme și se lupta să se deștepte. Se trezi pe jumătate și avu senzația precisă că cineva intră în odaia lui ; simțea că ușa se deschide, dar nu putea să miște nici mîna și nici piciorul. În sfîrșit se răsuci brusc. Ușa era deschisă și văzu o mîină stingînd lumînarea de la cîpătîiul lui. Era o noapte în-nourată, cețoasă, și dintr-o dată văzu ceva alb strecurîndu-se înăuntru ! Auzi foșnetul surd al veșmîntului de strigoi. Acel ceva se opri lângă patul său ; o mîină rece atinse pe a lui ; o voce joasă și înspăimîntătoare șopti de trei ori : „Vino ! Vino ! Vino !” Încremenit pe pat și trecîndu-l toate nădușelile de groază, Legree nu știa cînd și cum arătarea dispăruse. Sări din pat și zgîlții clanța ușii : ușa era închisă și încuiată ; omul se prăbuși în nesimțire.

După această întîmplare, Legree începu să bea mai mult ca oricînd. Nu mai bea cu precauție și cumpătare, ca înainte, ci fără nici o măsură.

Curînd după aceea începură să circule în regiune zvonuri că ar fi bolnav pe moarte. Excesul provocase boala aceea îngrozitoare, care pare că aduce în viața prezentă umbrele osîndeii ce va să fie în cea de apoi. Nimeni nu putea să îndure grozăviile din odaia lui de bolnav ; cînd îl apuca furia, urla și vorbea despre vedenii, de le îngheța sîngele în vine celor care-l ascultau. Lîngă patul lui de agonie se ivea mereu o arătare albă, care-i spunea neînduplecat : „Vino ! Vino ! Vino !“

Printr-o ciudată coincidență, în aceeași noapte în care Legree avu această vedenie, ușa casei fu găsită deschisă dimineața și unii dintre negri spuseră că văzuseră două apariții albe lune-cînd în jos pe aleea dinspre șosea.

Aproape de răsăritul soarelui, Cassy și cu Emmeline poposiră o clipă sub niște copaci de la marginea orașului.

Cassy era îmbrăcată complet în negru, în felul creolelor spaniole. Purta o mică bonetă neagră acoperită de un văl cu multe broderii care îi ascundeau fața. Amîndouă se înțeleseseră, ca, în fuga lor, Cassy să joace rolul unei doamne creole și Emmeline pe acela al cameristei ei. Crescută de mică în mediul celei mai înalte societăți, vorba, mișcările și portul lui Cassy erau în armonie cu acest rol ; îi rămăseseră încă destule veșminte dintr-o garderobă odinioară bogată, precum și bijuterii care să-i permită să joace cu succes acest rol.

Se opri la marginea orașului, unde văzu niște cufere de vînzare și cumpără unul frumos, rugînd pe negustor să-i dea pe cineva să i-l ducă. Astfel, urmată de un băiețaș care ducea cufărul și de Emmeline, care-i ducea sacul de călătorie și diferite pachete, își făcu apariția la micul han din localitate, ca o doamnă distinsă.

Prima persoană care îi atrase atenția în clipa cînd sosi fu George Shelby. Tînărul aștepta trecerea primului vapor.

De la postul ei de observație din pod, Cassy îl zărise pe tînăr și văzuse totul ; cum luase cu el trupul neînsufletit al lui Tom, cum îl culcase la pămînt pe Legree, ceea ce îi pricinuisese o explozie lăuntrică de bucurie. Mai apoi, din conversațiile ne-

grilor pe care le surprinsese cînd își făcea apariția după căderea nopții, deghizată în strigoi, aflase cine era George și în ce raporturi se afla cu Tom. Astfel, ea avu de îndată o căplină încredere în el, cînd îl găsi așteptînd ca și ea primul vapor. Îmbrăcămintea, manierele și felul de a se purta al lui Cassy, precum și situația ei vădit înstărită înlătură orice bănuială în hotel. Dealtfel, oamenii nu se interesează prea îndeaproape de cei care sînt generoși în privința esențială : aceea de a plăti bine, lucru pe care Cassy îl prevăzuse cînd luase banii.

În amurg se auzi că sosea un vapor și George, cu obișnuita politețe a unui cetățean din Kentucky, o conduse pe bord pe Cassy, dîndu-și silința să-i obțină o cabină elegantă și confortabilă.

Sub cuvînt că-i bolnavă, Cassy nu părăsi patul și cabina tot timpul navigării pe Rîul Roșu, fiind îngrijită cu un respectuos devotament de către însoțitoarea ei.

Cînd ajunse la fluviul Mississippi, George, care aflase că itinerariul ciudatei doamne în susul apei coincidea cu al său, o întrebă dacă nu dorește să rezerve și pentru ea o cabină pe același vapor, deplîngînd sincer starea sănătății ei și dorind să facă tot ce îi stătea în putință ca s-o ajute.

Iată deci întregul grup îmbarcat cu bine pe vaporul *Cincinnati*, navigînd în sus pe fluviu cu toată presiunea cazanelor.

Starea sănătății lui Cassy era mult mai bună. Rămăsese pe punte, veni la masă și toată lumea de pe vapor fu de acord că misterioasa doamnă trebuie să fi fost cîndva foarte frumoasă.

Din clipa în care George o zărise înțîia dată fusese tulburat de una din acele asemănări nesigure, greu de deslușit, care a tulburat pe aproape fiecare din noi cîndva, și care îl intriga tot mai mult pe tînărul Shelby. De aceea nu se putea opri de a o privi și de a observa mereu pe Cassy. Fie la masă, fie stînd în fața cabinei, ea întîlnea mereu ațintiți asupra ei ochii tînărului.

Cassy începu să fie neliniștită și să creadă că ar bănuî ceva. În cele din urmă, însă, hotărîndu-se să se biziue în totul pe generozitatea lui, îi destăinuî întreaga ei poveste.

George era gata din toată inima să fie alături de oricine scăpase de pe plantația lui Legree, loc despre care nu-și putea aminti sau vorbi fără să-și iasă din fire, nesocotind cu curaj urmările, lucru caracteristic vârstei și situației lui. El o asigură pe Cassy că va face tot ce-i va sta în putință pentru a le scăpa și ajuta.

Cabina vecină în care sta Cassy era ocupată de o doamnă franceză cu numele de De Thoux, însoțită de fetița ei, mică și fină, o copilă de vreo doisprezece ani.

Doamna, care aflate din conversația ei cu George că acesta este din Kentucky, părea vădit dispusă să cultive această cunoștință, fiind ajutată în realizarea intenției sale de drăgălășeniile fetiței ei, care constituia o distracție cum nu se poate mai plăcută într-o călătorie de două săptămîni pe un vapor.

Scaunul lui George era adesea plasat lingă ușa cabinei ei și Cassy, care stătea pe punte, putea auzi conversația lor.

Doamna De Thoux puneă întrebări foarte minuțioase despre Kentucky, unde, după spusele ei, locuise mai de mult. George descoperi, spre surpriza lui, că reședința ei fusese în apropiata sa vecinătate; și întrebările ei dovedeau o cunoaștere surprinzătoare a oamenilor și a lucrurilor din regiunea aceea.

— Nu aveți dumneavoastră, îl întrebă doamna De Thoux, într-o zi, un vecin care se numește Harris ?

— Există un bătrîn cu acest nume, care trăiește nu departe de proprietatea tatălui meu, răspunse George, dar n-am avut niciodată legături prea strînse cu el.

— Mi se pare că este un mare proprietar de sclavi, stăruî doamna De Thoux, pe un ton care părea să trădeze mai mult interes decît ar fi vrut ea să arate.

— Este, într-adevăr, spuse George, privind-o oarecum surprins de atitudinea ei.

— Ați auzit cumva că avea un sclav mulatru cu numele de George ?

— Sigur că da, George Harris, îl cunosc bine. S-a căsătorit cu o cameristă a mamei mele, dar a fugit în Canada.

— A fugit ? spuse doamna De Thoux repede. Mulțumesc lui Dumnezeu !

George îi aruncă o privire surprinsă, dar nu spuse nimic.

Doamna De Thoux își ascunse capul în palme și izbucni în plîns.

— E fratele meu, rosti ea.

— Doamnă ! exclamă George plin de uimire.

— Da, domnule Shelby, continuă doamna De Thoux, ridicîndu-și cu mîndrie capul și ștergîndu-și lacrimile, George Harris este fratele meu.

— Sînt profund surprins ! spuse George, trăgîndu-și puțin scaunul înapoi și privind-o pe doamna De Thoux.

— Cînd era copil, eu am fost vîndută în Sud. Am fost cumpărată de un om bun și generos. M-a dus cu el în Indiile de Vest, m-a eliberat și s-a căsătorit cu mine. A murit de curînd ; și am venit în Kentucky să văd dacă-l pot găsi și elibera pe fratele meu.

— L-am auzit vorbind despre o soră cu numele de Emily, care fusese vîndută în Sud.

— Eu sînt, zîmbi doamna De Thoux. Spune-mi, te rog, ce fel de om este acum fratele meu ?

— E un tînăr de valoare, în pofida blestemului sclaviei care apăsă asupra lui, spuse George. A dat dovadă a fi un om de elită, atît în ce privește inteligența, cît și principiile lui. Îl cunosc bine, fiindcă s-a căsătorit în familia noastră.

— Ce fel de fată este nevasta lui ? întrebă doamna De Thoux nerăbdătoare.

— O adevărată comoară ! o liniști George. O fată minunat de frumoasă, inteligentă, plăcută și foarte evlavioasă. Mama mea a crescut-o și a educat-o ca și cînd ar fi fost fiica ei. Știe să scrie și să citească, coase și brodează foarte frumos și cîntă minunat.

— S-a născut în casa dumneavoastră ? întrebă doamna De Thoux.

— Nu. Tata a cumpărat-o cu prilejul uneia din călătoriile lui la New Orleans și a adus-o mamei în dar. Era atunci de opt sau nouă ani. Tata n-a vrut niciodată să-i mărturisească mamei cît plătise pentru ea, dar deunăzi, uitîndu-ne prin hîr-tiile lui, am dat de actul ei de cumpărare. Suma plătită pentru ea a fost într-adevăr extravagantă — bănuiesc că din pricina frumuseții ei.

George stătea cu spatele spre Cassy și nu văzuse expresia încordată a chipului ei în timp ce dădea aceste amănunte.

Dintr-o dată îi atinse brațul și, plină de curiozitate, cu fața albă ca varul, îl întrebă :

— Cunoașteți numele celor de la care a fost cumpărată ?

— Cred că principalul interesat în această tranzacție a fost un om cu numele de Simmons — cel puțin acesta era numele din actul de vînzare.

— Doamne ! strigă Cassy și căzu în nesimțire pe podeaua cabinei.

Atît George cît și doamna De Thoux rămaseră înmărmuriți. Cu toate că nici unul din ei nu putea bănuî din ce pricină leșinase Cassy, amîndoi stîrniră toată agitația obișnuită în asemenea cazuri. George răsturnă cana cu apă și sparse două pahare în graba lui de a-i veni în ajutor, iar mai multe doamne din cabina comună, auzind că cineva leșinase, se adunară în fața cabinei de lux, împiedicînd aerul proaspăt să pătrundă înăuntru, astfel încît se produse toată zarva ce se putea face.

Cînd își reveni în simțiri, sărmana Cassy se întoarse cu fața la perete și începu să plîngă în hohote, ca un copil. Voi, cititoare, care sînteți mame, poate înțelegeți la ce se gîndea ea, poate nu ; în acea clipă simțise cu toată tăria că Dumnezeu se îndurase de ea și că-și va revedea fiica, ceea ce se întîmplă peste cîteva luni cînd...

Dar să nu anticipăm...

POVESTIREA NOASTRĂ se apropie acum de sfârșit. George Shelby, impresionat ca oricare alt tânăr de caracterul romantic al acestei întâmplări, cît și dintr-un sentiment de umanitate, avu grijă să-i trimită lui Cassy actul de cumpărare al Elizei. Data actului și numele fetei cumpărate coincideau cu cele știute de dînsa și nu-i mai lăsară nici o îndoială: Eliza era într-adevăr fiica ei. Acum nu-i mai rămăsese decît să găsească urma fugarilor.

Legate de ciudata coincidență a destinelor lor, porni de îndată, împreună cu doamna De Thoux, spre Canada și făcu o serie de investigații pe la centrele care ofereau azil numeroșilor fugari din sclavie. Găsiră la Amherstberg pe misionarul la care fuseseră găzduiți George și Eliza la sosirea lor în Canada, și datorită lui putură să dea de urma familiei la Montreal.

George și Eliza erau liberi de cinci ani. George găsisese o ocupație permanentă în atelierul unui bun mecanic, unde cîștiga destul ca să ducă o existență îndestulătoare împreună cu familia sa, care între timp se mai mărise cu o fetiță.

Micul Harry — care crescuse și se dovedea un băiețel vioi și foarte înzestrat — fusese dat la o școală bună și făcea progrese repezi la învățătură.

Valorosul misionar de la Centrul din Amherstberg fu atît de impresionat de spusele doamnei De Thoux și ale lui Cassy, încît le ascultă rugămintea și le însoți la Montreal ca să le ajute în cercetările lor, cele două femei suportînd toate cheltuielile drumului.

Să ne închipuim acum o căsuță îngrijită, într-un cartier mărginaș al Montrealului. E seară. Un foc voios arde în cămin, o masă rotundă, așternută cu o față de masă albă ca zăpada, o masă de scris acoperită cu postav verde, cu capacul ridicat, pe care sînt toate cele necesare pentru scris; deasupra mesei se află un raft cu cărți bine alese. Este masa de lucru a lui

George. Aceeași sete de a se lumina care-l îmboldise, în ciuda tuturor corvezilor și descurajării din viața lui de mai înainte, să-și însușească mult dorita artă a scrisului și cititului îl îndemna și acum să-și consacre orice clipă de răgaz activității autodidactice.

În clipa de față se afla la masa de scris, făcînd însemnări în cartea pe care o citea.

— Hai, George, îi spuse Eliza, ai fost plecat toată ziua. Lasă cartea și hai să mai vorbim, în timp ce pregătesc ceaiul. Te rog !

Și micuța lor fiică, pe care o chema tot Eliza, alergînd spre tatăl ei și voind s-o ajute pe maică-sa, încercă să smulgă cartea din mîinile lui George și să se instaleze pe genunchii lui.

— Ești o mică vrăjitoare, zîmbi George, ascultînd rugămintea soției sale, așa cum trebuie să facă întotdeauna un bărbat în asemenea împrejurări.

— Așa-mi place ! spuse Eliza, tăind pîinea felii.

Arăta un pic mai în vîrstă, trupul i se împlinise puțin și avea un aer mai matur ca înainte ; dar se vedea că era fericită, așa cum orice femeie ar dori să fie.

— Harry, băiete, cum te-ai descurcat astăzi cu problema ? îl întrebă George pe băiețel, punîndu-i mîna pe creștet.

Harry își pierduse buclele lungi, dar nu avea să-și piardă niciodată ochii, genele și sprîncenele hotărîte și fine, care se ridicară triumfătoare cînd răspunse :

— Am rezolvat-o eu singur, nimeni nu m-a ajutat !

— Așa trebuie, să te bizui numai pe tine. Tu ai mai mult noroc decît am avut eu !

Chiar în acea clipă, cineva bătu la ușă și Eliza se duse să deschidă. Exclamația de încîntare : „Cum ? Dumneavoastră sînteți !“, îl atrase și pe soțul ei, și bunul misionar din Amherstberg fu primit cu bucurie. Era însoțit de două doamne, și Eliza le pofți să ia loc.

Ca să spunem tot adevărul, bunul misionar combinase un mic program, după care ar fi trebuit să se desfășoare toată

scena ; și pe drum se hotărîseră cu toții să aibă grijă să nu le scape un gest sau o vorbă în afara acestui program bine stabilit.

Care nu fu însă uimirea pastorului nostru, cînd, în clipa în care poftind doamnele să ia loc și scoțîndu-și din buzunar batista pentru a-și șterge colțurile gurii și a rosti, precum se vorbiseră, mica lui introducere, o văzu pe doamna De Thoux că se aruncă la gîtul lui George și, lăsînd dintr-o dată tot programul baltă, strigă :

— O, George ! Nu mă recunoști ? Eu sînt sora ta, Emily !

Cassy era mult mai stăpînă pe sine și și-ar fi jucat foarte bine rolul pînă la capăt, dacă mica Eliza nu i-ar fi răsărit deodată în față, în totul aidoma fiicei sale, cînd o văzuse pentru ultima dată, cu aceleași trăsături și aceleași bucle. Micuța își ridică privirea spre ea, și Cassy o luă în brațe și o strînse la piept, spunînd ceea ce în clipa aceea credea într-adevăr :

— Scumpa mea, eu sînt mama ta !

La drept vorbind, era o împrejurare în care cu greu s-ar fi putut proceda întocmai după un plan stabilit ; dar bunul pastor izbuti în cele din urmă să liniștească pe toată lumea și își rosti cuvîntarea cu care avusese de gînd să pregătească efectul dramatic, și fu atît de izbutită, încît toți cei din jurul lui izbucniră în hohote de plîns și încă într-un chip în care ar fi putut mulțumi pe oricare orator, fie el antic sau modern.

Îngenuncheară cu toții și bunul nostru pastor înălță o rugăciune — căci unele stări sufletești sînt atît de zguduitoare și furtunoase, încît nu-și găsesc potolire decît prin revărsarea lor în sînul iubirii atotcuprinzătoare. Apoi, familia regăsită se îmbrățișă cu credința nezdruncinată în cel care, prin urgii și primejdii și pe căi atît de nepătrunse, îi reunise.

Carnetul unui misionar trăind în mijlocul refugiaților în Canada conține întîmplări mai fantastice decît orice povestire. Și cum ar putea fi altfel, dacă pe unele meleaguri dăinuie un sistem ce lasă familii întregi în bătaia vîntului, împrăștiindu-le membrii, așa cum toamna vîntul prinde în vîrtej și împrăștie frunzele ? Aceste țarmuri ale mîntuirii,

asemenea tărîmului celui veşnic, adesea strîng laolaltă, spre nespusă bucurie, oameni ce ani de-a rîndul se plîngeau unii pe alţii, socotindu-se pierduţi. Şi nespus de mişcătoare este căldura cu care este primit fiecare nou venit, mai ales dacă, din întîmplare, poate să aducă ştiri despre o mamă, o soră, un copil, o soţie, pierduţi încă în beznele sclaviei.

Actele de eroism se înfăptuiesc mai des în realitate decît în povestiri ; sfidînd chinurile şi înfruntînd moartea, fugarul se strecoară uneori din proprie voinţă înapoi, spre teroarea şi primejdiile meleagurilor întunecate din care abia scăpase, numai pentru a scoate de acolo pe sora, pe mama sau soţia lui.

Un misionar ne-a povestit despre un tînăr care, prins de două ori şi pedepsit cu bătaii ruşinoase pentru eroismul său, evadase din nou şi, într-o scrisoare care ne-a fost citită, povestea prietenilor lui că se întoarce pentru a treia oară spre a-şi elibera în sfîrşit sora. Dragă cititorule, este oare acest om un criminal, sau un erou ? N-ai face şi tu la fel pentru sora ta ? Şi poţi oare să-l condamni ?

Dar să ne întoarcem la prietenii noştri, pe care i-am lăsat ştergîndu-şi ochii, abia dezmeticindu-se dintr-o atît de mare şi neaşteptată bucurie. Acum stăteau în jurul mesei, legînd cu toţii o vădită prietenie ; Cassy o ţinea pe mica Eliza pe genunchi şi o strîngea din cînd în cînd într-un chip care pe fetiţa o cam mira ; şi se împotrivea cu hotărîre ca micuţa să o îndoape cu prăjituri, pretextînd — spre mirarea copilului — că are ceva mai bun decît dulciurile şi că nu mai e dornică de ele.

Şi, într-adevăr, în Cassy s-a produs în două sau trei zile o atît de mare schimbare, încît cititorii noştri cu greu ar mai recunoaşte-o. Expresia deznădăjduită şi rătăcită a privirii ei a făcut loc alteia plină de duioşie şi de încredere. Părea să se fi contopit dintr-o dată în sînul familiei, cuprinzînd pe cei mici în inima ei, ca pe un lucru pe care îl aştepta de mult. Dragostea ei părea totuşi să se reverse mai firesc asupra micuţei Eliza decît asupra propriei fiice, căci fetiţa era imaginea şi întruchiparea exactă a copilului pe care-l pierduse. Micuţa

era ca o gingașă trăsătură de unire între mamă și fată, din care răsărea cunoașterea reciprocă și afecțiunea. Credința neclintită și statornică a Elizei, susținută de citirea constantă a Bibliei, o făcea să fie o călăuză nimerită pentru mintea zdruncinată și istovită a mamei sale. Cassy se supuse dintr-o dată și din tot sufletul tuturor bunelor influențe și ajunse o creștină credincioasă și blîndă.

După o zi sau două, doamna De Thoux îi vorbi fratelui ei despre afacerile sale. Bărbatul său îi lăsase o avere însemnată, pe care se oferea generos s-o împartă cu familia. Cînd îl întrebă pe George cum ar putea s-o folosească mai bine, el răspunse: „Dîndu-mi o educație temeinică, Emily; aceasta a fost dorința dintotdeauna a inimii mele. Restul îl pot face singur“.

După o matură chibzuință, se hotărîră ca întreaga familie să plece pentru cîțiva ani în Franța, luînd-o pretutindeni pe Emmeline cu ei.

Frumusețea fetei cuceri inima primului ofițer de bord, și curînd după intrarea în port deveni soția lui.

George rămase patru ani la o universitate din Franța, și, învățînd cu zel neobosit, se instrui în chip desăvîrșit.

Tulburările politice ce avură loc în Franța determinară în cele din urmă familia să caute din nou un refugiu în țară.

Simțămintele și vederile de om cu carte ale lui George sînt lîmpe de exprimate într-o scrisoare adresată unuia din prietenii lui :

„Sînt oarecum nedumerit în ce privește viitorul meu. Mi-ai spus că aș putea să intru în cercurile albilor din țară, culoarea mea, dealtfel ca și aceea a soției și a familiei mele, abia putîndu-se deosebi. Poate că într-adevăr aș putea s-o fac. Dar, ca să-ți spun drept, nu doresc deloc. Simpatiile mele nu se îndreaptă spre rasa tatălui meu, ci către aceea a mamei mele. Pentru el n-am fost nimic mai mult decît un cîine sau un cal de rasă; pentru biata inimă frîntă a mamei mele am fost un copil; și cu toate că n-am mai văzut-o după vînzarea crudă care ne-a despărțit, fiindcă a murit înainte de fuga mea,

știu că n-a încetat să mă iubească din toată inima. O știu, fiindcă inima mea mi-o spune. Cu toate că sper să nu am simțăminte necreștinești cînd mă gîndesc la tot ce a suferit mama mea, la propriile mele suferințe timpurii, la toate nenorocirile și luptele eroice ale mele soții, la sora mea vîndută la tîrgul de sclavi din New Orleans, să-mi fie iertat dacă afirm că nu doresc să trec sau să mă identific cu un american.

Vreau să-mi alătur soarta de aceea a rasei africane asuprite și înrobite ; și dacă ar fi să-mi doresc ceva, mi-aș dori mai curînd ca pielea mea să fie cu două tonuri mai închisă, decît mai deschisă.

Dorința și năzuința sufletului meu este întemeierea unei naționalități africane. Doresc un popor care să aibă o existență proprie, neatîrnată ; și unde aș putea căuta așa ceva ? Nu în Haiti, căci în Haiti n-au avut de unde să înceapă. Un rîu nu se poate ridica deasupra nivelului izvorului său. Rasa care determină caracterul celor din Haiti a fost rasă epuizată și, bineînțeles, rasei de obîrșie îi vor trebui sute de ani pînă se va putea ridica la ceva.

Unde să mă uit atunci ? Pe coastele Africii văd o republică, o republică alcătuită din oameni aleși, care prin energia și puterea autoeducării s-au ridicat în multe cazuri individuale deasupra stării de sclavie. Trecînd printr-un stadiu pregătitor de slăbiciune, această republică a devenit în sfîrșit o națiune recunoscută pe suprafața pămîntului — recunoscută atît de Franța, cît și de Anglia. Acolo doresc să mă duc și să-mi găsesc o patrie.

Sînt conștient acum că veți fi împotriva mea, dar înainte de a lovi, ascultați-mă. În timpul șederii mele în Franța am urmărit cu interes crescînd istoria poporului meu în America. Am înregistrat lupta dintre abolitioniști și colonialiști și mi-am format anumite păreri ca spectator de la distanță, păreri pe care niciodată nu le-aș fi avut ca participant.

Sînt de acord că Liberia poate să fi servit la tot felul de scopuri, ajungînd chiar să fie folosită de către asupritorii noștri împotriva noastră.

Fără îndoială, acest plan se poate să fi fost folosit, pe căi lăaturalnice, ca un mijloc de întârziere a emancipării noastre.

În vremurile noastre, o națiune se naște într-o zi. O națiune își începe existența cu toate marile probleme republicane de viață și de civilizație ce-i stau azi în față; ea n-are nevoie să descopere, ci numai să aplice. Deci să ne unim cu toții puterile și să vedem ce putem face cu această nouă operă; întregul continent minunat al Africii se deschide în fața noastră și a copiilor noștri. Națiunea noastră trebuie să pună în mișcare valurile civilizației de-a lungul coastelor continentului nostru și să întemeieze republici puternice, care, înflorind cu repeziciunea vegetației tropicale, să ființeze de-a pururi.

Socotești că prin asta îmi părăsesc frații mei înrobiți? Eu cred că nu. Dacă eu i-aș uita o oră sau o clipă din viața mea, să mă uite Dumnezeu! Dar ce pot face pentru ei în America? Pot eu să le rup lanțurile? Ca simplu individ, nu; dar lasă-mă să mă duc și să fac parte dintr-o națiune care va putea să-și spună cuvîntul în consiliul națiunilor și atunci vom putea sta de vorbă. O națiune are dreptul să discute, să protesteze, să implore și să înfățișeze cauza rasei sale; un individ răzleț nu are acest drept.

Dacă Europa ar ajunge vreodată un mare consiliu de națiuni libere, după cum cred că va ajunge, dacă atunci se va înlătura sclavia și toate inegalitățile sociale, nedreptatea și asuprirea, și dacă acele națiuni, așa cum au făcut Franța și Anglia, vor recunoaște situația noastră — atunci vom ridica înaintea marelui congres al națiunilor cauza rasei noastre înrobite și în suferință; și e cu neputință ca această Americă liberă și luminată să nu dorească să șteargă de pe stema ei sinistru pată care o umilește printre națiuni și care reprezintă, atît pentru ea, cît și pentru cei în sclavie, un adevărat blestem.

Îmi vei spune că sînt un entuziast; îmi vei spune că nu am chibzuit bine ceea ce voi întreprinde. Dar am chibzuit și calculat prețul. Mă duc în Liberia, nu ca într-un paradis de basm, ci ca spre un ogor de muncă. Mă pregătesc să muncesc

cu amîndouă brațele, să muncesc din greu, să muncesc în pofida a tot felul de greutăți și descurajări și să muncesc pînă la moarte. Pentru aceasta plec ; și sînt sigur că nu voi fi dezamăgit.

Orice ai gîndi despre hotărîrea pe care am luat-o, nu mă lipsi de încrederea ta ; și gîndește-te că în tot ceea ce fac bate o inimă dăruită toată poporului meu.

George Harris“

Cîteva săptămîni după aceea, George cu soția, copiii, sora și mama s-au îmbarcat pentru Africa. Și dacă nu ne înșelăm, lumea va mai auzi vorbindu-se despre el și de cele ce va înfăptui acolo.

Despre celelalte personaje nu avem nimic deosebit de adăugat. Cîteva cuvinte doar despre domnișoara Ophelia și Topsy, și un capitol de rămas bun, pe care-l vom închina lui George Shelby.

Domnișoara Ophelia o luase pe Topsy cu ea, acasă, la Vermont, spre marea uimire a acelei societăți serioase și chibzuite, pe care un locuitor din Noua Anglie o desemna sub numele de „ai noștri“. „Ai noștri“ au socotit la început că mica negresă era un supliment ciudat și de nefolosit în organizarea lor domestică bine orînduită ; dar strădaniile conștiincioase ale domnișoarei Ophelia de a-și face datoria pe lîngă eleva ei au fost încununate de un succes atît de desăvîrșit, încît copila cîștigă repede îngăduința și bunăvoința familiei și a vecinilor. Intrînd în adolescență, conform propriei sale dorinți, fu botezată și deveni membră a bisericii creștine de acolo ; dădu dovadă de atîta inteligență, zel și activitate și de atîta dorință de a face bine în lume, încît fu propusă și trimisă ca misionară într-unul din așezămintele din Africa. Și am aflat că activitatea și ingeniozitatea, care o făceau atît de neobosită și multilaterală în dezvoltarea ei cînd era copil, sînt folosite acum într-un mod mai folositor și mai salutar în educarea copiilor propriei sale țări.

P.S. Va fi de asemeni o satisfacție pentru unele mame să afle că cercetările puse la cale de doamna De Thoux au dus

la descoperirea fiului lui Cassy. Fiind un tânăr energic, el fugise cu cîțiva ani înaintea mamei sale și fusese primit și educat într-un stat din Nord de către prietenii celor asupriți. În curînd își va urma familia în Africa.

CAPITOLUL XLIV

Liberatorul

GEORGE SHELBY îi scrisese mamei lui doar cîteva cuvinte, comunicîndu-i ziua cînd ar putea să-i aștepte întoarcerea acasă. Despre moartea bătrînului său prieten nu a avut inima să-i scrie. Încercase de cîteva ori s-o facă, dar de fiecare dată îl podideau lacrimile, și de fiecare dată rupea hîrtia, își ștergea ochii și pleca în grabă undeva să se liniștească.

O forfoteală voioasă domnea în toată casa Shelby în acea zi, în așteptarea sosirii tînărului stăpîn.

Doamna Shelby stătea în confortabilul ei salon, unde un foc vesel se lupta cu frigul serii de toamnă tirzie. Masa era pregătită pentru cină, încărcată cu tăvi strălucitoare și cristale, sub supravegherea bătrînei noastre prietene Chloe.

Gătită într-o rochie nouă de stambă, cu un șorț alb, curat, cu o scufie înaltă, bine scrobită, cu fața ei neagră, lucioasă, strălucind de mulțumire, se învîrtea în jurul mesei cu o meticulozitate de prisos, mai mult ca un pretext pentru a putea vorbi puțin cu stăpîna ei.

— Doamne sfinte! Toate sînt oare așezate după obicei? spunea ea. Așa — am așezat tacîmul stăpînului chiar acolo unde-i place să stea, lingă foc. Lui domnu' George întotdeauna îi place locul de lingă cămin. Oh, la naiba! De ce n-a scos Sally cel mai bun ceainic — acela mic, pe care domnul George l-a dăruit stăpînei de Crăciun? Mă duc eu să-l aduc. Stăpîna a primit vești de la domnul George? întrebă ea.

— Da, Chloe, doar cîteva cuvinte, pentru a-mi spune că se va înapoia astă-seară, dacă va putea, asta-i tot.

— Dar de bătrînul meu n-a pomenit nimic ? întrebă Chloe, făcîndu-și de lucru cu ceștile de ceai, pentru a-și ascunde emoția.

— Nu, nimic. Nu mi-a vorbit despre el nimic, Chloe. Mi-a spus doar că ne va povesti totul cînd va veni acasă.

— Așa e domnul George ; îi place întotdeauna așa de mult să le povestească el pe toate. Am băgat de mult de seamă asta. Cît despre scris, nu pricep cum alții pot să scrie atît de multe lucruri : scrisul este o muncă atît de migăloasă și grea.

Doamna Shelby zîmbi.

— Cred că bătrînul meu n-o să-i mai recunoască pe băieți și mai ales pe cea mică. Doamne ! Acum a crescut atît de mare și e bună și atît de isteată-n răspunsuri. Da, așa-i Polly a mea. Am lăsat-o în bucătărie să păzească prăjitura. E prăjitura care îi place atît de mult bătrînului meu și pe care am făcut-o în dimineața cînd a fost luat. Doamne, Dumnezeu ! Ce am pătimit în dimineața aceea !

Doamna Shely oftă și simți o greutate apăsîndu-i sufletul la evocarea acestei amintiri. De cînd primise scrisoarea fiului ei era mereu neliniștită, temîndu-se să nu se ascundă ceva în spatele vălului de tăcere pe care îl așternuse George.

— Stăpîna are banii ? o întrebă Chloe îngrijorată.

— Da, Chloe.

— Pentru că vreau să-i arăt bătrînului chiar banii pe care mi i-a dat „forfetarul“. „Chloe, mi-a spus el, vrei să mai rămii la mine ?“ „Mulțumesc, domnule, i-am răspuns eu, aș vrea să stau mai mult, numai că bătrînul meu se întoarce acasă și stăpîna nu poate să se lipsească mai departe de mine.“ Întocmai așa i-am spus. Foarte cumsecade om acest domn Jones.

Chloe ceruse stăruitor să se păstreze chiar banii cu care îi fusese plătit salariul, pentru a-i arăta bărbatului ei, ca să-i

dovedească vrednicia ; și doamna Shelby îi satisfăcuse cu dragă inimă dorința.

— Cu siguranță că bătrînul meu n-o s-o recunoască pe Polly. Doamne ! Au trecut cinci ani de cînd l-au luat. Era micuță atunci, abia putea să se țină pe picioare. Îmi amintesc cît haz făcea Tom de cîte ori fetița încerca să umble și cădea. Doamne sfinte !

În clipa aceea se auzi apropiindu-se un zgomot de roți.

— Vine domnul George ! strigă mătușa Chloe, repezindu-se la geam.

Doamna Shelby alergă la ușa de la intrare și fu cuprinsă în brațe de fiul ei. Mătușa Chloe căută să străpungă întunericul cu ochii ei îngrijorați.

— Sărmană mătușă Chloe ! spuse George, oprindu-se plin de durere în fața ei și luîndu-i mîna aspră și neagră. Mi-aș fi dat toată averea să-l fi putut aduce cu mine, dar a plecat într-o lume mai bună.

Doamna Shelby scoase un strigăt îndurerat ; mătușa Chloe nu spuse însă nimic.

Intrară cu toții în sufragerie. Bani de care Chloe fusese așa de mîndră erau încă pe masă.

— Luați-i ! spuse ea, strîngîndu-i și întinzîndu-i cu o mînă tremurătoare stăpînei. Nu vreau nici să-i văd, nici să mai aud de ei. S-a întîmplat așa cum mi-am închipuit ; a fost vîndut și omorît pe una din blestematele alea de plantații !

Chloe se întoarse și păși cu mîndrie spre ușă. Doamna Shelby se duse încet după ea, o luă de mînă și o trase pe un scaun, așezîndu-se alături de ea.

— Biata și buna mea Chloe ! șopti ea.

Chloe își rezemă capul de umărul stăpînei și izbucni în plîns.

— O, stăpînă, iartă-mă ! Mi-e inima frîntă — asta-i tot !

— Știu, spuse doamna Shelby, cu fața scăldată în lacrimi, și eu nu pot s-o vindec, dar Isus poate. El vindecă pe cei cu inima frîntă și leagă rănilor lor.

Tăcerea domni pentru citva timp și toți plînseră împreună. În cele din urmă, George se așază și el lângă Chloe, îi luă mîna și îi povesti în cuvinte simple scena înălțătoare a morții bărbatului ei și transmise ultimele lui solii de dragoste.

La o lună după aceasta, într-o dimineată, toți sclavii de pe domeniul Shelby fură convocați în holul cel mare al casei, pentru a auzi cîteva cuvinte din partea tînărului lor stăpîn.

Spre surprinderea tuturor, George veni în mijlocul lor cu un teanc de hîrtii în mînă : erau certificate de eliberare a tuturor celor de față. Le citi pe rînd și le înmînă fiecăruia, în mijlocul hohotelor de plîns și al exclamațiilor.

Mulți dintre ei însă îl înconjurară, rugîndu-l fierbinte să nu-i alunge și îi înapoiară cu priviri îngrijorate certificatele de eliberare.

— Nu vrem să fim mai liberi decît sîntem acum. Am avut întotdeauna tot ce ne-a trebuit. Nu vrem să părăsim acest loc, nici pe stăpînul și pe stăpîna noastră și nici pe toți ceilalți tovarăși ai noștri !

— Bunii mei prieteni, spuse George, de îndată ce putu obține o clipă de liniște, nu va fi nevoie să mă părăsiți. Pămîntul acesta are nevoie de tot atîtea brațe ca și mai înainte, pentru a fi lucrat... În casă avem nevoie de tot atîția slujitori ca și mai înainte. Dar acum sînteți bărbați și femei libere. Vă voi plăti salarii pentru munca voastră, după cum vom cădea la învoială. În schimb, dacă aș fi urmărit pentru datorii sau aș muri pe neașteptate, ceea ce se poate foarte bine întîmpla, voi nu mai puteți fi luați și vînduți. Înțeleg să mă ocup mai departe de această plantație și să vă învăț cum să vă folosiți de drepturile ce vi le-am dat ca bărbați și femei libere, lucru care, poate, vă va cere citva timp. Aștept de la voi să fiți buni și dornici de a învăța ; și cu ajutorul lui Dumnezeu mă voi ține de cuvînt și voi fi mereu însuflețit de dorința de a vă lumina. Și acum, prietenii mei, ridicați-vă ochii spre cer și mulțumiți lui Dumnezeu pentru binecuvîntarea libertății.

Un negru cu înfățișarea de patriarh, care încărunțise și orbise pe plantație, se sculă și ridicînd mîna lui tremurîndă spuse :

— Să mulțumim celui atotputernic !

Toți îngenuncheară ca un singur om, și o rugăciune mai mișcătoare și mai arzătoare decît putuse vreodată să fie înălțată în sunete de orgă, de clopote și de imnuri, se înălță spre cer, pornită din inima bătrînului negru. Cînd se ridicară cu toții, altul intonă un imn metodist al cărui refren era :

Anul Jubileului ¹ a sosit.

Înapoiati-vă acasă, voi cei

păcătoși, căci vi s-au iertat păcatele.

— Încă ceva, spuse George, cînd izbuti să oprească urările mulțimii. Vă aduceți cu toții aminte de bunul nostru Tom ?

Și George povesti pe scurt scena morții lui și a cuvîntului său de bun rămas plin de dragoste pentru toți cei de pe plantație, adăugînd :

— Prieteni, pe mormîntul lui am jurat în fața lui Dumnezeu că nu voi mai avea nici un sclav, de vreme ce îmi stă în putință să-i eliberez ; și că nimeni, din vina mea, nu va mai fi expus să fie despărțit de căminul și de prietenii săi și să moară pe o plantație îndepărtată, așa cum a murit el. Cînd vă veți bucura de libertatea voastră, aduceți-vă aminte că o datorăți acestui bătrîn cu suflet bun, arătați-vă recunoștința față de el, fiind buni cu soția și copiii lui. De cîte ori veți vedea COLIBA UNCHIULUI TOM, gîndiți-vă la libertatea voastră ; aș vrea ca ea să fie pentru voi un monument care să vă îndemne a urma pilda lui și să fiți tot atît de cinstiți, de credincioși și de buni creștini cum a fost el.

¹ Jubileu — sărbătoare mare, pe care o serbau vechii evrei la fiecare 50 ani, iar catolicii la fiecare 25 ani, cînd papa dădea indulgențe universale.

AUTOAREA a fost deseori întrebată de corespondenți din diferite părți ale țării dacă această poveste este adevărată; aceste rînduri vor răspunde la toate întrebările.

Diferite întîmplări care alcătuiesc această povestire sînt în cea mai mare parte autentice, autoarea sau unii prieteni de-ai ei fiind martori oculari ai multora din ele. Ea sau prietenii ei au observat caractere, care au fost introduse aproape în întregime aici; multe din dialoguri au fost auzite cuvînt cu cuvînt, fie de ea, fie că i s-au transmis.

Descrierea Elizei, a înfățișării și caracterului ei, este un portret luat din viață. Credința, evlavia și cinstea incoruptibilă a unchiului Tom sînt trăsături pe care autoarea le-a constatat personal și adeseori. Unele din întîmplările tragice și romantice cele mai zguduitoare s-au petrecut de asemeni în realitate. Episodul mamei care trece peste sloiurile de gheață ale rîului Ohio este un fapt binecunoscut. Povestea bătrînei Prue este o întîmplare care s-a petrecut sub ochii fratelui autoarei, pe atunci agent achizitor de mărfuri al unei mari firme comerciale din New Orleans. Din același izvor deține descrierea caracterului plantatorului Legree. Fratele ei scria următoarele despre vizita făcută la această plantație cu prilejul cumpărării unor mărfuri: „M-a făcut aproape să simt puterea pumnului său, care era ca ciocanul unui fierar sau ca o ghioagă, povestindu-mi că «i se bătătorise de cîți negri doborîse». Cînd am părăsit plantația, am răsuflet ușurat și m-am simțit parcă scăpat din văgăuna unui căpcăun“.

În țara noastră se află nenumărați martori oculari care pot adevăra că soarta tragică a lui Tom a avut prea adesea echivalentul ei în realitate. Să nu uităm că în toate statele din Sud există un principiu juridic potrivit căruia nici o persoană de culoare n-are dreptul să depună mărturie într-un proces contra unui alb, și este lesne de înțeles cît de des se pot

produce conflicte fără martori albi, între un alb a cărui patimă îl face să-și uite chiar de propriile sale interese și un sclav care are destulă bărbăție și demnitate pentru a-i ține piept. Într-adevăr, sclavul este fără apărare și viața lui atârână de bunul plac al stăpînului. Fapte prea revoltătoare spre a fi privite ajung din cînd în cînd pînă la urechea publicului, și felul în care ele sînt comentate este și mai revoltător decît faptele în sine. Se spune : „Se prea poate ca asemenea cazuri să se întîmple din cînd în cînd, dar ele nu pot fi luate drept dovezi ale unui procedeu generalizat“. Dacă legile Noii Anglii ar fi astfel întocmite, încît un meșter să-și poată schingiui „din cînd în cînd“ ucenicii pînă i-ar omorî, fără a exista posibilitatea ca el să fie adus în fața justiției, oare faptul acesta ar fi primit cu aceeași nepăsare ? S-ar spune oare și atunci că „aceste cazuri sînt rare și nu pot fi privite ca dovezi ale unui procedeu generalizat“ ?

Această nedreptate este inerentă sistemului ce tolerează sclavia, acesta neputînd exista fără ea.

Vînzarea publică și nerușinată a frumoaselor fete mulatre și carterone ¹ a ajuns de notorietate publică în urma incidentelor ce au avut loc după capturarea vasului *Pearl*. Extragem următoarele din cuvintele onorabilului Hoarce Mann, unul din avocații desemnați drept apărători din oficiu : „În grupul de 76 de persoane, care încercaseră în 1848 să evadeze din districtul Columbia pe goeleta *Pearl*, pe ai cărei ofițeri i-am apărut în fața justiției, se aflau mai multe fete tinere și sănătoase, înzestrate cu o frumusețe pe care cunoscătorii o apreciază deosebit de mult. Una dintre acestea era și Elisabeth Russel. Ea căzuse de timpuriu în ghearele vînzătorilor de sclavi și era condamnată să fie vîndută la tîrgul din New Orleans. Inimile celor care au văzut-o au fost cuprinse de milă pentru soarta ei. S-au oferit 1800 de dolari spre a o elibera și unii au oferit aproape tot ce posedau, dar monstruosul negustor de

¹ Născute dintr-un alb și o mulatră sau viceversa, avînd trei sferturi sînge dintr-o rasă și un sfert din alta.

sclavi a rămas neînduplecat. Fata a fost expediată la New Orleans ; dar, la jumătatea drumului, Dumnezeu s-a îndurat de ea și a eliberat-o prin moarte. În același grup se mai aflau încă două fete, cu numele de Edmundson. Cu puțin înainte de a fi trimise la același târg, o soră mai mare s-a dus să implore pe canalia care le cumpăraseră ca de dragul lui Dumnezeu să-și cruțe victimele. Bestia a luat-o peste picior, spunându-i că va avea rochii și mobile de toată frumusețea. „Da, i-a răspuns ea, rochiile și mobilele ar fi poate bune pentru viața de pe pământ, dar ce se va alege de ele în viața de apoi ?” Surorile Edmundson au fost trimise la New Orleans, dar au fost eliberate mai târziu cu un preț de răscumpărare enorm, și aduse înapoi. Nu reiese oare limpede din aceasta că povestea Emmelinei și a lui Cassy poate avea în realitate multe echivalente ?

Simțul dreptății obligă însă pe autoare, în aceeași măsură, să asigure că echitatea inimii și generozitatea atribuite lui Saint Clare nu sînt nici ele fără echivalent în realitate, ceea ce reiese din următoarea întîmplare : Acum cîțiva ani, un tînăr proprietar din Sud se afla în Cincinnati cu sclavul său preferat, care fusese atașat persoanei sale din copilărie. Tînărul sclav profită de acest prilej și încearcă să-și dobîndească libertatea, căutîndu-și refugiu și apărare la un quaker, destul de priceput în materie. Proprietarul fu peste măsură de indignat. El își tratase întotdeauna sclavul cu atîta blîndețe și avea atîta încredere în atașamentul lui, încît era convins că băiatul fusese desigur instigat, pentru a ajunge să se răzvrătească. Foarte necăjit se duse la quaker, și fiind înzestrat cu o bunătate și cinste neobișnuită, fu foarte repede potolit de argumentele și de felul în care acesta îi înfățișă lucrurile. Era o latură a problemei despre care niciodată nu auzise și la care niciodată nu se gîndise. Zdruncinat, spuse îndată quakerului că dacă sclavul său îi va declara el însuși că dorește să fie liber, el îl va elibera. De îndată s-a mijlocit o întrevvedere și Nathan a fost întrebat de tînărul său stăpîn dacă a avut vreodată a se plînge de felul în care fusese tratat.

— Nu, stăpîne, spuse Nathan. Ați fost întotdeauna foarte bun cu mine.

— Bine, dar atunci de ce vrei să mă părăsești ?

— Stăpînul ar putea să moară, și atunci pe-a cui mîină voi încăpea ? Prefer să fiu un om liber.

După o clipă de gîndire, tînărul stăpîn răspunse :

— Nathan, cred că în locul tău aș simți și eu la fel. Ești liber.

De îndată îi întocmi actele de eliberare, depuse o sumă de bani în mîinile quakerului, pentru a fi întrebuițată cu chibzuială și a-l ajuta să-și croiască un drum în viață, și adresă tînărului o scrisoare foarte înțeleaptă și afectuoasă, plină de sfaturi. Această scrisoare s-a aflat cîtva timp în mîinile autoarei prezentei cărți.

Autoarea speră că a prețuit cum se cuvine noblețea, generozitatea și omenia care caracterizează în multe cazuri pe locuitorii din Sud. Unele pilde date de ei ne feresc să pierdem orice nădejde în privința semenilor noștri. Dar ea întrebă pe toți cei ce cunosc lumea în care trăim : oare se întîlnesc pretutindeni asemenea oameni ?

Timp de mulți ani, autoarea a ocolit orice lectură sau discuție cu privire la problema sclaviei, socotind-o prea dureroasă pentru a fi adîncită și fiind convinsă că ea avea să fie desigur înlăturată de lumina progrésului și a civilizației. Dar după votarea Decretului din 1850, cînd autoarea a aflat, spre profunda ei uimire și consternare, că un popor creștin și uman poate socoti drept o datorie obligatorie de bun cetățean predarea sclavilor fugiți și cînd a auzit chiar pe unii oameni buni, milostivi și respectabili, din statele libere din Nord, pretinzînd că aceasta ar fi o datorie creștină firească, ea și-a spus că acești oameni și creștini nu își pot închipui ce înseamnă sclavia ; altfel nici n-ar mai sta să discute această problemă. Astfel s-a născut în spiritul ei dorința de a prezenta această problemă într-o realizare vie și dramatică și s-a străduit s-o înfățișeze obiectiv sub toate aspectele ei, atît cele rele, cît și cele bune. În privința celor bune poate că a izbutit, dar cine va

putea spune tot ce a rămas nespus din această vale a plîngerii și negură a morții, care este viața sclavului ?

Apelul autoarei se îndreaptă către voi, bărbați și femei din Sud, cu sufletele generoase, către voi a căror virtute, mărinimie și curățenie de caracter sînt cu atît mai de preț, cu cît au fost mai grele încercările prin care ați trecut. Oare n-ați simțit în adîncul sufletelor voastre și în fața conștiinței voastre că există metehne și nenorociri în acest blestemat sistem de sclavie, care depășesc în grozăvie tot ceea ce a fost dat, sau ar putea fi dat în vileag ! Și cum ar putea să fie altfel ? Este oare omul o ființă căreia să i se poată acorda puteri depline și să nu dea socoteală nimănui ? Și oare refuzînd sclavului orice drept legal de mărturie nu face acest sistem de sclavie din fiecare proprietar un tiran iresponsabil ? Poate oare cineva să nu-și dea seama care va fi rezultatul practic ? Dacă voi, oameni de onoare și de omenie, oameni ai dreptății, aveți, după cum se spune îndeobște, simțăminte omenești, nu se află oare și o altă categorie de oameni, mîrșavi, mișei și decăzuți ? Și, potrivit legilor sclavagiste, aceștia nu pot stăpîni tot atîția sclavi, ca și cei mai buni și cinstiți ? Oamenii onorabili, echitabili, de elită și milostivi alcătuiesc ei oare undeva în lume majoritatea ?

Comerțul cu sclavi este considerat astăzi de legile americane drept piraterie. Dar un comerț cu sclavi, atît de sistematic, ca acel care a fost continuat pe coastele Africii, nu este decît un fenomen conex și un rezultat inevitabil al sistemului de sclavie american. Și pot fi descrise oare toate ororile și suferințele pricinuite de el ?

Autoarea n-a putut reda decît o umbră, o palidă imagine a suferinței și deznădejzii, care frîng în această clipă mii de inimi, împrăstie mii de familii, împingînd o rasă sensibilă și lipsită de apărare la nebunie și deznădejde. Există încă oameni care cunosc mame ce au fost împinse de acest blestemat negoț să-și ucidă copiii, căutînd ele însele în moarte un refugiu împotriva tuturor acestor grozăvii mai de temut decît moartea. Nu poate fi scrisă, povestită sau concepută nici o tragedie care

să egaleze înfricoșătoarea realitate a scenelor ce se petrec zilnic și în fiecare clipă pe țărmurile noastre, la adăpostul legilor americane și a crucii lui Cristos !

Și acum, bărbați și femei ale Americii, spuneți, este oare această grozăvie un lucru ce poate fi tratat cu ușurință, pentru care se pot găsi scuze sau care poate fi trecut sub tăcere ? Fermieri din Massachusetts, din New Hampshire, din Vermont, din Connecticut, care citiți această carte iarna, pe-nserat, la lumina focului, marinari încercați și generoși și proprietari de corăbii din Maine, este aceasta o cauză pentru care să luptați și pe care s-o susțineți ? Bravi și generoși bărbați ai New York-ului, fermieri ai bogatului și voiosului Ohio, și voi cei din statele întinșelor pășuni, răspundeți : este aceasta o cauză pe care s-o susțineți și pentru care să luptați ?

Voi, mame ale Americii, voi care ați învățat, aplecate peste leagănul propriilor voștri copii, să iubiți și să simțiți alături de întreaga omenire, în numele dragostei sfinte pe care o purtați copilului vostru, în numele bucuriei ce v-o dă copilăria lui minunată și nevinovată, în numele răbdării și afecțiunii cu care îi îndrumați anii de creștere, în numele grijilor pentru educația lui, în numele rugăciunilor ce înălțați pentru fericirea veșnică a sufletului lui — vă conjur, fie-vă milă de mama care, avînd și ea tot aceste simțăminte, nu are nici un drept legal să ocrotească, să îndrumeze sau să crească pe copilul sufletului ei ! În numele ceasurilor de veghe la căpătiul copilului vostru bolnav, în numele ochilor în agonie, pe care nici-odată nu-i veți putea uita, în numele ultimelor strigăte care au sfișiat inima voastră cînd nu mai puteți nici ajuta, nici salva, în numele deznădejdii leagănului pustiu și al odăitei amuțite, vă conjur, îndurați-vă de mamele cărora mereu li se smulge copiii de către comerțul de sclavi american ! Ah, spuneți, mame ale Americii, este aceasta o cauză care trebuie apărută, înțeleasă sau trecută sub tăcere ?

Veți spune că locuitorii din statele libere n-au nimic de-a face cu această chestiune și nici nu pot face nimica ? Bine ar fi să fie așa ! Dar nu este adevărat. Locuitorii din satele

libere au apărât, încurajat și au participat la această crimă, fiind mai vinovați decît cei din Sud, deoarece nu au scuza educației și a obiceiurilor.

Dacă mamele din statele libere ar fi simțit toate așa cum ar fi trebuit, fiii statelor libere n-ar fi ajuns proverbiali, cunoscuți ca cei mai cruzi proprietari de sclavi ; fiii statelor libere n-ar fi consimțit la extinderea sclaviei pe teritoriul nostru național; fiii statelor libere n-ar fi negociat, așa cum o fac, suflete și trupuri de oameni ca un echivalent al banului în afacerile lor mercantile. Există un mare număr de sclavi care după un timp sînt revînduți de către comercianții orașelor din Nord ; atunci de ce oare trebuie să cadă vina sau întreaga rușine a sclaviei numai asupra Sudului ?

Bărbații din Nord, mamele din Nord, creștinii din Nord au ceva mai mult de făcut decît să acuze pe frații lor din Sud ; ei trebuie să caute răul printre ei.

Dar ce poate face un singur om ? Acest lucru depinde de fiecare om în parte. Dar este un lucru pe care fiecare poate să-l facă : să aibă grijă să gîndească așa cum trebuie. O atmosferă de influență binefăcătoare înconjoară fiecare ființă umană ; și fiecare bărbat sau femeie, însuflețit de sentimente puternice, sănătoase și echitabile față de marile interese ale umanității, este un binefăcător statornic al speței umane. Prin urmare, vegheați asupra sentimentelor voastre în această materie ! Sînt ele în armonie cu sentimentele lui Cristos ? Sau sînt ele deformatе și pervertite de sofismele orînduirii acestei lumi ?

Bărbați creștini și femei creștine din Nord ! Mai mult încă : mai aveți o putere — puteți să vă rugați ! Credeți în rugăciune ? Sau a devenit aceasta o tradiție apostolică nelămurită. Voi vă rugați pentru păgînii dinafară : rugați-vă pentru păgînii din patrie. Și rugați-vă pentru creștinii chinuiți, ai căror singuri sorți de întărire a credinței depind de întîmplarea unei vînzări sau cumpărări, și pentru care aderarea la morala creștină este, în cele mai multe cazuri, o imposibilitate, afară doar dacă li s-a dăruit de sus curajul și harul muceniei.

Dar chiar mai mult. La hotarele statelor noastre libere bat ca la o ușă primitoare familii întregi, nenorocite, împrăștiate, zdrobite : bărbați și femei scăpați ca printr-o miraculoasă providență de urgia sclaviei — cu cunoștințe rudimentare și în multe cazuri cu o morală infirmă, datorită unui sistem care confundă și amestecă fiecare principiu al creștinismului și al moralei. Ei vin să caute un refugiu printre voi ; ei vin să caute educație, învățătură și creștinism.

Ce le datorați acestor bieți dezmoșteniți, o, frați creștini ? Oare fiecare creștin american nu este dator să se străduiască pentru îndreptarea tuturor nedreptăților comise de națiunea americană împotriva rasei africane ? Ușile bisericilor și școlilor să rămână oare închise pentru ea ? Se vor ridica oare state care să alunge pe acești dezmoșteniți ai soartei ? Va rămîne oare mută biserica lui Cristos ascultînd batjocura cu care sînt loviți și va nesocoti mîna fără apărare pe care o întind acei nenorociți, încurajînd prin tăcerea ei cruzimea care vrea să-i alunge de la hotarele noastre ? Dacă ar trebui să fie așa, ar fi un spectacol tragic. Dacă ar trebui să fie așa, țara ar avea motive să tremure, cînd și-ar aminti că soarta națiunilor este în mîinile unuia care este plin de milă și iertătoare îndurare.

Veți spune poate : „Nu-i dorim aici ; lăsați-i să plece în Africa !“

Că providența lui Dumnezeu le-a asigurat un refugiu în Africa este într-adevăr un fapt mare și însemnat ; dar acesta nu este un motiv pentru ca biserica să-și decline răspunderea ce-i incumbă menirea ei față de această rasă oprimată.

Să umpli Liberia cu o rasă ignorantă, neexperimentată, pe jumătate sălbatică, abia scăpată din lanțurile sclaviei, ar însemna să prelungești pentru secole perioada de lupte și conflicte ce însoțesc începutul unei noi orînduiri. Faceți ca biserica din Nord să primească pe acești nenorociți în suferință în spiritul lui Cristos, să le îngăduie a se bucura de foloasele educative ale societății și școlilor republicane creștine, pînă vor fi atins o oarecare maturitate morală și intelectuală, ca apoi să-i

ajute să se stabilească pe alte meleaguri, unde vor putea pune în practică lecțiile învățate în America.

Un grup de oameni din Nord, relativ mic, a pus în aplicare principiile de mai sus, și, ca un rezultat al acestui lucru, s-au și văzut exemple de foști sclavi, care și-au însușit în scurt timp educația și și-au câpătat reputație. S-au dezvoltat talente, ceea ce, ținând seamă de împrejurări, este desigur remarcabil; și în ceea ce privește însușirile morale de cinste, bunătate, sensibilitate, precum și strădaniile eroice și dăruirea de sine, îndurate pentru răscumpărarea fraților și prietenilor încă în sclavie, a fost atins cel mai înalt grad, ceea ce, ținând seamă de influența mediului în care s-au născut, e într-adevăr surprinzător.

Autoarea a trăit mulți ani la granița statelor care admit sclavia și a avut multe prilejuri de a observa pe foștii sclavi. Unii dintre ei au slujit în familia ei ca servitori. Și, în lipsa unei școli care să-i primească, autoarea i-a trimis la o școală particulară cu propriii ei copii. Ea posedă de asemenea și mărturiile misionarilor care trăiesc printre sclavii refugiați în Canada, mărturii care coincid cu propriile ei experiențe; și concluziile ei cu privire la capacitățile acestei rase sînt cît se poate de încurajatoare.

Îndeobște, prima dorință a sclavului emancipat este de a se instrui. Nu există nimic ce n-ar fi gata să dea sau să facă pentru a avea copii instruiți; și după cum autoarea a observat ea însăși sau după cum a aflat din mărturiile profesorilor, ei sînt deosebit de inteligenți și vioi la învățătură. Rezultatele școlilor, întemeiate pentru ei de către binefăcătorii din Cincinnati, confirmă în întregime această constatare.

Cu autorizația profesorului C. E. Stowe de la Seminarul din Lan (Ohio), autoarea comunică următorul raport, privind cîțiva sclavi emancipați, stabiliți acum la Cincinnati, date comunicate pentru a se arăta capacitatea acestei rase, chiar și în cazurile cînd sclavii nu se bucură de o încurajare și o asistență deosebită. Sînt date numai inițialele acestora. Cu toții locuiesc în Cincinnati :

„B — timplar ; stabilit de douăzeci de ani în oraș ; posedă zece mii de dolari cîștigați în întregime de el ; baptist“.

„C — negru curat ; răpit din Africa ; vîndut la New Orleans ; liber de cincisprezece ani ; răscumpărat cu șase sute de dolari ; fermier ; proprietar a mai multor ferme în Indiana ; prezbiterian ; valoarea averii 15—20 mii dolari cîștigați de el.“

„K — negru curat ; agent imobiliar ; avere 30 mii dolari ; vîrsta : circa 40 de ani ; liber de șase ani ; a plătit 1800 dolari pentru familia lui ; membru al bisericii baptiste ; a primit o donație de la stăpînul său, pe care a administrat-o bine și a sporit-o.“

„G — negru curat ; negustor de cărbuni ; vîrsta : circa 30 de ani ; avere 18 mii de dolari ; a plătit de două ori pentru el, fiind excrocat o dată cu 1600 dolari ; a realizat toți banii prin propriile sale strădanii ; o parte din acești bani au fost cîștigați cînd era încă sclav, plătind stăpînului său chirie pentru timpul său de lucru și făcînd între timp afaceri pe cont propriu ; un caracter integru.“

„W — trei sferturi negru ; bărbier și chelner ; din Kentucky ; liber de nouăsprezece ani ; a plătit pentru el și familia sa peste 3000 dolari ; avere : 20 mii dolari cîștigați în întregime de el ; diacon într-o biserică baptistă.“

„G. D. — trei sferturi negru ; zugrav ; din Kentucky ; liber de nouă ani ; a plătit 15 mii dolari pentru el și pentru familie ; a murit de curînd în vîrstă de 60 de ani ; valoarea averii 6000 dolari.“

Profesorul Stowe spune : „Pe toți acești, afară de G., i-am cunoscut personal timp de cîțiva ani și raportul meu conține date culese chiar de mine“.

Autoarea își aduce bine aminte de o negresă bătrînă, spălătoreasă în familia tatălui ei. Fiica acestei femei s-a căsătorit cu un sclav. Era o femeie tînă, deosebit de harnică și capabilă, și prin priceperea și economiile ei, cît și prin devotamentul ei a izbutit să strîngă nouă sute de dolari pentru eliberarea soțului, sumă pe care a plătit-o stăpînului, pe măsură ce o

strîngea. Îi mai lipseau o sută de dolari din preț cînd soțul a murit. Niciodată n-a putut lua un ban înapoi din această sumă.

Acestea sînt doar cîteva pilde din mulțimea celor ce pot fi aduse pentru a dovedi dăruirea de sine, energia, răbdarea și cînstea de care sclavii au putut da dovadă după ce au fost eliberați.

Să ne fie îngăduit să amintim că acești oameni au izbutit, plini de curaj, să-și cucerească o bună stare materială și o poziție socială de mare preț pentru ei, în ciuda tuturor împrejurărilor potrivnice și dușmăniilor. Potrivit legilor din Ohio, omul de culoare nu are dreptul să voteze ; și pînă acum cîteva ani nu i se recunoștea nici măcar dreptul de a fi martor într-un proces cu un alb. În toate țările din Statele Unite vedem oameni care, abia desprinși din lanțurile sclaviei, s-au ridicat printr-o extraordinară voință de a se autoeduca, pe care nu putem s-o admirăm îndeajuns, la poziții foarte respectabile în societate. Exemple binecunoscute sînt : pastorul Pennington și editorii Douglas și Wad.

Dacă această rasă persecutată a realizat atîta, în ciuda tuturor descurajărilor și dușmăniilor, cu atît mai mult ar putea realiza dacă biserica creștină s-ar purta față de ea în spiritul Mîntuitorului !

În clipa de față omenirea trăiește o epocă în care națiunile trec printr-o serie de zguduiri și zvîrcoliri. O influență puternică, venită nu se știe de unde, zguduie și zdruncină omenirea ca un cutremur de pămînt. America este oare în siguranță ? Orice națiune care poartă în sînul ei nedreptăți mari și nu le îndreaptă dospește în ea elementele propriiei sale agonii.

De ce oare această puternică influență face să se înalțe din sînul tuturor națiunilor, în toate limbile, gemete ce nu pot fi transformate în apeluri hotărîte pentru liberarea și egalitatea omului ?

O, biserică a lui Cristos, înțelege aceste semne ale vremurilor ! Nu este această putere duhul însuși al celui a cărui împărăție va să vie și a cărui voie se va face pe pămînt precum în ceruri ?

Dar cine va putea sta cu capul sus în această zi a venirii Lui ? „Căci aceea zi va frige ca un cuptor ! Și El se va arăta un judecător necruțător față de cel ce asuprește pe cei ce muncesc, furându-le din plata ce li se cuvine, precum și pe străin de dreptul său. Și El va zdrobi pe asupritor.“

Nu sint acestea cuvinte de amenințare pentru o națiune care îngăduie în sînul ei o nedreptate atît de mare ? Creștini ! De cîte ori vă rugați ca împărăția lui Cristos să vină, puteți oare uita că această profeție leagă într-o împletire amenințătoare ziua judecării cu anul răscumpărării prin El ?

O singură zi de mîntuire ne mai este acordată. Atît Nordul, cît și Sudul au păcătuit față de Dumnezeu și biserica creștină și au de dat o grea socoteală. Uniunea Statelor Americane nu poate fi mîntuită printr-o cîrdășie care să acopere nedreptatea și cruzimea acumulînd un capital comun de păcate, ci prin pocăință, dreptate și îndurare ; fiindcă pe cît este de neînfrîntă legea eternă potrivit căreia piatra de moară se scufundă în apă, cu atît mai neiertătoare este legea potrivit căreia nedreptatea și cruzimea abat asupra neamurilor urgia lui Dumnezeu cel atotputernic.

CUPRINS

CAPITOLUL XIX	
Domnișoara Ophelia continuă să se instruiască	5
CAPITOLUL XX	
Topsy	28
CAPITOLUL XXI	
Kentucky	47
CAPITOLUL XXII	
„Iarba se vestejește, floarea se ofilește“	53
CAPITOLUL XXIII	
Henrique	62
CAPITOLUL XXIV	
Presimțiri	71
CAPITOLUL XXV	
Micul misionar	79
CAPITOLUL XXVI	
Moartea	85
CAPITOLUL XXVII	
„Acesta e sfârșitul lumii“	100
CAPITOLUL XXVIII	
Din nou împreună	110
CAPITOLUL XXIX	
Fără apărare	127
CAPITOLUL XXX	
Oborul de sclavi	136
CAPITOLUL XXXI	
Cale de mijloc	149
CAPITOLUL XXXII	
Meleaguri mohorâte	156
CAPITOLUL XXXIII	
Cassy	166
CAPITOLUL XXXIV	
Povestea mulatrei	175
CAPITOLUL XXXV	
Amintirile	188
CAPITOLUL XXXVI	
Emmeline și Cassy	195
CAPITOLUL XXXVII	
Libertate	203

CAPITOLUL XXXVIII	
Biruința	211
CAPITOLUL XXXIX	
Stratagema	224
CAPITOLUL XL	
Martirul	235
CAPITOLUL XLI	
Stăpînul cel tînăr	243
CAPITOLUL XLII	
O poveste adevărată cu strigoi	251
CAPITOLUL XLIII	
Urmări	259
CAPITOLUL XLIV	
Liberatorul	267
CAPITOLUL XLV	
Concluzii	272

**ÎN BIBLIOTECA PENTRU TOȚI COPIII
AU MAI APĂRUT :**

Nr. 53 MIHAI EMINESCU	— Basme
Nr. 54 CEZAR PETRESCU	— Fram, ursul polar
Nr. 55 ION LUCA CARAGIALE	— Momente, schițe, povestiri

Vor mai apare :

Nr. 58 ION MARIN SADOVEANU	— Taurul mării
Nr. 59 OCTAV PANCU-IAȘI	— Mai e mult pînă diseară ?
Nr. 60 ALPHONSE DAUDET	— Frumoasa niverneză

Lector : ECATERINA ȘIȘMANIAN
Tehnoredactor : VALERIA POSTELNICU

Dat la cules : 15.IV.1977. Bun de tipar :
12.VIII.1977. Apărut : 1978. Comanda nr. :
170. Tiraj : 35.000 legate. Coli de tipar :
vol. I. 16, vol. II 18. Planșe : 2.

C. 170. I. P. INFORMAȚIA
str. Brezoianu nr. 23-25
București

...Era o «carte manifest politic», ce avea să demaște și să agite, într-o vreme în care sclavia trebuia demascată ca o crimă împotriva umanității, iar poporul îndemnat să lupte, la nevoie cu arma în mână, contra criminalilor deghizați în «apărători ai americanismului».

MIHNEA GHEORGHIU

Vol. I-II Lei 22,50

EDITURA ION CREANGĂ - BUCUREȘTI